

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YUNUS OĞUZ

KELİM-İ EYYÛB (BATBURUNZÂDE)'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ,
DİVAN'I (TENKİTLİ METİN- İNCELEME)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YUNUS OĞUZ

KELİM-İ EYYÛB (BATBURUNZÂDE)'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ,
DİVAN'I (TENKİTLİ METİN- İNCELEME

Danışman

Prof. Dr. Şevkiye KAZAN NAS

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yunus OĞUZ'un bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr Selami TURAN (imza)

Üye (Danışmanı) : Prof.Dr Şevkiye Kazan NAS (imza)

Üye : Doç.Dr. Furkan ÖZTÜRK (imza)

Tez	KELİM-İ EYYÛB (BATBURUNZÂDE)'NİN HAYATI, ESERLERİ,
Başlığı:	EDEBİ KİŞİLİĞİ, DİVAN'I (TENKİTLİ METİN- İNCELEME)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 25/05/2021

Mezuniyet Tarihi : 14/07/2021

(İmza)

Prof. Dr. Suat Kolukırık
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “KELİM-İ EYYŪB (BATBURUNZÂDE)’NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, DİVAN’I (TENKİTLİ METİN- İNCELEME)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Yunus OĞUZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Yunus Oğuz
Öğrenci Numarası	20175242026
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Şevkiye Kazan Nas
Tez Başlığı	KELİM-İ EYYÜB (BATBURUNZÂDE)'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ, DİVAN'I (TENKİTLİ METİN-İNCELEME)
Turnitin Ödev Numarası	1618694834

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 245 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 12/07/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 11'dir

alıntılar dahil % 11'dir

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımcı yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

12/07/2021

(imzası)
Prof. Dr. Şevkiye Kazan NAS

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
ÖN SÖZ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KELÎM-İ EYYÛB'ÜN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Kelîm-i Eyyûb'ün Hayatı	3
1.1.1. Adı ve Mahlası.....	3
1.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi.....	3
1.1.3. Öğrenimi.....	4
1.1.4. Ailesi.....	4
1.1.5. Mesleği	5
1.1.6. Kişisel Özelliklerine Ait Diğer Bilgiler.....	5
1.1.7. Ölümü	6
1.2. Kelîm-i Eyyûb'ün Eserleri.....	7
1.2.1. Divanı	7
1.3. Kelîm-i Eyyûb'ün Edebî Kişiliği.....	7
1.3.1. Kaynaklara göre Kelîm-i Eyyûb'ün Edebî kişiliği	7
1.3.2. Poetikası.....	8
1.3.3. Kelîm-i Eyyûb'ün Etkilendiği Şairler.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KELÎM-İ EYYÛB DİVANI'NIN İNCELENMESİ

2.1. Şekil Özellikleri.....	12
2.1.1. Kaside	12
2.1.2. Musammatlar	12
2.1.2.1. Müseddes	12
2.1.2.2. Tahmis	12

2.1.2.3. Terkib-i Bend.....	13
2.1.3. Gazel.....	13
2.1.5. Rubai.....	13
2.1.6. Tarih.....	13
2.1.7. Müfredat	14
2.2. Kelîm-i Eyyûb Divanı'nın Dil ve Anlatım Özellikleri	14
2.2.1. Deyimler	15
2.2.2 İkilemeler.....	16
2.2.3. Vecizeler/Özdeyişler	16
2.3. Muhtevada Görülen Hususlar	17
2.3.1. Tasavvuf	17
2.3.2. Aşk-Âşık-Sevgili	18
2.3.3. Kozmik Unsurlar	21
2.3.4 Şahsiyetler	22
2.3.5. Ülkeler- Şehirler	27
2.3.6. Sosyal Hayat	29
2.3.6.1. Dinî Ay, Gün, Yıllar	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KELÎM-İ EYYÛB DİVANİ METNİNİN KURULUŞU

3.1. Nüshaların tanıtılması.....	31
3.2. Divanı'nın Nüsha Tasvifi	31
3.3. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol	37
3.4. Çeviriyazı Alfabesi	39
3.5. Metin.....	40
SONUÇ	230
KAYNAKÇA.....	232
ÖZGEÇMİŞ	234

KISALTMALAR LİSTESİ

C.	:	Cilt
G.	:	Gazel
K.	:	Kaside
H.	:	Hicri
M.	:	Miladi
A.	:	Ayasofya Nüshası
R.	:	Revan Nüshası
H.	:	Halet Efendi Nüshası
L.	:	Lala İsmail Nüshası
M.	:	Mihrişah Nüshası
Ü.	:	İstanbul Üniversitesi Nüshası
R.	:	Rübai
TB.	:	Terkîb-i Bend
Vb.	:	Ve benzeri
TDK.	:	Türk Dil Kurumu
TDV.	:	Türk Diyanet Vakfı
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
Ktb.	:	Kütüphanesi
Hzl.	:	Hazırlayan
Nu.	:	Numara

ÖZET

17. yüzyıl, Osmanlı Devleti için siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan sarsıntıların oluşmaya başladığı bir dönemdir. Bu yüzyılda padişahların sayısındaki artış ve buna paralel olarak tahtta kalma sürelerindeki azalmayla birlikte merkezi otorite bozulmuştur. Savaşların daha uzun sürmesi ve çoğunun başarısızlıkla sonuçlanması, ekonominin bozulmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti içindeki bu olumsuzluklara rağmen Türk divan şiiri ilerlemesini sürdürmüştür. Daha önce örnek aldığı İran şiiri bir gaye olmaktan çıkmış, Türk şiiri milli bir hüviyet kazanmıştır. Divan şiirinde, Klasik üslup, Sebk-i Hindî ve Hikemî üslûbun etkisiyle yenilikler olmuş, şiirin konusu genişlemiştir.

Kelîm-i Eyyûb, 17. yüzyılda İstanbul'da yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nde Solaklar zümresine mensup bir asker olarak görev yapmış ve buradan emekli olmuştur. Dönemin tezkirelerinde, hayatı ve sanatı hakkında çok az bilgi verilmiştir. Dönemin tezkirecilerinden Güfti, Teşrîfâtü's-Şu'arâ adlı tezkiresinde, şairliğini mizahi bir dille eleştirirken; Safâyî, Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde onu övmüştür. Şiirlerinde genellikle aşk konusu ön plandadır. Din ve tasavvuf konusu yok denecek kadar azdır. Gazellerinin makta beyitlerinde kendisini aşırı şekilde övmüş ve İran Edebiyatında Üstâd sayılan şairlerle kıyaslamıştır. Kelîm-i Eyyûb'un şiirlerini bir araya getirdiği Divanı dışında herhangi bir eserine rastlanmamıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Kelîm-i Eyyûb'un hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, dönemin kaynaklarından ve yazdığı divanından yola çıkılarak oluşturulmuştur. İkinci bölüm, divanının şekil özellikleri ve incelenmesinden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde ise çalışmamızda kullanılan nüshaların tanıtılması ve nüshaların karşılaştırılmasıyla oluşan tenkitli metnin sunuşu yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelîm, Divan, Tenkit, İnceleme

SUMMARY

KELİM EYYUB (BATBURUN-ZADE) LIFE, LITERARY PERSONALITY, WORKS, DİVAN'S (CRITICAL TEXT-ANALYSIS)

The 17th century is a period when the Ottoman Empire started to experience political, social and economic upheavals. During this period, the central authority deteriorated with the increase in the number of sultans and the decrease in their stay on the throne. The longer duration of wars and the failure of most of them caused the economy to deteriorate. Despite these negativities in the Ottoman Empire, Turkish Literature continued to progress. Iranian poetry, which was previously exemplified, has ceased to be a goal, and Turkish poetry has gained a national identity. In Divan poetry, innovations were formed under the influence of classical style, Sebk-i Hindi and Hikemi style, and the subject of the poem was expanded. Along with Nefi, radical changes were made in the form of Qasida, and Qasida was started with the fahriye section.

Kelîm-i Eyyûb lived in Istanbul in the 17th century. He served as a soldier from the Solaklar group in the Ottoman Empire and retired from there. Little information is given about his life and art in the biographies of the period. While Güfti criticizes his poetry with a humorous language; praised by Safâî. In his poems, the subject of love is generally at the forefront. The subject of religion and Sufism is almost nonexistent. He praised himself excessively in the maqta couplets of his ghazals and compared himself with poets who are considered masters in Iranian literature. No other work of Kelim was found, except for his divan, where he brought his poems together.

This study consists of three parts. In the first part, Kelim's life, literary personality and works are formed based on the sources of the period and the Divan he wrote. The second part consists of the structure of the Divan and the analysis of it. In the third part, there is the presentation of the criticized text that is formed by comparing the copies used in our study.

Keywords: Kelim, Divan, Criticism, Analysis

ÖNSÖZ

Kelîm-i Eyyûb 17. yüzyılda İstanbul’da yaşamış, Divan edebiyatı şairidir. Kaynaklarda hayatı ve edebî kişiliği hakkında çok az bilgi verilmiştir. Güftî’nin Teşrifatü’ş-şuara adlı tezkiresinde Kelîm’in sanatkârlığı mizahi bir dille eleştirilirken, Safâyî tezkiresinde ise şiirleri övülmüştür. Osmanlı askeri teşkilatı olan ‘Solaklar’ zümresine dâhil olup buradan emekli olmuştur. Kaynaklarda Batburun-zâde adında meşhur bir kardeşi olduğu yer almaktadır.

Kelîm-i Eyyûb’un Divanı dışında başka bir eserine rastlanmamıştır. Divanı üzerine Ahmet Çelen tarafından 1994 yılında “Kelîm Hayatı, Eserleri ve Divanı’nın Tenkidli Metni” adlı yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Kelîm-i Eyyûb’un Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, Kelîm-i Eyyûb Divanı’nın şekil özellikleri ve Divanı’nın incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise altı nüshanın karşılaştırılması yapıp, Arap harfli metin çevriyazıya aktarılmıştır.

Tezimi kontrol edip, gerek okuma ve vezin gerekse de metnin kuruluşunda her türlü yardım ve desteklerinden dolayı başta danışmanım Sayın Prof. Dr. Şevkiye Kazan Nas’a ve ayrıca Divan’ın nüshalarını bulmam ve temin etmem konusunda, tezimle ilgili pek çok sorunun çözümünde yardımlarını esirgemeyen Sayın Arş. Gör. Büşra Çelik Vural’a, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yunus OĞUZ

ANTALYA, 2021

GİRİŞ

17. yüzyıl hem siyasi ve sosyal hem de ekonomi açısından Osmanlı Devleti için çözülmenin başladığı dönemdir. Bu yüzyılda Osmanlı Devletini yöneten padişahların sayısı ve tahtta kalma süreleri göz önünde bulundurulduğunda, siyasi açıdan yaşanmaya başlanan istikrarsızlığın sebepleri daha iyi anlaşılacaktır. Savaşların daha uzun ve bazılarının yenilgiyle sonuçlanması ekonominin bozulmasına zemin hazırlamıştır. İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde isyanlar baş göstermiştir.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik sarsıntılara rağmen, Divan edebiyatı gelişmeye ve yükselmeye devam etmiştir. Belli bir geleneğe bağlı olarak ilerlemeye devam eden Osmanlı şiiri, 16. yüzyılda olgunluk düzeyini yakalamış ve klasikleşmiştir. Teknik, ahenk ve yapı yönünden 17. yüzyılda divan şiiri, bir önceki yüzyıla göre daha da gelişme göstermiş ve güzelleşmiştir. Daha önce örnek alınan İran şiiri artık bir gaye olmaktan çıkmış, Türk şiiri millî bir şahsiyet kazanmıştır¹.

Bu yüzyılda divan şiirinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle Nefî'nin kaside alanında yaptığı yenilikler dönemin diğer şairleri tarafından da benimsenmiştir. Ayrıca Sebk-i Hindi akımının şiirde etkisini göstermeye başlamasıyla, şairlerin hayal dünyası gelişmiş, şiirlerdeki mana derinleşip güzelleşmiştir. Nâbî üslubu olarak bilinen Hâkimane üslup ve bir önceki asırda yaşayan Bakî'nin şiir tarzının devamı niteliğinde olan Klasik üslubun etkisiyle, Divan şiirinde birçok yenilik olmuştur.

Kelîm-i Eyyûb 17. yüzyılda yaşayıp, yazdığı şiirlerle dönemin tezkirelerinde kendine yer bulmuştur. Şiirlerini bir araya getirdiği Divanı'ndan başka bir eserine rastlanmamıştır. Güfti tezkiresinde, doğum yeri olarak İstanbul belirtilmesine rağmen; doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ölüm tarihi olarak da kaynaklarda genel olarak 1098/1687 tarihi verilmiştir.

Çalışmamızın konusu olan ve Divan-ı Kelîm adlı eser üzerine daha önce 1950(?) yılında Ali Nihat Tarlan danışmanlığında, Remzi Kaygulu tarafından 'Divan-ı Kelim' adında lisans bitirme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada divanda yer alan şiirlerin nazım şekillerinin ayrımı yapılmamış olup vezin göz ardı edilmiştir. Daha sonra 1994 yılında Ahmet Çelen tarafından "Kelîm Hayatı, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni" adlı yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

¹ Saraç, 2006: 55

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nı oluştururken daha önce yapılmış çalışmalardaki yanlışları/eksiklikleri düzeltmeye ve daha iyi bir metin oluşturmayı amaç edindik.

Bu çalışmamızda, Kelîm-i Eyyûb'ün Hayatı, Edebî kişiliği ve Eserleri hakkında bilgi verildikten sonra Kelîm-i Eyyûb Divanı'nın şekil özellikleri ve incelemesi yapıp tenkitli metin sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KELİM-İ EYYÛB'ÜN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Kelîm-i Eyyûb'ün Hayatı

1.1.1. Adı ve Mahlası

17. yüzyılda İstanbul'da yaşamıştır. Tezkirelerde hayatı hakkında yeterince bilgi bulunmayan Kelîm-i Eyyûb'ün asıl adı kaynaklarda farklılık göstermiştir. Güftî'nin Teşrîfâtü's-Şu'arâ adlı tezkiresinde Kelîm-i Eyyûbî², Rıza tezkiresinde Eyyûbî Eyyûb Çelebi³, Asım'ın Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde Kelîm Efendi⁴, Safayi'nin Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde Eyyûb⁵ ve İsmail Belîğ'in Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde ise Batburun-zâde Eyyûb Çelebi⁶ olarak geçmektedir.

Mahlası hakkında Rıza Tezkiresinde, “Maḥlaşın ‘alâ vezni’l-Fehîm Kelîm eylemişdür⁷” ifadesinden anlaşılacağı üzere Kelîm mahlasının şair Fehîm tarafından verildiği anlaşılmaktadır. Sözlüklerde Kelîm kelimesinin anlamı: “kendisine söz söylenilen, hitap olunan” olarak geçmektedir.

1.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi

Kelîm-i Eyyûb'ün doğum yeri hakkında tezkirelerde çok az bilgiye rastlamaktayız. Güftî'nin Teşrîfâtü's-Şu'arâ adlı tezkiresinde Kelîm'in doğum yerini İstanbul olarak belirtmiştir:

Yāvenüñ tâze-ṭarḥ-ı maḳbūli

Patburun-zāde-i Sitanbūli⁸

Kelîm-i Eyyûb'ün doğum tarihi ile ilgili dönemin tezkirelerinde veya başka bir kaynaktan herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.

² Yılmaz, 2019: 161-162

³ Zavotçu, 2009: 128

⁴ Coşkun, 2019: 111

⁵ Çapan, 2005: 509

⁶ Abdülkadiroğlu, 1999: 360-363

⁷ Zavotçu, 2009: 128

⁸ Yılmaz, 2019: 161-162

1.1.3. Öğrenimi

Kaynaklarda Kelîm-i Eyyûb'un öğrenimi hakkında Safâyî'nin Tezkiresi dışında bir bilgiye rastlamıyoruz. Safâyî'nin 'Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr' adlı tezkiresinde "Evâil-i hâlinde tahsil-i ma'ârif idüp"⁹ ifadesinden yola çıkarak, Kelîm'in bir tahsil hayatı olduğunu söyleyebiliriz.

1.1.4. Ailesi

Kelîm-i Eyyûb'un ailesi hakkında kaynaklarda çok az bilgiye rastlamaktayız. Safâyî'nin tezkiresinde yer alan 'Meşhur Batburunoğlu'nun karındaşıdır¹⁰' ifadesinden, Kelîm-i Eyyûb'un o dönemde meşhur bir kardeşi olduğunu anlıyoruz. Hatta Güftî'nin Teşrîfâtü's-Su'arâ adlı tezkiresinde Batburun-zâde'nin Kelîm için kullanılan bir lakap haline geldiği söylenmiştir.

Yâvenüñ tâze-çarh-ı makbûli

Patburun-zâde-i Sitanbûli

Kelîm-i Eyyûb'un kardeşi olduğunu düşündüğümüz Batburun-zâde Mehmed Efendi, 17. Yüzyılda İstanbul'da yaşamıştır. Kaynaklarda, Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen bir recm vakasını yüksek sesle eleştirdiği için, recm olayına onay veren ve eskiden arkadaşı olduğu dönemin Kazaskeri, Beyâzî-zâde Ahmed Efendi ile arası bozulmuştur. Batburun-zade Mehmed Efendi çalıştığı memuriyetteki arkadaşları tarafından dine küfür ettiği gerekçesiyle Kadı'ya şikâyet edilmiştir. Bu şikâyet sonucunda, Kazasker Beyâzî-zâde Ahmed Efendi tarafından idamına hüküm verilmiştir. Ölümü üzerine şair Yahya Nazîm, "Tevârih-i Muhtelîfe" başlıklı ve H.1091/M.1680 tarihli şu tarih kıt'asını yazmıştır:

Batburun-zâde o pîr-i fânî

Başına olmuş idi âzâde

İtdiler töhmet-i ilhâd ana

Bir nice müfsid olup âmâde

Virmedi müfti-i devran fetva

Kimse râzı mı olur bî-dâde

Hüccet ile anı katl eylediler

Çok niza' oldu velî fetvâde

İtdiler keşt-i hayatın berbâd

Virdiler harmen-i 'ömrün bâde

⁹ Çapan, 2005: 509

¹⁰ Çapan, 2005: 509

Dem-i katlinde o pîrûn hakkâ
Merhamet geldi dil-i cellâde

Oldı şâhidlerinin ekseri katl
Karada kimi kimi deryade

Nîk ü bed eyledüğü zâhir olur
Herkesün bârgeh-i Mevlâde

‘Avf ide ma‘siyyetin Rabb-ı Gafûr
Rûhını şâd kıla ‘ukbâde

Güş idicek bu musîbet haberin
Kodı ahhâbını vâveylâde

Rûhı pervâz idicek didi Nazîm
Bat‘ı uçurdu Beyâzî-zâde (H.1091/M.1680) ¹¹

Yahya Nazîm, yazdığı bu tarih kıt‘asında, Batburun-zâde Mehmed Efendi’nin haksız yere öldürüldüğün; onun aleyhinde haksız yere şahitlik yapanların da katledildiğini dile getirmiştir.

1.1.5. Mesleği

Mesleği hakkında İsmail Belîğ’in Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde “Evâyilinde şolâk zümresine dâhil¹²”, Sicilli Osmani’de “Solak emeklilerinden” ifadesinden yola çıkarak Kelîm’in, “Osmanlı askerî teşkilâtı içinde padişahın muhafızlığının yanında, bir nevi tören bölümü işlevini yerine getirmekte olan¹³” Solaklar zümresine dâhil olduğunu ve bu vazifeden emekli olduğunu öğreniyoruz.

1.1.6. Kişisel Özelliklerine Ait Diğer Bilgiler

Kelîm-i Eyyûb’ün özel hayatı ile ilgili kaynaklarda çok az bilgiye rastlamaktayız. Rıza, Tezkiresinde onun için ‘hüsnile nâm-dâr ve hayli gamze-kâr idi¹⁴.’ Diyerek, onun güzelliğiyle nam saldıgını belirtmiştir.

¹¹ Gümüş, 2010: 1176-1184

¹² Abdülkadiroğlu, 1999: 360-363

¹³ ERTUĞ, 2009: 368-369

¹⁴ Zavotçu, 2009: 128

Güfti onun özellikle burnu ile dalga geçmektedir. Bunun sebebi gerçekten burnunun kötü olması mı ya da lakabı olan Batburun-zâde'nin kelime anlamı büyük burun olduğundan mı kaynaklı bilinmez şu beyti yazmıştır:

Kûh-ı ruhbâna vakt-i âsâyiş

Sāye-i burnı cāy-ı āsāyiş¹⁵

Safāyi, Tezkiresinde ise Kelîm'in Azra adında Yahudi bir kıza âşık olduğunu yazmıştır:

Rûh-ı 'Azrâ-ya vāmık olalı ey dil cehûd oldum

Kelîm-i Tûr-ı 'ışkum Mûsî-i kavm-ı Yehûd oldum¹⁶

Ancak aşkına engel olacak Davud adında biri olacak ki, Safāyî'nin Tezkiresinde şu beyit yazılıdır:

Gösterir gâhî yüzün gâhî nihân eyler o yâr

Añlarum ki 'ıyd-ı vaşluñ şavm-ı Dāvudîsi var¹⁷

Safāyî ayrıca Kelîm'in ömrünün son döneminde de bir dilbere âşık olduğunu belirtmiştir:

Son nefesdür gelsün ol merhem tırâş-ı zaḥm-ı dil

Naḳd-ı cân virsem gerek âyine-i ruḥsârına¹⁸

1.1.7. Ölümü

Kelîm-i Eyyûb'un kesin bir ölüm tarihi yoktur. Kaynaklarda ölümü ile ilgili farklı tarihler verilmiştir. İsmail Belig'in Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde ölümü ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “ba‘dehu tekā‘üd idüp biñ seksen senesinde ârzû-yı tecellî-i cemâl ile tûr-ı beḳāya ‘azm itdi¹⁹.” Ayrıca Kelîm-i Eyyûb'un ölümü üzerine Himmet-zâde tarafından düşülen şu tarihe yer vermiştir:

“Kelîm’e Tûr-ı me‘vâda tecellî eyleye Bārî ²⁰.” İfadesiyle Kelîm-i Eyyûb'un H.1080/M.1670 öldüğünü yazmıştır.

Diğer kaynaklarda ise ölümü ile ilgili farklı tarihler yazılmıştır: Asım'ın Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde H.1089/M.1679²¹, Safayî'nin Nuhbetü'l-Âsâr Min

¹⁵ Yılmaz, 2019: 161-162

¹⁶ Çapan, 2005: 509

¹⁷ Çapan, 2005: 509

¹⁸ Çapan, 2005: 509

¹⁹ Abdülkadiroğlu, 1999: 360-364

²⁰ Abdülkadiroğlu, 1999: 360-364

²¹ Coşkun, 2019: 111

Fevâ'idi'l-Eş'âr adlı tezkiyesinde H.1098/M.1687²², Sicill-i Osmanî'de H.1098/M.1687²³, Büyük Türk Klasikleri'nde H.1080/M.1670²⁴, Eski Türk Edebiyatı adlı eserde ise H.1098/M.1687²⁵ olarak Kelîm-i Eyyûb'un ölüm tarihi yazılmıştır.

1.2. Kelîm-i Eyyûb'un Eserleri

1.2.1. Divanı

Kelîm-i Eyyûb'un şiirlerini topladığı divanından başka kaynaklarda herhangi bir eserine rastlamamaktayız. Safâî'nin Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr adlı tezkiyesinde “müretteb divân-ı belâgat-‘ünvânı vardır”²⁶ diyerek, tezkiyesinde tertiplenmiş bir divanı olduğunu belirtmiştir. Divanı'nda 3 kaside, 3 terakib-i bend, 1 müseddes, 3 tahmis, 18'i nakıs gazel olmak üzere 284 gazel, 13 rûbai, 8 tarih ve 64 müfred yer almaktadır.

1.3. Kelîm-i Eyyûb'un Edebî Kişiliği

1.3.1. Kaynaklara göre Kelîm-i Eyyûb'un Edebî kişiliği

Kelîm-i Eyyûb'un edebî kişiliği hakkında dönemin tezkirelerinde çok az bilgi yer almaktadır. Güfti yazdığı Teşrifâtü's-Su'arâ adlı tezkiyesinde Kelîm-i Eyyûb hakkında olumsuz eleştirilerde bulunmuştur. Kelîm-i Eyyûb için 'Rum diyarının eskimiş üslup üstadı' tabirini kullanmıştır:

Rûmuñ üstâd-ı köhne-üslûbi

Biri dahı Kelîm-i Eyyûbî²⁷

Güfti, şu beyitte ise yeni tarzda şiirler yazdıkça burnunun büyüdüğünü ve burnunun büyüklüğünü tarif ederken ise 'bâr-ı girân-ı gâv-ı zemîn' diyerek, eski inanişâ göre öküzün boynuzundaki dünyaya, mübalağalı bir şekilde benzetmiştir:

Olur itdükce fikr-i nev-âîyîn

Burnı bâr-ı girân-ı gâv-ı zemîn²⁸

Güfti, bir başka beyitte Kelîm-i Eyyûb'u şairlerin zekât yiyicisi olarak nitelemektedir:

²² Çapan, 2005: 509

²³ Akbayır, 1996: 880

²⁴ Büyük Türk Klasikleri, 1987: 198

²⁵ İz, 1995: 384

²⁶ Çapan, 2005: 509

²⁷ Yılmaz, 2019: 161-162

²⁸ Yılmaz, 2019: 161-162

Şi'ri nazmuñ ğalaṭ-sitāresidür
 Şu'arānuñ zekāt-ḥāvāresidür²⁹

Gufti'nin Kelīm'i ağır şekilde eleştirmesine karşın Safāyi, Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr adlı tezkiresinde “Şu'arā-yı 'aşruñ Kelīm-i ṭavr-ı ma'ārif-muciz beyānıdır.” diyerek, onun şiirlerini beğendiği görmekteyiz. Ayrıca “Mezbūrün eş'arı laṭif ve ğüftarı nazīf³⁰” diyerek şiirlerindeki üslubunun güzel ve temiz olduğunu söylemiştir.

Anda bulmışdur diyü Cemşid künc-i rāḥatı
 Her nefes bir ğüşe-i meyhāne meskendür baña

Mestānelerüñ eyleme ğayrı ele muḥtāc
 Sākī bize de başuñ içün luṭf-ı ayāĝ it

1.3.2. Poetikası

Divan edebiyatı şairleri, şiir ve şairlikle ilgili düşüncelerini genellikle divanlarının dibace kısımlarında dile getirirler. Osmanlı sahasında 15. yüzyılda Ahmed Paşa ile başlayan dibace yazma geleneği asırlar boyunca devam etmiştir. Ancak bazı şairler, şiir ile ilgili düşüncelerini, müstakil bir dibace yerine yazdıkları şiirlerinin içinde bunu ifade etmişlerdir. Kelīm-i Eyyûb Divanı'nı incelediğimizde müstakil olarak yazdığı bir dibace bölümü yoktur. Ancak şiir ile ilgili düşüncelerini, yazdığı şiirlerde ben merkeziyetçi bir söyleyişle, kendi şairliği üzerinden ifade ettiğini görmekteyiz. Şiirlerini överken Divan edebiyatının İran sahasında üstâd kabul edilen şairlerden Selman, Hakanî, Firdevsî, Hassan, Kirmanî gibi şairlerin isimlerini zikretmiştir.

Şiir vadisinde kendisinden önce gelen hiçbir şairin onun gibi gösterişli ve güzel şiir yazmadığını iddia etmiştir:

Sür 'arşa-i ma'nāda Kelīmā ser-i rahşuñ
 Kimse idemez saña bu vādide taḳaddüm (G.166/5)

Kelīm-i Eyyûb yazdığı gazellerinin özellikle makta beyitlerinde ve fahriye ile başladığı kasidesinde şairliğini beğendiğini ve bu sahada rakibinin olmadığını dile getirmektedir.

Kelīma sözlerüñ ğüş eyleyenler reşk ile dirler

²⁹ Yılmaz, 2019: 161-162

³⁰ Çapan, 2005: 509

Felek devr itse biñ yıl böyle bir şāhib-sūhan gelmez (G.99/5)

(Sözlerimi dinleyenler, bin yıl geçse de böyle söz sahibinin dünyaya gelmeyeceğini söylerler.)

Çalışarak güzel söz söylemede yanına kimsenin yaklaşmadığını ve söz söyleme becerisinde eşi ve benzerinin olmadığını söyleyerek, aslında şairin belirli bir eğitim sürecinden geçmesi gerektiğini ifade eder:

Hāk budur kim sözde kesb-i infirād itdūñ Kelīm

Var mı erbāb-ı hūnerde saña bir akrān olur (G.41/5)

Kelīmā sihr iken i‘cāza vardı rütbe-i şī‘rūñ

Bulınmaz fenn-i ihyā-yı sūhanda şimdi akrānuñ (G.138/5)

Cevher gibi gönül açan kelamının kendini belli ettiğinden sözlerinin medhedilmeye gerek olmadığını söyleyerek, şairin sözlerinin güzel ve nazik olması gerektiğini ifade etmiştir:

Ben Kelīmā sözlerüm medh eylemek lāzım degül

Gösterür gevher-şifat kendin kelām-ı dil-pezīr (G.57/5)

Divan edebiyatı geleneğine uygun olarak şiir hem anlam hem de şekil açısından kusursuz olmalıdır. Şairlerin amacı bu kusursuzluğu yakalayarak özgün şiirler yazmaktır. Dinleyenlerin şiirlerini beğenmesi onlar için en önemli noktadır. Bunun için güzel söz söyleme hünere sahip olmaları gerekmektedir. “Aferin sana, ey Manā âleminin hükümdarı olan zarif Kelīm, güzel şiir söyleyerek çağdaşlarını kışkıırdın” diyerek, şairliğini övmektedir:

Āferīn ey hūsrev-i ma‘nī Kelīm-i nūktedān

Rütbe-i eş‘āruñu maḥsūd-ı akrān eyledün (G.143/5)

1.3.3. Kelīm-i Eyyûb’ün Etkilendiği Şairler

Kaynaklarda Kelīm’in etkilediği ya da etkilendiği şairler ile ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak Divanı’nı incelediğimizde Kelīm ile aynı dönemde yaşamış olan şairlerin şiirlerine nazire ve tahmis yazdığını görmekteyiz. Fehīm-i Kadīm’in iki kasidesine nazire ve bir gazeline tahmis vardır. Ayrıca o denemde yaşamış olan Behçetī’nin de bir gazeline tahmis ve Bahâyi Efendi’ye yazmış olduğu bir mersiye vardır.

17.yüzyılda divan şiirinde özellikle kaside alanında önemli yenilikler oluşmuştur. “Önceki yüzyıllardaki nesīb-maksud-tegazzül-fahriye-du‘a sıralamasının bu yüzyılda etkisi bağlayıcılığı kalmamış, özellikle Nefī’nin etkisiyle kimi zaman şairler kasideye fahriyeyle

başlamıştır.³¹” Kelîm-i Eyyûb’ün Divanı’nda bulunan üç kasidenin de Fahriye bölümüyle başlaması, 17. yüzyılda kaside alanındaki yeniliklerinden etkilendiğini göstermektedir.

Bunun dışında Kelîm’in, Nefî’nin şiirlerini okuduğu ve ondan etkilendiğini söyleyebiliriz.

Âferin ey rûzgâruñ şehsüvâr-ı safderi
Arşa as şimden geru tîg-ı süreyyâ cevheri (Nefî K.14/1)

Merhabâ ey rûzgâruñ duhter-i sa‘d-ahteri
Çarh-ı bezmûñ âftâb-ı rûşenâ-yı güsteri (TB.3/1,1)

Aldıkça ele gamzeleri sâz-ı maḥabbet
Dünyâyı tutar nağme-i şehnâz-ı maḥabbet (Nefî G.24/1)³²

Cüş eyliyeli görmedi ‘ummân-ı maḥabbet
Gönlüm gibi bir keştî-i tûfân-ı maḥabbet (G.22/1)

Kelîm-i Eyyûb’ün Divanı’nı incelediğimizde Bakî, Fuzûlî, gibi bir önceki asırda yaşamış üstâd şairlerin de şiirlerini okuduğunu ve örnek aldığını söyleyebiliriz.

Âşiyân-ı murg-ı dil zülf-i perîşânındadır
Kande olsan ey perî gönlüm senin yanındadır (Fuzûlî G.90/1)³³

Kağı Yûsuf-şüretüñ zülf-i perîşânındadır
Kandedür güm-güşte dil bilmem kimüñ tanındadır (G.89/1)

Olurken rûz u şeb hem-sâye ol ruhsâr-ı zîbâya
Nedür zülf-i dil-âvîzüñ perîşân olmaga bâ’ış (Bâkî G.27/3)³⁴

Meger ol çeşm-i tâtâruñ uzatdı zulm elin zülfü

³¹ Aydemir, 2002: 133-168

³² Akkuş, 2018: 233

³³ Akyüz, 1990: 209

³⁴ Küçük, 1994: 117

Nedendür mülk-i dil tā böyle vīrān olmağa bā'is (G.26/5)

Ayrıca 17. yüzyılda yaşamış Nâbî, Nâilî-i Kadîm gibi şairlerden de etkilendiğini söyleyebiliriz.

Umma ümmîd-i vefâ elbise-i fâhireden

Yok vefâ eyleyecek saña kefenden gayrı (Nâbî G.847/4)³⁵

Kelîm ol şem' -i nâza dil verelden ben ğarîb oldum

Yanar yok bezm-i ğamda derdüme pervāneden gayrı (G.255/4

Virüp ser-rişte-i ğavġādan Fayşal baht ü tālî'le

Ferāġat eyledük şemşīrden hañçerden el çekdük (Nâbî G.448/6)³⁶

Ferāġat eyledüm bu mesti-i sahbā-yı rāhatdan

Dil-i Cemşīde derd-i ser viren ğavġādan el çekdüm (G.150/5)

‘Āşıklarun hemîşe niyāzundan incinür

Ol nāzenīn-i ‘işve ki nāzından incinür (Nâilî G.59/1)³⁷

Āh eyledükce zülf-i siyāhından incinür

Kāfir esīr-i zülfinüñ āhından incinür (G.75/1)

³⁵ Bilkan, 1993: 1075

³⁶ Bilkan, 1993: 805

³⁷ İpekten, 1990: 286

İKİNCİ BÖLÜM

KELİM-İ EYYÛB DİVANİ'NİN İNCELENMESİ

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Kaside

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda toplam üç kaside yer almaktadır. Bu üç kaside de onunla aynı dönemde yaşamış Fehîm-i Kadîm'in kasidelerine yazılmış nazirelerdir. Kasidelerinde Fahriye bölümüyle başlaması ve bu kasidelerde kendisini aşırı şekilde övmesi, 17. Yüzyılda kaside alanındaki yeniliklerden bihaber olmadığını göstermektedir.

Nef'i'den etkilendiğini göstermektedir.

Birinci kaside “*Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün*” kalıbıyla yazılmıştır. “*Kaside-i Diger Der Nazire*” başlığı altında yazılan bu kaside 32 beyitten oluşmaktadır. İkinci kaside “*Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. “*Nazîre-i Fehîm Der Gül-i Rüzgâr*” başlığı altındaki ikinci kaside 29 beyitten oluşmaktadır. Üçüncü kaside “*Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. “*Kaside-i Becce Der Nazire-i Merhûm Fehim*” başlığı altındaki üçüncü kaside, 13 beyitten oluşan kısa bir kasidedir.

2.1.2. Musammatlar

2.1.2.1. Müseddes

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda 1 tane müseddes bulunmaktadır. “*Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*” kalıbıyla yazılan bu müseddes, 7 bendden oluşmaktadır.

2.1.2.2. Tahmis

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda 3 tane tahmis bulunmaktadır. Birinci tahmis “*Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. 8 bendden oluşan bu tahmisin kime yazıldığı belli değildir. İkinci tahmis “*Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. “*Tahmîs-i Kelîm Ğazel-i Fâ ‘izî*” başlığı ile şair Fâizî'nin gazeline yazılmış bir tahmis olup, 5 bendden oluşmaktadır. Üçüncü tahmis “*Fâ ‘ilātün fâ ‘ilātün fâ ‘ilātün fâ ‘ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. “*Tahmîs-i Kelîm Ğazel-i Behcetî*” başlığıyla Behcetî'nin gazeline yazılan bu tahmis, 5 bendden oluşmaktadır.

2.1.2.3. Terkib-i Bend

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda 3 tane terkib-i bend bulunmaktadır. Birinci terkib-i bend "*Mef'ûlû Mefâ'ilün Fe'ûlün*" kalıbıyla yazılmış olup 5 bend, 54 beyitten oluşmaktadır. İkinci terkib-i bend "*Mef'ûlû Mefâ'ilün Fe'ûlün*" kalıbıyla yazılmıştır. "*Merşiyeye-i Der Hakk-ı Bahâyî Efendi*" başlığı ile Bahâyî Efendi'nin ölümünden sonra yazılmış bir mersiye olan ikinci terkib-i bend 7 bend, 56 beyitten oluşmaktadır. Üçüncü terkib-i bend "*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*" kalıbıyla yazılmıştır. "*Sakî-nâme*" başlığı altında yazılan bu terkib-i bend 6 bend, 57 beyitten meydana gelmiştir.

2.1.3. Gazel

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda "*İbtidâ-İ Ğazelliyât*" başlığı altında 284 gazel bulunmaktadır. Bunlardan 18 tanesi "*Nâķış Ğazeller*" başlığı altında verilmiş ve tamamlanmamış gazellerden oluşmaktadır. Gazellerin kafiye düzeni Arap alfabesinin harf sırasına göre tertip edilmiş olup bütün harflerle gazel yazılmıştır. Gazeller aruzun 15 farklı kalıbıyla yazılmıştır.

Gazeller konu olarak genellikle beşeri aşkı andırmaktadır. Dini ve tasavvufi konuda yazmış olduğu gazeller yok denecek kadar azdır. Makta beyitlerinde kendisini aşırı şekilde övdüğü gazeller bulunmaktadır.

2.1.5. Rubai

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda 13 tane rubai bulunmaktadır. Rubailer, rubai vezinleri denilen aruz vezinleriyle yazılmıştır. Divandaki bu rubailer, aruzun "*Ahreb*" kalıbıyla yazılmıştır.

2.1.6. Tarih

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nda 8 tane tarih bulunmaktadır. Bunlardan ilki Girit'in fethi için yazılmıştır. "*Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*" kalıbıyla ve "*Tārîḫ-i Girîd*" başlığıyla yazılan tarih, lafzen belirtilmiş olup H.1055/M.1645 tarihi verilmiştir. İkinci tarih Şeyhülislam Bahâyî Efendi'nin Anadolu'ya gelişi için yazılmıştır. "*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*" kalıbıyla "*Tārîḫ-i Berây-ı Şadr-ı Rûm-Şoden-i Bahâyî Efendi*" başlığı altında H.1054/M.1644 tarihi verilmiştir. Üçüncü ve dördüncü tarih ise o dönemde yaşamış Mahmud Efendi adında birinin ölümü için yazılmıştır. Üçüncü tarih lafzen ve ma'nen belirtilmiştir. "*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün*"

fā' ilātün fā' ilün” kalıbıyla “*Tārīḥ-i Berāy-ı İntikāl-i Maḥmūd Efendi*” başlığı altında yazılmıştır. Dördüncü tarih ise “*Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*” kalıbıyla “*Tārīḥ-i Diger*” başlığı altında yazılmış olup H.1050/M.1640 tarihi verilmiştir. Beşinci tarih Osmanlı Devlet idaresinde sadrazamlık görevinde bulunmuş Turuncu Ahmed Paşa'nın ölümü üzerine yazılmıştır. “*Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fā' lün*” kalıbıyla yazılmış olup H.1063/ M.1053 tarihi verilmiştir. Altıncı ve yedinci tarih Berber Hüseyin Paşa'nın ölümü üzerine yazılmıştır. Altıncı tarih “*Mef'ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün*” kalıbıyla “*Tārīḥ-i Berāy-ı İntikāl-i Berber Hüseyin Pāšā*” başlığı altında yazılmıştır. Yedinci tarih ise “*Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*” kalıbıyla yazılmış olup “*Tārīḥ-i Diger*” başlığı altında H.1049/M.1639 tarihi verilmiştir. Sekizinci tarih Ebu Said Efendi'nin ölümü üzerine yazılmıştır. “*Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*” kalıbıyla “*Tārīḥ-i Berāy-ı İntikāl-i Bü's-Sā' id Efendi*” başlığı altında H.1081/M.1071 tarihi verilmiştir.

2.1.7. Müfredat

Kelīm-i Eyyûb Divanı'nda ‘müfredât’ başlığı altında 64 tane müfred yer almaktadır.

2.2. Kelīm-i Eyyûb Divanı'nın Dil ve Anlatım Özellikleri

Kelīm-i Eyyûb yazdığı şiirlerde akıcı bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde halk dilinde yer alan çok sayıda deyme yer vermiştir. Bunun yanında çok sayıda Türkçe kelime ve tamlama kullanmıştır.

Bir daḥī şenlik yüzüñ görmek ne mümkindür Kelīm (G.17/5)

Küyuñda varup her gice āh eylemedüm

Yollarda taḥassürle nigāh eylemedüm

Ey serv-i revān nedür bu ser-keşlikler

Dil virdüm ise saña günāh eylemedüm (R.6)

Aruzu başarılı bir şekilde kullanan Kelīm-i Eyyûb, kafiye ve redife önem vermiş, genellikle tam ve zengin kafiye kullanmıştır.

Ey dil nice bir ḥançer-i cānāna bakarsuñ

Yolında ğaraẓ ölmek ise yā ne bakarsuñ (G.145/1)

Mısra başlarında yer alan ve mısra başı kafiyesi/ön kafiye denilen ses tekrarlarının bir benzeri de, aynı anlamda ve görevde tekrarlanan kelimelerde görüyoruz. Bu düzenli kelime tekrarları tekrar, nida ve istifham gibi söz sanatları içinde değerlendirilmiştir.³⁸ Aşağıdaki şiirde

³⁸ Aydemir ve Çelik, 2008: 197

kafiye olarak kullanılan ‘nice bir’ kelimesi, mısranın başında da ön kafiye olarak tekrarlanarak tekrar sanatı yapılmıştır.

Nice bir girye kılam çeşm-i siyeh-mestûn için

Nice bir hasta gönül olmıya rāhat **nice bir** (G.79/2)

Nice bir derd-i ğam-ı reşk ile bī-tāb olayum

Nice bir zümre-i aġyār ile ülfet **nice bir** (G.79/3)

Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin de Kelûm-i Eyyûb tarafından başarılı şekilde kullanıldığını görmekteyiz:

Ĥālûn olsun her nefesde leyse fî delķī sivāh (G.240/4)

Duĥter-i rez pertev-endāz-ı ‘izār-ı āteşin (TB.3/ II.2)

2.2.1. Deyimler

Sözlüklerde, “İfade gücünü arttırmak için bir araya getirilen ve genellikle gerçek anlamları dışında bir anlam kazanarak kalıplaşan kelime öbeği, tabir, ıstılah” şeklinde tarif edilir. İskender Pala: “İki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında yeni bir anlam ifade eden söz gruplarına deyim denilir” şeklinde ifade eder ve “Eskiler buna tabir derlerdi” diye ilave eder³⁹. Kelîm-i Eyyûb, divanında çok sayıda deyme yer vermiştir.

Divanında yer alan bazı deyimler şunlardır:

Aklını Almak: (G.194/4)

Ayak Çekmek: (G.160/7)

Bir İçim Su: (T.2/ IV)

Can Vermek: (G.14/5)

El Açmak: (TB.2/ VII)

El Çekmek: (TR.3/1)

El Uzatmak: (G.232/2)

Gönül Vermek: (R.6)

Göz Açmak: (G.226/1)

Harap etmek: (G.25/5)

³⁹ Yazıcı, 2003: 31

Kemale Ermek: (G.5/3)
 Rahat Eylemek: (G.255/1)
 Yüz Çevirmek: (G.45/7)
 Yüz Sürmek: (G.33/3)
 Yüz Vermek: (G.200/2)

2.2.2 İkilemeler

İkileme, Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanmasını, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasını ifade eden bir terimdir. İkilemeler, şiirde ahengi sağlamakla kalmaz; ayrıca, anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder.⁴⁰ Kelim-i Eyyüb Divanı'nda yer alan ikilemelerden bazıları şunlardır:

Mestdür mestdür ol cām-ı mey-i 'işve be-dest (G.25/1)
 Göñül efkār-ı pīç-ā-pīç-i zūlf-i dil-rübādan gec
 O halka halka sūnbül şandūğūñ mār-ı belādan gec (G.27/1)
Lahza lahza göñlüm ol zūlf-i 'anbersā gelür (G.59/1)
 Bu bir rāh-ı 'acebdür kim **giden gelmez giden gelmez** (G.99/1)
 Ey çarh-ı cefā-cū **neler itdüñ neler itdüñ** (G.139/4)
 İder bī-hūde dil kūyın gezer **dīvāne dīvāne**
 O tıfl-ı 'işveger bakmaz geçer **bī-gāne bī-gāne** (G.225/1)

2.2.3. Vecizeler/Özdeyişler

Vecize ya da Türkçe karşılığı olan özdeyiş, "söyleyeni belli olan, kısa fakat geniş mana ifade eden özlü söz" şeklinde tarif edilir. Arapçada Vecize'nin yanında Hikmet kelimesi de kullanılır. Hikmet, "Engin ve kapsamlı düşünce, anlayış, özlü söz"⁴¹ anlamlarına gelmektedir. Kelim-i Eyyüb Divanı'nda bizim tespit edebildiğimiz bazı vecizeler/özdeyişler şunlardır:

Bir nefes 'ömür için olma felegüñ memnūnı (G.28/4)
 (Bir nefeslik ömür için dünyanın cazibesine kapılma)

⁴⁰ Macit, 2016:44

⁴¹ Yazıcı, 2003: 28

Ġubār-i ḥaṭṭ-ı nev-ḥīzi niḳāb-ı ḥāl-i yār eyler
 Felek bir fitne pinhān eylese biñ āşkār eyler (G.67/1)
 (Felek, yerden yeni kalkmış tozu sevgilinin örtüsü yapar, bir fitneyi gizlese bin tanesini aşikâr eyler)

Ölmege ‘āşık olan minnet-i ‘illet mi çeker
 Devr-i çeşmüñde helāk olmağa minnet mi çeker (G.90/1)
 (Ölmeğe âşık olan, illetin minnetini mi çeker, gözyaşı döktüğü zaman helāk olmaya minnet mi çeker)

Ġamın şehler çeker devrūñ temāşāsın gedā eyler
 Gedāsı şāh-ı ‘ālem ‘ālemūñ şāhı gedā ancaḳ (G.131/2)
 (Devrin gamını padişahlar çeker, dilenciler izler; dilencisi âlemin padişahı, âlemin padişahı dilencidir ancak)

Ne devlet kırtarur dest-i ecelden cānı ne kuvvet (G.183/4)
 (Ecelin elinden ne devlet kurtarır ne de başka bir kuvvet)

Şāh olsa kişi ‘aklı eger var ise serde
 Hoşnūd olamaz ‘ömr-i felāket güzerinden (G.188/6)
 (Akli eğer başında ise padişah da olsa kişi, memnun olamaz dert dolu ömrün geçmesinden)

2.3. Muhtevada Görülen Hususlar

2.3.1. Tasavvuf

Divan şiirinde işlenen ana konulardan biri de tasavvuftur. İçinde barındığı terimler, kavram, imge ve mistik dünyası ile divan şairlerinin şiirlerini beslemektedir. Kelīm-i Eyyûb Divanı’nda tevhid, zahid, rind, va‘iz, halik, ‘akl-ı kül gibi tasavvufî kavramlar yer almaktadır.

“Allah varken başkasına el açma, dünya ehlilerine selam vermendeki gayen nedir” diyerek, allah’tan başka sığınacak liman olmadığını dile getirir.

Ġayra el açma Kelīm-āsā dururken ḥālikūñ
 Ehl-i dünyādan nedür ‘arż-ı temennādan ġaraż (G.126/5)

“Halin her nefeste derviş hırkası giymiş arslan gibi olsun ki tevhidin yıkıcı ateşiyle yok olmayı gör” diyerek, allahın birliğine inanılması gerektiğini söyler.

Hālũñ olsun her nefesde leyse fî-delķ-i sivāh

Ola gör maḥv-ı tecellî aḥker-i tevḥîd ile (G.240/4)

Aşağıdaki beyitlerde Kelîm-i Eyyûb, divan edebiyatında sıkça görülen rind-zahid çatışmasına değinerek, rindane bir üslupla zahidleri ve vaizleri eleştirmiştir.

Dilinde sübhā vü seccāde zāhidũñ bilmez

Huṣũl-i ķurbe olur naķş bu riyā māni‘ (G.129/2)

Katı din inançlarından dolayı zahidler ve vaizler, divan edebiyatı şairleri tarafından sıkça eleştirilirler. Cehennem korkusundan dolayı ibadet ettikleri için karşıdaki insanları da cehennem azabıyla korkutmaya çalışırlar. Şair bu beyitte bizi cehennem ile korkutamayacağını dile getirmiştir. Ayrıca bu beyitte şair, Hz. Musa ile Hz. Hızır’ın Samandağı’ndaki buluşmasına telmihte bulunur. Bilindiği üzere Hz. Musa Samandağı’nda gerçekleşen bu buluşmada asasını unuttur. Geri dönüp asasını almak istediğinde ise asanın yeşerip ağaca döndüğünü görür. Şair cehennemin, asanın ağaca dönerken etrafa saçtığı parlaklıktan ibaret olduğunu dile getirmiştir.

Vā‘iz bizi sen dūzaḥ ile ķorķudamazsuñ

Bir lem‘adur ol Tūr-ı maḥabbet şecerinden (G.188/5)

Mestāne gice dāmenũñi ķekduñ elũmden

Zāhid bu riyā ḥırka-i peşmīneden eyler (G.71/4)

2.3.2. Aşk-Âşık-Sevgili

Divan edebiyatında en çok işlenen konuların başında aşk konusu gelmektedir. “Divan şiirinin teşrifatınca aşk şair için dışında kalınamaz, mutlaka benimsenmesi ve terennüm edilmesi mecburi bir duygudur. Şairin aşk duygusunu şiirine mihver yapması, kendini muhakkak âşık pozisyonunda göstermesi bu edebiyatın uyulması şart olan âdâbındandır⁴².”

⁴² Akün, 1994: 389-427

Aşağıdaki beyitlerde divan edebiyatı geleneğine uygun olarak sevgili, aşığa beklediği ilgiyi göstermez. Âşık, sevgilinin bulunduğu muhitte gezmesine rağmen; sevgili ona bir yabancı gibi davranarak yüzüne bakmadan yanından geçer:

İder bî-hûde dil kûyın gezer dîvâne
O tıfl-ı ‘işveger bakmaz geçer bî-gâne bî-gâne (225/1)

Düşdi dil bir tıfl-ı şūhuñ kākül-i tarrārına
Merhamet kılmaz aşılse ‘âşık-ı gam-h’ârına (G.224/1)

Efgân ki su’âl eylemedük hâlini bir dem
Yok merhametüñ hiç dil-i rāhat ne pezîre (G.221/4)

Sevgiliden umduğu ilgiyi bulamayan âşık, dertlenir ve gam çektiğini söyler. Ancak gelen bu derde razıdır:

Bîsütün-ı derdde Ferhât-ı rāhat düşmenüm
Tîşe-i gam re’s-i zahm-ı dilde merhemdür baña (G.2/3)

Şād olur dil gelse her bir demde yüz biñ gam baña
Nağme-i bezm-i şafādan yek gelür mâtem baña (G.4/1)

Sevgili nazlıdır. Cefa gösterip adeta onu süründürmektedir. Sevgilinin ona yaptığını kâfirlerin esirlerine yapmadığını söylemektedir.

Sen nigāh itmezsin ey şūh-ı cefā göster baña
Raḥm ider derdünle ḥālüm seyr iden kâfir baña (G.9/1)

Diller ne çeker zülf-i girih-gîrûñ elinden
Kâfir daḥî itmez bu kadar cevri esîre (G.221/3)

Kendisine ilgi göstermeyen sevgili, âşığın düşman olarak gördüğü bigânelere (rakiplere) ilgi gösterir:

Ġark-ābe-i baḥr-ı ‘aşka düşmen
Bî-gâneye yār u âşnāsın (TB.1/ IV-2)

Dil nice olmaz Kelīm āzürde kim ol māh olsa

Âşnâ bî-gâne hem bî-gânelerle âşnâ (G.8/5)

Âşık sevgilinin kendisine cefa göstermesine ve düştüğü bu duruma adeta isyan eder. “Yeter aylak aylak peşinde koşturduğun artık yüzünü göster, bakışlarınla iltifat et bu aşığa”. Diyerek, sevgiliden ilgi beklemektedir:

Yeter kûyuñde pûyân eyledüñ âvâre âvâre

Yüzüñ göster nigâh-ı iltifât it ‘âşık-ı zâre (G.223/1)

“Göstereceksen gönlüme yüzünü ölmeden göster yoksa hasta, son nefeste ne yapsın yüzü”.

Gösterürseñ ölmeden göster dile ol sîneyi

Yohsa hasta şöñ nefesde n’eylesün âyineyi (G.253/1)

Beklediği ilgiyi göremeyen âşık sevgilinin kendisine çektiği bu ıztırlara yeter diyerek adeta isyan etmiştir:

Göñülde dâğ-ı âteşüñ ey pür füsün yeter

Olsun tegâfûlûñle ciger gark-ı hûn yeter

Öldür terahhüm eyle beni tâ-be-key ölem

Cellâd-ı kahr-ı çeşmüñ elinden zebün yeter (R.10)

Kûyuñda varup her gice âh eylemedüm

Yollarda tahassürle nigâh eylemedüm

Ey serv-i revân nedür bu ser-keşlikler

Dil virdüm ise saña günâh eylemedüm (R.6)

Ancak yine de âşık muradına ermez ve o gözleri hileci olan sevgiliden kurtulmanın çaresini adeta ölmekte arar:

Çâre teslîm itmedür cânı Kelîmâ çeşmine

Kurtuluş yok ol gözü mekkârdan şimden gerü (G.213/5)

Âşık çektiği du dertlerle şehitlik mertebesine ulaştığını dile getirerek, sonsuz savaşın gamından kefansız gitmediğini ifade eder:

Şehîd-i kûçe-i ‘aşkum muhat-ı şu‘le-i dâğum

Bu rezm-âbâd-ı gamdan şanma mahrûm-ı kefen gitdüm (G.178/3)

Bilindiği gibi Ferhad ile Şirin hikâyesinde Ferhad, aşkı için dağları delerken, Şirin'in ölüm haberini alır. Bu haberden sonra elindeki külünkü havaya atmış ve yere düşen külünkün kendisine saplanması sonucu hayatını kaybetmiştir. Kelîm de, Ferhad gibi dağları delerek zahmet çekmediğini, ancak Aşk şehidi olup ebedi hayatı bulduğunu söyler:

Ben hâyât-ı cāvidān buldum şehīd-i ‘aşk olup
Kūh-kenveş olmazum ālūd-ı zaḥm-ı tīşeden (G.209/2)

Onu öldürüp şehid eden ise sevgilinin bakışlarıdır.

Ne müjgāndur ne ebrū kâtilüm tīg-i nigāhuñdur
Şehīd-i zaḥm-ı kahr-ı çeşmüñüm tīr ü kemān bilmem (G.160/5)

2.3.3. Kozmik Unsurlar

İnsanoğlu, tabiatı gereği ulaşamadığı şeylere ilgi duymuş ona ulaşmaya çalışmıştır. Divan şairleri de, insanoğlunun ulaşamadığı, kendisinden daha güçlü gördüğü ve hayranlık duyduğu bu kozmik unsurlara merak salarak şiirlerinde yer vermişlerdir. Kelîm-i Eyyûb de Divan'ında, asman, felek, kamer, zühre, aftab, kevkebe, hürşīd gibi kozmik unsurlara yer vermiştir.

Zühre, elinde çeng olan bir çalgıcı olarak divan şiirinde tasvir edilmektedir. Asman ise gökyüzü demektir. Bu beyitte şair sevgilinin halini gökteki eğlence meclisinde Zühre'nin çalgı eşliğinde dans edenlere benzetmiştir:

Sende bu hālet nedür her lāḥzada raḥsān ider
Āsmānda şevk-i bezmüñ Zühre-i rāmişgeri (TB.1/ I/3)

Yed-i beyza, Hz. Musa'nın Fir'avuna karşı mucize olarak ışıklı görünen parlak eli, en beyaz el anlamına gelmektedir. Şair bu beyitte, feleğin kalbinin aynasını yed-i beyza ile silse bile kendisindeki bu kederli halin geçmeyeceğini dile getirmiştir:

Yed-i beyzā ile silse **felek** āyine-i ḳalbüm

Degül hālet ḳabūl-i incilā kerd-i kedüretten (K.1/5)

Şair bu beyitte, sevgilinin gönül alan saçlarının misk kokusundan onu mahrum ettiği için feleğe sitem etmektedir:

İdüp maḥrūm būy-ı müşk-i zūlf-i dil-sitānından

Felek şerm itmedüñ ‘uşşāḳınuñ āh-ı fiğānından (M. 1/ IV)

Şair bu beyitte ise sevgiliden ayrılma nedeni olarak ne okuldaki hoca korkusu ne de mekteb; beni ayıran karanlık bahtımın yıldızıdır. Diyerek, kevkebe sitem etmiştir:

Ne bīm-i ḥ'ācedür ey tıfl-ı nev-bāve ne mektebdür

Beni mehcūr iden senden bu baht-ı tūre **kevkebdür** (G.76/1)

Şair bu beyitte ise kozmik unsur olarak hem Hurşid hem de Kamer'i bir arada kullanmıştır.

Gözler kamaşur olmasa bir laḥza niḳābı

Ādem baḳamaz ol yüzi **ḥūrşide ḳamerde** (G.237/2)

2.3.4 Şahsiyetler

2.3.4.1. Şairler

Kelīm-i Eyyûb'ün' divanında özellikle İran sahasında üstad olarak kabul edilen şairlerin isimleri geçmektedir. Selman, Hakanī, Firdevsī, Hassan, Kirmanī gibi şairlerin isimleri geçmektedir.

Şair Kelīm-i Eyyûb, Selman-ı Saveci gibi sözde mucizeler yarattığını ve herkesi kışkandıracak büyümlü sözler söylediğini belirtmektedir. 14. yüzyılda yaşamış Selman-ı Saveci (ö.H.778/M.1376) , Divan edebiyatında üstad kabul edilen İranlı şairlerdendir.

Kelīm-i mu'cize-perdāz-ı da'vi-i hezzüm

Sūḥanda reşk-i füsūn-i zahīr-i **Selmānum** (G.186/3)

Şair bir başka beyitinde Rum diyarının parlak güneşi olduğunu ve sözlerinin güzelliğinden dolayı Acem şairi Hassan'ın (ö.H.585/M.1190) bile kendisine imrendiğini söylemektedir. Şair kendisini peygamber şairi olarak bilinen Hasan'a benzetmekte ve Hassan-ı Acem olarak nitelemektedir.

Bu ṭab' ile ben revnaḳ-ı Rūmum ki Kelīmā

Dād-ı sūḥanum ḡıḳṭa-i **Ḥassān-ı** 'Acemdür (G.86/6)

Şair bir diğerk beyitte ise 6. yüzyılda Gence'de yaşamış olan Hakani'den sonra hüner ülkesinin taht ve külâhının sahibi olarak kendisini görür.

Ḥaḳāni-i ma'nī ki odur şimdi Kelīmā

Mülk-i hünerüñ şāḥib-i evreng ü külāhı (G.263/7)

Bilindiği üzere Firdevsî (ö.H.410/M.1020), İran'ın milli destanı Şehnâme'nin yazarıdır. Firdevs kelimesi cennet bahçesi; gılman kelimesi ise köleler anlamına gelmektedir. Şair bu beyitte Firdevs sözcüğü ile hem cennet bahçesi hem de şair Firdevsî'yi kasederek kinâye yapmıştır.

Vā'izüñ medh itdügi ğılmān-ı **Firdevs** olmasun
Şāki-i muğ-beçe-i āfet-ı hırām-ı meykede (G.241/3)

Şair, Acem şairi Kirmani'nin, yazdığı güzel şiirlerini görseydi söyleyiş güzelliğinin kıskançlık okları ile yüreğinin yaralanacağını söyleyerek, Kirmani'nin bile kendisini kıskanacağını ifade eder.

Olurdu sīne-çāk tīg-i reşk-i hūsn-i ta'bīre
Göreydi nüsha-i eş'ārumı h'ācūy-ı **Kirmānī** (G.260/8)

Şair bu beyitte Hallac-ı Mansur'un darağacına gidişinden bahsederek; saçlarının üstündeki darağacını görüp bir sır öğrendiğini ve zavallı Mansur'un canının ölmesini özlediğini ifade etmiştir.

Görüp o dār-ı ser-i zülfi keşf-i rāz eylerin
Helāk-ı cānını özler ğarīb-i **Manşūrum** (G.171/2)

2.3.4.2. Dinî Şahsiyetler

Kelīm-i Eyyûb Divanı'nda, peygamber efendimiz Hz. Muhammed başta olmak üzere, Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Nuh, Hz. Süleyman Hz. Eyyüb Hz. Yakup, Hz. Yusuf gibi peygamberlerin isimleri geçmektedir. Hz. Ömer, Hz. Osman gibi Halife ve İbn-i Edhem Bayezid ve Danyal gibi dini şahsiyetlerin isimleri şu şekilde geçmektedir:

Şair, Hz. Muhammed'i Mustafa (çok arınmış) ismi ile anarak ceza gününde bizlere yani müslümanlara yardımcı olmasını dilemektedir.

İsterüz rûz-ı cezāda mağfīret kılsun Hudā
Hāline her dem mu'īn olsun cenāb-ı **Muštāfā** (TB.2/ VII/6)

Şair bu beyitte dört halifeden Hz. Ömer ve Hz. Osman'a birlikte yer vermiştir. Bilindiği üzere Hz. Ömer çok adeletli oluşuyla bilinmektedir. Hz. Osman ise yumuşak yapısı ve merhametli kişiliğiyle bilinmektedir.

Güfte-i mîzân-ı inşâf içre hem-ıqadr-i ‘**Ömer**

Rûtbe-i hîlm-i hayâda şani-i ‘**Osmân** idi (TB.2/ II/5)

Bu beyitte ise Divan edebiyatında tufan ile birlikte anılan Hz. Nuh yer almaktadır.

Tennûr-i çâk-ı sînemden olaydı âbı ger zâhir

Çıkardı çarha **Nûhuñ** şüphesiz keşti-yi tûfânı (G.261/5)

Şair, sevgilinin dudaklarını Hz. İsa’nın dudakları ile insanları diriltme mucizesine benzeterek; âşıkların, sevgilinin dudaklarına dokunmak için can attığını söylemektedir.

Cân virür ölmege mânend-i Kelîm ‘âşık olan

Böyle bir âfet-i ‘**İsî**-lebe kurbân olıcağ (G.132/4)

Divan edebiyatında Hz. Süleyman, tahtı ve tacı ile anılmaktadır. Hz. Süleyman’ın bir diğer özelliği ise rûzgâra hükmetmesidir. Kelîm-i Eyyûb bu beyitlerde hem taht ve tacına hemde onun rûzgâra hükmetmesine değinmiştir.

Reşkümüz taht-ı **Süleymân** olsa da yokdur Kelîm

Dil o mesned kim ola zor ile bir bād istemez (G.98/6)

Rûzgâr eyler anuñ taht-ı vücûdın ber-bād

Kişi evreng-i sa‘âdetde **Süleymân** olsa (G.231/4)

Luţf iderseñ dile bir mesken-i rāhat nazar it

Mâlik-i tâc-ı Cem ü taht-ı **Süleymân** itme (G.233/3)

Müneccim ve kâhinlerin peygamberi olarak bilinen Danyal peygamber, divan şiirinde ilmi hikmet, rüya ve ölümsüzlüğün çaresi olarak yer alır. Bu beyitte de şair, halk arasında Kur’an falı veya Danyal falı olarak bilinen fallarından ve kitabından bahsetmiştir.

Dirilmiş cā-be-cā hâl ol ruḥ-i ferḥunde fâl üzre

Dökilmiş noktadur gūyâ kitâb-ı **Dānyâl** üzre (G.242/1)

Geçirdiği ağır hastalık ve bu ağır hastalıktan karşısında gösterdiği sabırla bilinen Hz. Eyüb, Divan şiirinde bu sabırlı kişiliğiyle yer almaktadır. Bu beyitte şair, sevgilinin kendisine yaptığı musibetler karşısında Eyüb peygamberin bile sabır edemeyeceğini söylemektedir.

Görse belki birine şabr idemezdi **Eyyüb**

Bu muşibetleri kim dildedür enbân itdüh (Tah.1/-IV-)

Hüznün ve sabrın peygamberi olarak bilinen Hz. Yakup, oğlu Hz. Yusuf'a olan özleminden dolayı gözleri kör olmuştur. Mısır'da hükümdar olan Hz. Yusuf babasının bu durumunu öğrenmiş, öğrendikten sonra ona gömleğini göndermiştir. Hz. Yakup, Hz. Yusuf'un kokusunu taşıyan bu gömleği gözlerine sürdükten sonra gözleri açılmıştır. Bu beyitte şair, sevgilinin kendisine yaptıklarından sonra Mısır'dan Hz. Yusuf'un misk kokulu gömleği gelse bile Hz. Yakup gibi gönlünün ferahlanmayacağını ifade etmiştir.

Açılmaz dide-i **Ya'küb** gönlüm gelse biñ kerre

Şabā pür müşg-i pīrāhen 'azīz-i Mısr-ı Behcetden (K.2/4)

2.3.4.3 Mitolojik Şahsiyetler

Hemen hemen bütün sanatlar için mitoloji vazgeçilmez bir kaynaktır. Divan edebiyatında özellikle İran mitolojisinin önemli bir yeri vardır. Ayrıca İran mitolojisi dışında Türk mitolojisi, Eski Mısır, Yunan ve Arap mitolojisi gibi birçok halkın mitolojisi divan edebiyatı şairleri tarafından şiirlerde kullanılmıştır.

Kelīm-i Eyyüb Divanı'nda da mitolojik şahsiyetler önemli ölçüde yer tutar. Bu efsaneleşmiş şahsiyetler bazen telmih bazende mazmun veya diğer sanatlar aracılığıyla divanında yer alır. Şarabın mucidi olarak bilinen Cem kadehi ile Rüstem kahramanlıkları ile Hülâgü zalimliğiyle İskender aynasıyla Kelīm-i Eyyüb'ün şiirlerinde yer almaktadır. Diğer mitolojik şahsiyetler ise kendilerine has özellikleriyle anılmaktadır.

Bu beyitte Divan şiirinde resim sanatındaki yeteneği ile bilinen Bihzâd yer almaktadır.

Dil Kelīmā himmet-i mahdūmınuñ manzûrıdır

Sözlerüh muhtâc-ı zīb-i naqş-ı **Bihzâd** eylemez (G.105/8)

Bu beyitte İskender, dünyayı gösteren aynası ile yer almaktadır. Şair, İskender'in dünyayı gösteren aynasından görmediği âlemi kendisinin kadehin içinde gördüğünü ifade etmektedir.

Sikender görmedi âyine-i ‘âlem-nümâsında

Ol ‘âlemler ki zâhid biz derûn-ı câmdan gördük (G.141/2)

Eflatun, Divan şiirinde akıl ve zekânın sembolü olarak yer almaktadır.

Felâtûn olsa bir dâhî edîb-i ‘aqla hayr itmez

Virenler murğ-ı gönlin dest-i eţfâl-i debistâna (G.228/4)

Moğol hükümdarı Cengiz Han’ın torunu olan Hülâgü, Divan şiirinde zalimliğin, acımasızlığın ve kötü niyetin simgesi olarak anılmaktadır.

Müsaḥḥar eyledin maşrık-zemîn-i kişver-i câmı

Hülâgüveş çeküp şemşîr-i qahrı çeşm-i fettânuñ (G.138/2)

Bu beyitte kahramanlıkları ile bilinen Huşeng, Keykavus, Nirem ve Rüstem yer almaktadır. Şair bu beyitte, ölüm vakti geldiğinde hiçbir kuvvetin engel olamayacağını ifade etmiştir.

Ne devlet kırtarur dest-i ecelden cânı ne kuvvet

Ḳani **Huşeng** ü **Keykāvus** ü **Nîrem** qahramân **Rüstem** (G.183/4)

Cemşid, Divan şiirinde tahtı, tacı ve şarabın mucidi olarak yer almaktadır. Bu beyitte şair, Cemşid’in mutluluğu şarabta bulunduğunu ve kendisi için her an, her yerin meyhane olduğunu söylemektedir.

Anda bulmışdur diyü **Cemşîd** künc-i rāḥatı

Her nefes bir gūşe-i meyḥâne meskendür baña (G.1/2)

Bir nefes bulmaktadır ḥûn-ı cigerle reng-i rû

Reşk-i yâḳûtı fûrûğ-i sāğar-ı **Cemdür** gönül (G.146/2)

2.3.4.4. Hikâye Kahramanları

Divan şiirinde Arap kaynaklı aşk hikâyesi Leyla ile Mecnun, İran kaynaklı Ferhad ile Şirin ve konusunu Kur’an’dan alan Yusuf ile Züleyha gibi pek çok hikâye kahramanı şairler tarafından başarılı bir şekilde kullanılmaktadır. Kelîm, divanında da geleneğe bağlı kalınarak bu hikâye kahramanları yer almaktadır.

Şair, kendisini Mecnun'a benzeterek Leyla gelse de artık durgunluğa erişemeyeceğini, gamın kendisine şahitlik ettiğini ifade etmiştir.

Ben o **Mecnūnum** ki **Leylā** gelse de bulmam sūkūn

Māye-i ārām-ı hātır şāhid-i ğamdur baña (G.2/4)

Bir başka beyitte ise şair, feleğin boş yere bizden ümid beklediğini ve artık ne Mecnun'dan ne de Leyla'dan vefa beklediğini söyler.

Hemān bizden felek bī-hūde ümmīd-i niyāz eyler

Ne **Mecnūnuz** ne **Leylādan** temennā-yı vefāmuz var (G.46/3)

Kendisini Ferhad'a benzeten şair, Ferhad gibi sevgilinin aşkından incindiğini söylemektedir.

N'ola şeb-dīz-i āhum girse çarha yār-ı şīrīni

O **Ferhādum** ki cūş-i eşk-i gül-günından incinmiş (G.116/2)

Bu şiirde ise ümitsizlik içinde ölsem de bu derd içinde varlık göstermeyeceğini, Hz. Yakup gibi zamanı geçmiş aşk için çaba sarf edemeyeceğini, Züleyha'ya gibi düşkün olamayacağını ve Yusuf gibi görünsede gözüne artık sevgiliden bir istekten bulunmayacağını ifade etmiştir.

Hırmān ile ölsem veremem derde vücūd

Ya'kūb-şıfat şarf idemem eşk-i dem-ālūd

Mānend-i **Züleyhā** yine āşüftesi olmam

Yūsuf da görinse gözüme şāhid-i maşşūd (R.9)

2.3.5. Ülkeler- Şehirler

Divan edebiyatında bazı ülke ve şehir adları anılmaktadır. Rum, Acem, Hind, Habeş, Mısır, Çin gibi ülkeler; Mekke, Medine ve Kudüs gibi kutsal kabul edilen şehirlerinin yanı sıra Halep, Bağdat, Şam, Kenan, İstanbul, Semerkant gibi birçok şehir şairlerin şiirlerinde yer almaktadır.

Kelīm-i Eyyūb Divanı'nda da ülke ve şehirler şöyle yer almaktadır:

Divan edebiyatında Kenan şehri Hz. Yakup'un doğduğu, Hz. Yusuf'un kuyuya atıldığı şehir olması ve İsrailoğullarının yaşadığı bölge olmasından dolayı sıkça yer almaktadır. Bugün Filistin'de bir şehirdir. Divan şiirinde mäh-ı Ken'ân ifadesiyle Hz. Yusuf kastedilmiştir.

Lihāf-ı goncedeki çāk mäh-ı **Ken'ānuñ**

Bakınca hātıruma köhne dāsītānī gelür (G.60/6)

Divan şiirinde Magrib, batıdaki ülkeler için kullanılan bir yer bölge ismidir. Şair bu beyitte kıyamet eğer kopacaksa Magrib'den kopacağını ve dirilidikten sonra ancak sevgilinin ateş saçan saçlarına yüz süreceğini ifade etmiştir.

Ger kıyām itseñ virür zülfüñden ol rû-şu'leler

Mihr dirler kim kıyāmet kopsa **Mağribden** toğar (G.93/1)

Bu beyitte Acem ismi ile İran bölgesi ve İranlılar kastedilmiş, Rum ismi de bugünkü Anadolu bölgesi için kullanılmıştır. Şair bu beyitte güzel sözle büyülemenin İran ülkesinde kaldığını ve o güzelliği Anadolu'ya kendisinin getirdiğini ifade etmiştir.

Teshîr-i sūhan qalmış idi mülk-i '**Acemde**

Ol revnaķı i'cāz ile ben **Rūma** getürdüm (G.169/4)

Farsça'da Şam, akşam ve karanlık anlamına gelmektedir. Divan edebiyatında ise Şam, sevgilinin saçlarını ifade etmek için kullanılır.

Çekerdi haşre dek halk-ı zemāne

Belā-yı zūlmet-i **Şām**-ı siyāhı (K.1/23)

Bu beyitte sevgilinin beni ve saçları için Hind kelimesi kullanılmıştır. Hind ismi uğursuzluğun simgesidir. Şair, sevgilinin saçlarının fitnesi halkı perişan ettiğini, âlemin gönlünde o Hindli'den hayli vahşet olduğunu söylemiştir.

Perişan itdi halkı fitne-i zülf-i siyekhāruñ

O **Hindūdan** dil-i 'ālemde şimdi hayli vahşet var (G.63/3)

Habeş ismi ile bugünkü Habeşistan kastedilmiştir. Halkı siyah olduğu için Divan edebiyatında sevgilinin benine benzetilmiştir. Ayrıca Habeş, sultan, asker ve köle olarak da

Divan Edebiyatında yer almaktadır. Bu beyitte şair, ceyş-i Habeş ifadesi ile Habeşli askerleri kastedmiştir.

İder ceyş-i **Habeş** çok fitneler ıkkād ayak basmış
Meded ser hadd-i hüsn-i dil-rübāya yād ayak basmış (G.117/1)

Ka‘be, müslümanlar için kutsal kabul edilen bir yerdir. Divan edebiyatında Ka‘be, sevgilinin bulunduğu mekândır. Şair bu beyitte sevgilini olduğu yeri Ka‘be’ye benzetmiştir. “O ‘âşıkdan ki kârı Ka‘be-i kuyuñ tavāfidur” ifadesiyle, sevgilinin etrafında gezen aşığı tasvir etmiştir.

Hazer kıl nâlişinden kaçma ey şayd-ı harem-cilve
O ‘âşıkdan ki kârı **Ka‘be**-i kuyuñ tavāfidur (G.45/2)

2.3.6. Sosyal Hayat

2.3.6.1. Dinî Ay, Gün, Yıllar

Kelîm-i Eyyûb, divanında sosyal hayata ait dinî ay ve günlerden söz etmiştir. Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı ve Hz. İsa’nın çarmıha gerildiği vb. dini ay ve günleri şiirlerinde işlemiştir.

Şair bu beyitte Kurban Bayramı’nın gelişini tasvir ederek, salın ey sevgili! Şarap iç bizimle, kadehi kaldırarak şarab içmenin zamanıdır. Diyerek, Kurban Bayramı’nın gelişini üzerine duyduğu sevinci dile getirmiştir.

Salın ey mâh-ı nev mey iç bizümle **‘ıyd-i adhâdur**
Dem-i reftâr-ı sâğardur zemân-ı nûş-ı şahbâdur (G.36/1)

‘ıyd-i adhâdur gelen ey meh şafâ eyyâmıdur
Çık salın gel bezme kim ‘ayş itmenüñ hengāmıdur (G.39/1)

Bir başka beyitte ise, Ramazan Bayramı’ndan söz etmiştir. Ramazan Ayı müslümanlar için kutsal kabul edilen, oruç ibadetinin yerine getirildiği bir aydır. Müslümanlar bu ayda içki içmemeye özen göstermektedirler. Şair bu beyitte, Ramazan Bayramı’nın gelişini eğlence ehlilerine müjde vererek, artık zaman içki içmenin zamanı olduğunu söylemiştir.

‘Ayş ehline şad müjde ki **‘ıyd-ı Ramazândur**
Devr-i kadeh-i devlet-i Cemşîd-i bütândur (G.35/1)

Bir diğ er beyitte, Hz. İsa'nın  armı a gerildi i günden bahsetmiştir. “Gel ey sevgili! Sende şarap kadehini eline al,        bugün İsa'nın der-dest edildiği gündür.” diyerek, Hz. İsa'nın  armı a gerilmesinden duyduğu          dille getirmiştir.

Gel ey b  t al ele sen de mey-i c  m-ı m  cell  y 

Felekde s   ar-ı neyy r bu gün **der-dest-i 'İs dur** (G.36/3)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KELİM-İ EYYÛB DİVANI METNİNİN KURULUŞU

3.1. Nüshaların tanıtılması

Kelîm-i Eyyûb Divanı'nın yurt içi ve yurt dışında toplamda 13 nüshası tespit edilmiştir.

Bu nüshalar şunlardır:

1. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Kitaplığı TY Nu: 3961
2. Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Kitaplığı TY Nu: 677
3. Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Kitaplığı TY Nu: 718
4. Süleymaniye Kütüphanesi Mihrişah Kitaplığı TY Nu: 372
5. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı TY Nu: 616/10
6. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü Kitaplığı Nu: 772
7. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Bağdat Köşkü Kitaplığı Nu: 161
8. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 5577
9. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 2908
10. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 5562/5
11. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 796
12. Milli Kütüphane Milli Yazmalar Nu: Yz. A 2312/1
13. Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları Nu: Garrett Collection Yahuda Series

Ottoman Turkish 2021 Y

3.2. Divanı'nın Nüsha Tasvifi

a. Ayasofya Nüshası

Bulunduğu yer: Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Kitaplığı TY Nu: 3961

Müstensihi: Muhammed Emin b. Yahya

İstinsah tarihi: H.1115/M.1703

İlk beyit: Kelîm-i nükte-perdâzum ki oldum

Sûhanda mazhar-ı luţf-ı ilâhî

Son beyit: Ser virmege ol mâh-ı gül-endâma bakarlar

Kurbân olur ‘âşıkları bayrâma bakarlar

Varak sayısı : 68

Varaktaki satır sayısı: 17

Yazı türü: Talik

Tenkidli metinde kısaltması: A.

b. Revan Nüshası

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü Kitaplığı Nu: 772

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: Merhabā ey rūzgāruñ duḡter-i sa‘d-aḡteri

Çarḡ-ı bezmüñ āftāb-ı rūšenā-yı güsteri

Son beyit: Ser virmege ol māh-ı gül-endāma baḡarlar

Ḳurbān olur ‘āşıḡları bayrāma baḡarlar

Varak sayısı: 60

Varaktaki satır sayısı: 19

Yazı türü: Talik

Tenkidli metinde kısaltması: R.

c. Halet Efendi Nüshası

Bulunduğu yer: Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Kitaplığı TY Nu: 677

Müstensih: Abdullah el-Baḡdadi

İstinsah tarihi H.1198/ M.1783

İlk beyit: Sen nigāh itmezsin ey şūḡ-ı cefā göster baña

Raḡm ider derdüñle ḡālüm seyr iden kāfir baña

Son beyit: Ser virmege ol māh-ı gül-endāma baḡarlar

Ḳurbān olur ‘āşıḡları bayrāma baḡarlar

Varak sayısı: 61

Varaktaki satır sayısı: 17

Yazı türü: Talik

Tenkidli metinde kısaltması: H.

d. Lala İsmail Nüshası

Bulunduğu yer: Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Kitaplığı TY Nu: 718

Müstensih: Dede Yusuf

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: Seḡeri eyler idüm ṡarf-ı ḡaremgāh-ı ḡurūş

Cām-ı vaḥdet be-kef iḥrām-ı ‘ibādet berdūş

Son beyit: Saña āşüfte olursa n’ola baḳduḳca Kelīm

Māh-ı āyine-i nūr-ı tecellā sensin

Varak sayısı: 25

Varaktaki satır sayısı: 31

Yazı türü: Nasih

Tenkidli metinde kısaltması: L.

e. Mihrişah Nüshası

Bulunduğu yer: Süleymaniye Kütüphanesi Mihrişah Kitaplığı TY Nu: 372

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: Kelīm-i nükte-perdāzum ki oldum

Sūḥanda maẓhar-ı luṭf-ı ilāhī

Son beyit: Başlasa hicr ile ger şīve vü nāze nigeḥüñ

Ḳomaz üftādeleri ‘arz-ı niyāze nigeḥüñ

Varak sayısı: 41

Varaktaki satır sayısı: 25

Yazı türü: Talik

Tenkidli metinde kısaltması: M.

f. Üniversite Nüshası

Bulunduğu yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 5577

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: Merḥabā ey rūzgāruñ duḥter-i sa‘d-aḥteri

Çarḥ-ı bezmüñ āftāb-ı rūşenā-yı güsteri

Son beyit: Ser virmege ol māh-ı gül-endāma baḳarlar

Ḳurbān olur ‘āşıkları bayrāma baḳarlar

Varak sayısı: 57

Varaktaki satır sayısı: 21

Yazı türü: Talik

Tenkidli metinde kısaltması: Ü.

g. Nadir Eserler Nüshası

Bulunduğu yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 2908

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: Kelīm-i nükte-perdāzum ki oldum

Sūḥanda mazḥar-ı luṭf-ı ilāhī

Son beyit: Başlasa hicr ile ger şīve vü nāze nighüñ

Ḳomaz üftādeleri ‘arz-ı niyāze nighüñ

Varak sayısı: 54

Varaktaki satır sayısı: 19

Yazı türü: Nesih

h. Milli Kütüphane Nüshası

Bulunduğu yer: Milli Kütüphane Milli Yazmalar Nu: Yz. A 2312/1

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

İlk beyit: İtmiş ezelde ol ki seni āṣnā baña

Ḳılmıṣ beni ġarīḳ-i yem-i ibtilā saña

Son beyit: Āh idüp didi Kelīm-i ḥasta-dil tāṛīḥini

Ola rāḥatca gül-i āl-i Muḥammed Muṣṭafa

Varak sayısı: 39

Varaktaki satır sayısı: 21

Yazı türü: Talik

i. Ali Emiri Nüshası

Bulunduğu yer: Süleymaniye Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı TY Nu: 616/10

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

Varak sayısı: 7

Varaktaki satır sayısı: 17

Yazı türü: Talik

J. Bağdat Köşkü Nüshası

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Bağdat Köşkü Kitaplığı Nu: 161

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

Varak sayısı: 49

Varaktaki satır sayısı: 23

Yazı türü: Talik

k. Princeton Üniversitesi Nüshası

Bulunduğu yer: Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları Nu: Garrett Collection Yahuda Series

Ottoman Turkish 2021 Y

Müstensihi: -

İstinsah tarihi: -

Varak sayısı: -

Varaktaki satır sayısı: -

Yazı türü: -

l. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 2908 Nüshası

Bulunduğu yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 796

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

Varak sayısı: 88

Varaktaki satır sayısı: 17

Yazı türü: Talik

m. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 5562/5 Nüshası

Bulunduğu yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Nu: 5562/5

Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah tarihi: Belli değildir.

Varak sayısı: 11

Varaktaki satır sayısı: 21

Yazı türü: Talik

Tablo 1.1 Nüshalardaki Şiirler

Şiirler	Aya-sofya	Revan	Halet Efendi	Lala İs-mail	Mihri-şah	Üniver-site	Nadir Eserler	Milli kütüp-hane
Kaside	3	3	1	2	3	3	3	0
Terkib-i Bend	3	3	2	2	2	3	2	0
Müseddes	1	1	1	1	1	1	1	0
Tahmis	3	3	3	2	3	3	3	0
Gazel	275	271	257	118	263	274	252	218
Rübai	13	13	11	0	11	13	11	11
Tarih	8	7	3	4	0	7	0	6
Müfred	63	61	56	0	10	61	9	55
Toplam	369	362	334	129	293	365	281	290

3.3. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol

1. Kelîm-i Eyyûb Divanı transkribe edilirken Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" isimli makale esas alınmıştır.
2. Arapça ve Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"⁴³ isimli makale esas alınmıştır. Buna göre ön ekler ve son ekler kelimeye "-" ile bağlanmış; birleşik sıfatları oluşturan kelimelerin ve araya bir edat getirilerek oluşturulan kelimelerde edatla kelimenin arasına yine "-" konmuştur. (dem-a-dem, ta-be-key)
3. Kullanımı yerleşik olan "ne"li, "k"li ulamalar ise n'ola, n'eylerem, k'oldu kelimelerinde olduğu gibi kesme işaretiyle gösterilmiştir.
4. Türkçenin ses özellikleri dikkate alınarak rûzīgār, āftāb, āsumān, pādīshāh şeklinde okunan kelimeler İsmail Ünver'in makalesi gereğince rûzgār, āftāb, āsmān, pādshāh diye okunmuştur.
5. Metinde vezin bozuklukları dipnotlarda gösterilmiştir.
6. Metinde bulunan Farsça şiir ve beyitlerin çeviriyazısı yapılmıştır.
7. Metindeki özel isimler büyük harflerle gösterilmiştir.
8. Metinde eksik olan kelimeler (.....) ile gösterilmiştir.
9. Farsçadaki vāv-ı ma'düleler ḥāb, ḥāce, ḥāh, ḥār, ḥān şeklinde gösterilmiştir.
10. Kalın ünlü ile başlayan kelimelerde "d" sesi genellikle "ṭ" ile gösterildiği için metne bağlı kalınarak "Ṭ/ṭ" olarak gösterilmiştir.
11. Arapça ve Farsça kelimelerde uzun ünlüler "ā, ī, ū" harfleriyle gösterilmiştir.
12. Kelimeye kaynaşarak anlam kazanmış bazı ekler bitişik yazılmıştır. "nāgah, nāgeh, nāḡār..." gibi
13. Vasef-ı terkiblerle birlikte kurulan Farsça izafet tamlalarında sıfatla isim arasına çizgi konulmuştur: "māh-ı nev-i ser-nigün, zūlf-i şeb-gün, leb-i şeker-feşān..." gibi.
14. Nüshaların adları ve numaraları beyitlerin başında değil dipnotlarda gösterilmiştir. Dipnotlarda önce nüsha kısaltılması, daha sonra varak numarası gelecek şekilde "A.21a, R.72b, H.52b, L.34a, M.121b, Ü.257b" gibi.
15. Dipnotlar gösterilirken bilgisayarın verdiği sayı takip edilmiştir. Dipnotlarda farklar yazılarak hangi nüshadan alınmışsa onun kısaltılması ve varak numarası verilmiştir. İki noktadan (:) sonra diğer nüsha ile arasındaki fark belirtilerek o nüshanın kısaltılması ve varak numarası verilmiştir.

⁴³ Ünver, 1993: 51-89

16. Bir nüshada olup diğ er nüshada olmayan kelime dipnotta belirtilirken bulunduğu nüshanın kısaltılmasının öncesinde (-) işareti kullanılmıştır: “c  m: -A, -R” gibi.
17. Nüsha farklılıkları gösterilirken, kelimelerin arasına (/), mısraların arasına (//) işareti konulmuştur.
18. Karşılaştırma yapılırken varak sayısının çokluğu ve şiirlerin sayısı göz önünde bulundurularak, Ayasofya nüshası esas nüsha olarak kabul edilmiştir. Nüshalar arasındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

3.4. Çeviriyazı Alfabesi

ا	A, a, Ā, ā, E, e
آ	Ā, ā, A, a
ء	' , i, -i, -yi, -yi
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṣ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	Ž, ž, Đ, đ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Z, z
ع	'
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, U, u, Ü, ü, O, o, Ö, ö, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ی	Y, y, I, i, Ĭ, ĭ, Ī, ī

3.5. Metin

KASİDELER

1.

*Mefā ‘lün mefā ‘lün fe ‘ülün*⁴⁴

+ – – – / + – – – / + – –

1. Kelīm-i nükte-perdāzum ki oldum
Sūḥanda mazḥar-ı luṭf-ı ilāhī
2. Müsellemdür baña ser-tāc-ı ma‘nī
Benümdür mülk-i nazmuñ taḥtgāhı
3. Musahḥar eyledüm iklīm-i nazmı
Benüm ol mülketüñ şāhib-külāhı
4. Ezelden eylemiş Ḥallāk-ı ‘ālem
Ki oldur cümleñ cāy-ı penāhı
5. Derūnum maḥzen-i esrār-ı ḥikmet⁴⁵
Dilüm naḳd-i sūḥan gencīnegāhı
6. Bu deñlü tab‘ ile olmuş ne çāre
Fezā-yı sīne miḥnet cilvegāhı
7. Göñül bir deyr idi pür-naḳş-ı rāḥat⁴⁶
Ġam itdi şimdi miḥnet tekyegāhı
8. Nice tutsın maḳar şāh-ı meserret
Derūn-ı dilde pürdür ġam sipāhı
9. Ŗomaz āsāyişe bir laḫza ruḥşat
Ḥudā ḳahreyliye baḥt-ı siyāhı⁴⁷
10. Beni bir şūḥuñ itdi mest-i ‘aşḳı
Yaḳar her ġamzede bir bī-günāhı

⁴⁴ 1. A.1b; R4a; -H; L.7b; M.1b; Ü.3b

Kaside-i Diger Der Nazire: R., Ü. / Fahriye: L.

⁴⁵ 5a. maḥzen: maḥzen R., M., Ü. / maḥzen: mazḥar L.

⁴⁶ 7a Ü.4a

⁴⁷ 9b baḥt: baḥt R.

11. Ne buldum bend-i zülfinden rehāyı
Ne oldum küşte-i tīg-i nigāhı
12. Derinde oldum ol āzāde servüñ
Esīr-i halka'-yı zülf-i siyāhı
13. Gözetmez āšnā-yı baħr-i 'aşkın
Olur bī-gānenüñ hem-rāz u rāhı⁴⁸
14. Eger efgānumı gūş eylemezse⁴⁹
Bu kavle olmasun hiç iştibāhı
15. Elinden dergeh-i şāh-ı rusülde⁵⁰
Muḳarrer eylemek feryād u āhı
16. O kim gülşen fezā-yı kudretinde⁵¹
Zemīn pejmürde bir kemter giyāhı
17. Şeft'-i gül ki ḫayl-i mümkinātuñ⁵²
İki 'ālemde oldur dil-penāhı
18. İder te'sīr-i luṭf-ı bīm ü ḳahrı⁵³
Gül-i ra'nā-yı sürḫ ü zerdgāhı
19. Nigehbān-ı diyār-ı Şām-ı 'adlī⁵⁴
Virür dest-i kitāba zeyl-i māhı⁵⁵
20. İreydi şu'lezāra āb-ı luṭfı⁵⁶
Virürdi ḫār-ı gül sünbül giyāhı
21. Düşeydi ger şerār-ı nār-ı ḳahrı
Yaḳardı ḫürmen-i geşt-i miyāhı
22. Eger kim virmese mir'āt-ı re'yi
Çerāğ-ı mihre nūr-ı şubḫgāhı

⁴⁸ 13b rāz ü rāhı: rāz-ı rāhı R., L.

⁴⁹ 14a M.2a

⁵⁰ 15.beyit: son beyit gibi mısralar alt alta yazılmış A., R., M., Ü. / 15a A.2a

⁵¹ 16a R.4b

⁵² 17.beyit: -L

⁵³ 18a luṭf-ı bīm u ḳahrı: luṭf u bīm-i ḳahrı R., M. / luṭf-ı bīm u ḳahrı: bīm-i luṭf-ı ḳahrı L. / zerdgāhı: zerd ü gāhı L.

⁵⁴ 19a L.7a

⁵⁵ 19b kitāba: kitāna R., L., Ü.

⁵⁶ 20a şu'lezāra: şurezāra L. / ḫār-ı: ḫārı L.

23. Çekerdi haşre dek halk-ı zemāne
Belā-yı zūlmet-i şām-ı siyāhı

24. O deñlü hükmi cārīdür ger olsa
Menāhīden mücerred halkı nāhi

25. Harābāt ehli hep kandīl-i cāmın⁵⁷
İderdi vaqf-ı sakf-ı hānqāhı

26. Nesīm luṭfı istese şu‘lezāra
Semūm-ı kaḥrı da gūlzāra gāhı

27. Olup gül-gonce her sūzende aḥker
Şerār-efşān olurdu tūg-ı şāhı

28. Tuyūr üzre şalaydı perr-i ‘adlin
O dāreynūñ şeh-i devlet-penāhı

29. Olurdu āşiyāngāh-ı kebūter
Ser-i şeh-bāz-ı hūnīnuñ külāhı

30. Kerīmā melce‘-i şāhā ḥidīvā
Eyā erbāb-ı ‘işıyānuñ penāhı

31. Bugünden böyle ger biñ yıl çalışsam⁵⁸
Ne mümkün eylemek vaşfuñ kemāhı

32. Senūñ evşafuñı taḥrīre yitmez
Mürekkēb eylesem baḥr-ı siyāhı⁵⁹

2.

*Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün*⁶⁰
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Benüm kim olmadum nāzende berg-i sāz-ı vuşlatdan
Naşībüm ḥār-ı ḥasretdür bu gūlşengāh-ı miḥnetden

⁵⁷ 25a Harābāt: Harābāt R.

⁵⁸ 31a A.2b

⁵⁹ 32b baḥt-ı: baḥr-ı R., L., M., Ü.

⁶⁰ 2. A.2b; R.3a; H.51a; -L; M.2a; Ü.3a

Nazīre-i Fehīm Der Gül-i Rüzgar: R., Ü.

2. Hümār-ı zehr-i gâmdur çekdügüm künc-i melâletde⁶¹
Eşer yok çeşm-i dilde neşve-i cām-ı meserretten
3. İrişmez rīsmān-ı delv-i tali‘den mededkārı
Meh-i Ken‘ān-ı dil çıkmaz tā çāh-ı kesāfetden
4. Açılmaz dīde-i Ya‘kūb göñlüm gelse biñ kerre
Şabā pür müşg-i pīrāhen ‘azīz-i Mısr-ı Behcetden
5. Yed-i beyzā ile silse felek āyine-i ıalbüm⁶²
Degül hālet ıabül-i incilā kerd-i kedüretten
6. Yazıklar nāz-perver ‘ömre kim endühla geçdi
Şafā-çīn olmadum hergiz gülistān-ı beşāşetden
7. Huzūr-ı dil degül mümkün bu nev‘ ile anuñçündür
Gidenler bir dağı gelmez bu rāh-ı pür-meşakkatden
8. Kazā bir ‘arşada kılmış tehī maskat-ı re’sim
Ki tıfl-ı hurde-sāli bahş ider fenn-i siyāsetden
9. Şadā-yı nevbet-i şi‘rüm çıkaldan bām-ı şi‘rāya
Felek seyyāre-i bahtum düşürdi evc-i rif‘atden
10. Kayurmaz olsa da vīrānemi ma‘mūr iden dehri⁶³
Göñül kim hişşemend olmuş ezel künc-i ıanā‘atden
11. Yerüñ en soñra hāk eyler kazā cemşīd-i ‘aşr olsan
Nedür farkı hazīz-i inzivānuñ evc-i ‘izzetden
12. Tabasbuş her denī-ıab‘a neden ey tālīb-i dūnye⁶⁴
Bilürsüñ eylemez rızkuñ ziyāde ıadr-ı kısmetden⁶⁵
13. Öpersin bir tahāretsiz haruñ bir nān içün destin
İdersin pāyine secde çıkarsın dīn ü milletden
14. Egerçi rütbede ıat‘ itmedüm kām almadum ammā

⁶¹ 2a çekdügüm: çekdigüm R., Ü.

⁶² 5a M.2b

⁶³ 10a R.3b

⁶⁴ 12a Tabşuş: Tabşış R., H., M., Ü.

⁶⁵ 12b ıadr-ı: ıadr u R., Ü.

Hele memnūn-ı ihsān olmadum dü-nān-ı devletden

15. Bu gülşen özge ‘işretgāh imiş erbāb-ı ‘irfāna⁶⁶
Velī yer kalmamış mesned-nişīnān-ı hamākatden
16. Mūsā‘id müjdeler bahtuñ saña ey tālib-i dünye⁶⁷
Eşer var ise ger cevfi-i derūnuñda hīyānetden⁶⁸
17. Serābā yokladum levh-i zamīr-i ehl-i dünyāy⁶⁹
Nişān-ı nokta-i mevhūma yok harf-i hakīkatden⁷⁰
18. Münāfık gördüm ebnā-yı zemāna münzevī oldum
Tecerrüd ihtiyār itdüm çekildüm bezm-i keşretten
19. Beni meyyāl-i evc-i nāz iden vaz‘-ı edānīdür
Gurūra haml ider hazzum görenler böyle vahşetden⁷¹
20. Belā-yı ‘aşkıdur bir āftāb-ı ‘işvenūñ şimdi
Ġaraż bu şehr-i büm-āsāda ol tarh-ı ikāmetden
21. Şikār itdi beni bir gözleri sehḥāre zevkūm var
Beyābānlarda Mecnūn gibi vahşīlerle ülfetden
22. Yine ‘ivāz idüp feyz-i maḥabbet şahş-ı endīšem⁷²
Çıkardum bir dürr-i tābende deryā-yı tabī‘atden
23. Temennā-yı vişāl itsem o serv-i kad-miyānından
İder bāğ-ı ruḥ-ı güller hüveydā reng-i hacletden
24. Ser-i kūyuñ dolanmaḥdan ġaraż seyr-i cemālūñdür⁷³
Ne ḥāşıl ehl-i ‘aşka bī-liḳā gül-geşt-i cennetden
25. N’ola gencīne-i sīnemde hıfz-ı dūd-ı āh itsem
Ki rāz-ı ‘aşkuñı havf eylerin ḥalka işā‘atden

⁶⁶ 15a A.3a

⁶⁷ 16a Ü.3b

⁶⁸ 16b hīyānetden: hībāşetden R., Ü.

⁶⁹ 17a H.51b

⁷⁰ 17b mevhūme: merhūme R.

⁷¹ 19b vahşetden: vahşetden R.

⁷² 22.beyit: son beyit gibi mısralar alt alta yazılmış R., H., Ü.

⁷³ 24a dolanmaḥdan: ṭolanmaḥdan R., H., M., Ü.

26. Fiğān ey şāh-ı zālīm devr-i Tātār-nigāhından
Degül hālī harāb-ābād-ı dil bir lahza gāretiden
27. ‘Aceb midür çıkarsam sünbül-i āh-ı ciger-süzü
Pür oldı şīşe-i dil lāle-i dāğ-ı maḥabbetden
28. N‘çün terk eylemez cevri Kelīm-i zār-ı nā-şāda
Ḥazer kılmaz mı ‘adl-i şāh-ı evreng-i risāletden
29. O hūrşīd-i risālet Yūsuf-ı delv-i hidayet kim⁷⁴
Çıkardı halk-ı dünyāyı tih-ı çāh-ı cehāletden

3.

*Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün*⁷⁵

++-- / ++-- / ++-- / ++--

1. Seheri eyler idüm taraf-ı haremğāh-ı hūrüş⁷⁶
Cām-ı vahdet be-kef iḥrām-ı ‘ibādet-i ber-düş
2. Hāşılı olmuş idüm ‘āzim-i terk-i dünyā⁷⁷
Geldi biñ nāz ile bir muğ-beçe-i bāde-fürüş
3. Nigeḥi bāz-ı şikār-āver-i şeh-bāz-ı şu‘ūr
Āhū-yı çeşm-i şehir-sāzı peleng-efgen-i hüş
4. Dāne-i hālī rübāyende-i ‘aql-ı ādem
Halka-i kākūli pā-bende-i murgān-ı sürüş
5. Aks-i ebrūsı tarāvet-dih-i kavş-ı meh-i nev
Ruḥı nūr-efgen-i rüy-i şeh-i seyyāre-cüyüş
6. Ḥatt-ı nev-ḥāstedür şanma nümāyān olmuş
Āyet-i mihr-i vefā levh-i ruḥuñda menküş
7. Didi ey sākīn-i seccāde-i mihrāb-ı riya⁷⁸
Didi ey secde-güzārende-i eşnām-ı nuḫüş
8. Nice bir secde-ber-i kūşe-i mihrāb olasın⁷⁹
Nice bir cevri idesin kendüñe bi-ḥālet-i cüş⁸⁰

⁷⁴ 29.beyit: -R, -Ü

⁷⁵ 3. A.61b; R.9b; -H; L.6b; M.39a; Ü.9a

Kaside-i Becce: A., / Kaside-i Becce Der Nazire-i Merhūm Fehim: R., Ü.

⁷⁶ 1a taraf: tavf R., L., Ü.

⁷⁷ 2a R.10a

⁷⁸ 7.beyit: son beyit gibi mısraları alt alta yazılmış R., Ü.

⁷⁹ 8a M.39b

⁸⁰ 8b kendüñe: kendüñi L. / kendüñe: kendiñe Ü.

9. Şüretâ cām-ı mey-i vecd ile bî-hûş eyler⁸¹
Ma‘nide çarḥ saña virmede ḥ‘āb-ı ḥargūş
10. Beri gel bâde-i ‘aşk ile özüñ mest eyler
Nice bir sende bu bî-hûde yere vecd-i ḥurūş⁸²
11. Bâde-i ‘aşk ile cām-ı dilüñi pür idegör
Bâdesiz sāgar ile şanma olursun ser-ḥoş
12. Yüri var fırsatı fevt eyleme nādānlığı ko⁸³
İdegör bir бүti bu deyr-i cihānda āgūş⁸⁴
13. İntizām-ı der-i elfāzına ḥayrān oldum⁸⁵
Eyledüm gevher-i güftārını āvīze-i gūş

⁸¹ 9a eyler: olasn Ü.

⁸² 10b vecd-i: vecd ü L.

⁸³ 12a Ü.9b

⁸⁴ 12 b birini: bir бүti L., Ü.

⁸⁵ 13.beyit: -A, -R, -M, -Ü

MUSAMMATLAR

1.

Terkīb-i Bend

-I-

Mef'ülü Mefā'ilün Fe'ülün⁸⁶

-- + /+ - + - / + --

1. Ey ḥasta-yı çeşm-i şad Mesīhā

Ser-mest-i cününü rūḥ-ı Leylā

2. Çeşmünde şufūf-ı kīne der-kār⁸⁷Zülfünde cünün-ı fitne ber-pā⁸⁸

3. Birbirine düşürdi ḥalkı

Ol tırfa nigāh o çeşm-şehlā

4. Kırdıñ dü-cihānı ol nighle

Kān itmede nāmuñ ey perīsā

5. İrdi felege 'aceb mi olsa

Bīmār-ı maḥabbetüñ Mesīhā

6. Gāhī ki dağılsa ruḥlarıñda⁸⁹

Zencīr-i dü-zülf-i 'anber-āsā

7. Ḥāk içre hevāyı seyr eyler

Leylīde cünün-ı Kaysı peydā

8. Nūş it mey-i şu'le-tābı itsün⁹⁰

Teşvīş-i nigāh-ı 'āşık-āsā

9. Mir'āt-ı 'izār-ı dīl-keşünde

Gül şerm-i leṭāfetüñ hüveydā

10. Kūyunda 'aceb mi vakt-i nāliş

⁸⁶ 1. A.3a; R.5a; -H; L.6b; M.3a; Ü.4b

Kaşide-i Muşanni': R., Ü.

⁸⁷ 2a A.3b⁸⁸ 2b ber-pā: der-pā L.⁸⁹ 6a dağılsa: tağılsa L.⁹⁰ 8a şu'le-tābı: şu'le-nābı A. / şu'le: -M

Seyl-ābe-i eşküm olsa deryā

11. ‘Āşık gele figāne besdür⁹¹
Biñ giryeye bir bahāne besdür

- II -

1. Ey bāğ-ı cefāda serv-i āzād
V’ey pādīşah-ı serīr-i bī-dād
2. Üftādelerüz nigāh-ı raḥm it⁹²
Pā-māl-ı cefāyı itme ber-bād
3. Tā-key bu dile ola ḥavāle
Şemşīr-i nigāh-ı çeşm-i cellād
4. Sen memleket-i ḥüsnde şehsin
Kıldur saña hep ‘abīd ü āzād
5. Devrān-ı ḥükümetünde dād it⁹³
Olma kerem it cefāya mu‘tād
6. Alduñ o kadar ‘uḳül-i ḥalkı
Hep bildüğini unuttı zühhād⁹⁴
7. Tesbīh-i zebān-ı ḥalk sensin⁹⁵
Efvāh-ı cihānda sensin evrād
8. ‘Ahdüñde gönül esīr-i miḥnet⁹⁶
Devründe ‘adū şafāda dil-şād
9. Dil kişveri pek ḥarāba vardı⁹⁷
Dest-i keremüñle eyle ābād

⁹¹ 11a ki: -A, -R, -M, -Ü

⁹² 2a Ü.4a

⁹³ 5a L.6a

⁹⁴ 6b bildüğini: bildigini R., L., Ü.

⁹⁵ 7a A.4a

⁹⁶ 8a R.5b

⁹⁷ 9a ḥarāba: ḥarāba R.

10. Hırmān-ı nigāh-ı luṭfuñ urdı
Göñlümde esās-ı derde bünyād

11. Luṭf eyle ne var teğāfül itme
Luṭf eylemede ta‘allül itme

- I I I -

1. Ey tāze gül-i riyāz-ı ‘işmet⁹⁸
V’ey dāmene bir necār-ı vaḥşet

2. Ahvāl-i derün-ı derd-nāküm
Bir bir diyeyüm olursa ruḥşat⁹⁹

3. Sevdāger olaldan itmez oldı¹⁰⁰
Şehr-i dile yār-ı cins-i rāḥat

4. ‘Ahdüñde vücūd-ı derd-i sālīm
Rencūr-ı elem mizāc-ı şıḥḥat

5. Devründe şeb-i bahāne rüşen
Deycūr-ı sitem şabāḥ-ı ülfet

6. Pīşānī-i şahş-ı nāzük eyler
Tā-key dili ğarḫ-ı mevc-i ḥiddet¹⁰¹

7. Gör seyr-i cemāle eyle ta‘mīm
Nezzāreñe var mı dilde tāḫat

8. Miḥnet-zede kân-ı fūrḫatüñde
Yok gerçi vişālüñe liyāḫat

9. Hicrān gicesi ḫalursa böyle¹⁰²
Olmazsa eger ki rüz-ı vuşlat

10. Aḫdukca sirişk dīdelerden

⁹⁸ 1a ‘işmet: ‘azamet A.

⁹⁹ 2b diyeyüm: diyeyin L.

¹⁰⁰ 3a itmez: inmez L.

¹⁰¹ 6b ḥiddet: vaḥdet R.,

¹⁰² 9a gicesi: gice L.

Çekdükçe zebân-ı nâr-ı hasret

11. Eflâkı ğarîķ-i âb idersin¹⁰³
Dünyâyı yaķar ħarâb idersin¹⁰⁴

- IV -

1. Şad ‘işve yegâne dil-rübâsın
İķlîm-i ħüsünde pâdişâsın
2. Ğarķ-âbe-i baĥr-ı ‘aşķa düşmen
Bî-gâneye yâr u âşnâsın
3. Cellâd-ı nigâhuñ olsa der-kâr¹⁰⁵
Ķattâl-ı esîr-i ibtilâsın
4. Ķır ħalk-ı dü-kevnî ol nîgehle
Sen her dü-cihâna ħûn-bahâsın
5. Yok ħüsnüñe söz ne çâre ammâ
Mânend-i zamâna bî-vefâsın
6. Hem bâ‘iş-i derd-i bî-devâyı¹⁰⁶
Hem derd-i dile yine devâsın
7. Sîretde helâķ-ı cân-ı ‘âşık
Şûretde Mesîh-i leb-küşâsın
8. Nezzâreñe yok gözümde tākāt
Ħûrşîd disem saña sezâsın
9. Mestûr-ı ‘uyûn-ı ħalk-ı ‘âlem¹⁰⁷
Ne ħûr u melek ne ħod ħümâsın
10. Mâhiyyet-i ħilķatüñ bilür yok¹⁰⁸
Ammâ ki esîr-i miĥnetüñ çok

¹⁰³ 11a Ü.5b

¹⁰⁴ 11b A.4b

¹⁰⁵ 3a R.6a

¹⁰⁶ 6a bâ‘iş: -A, -R, -Ü

¹⁰⁷ 9.beyit: -A, -M

¹⁰⁸ 10a ħilķatüñ: ħilķatüñ R., L., M., Ü.

-V-

1. Ey āfet-i cān-ı ahd ü peymān¹⁰⁹
V'ey mülk-i cefāda şāh-ı zī-şān
2. Luṭf eyle fütādelerden olma
Mānend-i serv-i keşīde-dāmān
3. Sen bir şanem-i 'aceb-likāsın
Meftūn saña ehl-i küfr ü imān¹¹⁰
4. Dil seyrine sen hümānūñ eyler¹¹¹
Çün tıfl-ı hevāyı cānı kurbān
5. Ammā gören ol nigāh-ı mesti
Kābil mi ki olmaya girīzān
6. Kaşd itse kıtāl-ı merdümāne
Şemşīr çeküp o çeşm-i fettān
7. Olurdı Mesīh olsaydı mümkün¹¹²
'Umķ-ı fülk-i nühümde pinhān
8. Men' eylemekde ehl-i 'aşkı¹¹³
Mümkin mi nezzāreñ ey perīşān¹¹⁴
9. Ta'mīm-i şılāyı seyr iderken¹¹⁵
Nezzāre-i mihre var mı imkān
10. Hicrūñle Kelīm-i hasta-āsā¹¹⁶
Raḥm eyleme dil iderse efğān

¹⁰⁹ 1a cān-ı 'ahd ü : cān-ı 'ahd-ı A

¹¹⁰ 3b küfr ü imān: dīn ü imān L.I

¹¹¹ 4a M.4a

¹¹² 7a A.5a

¹¹³ 8a eylemekde: eylemeseñde R., Ü.

¹¹⁴ 8b perīşān: perīsān L.

¹¹⁵ 9a Ü.6a

¹¹⁶ 10. Beyit: -R

11. Vuşlatda da biz gamūñla zāruz

Biz cennet içinde ehl-i nāruz¹¹⁷

2.

-I-

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Āh elünden ey sitem-güster sipihr-i bī-vefā

Dest-i cevruñden amān bulmaz senüñ şāh u gedā¹¹⁹2. Hāk ile yeksān idüp ol serv-i bāğ-ı rif‘atı¹²⁰

H‘ābgāhın eyledüñ āgūş-ı tābūt-ı fenā

3. Tırma ey dehr-i kühen dünyāyı pür-şūr it yine

Oldı sultān-ı şerī‘at hānmānından cüdā

4. Mülk-i ma‘nī añlamam kim bir dağı ma‘mūr ola¹²¹

Gitdi şimden soñra ol iklīme gelmez pādişā

5. Nüh felek biñ yıl dağı devr itse gelmez ‘āleme¹²²

Böyle bir zāt-ı mükerrrem böyle bir kān-ı seḥā

6. Çünki gark-āb-ı firāk eylersin āhir ādemi

Eylemek lāzım mı bir baḥr-ı hūnerle āšnā

7. Ey cefā-güster neyin gördüñ o şadr-ı ādilüñ¹²³

Ey denī-perver ne kıldı söyle ol dāver saña

8. Dāğ urup erbāb-ı tab‘uñ ḥātır-ı virānına

Kıyduñ ol maḥdūm-ı zī-şān-ı ‘azīzūñ cānına¹²⁴

-II-

¹¹⁷ 11b R.6b¹¹⁸ 2. A.5a; R.6b; H.52b; L.9b; M.4a; Ü.6a

Merşiyeye-i Der Ḥaḳḳ-ı Bahāyi Efendi: A., R., M., Ü. /

Merşiyeye-i Terkiḳ-i Bend Berāy Bahāyi Efendi: L.

¹¹⁹ 1b şāh u gedā: şāh-ı gedā A¹²⁰ 2a Hāk: Hāk R., H., L., M., Ü.¹²¹ 4a ki: kim R., H., L., M., Ü.¹²² 5a H.52a¹²³ 7a neyin: nesin L.¹²⁴ 8b Kıyduñ: Kılduñ L.

1. Ehl-i dil kân-ı kerem bir müftî-i zî-şân idi
Kişver-i ma‘nâda cārî hükmi bir sultân idi
2. Cā-nişîn-i mesned-i şâh-ı şefî‘ul-müznibîn¹²⁵
Zübde-i efrâd-ı ‘âlem nâdirü’l-akrân idi¹²⁶
3. Var idi zâtında bûy-ı hilkat-ı peygamberî¹²⁷
Rütbesi ‘âli derûnî hâk ile yeksân idi
4. Baħr-ı zühhâr-ı ‘ilimde reşk-i Sa‘deddîn idi¹²⁸
Fenn-i izhâr-ı hünerde gıbta-i Hassân idi
5. Keffe-i mîzân-ı inşâf içre hem-kadr-i ‘Ömer
Rütbe-i hilm-i hayâda şâni-i ‘Osmân idi¹²⁹
6. Eylemişdi hâşılı her fende tekmîl-i fuâd
Zâtına üstâd-ı kül dinse eger şâyân idi
7. Şaħş-ı dil ahlâk-ı hüsn-efzâsına meftûn idi¹³⁰
‘Akl-ı kül idrâk-ı müstesnâsına hayrân idi¹³¹
8. Gördigüm efsâne-yi deyr-i kühenden çekdi el¹³²
Rû-be-hâk oldu alup nergislerin hû‘âb-ı ecel¹³³

-III-

1. Yine gerdûn ‘aks-i dil-hû‘âh üzre devrân eyledi
Yine deryâ-yı miħen izhâr-ı tûfân eyledi
2. Bozdi ser-şîrâze-i cild-i kitâb-ı devleti
Rûzgâr evrâk eczâsın perîşân eyledi
3. Haţt-ı mevħûm olduñ ey ser-rîşte-i nazm-ı umûr
Gitdi sultân-ı ma‘ârif terk-i dîvân eyledi

¹²⁵ 2a A.5b

¹²⁶ 2b nâdir-i: nâdirü’l R., H., L., Ü.

¹²⁷ 3a L.9a

¹²⁸ 4a Baħr-ı zühhâr-ı ‘ilimde: Baħr-ı kân-ı ‘ilimde L. / reşk: -L

¹²⁹ 5b hilm-i: hilm ü R., H., L., M., Ü.

¹³⁰ 7a M.4b

¹³¹ 7b müstesnâsına: müsteşnâsına R., H., L., M., Ü.

¹³² 8a Ü.6b / efsâne-i: efsânedür L.

¹³³ 8b R.7a

4. Şeb degül mâtem-libās olup felek sanmañ şafaķ¹³⁴
Dāmenin gül-reng-i hūn-ı eşk-i rīzān eyledi
5. Pençe-i mihr ile tıtdı ceyb-i mā'ī atlası¹³⁵
Keh-keşān şanmañ felek çāk-i girībān eyledi
6. Kālīb-ı bī-rūh kaldı şimdi erbāb-ı hüner
Çarh-ı zālīm kaşd-ı cān-ı ehl-i 'irfān eyledi
7. Gösterüp ol güher-i nā-yābı erbāb-ı dile¹³⁶
Hoķka-bāz-ı çarh-ı kec-rūyuña pinhān eyledi¹³⁷
8. Aldı gül-berg-i hayāt-ı devleti āgūşa hāk
Oldı hasretle girībān-ı taħammül sīne-çāk

-IV-

1. Ey sipihr-i kīnever n'oldı Bahāyı n'eyledüñ
Ol muhīt-i ma'rifet kān-ı sehāyı n'eyledüñ
2. Zīb-i iklīm-i fazīlet n'oldı hālīdür yeri
Kaldı evreng-i ma'ārif pādīşāyı n'eyledüñ
3. Hānumān-sūz-ı derūn ol söyle ey deyr-i harāb
Ol şuver-naķş-ı gül-i bāğ-ı edāyı n'eyledüñ
4. Dūd-ı hasret perde-sāz oldı çerāğ-ı dīdeye
Lem'a-i nūr-ı dü-çeşm-i rüşenāyı n'eyledüñ
5. Sāye-endāz olmadan kaldı ser-i ehl-i dile
Kanda pervāz itdi ol reşk-i hümāyı n'eyledüñ
6. Hātemüñ tayy eyleyen nāmın keremde kandadır¹³⁸
Ol yegāne lehçe dürr-i bī-bahāyı n'eyledüñ¹³⁹
7. Tā-be-key zulmet esīr-i fūrkat olsun bu kazā
Şeb-çerāğ-ı dīde-i ehl-i recāyı n'eyledüñ

¹³⁴ 4a H.53b / libās: -R, -Ü

¹³⁵ 5a mā'ī: pā-yı L.

¹³⁶ 7a güher: gevher R., H., L., Ü.

¹³⁷ 7b kec: kej L.

¹³⁸ 6a Hātemüñ: Hātemin R., Ü. / Hātemüñ: Hāmüñ M.

¹³⁹ 6b bī-bahāyı: bahāyı L.

8. Kandedür ol âftâb-ı maşrık-ı ‘ilm ü edeb¹⁴⁰
Kande pertev-sâz-ı feyz oldu o nûr-ı maḥẓ ‘aceb¹⁴¹

- V -

1. Ey felek ehl-i tarîḳüñ pādşāhı kandedür
Mülk-i fazluñ Hüsrev-i şāhib-külāhı kandedür
2. Māl u cāhın terk idüp pervāz-ı ‘illiyyīn iden¹⁴²
Ehl-i ‘irfānuñ şeh-i bī-iştibāhı kandedür
3. Kime dād itsün felekden şimdi erbāb-ı hüner¹⁴³
Ol gürūhuñ dāver-i devlet-penāhı kandedür
4. Bir haber vir ey şabā ol bezme eylerseñ güzār
Yağmasun ehl-i dilüñ dünyāyı āhı kandedür
5. Kande kurdı ḥaymesin ey köhne çetr-i bī-beḳā¹⁴⁴
‘Azm-ı rāh itmiş o dāver bārgāhı kandedür
6. Eylesün erbāb-ı dāniş kuhl-i çeşm-i i’tibār
Söyle gel ol şehsüvāruñ ḥāk-ı rāhı kandedür
7. Kande defn oldu ‘aceb ol genc-i esrār-ı Hudā¹⁴⁵
Ol mezāruñ ḥāk-ı pür-nûr-ı siyāhı kandedür
8. Kande pervāz itdi ol şeh-bāz-ı evc-i ma‘rifet
Kande şaldı anı şayyād-ı zemāne ‘ākıbet¹⁴⁶

-VI-

1. Çarḥ-ı kec-revden iderken būs-ı dāmānın dirîḡ
Nā-gehān dest-i ecel aldı girībānın dirîḡ

¹⁴⁰ 8a ‘ilm ü: ‘ilm-i L.

¹⁴¹ 8b nûr: bedr L.

¹⁴² 2a Ü.7a

¹⁴³ 3a H.54a

¹⁴⁴ 5a M.5a / çetr: çarḥ L. / ḥaymesin: ḥaymesin R.

¹⁴⁵ 7a L.9b

¹⁴⁶ 8b A.6b

2. Nağd-i cān itse ‘aceb mi tuhfe-i rāh-ı Hudā
İsteyenden eylemez ehl-i kerem cānın dirīg
3. Şunduñ ol Cem-cāha ey nüh-kāse zehr-i kātılı¹⁴⁷
Añmaduñ ehl-i dilüñ feryād u efgānın dirīg
4. Gördi çok ol meclise cām-ı hilālüñ devrini¹⁴⁸
Eyledi çarḥ ol ḥidīve bir dilim nānın dirīg
5. Rūzgār itdi zemāne beste bāb-ı luṭfını
Almaz oldu deste kilik-i gevher-efşānın dirīg
6. ‘Ākıbet kāfır ṭabīb-i rūzgār-ı ḥilekār¹⁴⁹
Öyle bir kân-ı keremden itdi dermānın dirīg
7. Mümkün olsa ol melek-ḥaşlet görinse ādeme¹⁵⁰
Söylesem ey kılmayan dünyāya iḥsānın dirīg
8. Gitdi şimden soñra çeşm-i i‘tibārumdan felek
Cennet olmuş neyleyem dünyāyı sensüz ey melek

-VII-

1. Nice bir ḥasret Kelīmā kārūñ efgān eylesün
Kıl du‘ā rūḥın Hudā mesrūr-ı şādān eylesün¹⁵¹
2. Cilvegāhın sāḥa-yı büstān-ı Rıdvān eyleyüp¹⁵²
Maḥrem-i ḥalvet-serā-yı ḥūr-ı ḡilmān eylesün¹⁵³
3. El açup şimden gerü eyle recā-yı maḡfired¹⁵⁴
Dest-i şīven tā-be-key çāk-ı girībān eylesün
4. Kabri gülzār-ı behişt olsun vücūd-ı pākine
Murg-ı rūḥı şaḥn-ı firdevs içre cevlan eylesün¹⁵⁵

¹⁴⁷ 3a Cem-cāh: cām-ı Ceme R., Ü.

¹⁴⁸ 4a hilālüñ: hilālın R., Ü.

¹⁴⁹ 6a ṭabīb: ṭabī‘at L.

¹⁵⁰ 7a ḥaşlet: ḥaşlet R., H., L., M., Ü.

¹⁵¹ 1b mesrūr-ı: mesrūr u R., L., Ü.

¹⁵² 2a R.8a; H. 54b / Cilvegāhın: Cilvegāhı L. / sāḥa: sade L.

¹⁵³ 2b ḥalvet: ḥalvet R.

¹⁵⁴ 3a açup: çeküp R., Ü.

¹⁵⁵ 4b rūḥı: rūḥın L.

5. Yağdurup ol ravzaya bārān-ı ebr-i luṭfını¹⁵⁶
Her giyāhın reşk-i gül-berg-i gülistān eylesün
6. Pür-ziyā kılsun Hudā kandīl-i cām-ı rūhını
Nūr-ı elṭāfindan eṭrāfın çerāgān eylesün¹⁵⁷
7. ‘Ālem-i ‘ulyāda mānend-i Mesīhā her nefes
Şem’-i bezmin neyyir-i raḥşān-ı iḥsān eylesün¹⁵⁸
8. İsterüz rüz-ı cezāda mağfīret kılsun Hudā¹⁵⁹
Hāline her dem mu‘īn olsun cenāb-ı Muştāfā

3.

-I-

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn¹⁶⁰
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Merḥabā ey rüzgāruñ duḥter-i sa‘d-aḥteri
Çarḥ-ı bezmūñ āftāb-ı rūşenā-yı güsteri
2. Merḥabā ey duḥter-i nāzende-i eyvān-ı Cem
Kim sürüldüñ ḳaldüñ ehl-i bezme ol demden beri
3. Merḥabā ey şayḳal-ı jeng-i mir’āt-ı gönül
Sende ḥatm olmış ezelden şan‘at-ı rüşengeri
4. Düşse mīnā-yı sipihre pertevüñ gül-reng ider
Ḥabbezā ey ğıbtā-yı yāḳūt-ı kāḥ-ı şeş-deri
5. Mürde-dil senden ider kesb-i ḥayāt-ı cāvidān
Sendedür ḥāşşiyet-i feyz-i şarāb-ı kevseri¹⁶¹
6. Sende eyler dil temāşā on sekiz biñ ‘ālemi
Sendedür māhiyyet-i āyine-i İskenderī
7. Sende bu ḥālet nedür her laḫzada raḳsān ider

¹⁵⁶ 5a Ü.7b

¹⁵⁷ 6b çerāgān: perīşān L.

¹⁵⁸ 7b raḥşān: iḥsān R., Ü./ raḥşān: efşān L.

¹⁵⁹ 8a A.7a

¹⁶⁰ 3. A.9b; R.1b; H.49a; -L; -M; Ü.1b

Sākī-nāme : H.

¹⁶¹ 5b ḥāşşiyet: ḥāşşiyet R., H., Ü.

Âsmānda şevk-i bezmüñ Zühre-i rāmişgeri

8. Kaṭreñi nūş eyleyen şāhā ne kılmaz ser-füru
Gūşına girmez şadā-yı heft reng-i Sencerī

9. Saña beñzer duḡter-i pākīze-aḡter gelmedi
Devre āgāz eyleyelden nüh sipihr-i çenberi

10. Āb-ı tedbīrūñle ābādān olurdı mülk-i dil¹⁶²
İtmeseydi ġamze-i sākī eger ġāretgeri

11. Şīşe-i sāğarda gül bāğ-ı ıarabda lālesin
Hānmān-süz-ı keder bir āteş-i seyyālesin

-II-

1. Merḡabā ey sāgar-ı rengīn-‘izār-ı dil-nişīn
Teşnedür dā’im ayāğūñ şuyuna cān-ı ḡazīn

2. Sensin ol āyine kim her dīdeye senden olur
Duḡter-i rez pertev-endāz-ı ‘izār-ı āteşīn

3. Sensin ol leb-rīz-i nūr-ı feyż kim senden olur
Revġan-ı raḡşandaki ḡandīl-i çarḡ-ı çārmīn

4. Hāşılı sensin bugün engüşt-i dest-i şevkde
Bāde-i rengīn ile yāḡūt-ı aḡmerden nigīn

5. Vā‘izūñ men‘ itmeden eşḡāşı senden vechi var¹⁶³
İstemez kim ola dest-i dīvde engüşterīn

6. Reng-i rūyuñdan ‘araḡ-rīz-i ḡacālet āftāb¹⁶⁴
Ṭa‘m-ı telḡūñden gülū-efşār-ı ġayret engübīn¹⁶⁵

7. Būy-ı miskīnūñ tesellī-baḡş olaldan ‘āleme
Ġarḡ-ı hūn-āb-ı cigerdür nāfe-i āhū-yı Çīn

8. Sen ne ‘ālem mihrisin mānend-i şem‘-i rūşenā

¹⁶² 10a H.49b

¹⁶³ 5a R.2a

¹⁶⁴ 6a A.10a; Ü.2a

¹⁶⁵ 6b telḡūñden: telḡinden R., Ü.

Rûz-ı rûşendür hafâ şâm-ı siyeh rûşen-cebîn

9. Olma şimden soñra hîç ham gûşesinden muhteft¹⁶⁶
Şöhretüñ bu künbed-i mînâyı kılmış pür-ñanîn

10. Müttefikdür hürmetüñ bahşinde zâhid rind ile
Cevher-i pâküñde yokdur ân çünân u ñn çünîn

11. Revğan-ı meyle fûrûzân bir mücellâ şîşesin
Dâfi‘-i zıll-i zemîn-i zulmet-i endîşesin

- I I I -

1. Her gören bî-çârenüñ ‘aqlın alur mekkâresin
Ğayret-efzâ-yı füsûn cādû-yı teb-i yârasin
2. Mürdeler ihyâ ider te’sîr-i şevk-i şohbetüñ
Cünbişüñ mu‘ciz-nümâdur bir ‘aceb şehhâresin
3. Devre âgâz eyleseñ erbâb-ı meclis mest olur¹⁶⁷
Çarha girmiş güyiyâ rakşide bir meh-pâresin
4. Reng-i rûda ğayret-i hûn-ı kebûter kendisin
Mûnis-i cânı u dil her ‘âşık-ı âvâresin
5. Gâhdur hum geh kadeh ey âb-ı rûy-ı ümmehât
Hayret-efzâ-yı benât-ı şâbit ü seyyâresin
6. Duhter-i nev-sâlesin ammâ ki âb u tâb ile
Maşrıq-ı hamdan çıkan mihr-i kadeh gehvâresin
7. Tîğ-ı sürhüñ cevher-i zâtinde zâhir kârsın¹⁶⁸
Meclisinde kelleler ğaltân iden ğaddâresin
8. Ey tabîb-i cân u dil hâşıl bu kim sen olmasañ
Kim ‘ilâç iderdi dilde dâğ-ı derdüñ yâresin
9. Gûş-ı bîkr-i fikrle vaşfuñda ta‘lîk eylesem¹⁶⁹

¹⁶⁶ 9a gûşesinden: gûşesinde R., H., Ü.

¹⁶⁷ 3a H.50a

¹⁶⁸ 7a zâhir kârsın: zâhirisin A.

¹⁶⁹ 9a fikrle: fikrde R., H., Ü.

Ṭāb‘-ı üstäduñ sezā bu gevher-i şehvāresin

10. La‘lsin şüretde reng-i rûy ile ammā nesin
Ābsın ma‘nide ammā āb-ı āteş-pāresin

11. Deyr-i dünyānuñ çerāğ-ı rāhib-i kıssīsın¹⁷⁰
Kāh-ı mīnā-yı sipihr-i şehir-i cām Belķīsın¹⁷¹

-IV-

1. Olsa dilde zaḥm-ı ğam merhem-devādur şöhetüñ
Cān virür keyfiyyetüñ rûḥ-āşinādur şöhetüñ

2. Kim baķar sen olmasañ bu köhne-kāh-ı ‘āleme
Revnaķ-efrüz-ı sarāy-ı bī-baķādur şöhetüñ

3. Meclisinde behremend olmaz senüñ sālūs olan¹⁷²
Bī-tekellüfdür nihāduñ bī-riyādur şöhetüñ

4. Olsa ceyş-i ğam n’ola devründe kem-nām-ı ḥafā
Şāh-ı evreng-i şafāsın dil-güşādur şöhetüñ

5. Rāz-ı dil senden olur her laḥza ḥalka āşkār
Nüşa-i āyīne-i ‘ālem-nümādur şöhetüñ

6. Ser-be-bālīn lekd-i ḥurde-dān-ı endüh-ı ğama¹⁷³
Ḥāşiyet-baḥşā-yı nef‘-i mūmyādur şöhetüñ

7. Bezmüne her laḥza nā-bīnāvarın bīnā gelür
Çeşm-i bīmār-ı ḥumāra tūtiyādur şöhetüñ

8. ‘İllet-i ğamdan berīdür nüş idenler şerbetin¹⁷⁴
Ḥasta-i derd ü ğama dāru’ş-şifādur şöhetüñ

9. Sāķiyā şun cāmı sen vā‘iz ne dirse ķo disün
Şerbet-i telḥüñ şifā maḥz-ı devādur şöhetüñ

10. Şem‘-i dil ebķārına kibrīt-i aḥmer kendisin

¹⁷⁰ 11a A.10b

¹⁷¹ 11b R.2b / şehir: -A / cām: cāmuñ A.

¹⁷² 3a Ü.2b

¹⁷³ 6a ḥurdān-ı endüh-ı ğama: -A

¹⁷⁴ 8a H.50b

Ḳalbi şāf eyler kederden kīmyādur şöhetüñ

11. Nūr-ı dīde rüy-i dil-bersā sürür-i sīnesin
Menba‘-i nūr-ı tecellī özge bir āyinesin

-V-

1. Döndürürsin şüret-i mīnāyı rüy-ı dil-bere
Heb bu āb u tābı sen virdüñ bu deyr-i şeşdere
2. Çeşm-i neyyirden şafaḳ ḥün-ābe-rīz-i reşk olur
Pertevüñ mīnā ḳadeḥden gāhī düşdükçe yere
3. Eyleyelden ayaḡuñ Cemşīd-i ḳaşr-ı busegāh¹⁷⁵
Ser-fürü ḳılmaz esīrūñ pādşāh-ı ḳışvere
4. Mihre ḡālibdür şafā-yı bāṭınuñ her vechile¹⁷⁶
Dökmesün mi ḥasta-i ḥür āb-ı rüyüñ yerlere
5. Ey şafā-yı meşrebüñ mir’āt-ı i‘cāz-ı Mesīh
Mürde-i endūh-ı hıcre bir kerāmet göstere
6. Ger tesellī-baḡş-ı cān-ı ehl-i ‘irfān olmasañ
Kim baḳardı şüret-i çarḡ-ı meşakḳat-güstere
7. Ḳadrüñi bilen virür mi hem sıfāl-i köhneñi¹⁷⁷
Tāc-ı la‘līn-i Ceme zerrīn külāh-ı Sencere
8. N’ola olsa ḥāk-ı dergāhuñ maṭāf-ı ḥās u ‘ām
Ḳanḡı menzilde maḳām itseñ olur beytü’l-ḥarām

- VI -

1. Sāḳiyā şun cāmı kim luṭf-ı mürüvvet sendedür
Gitdi Cemşīd ü Ferīdün tāc-ı devlet sendedür
2. Sen ḳururken kimden istimdād ider erbāb-ı ḡam
Sāḡar-ı leb-rīz-i şahbā-yı meserret sendedür

¹⁷⁵ 3a Cemşīd-i: Cemşīd ü R., Ü.

¹⁷⁶ 4a A.11a

¹⁷⁷ 7a R.3a / bilen virür mi hem sıfāl-i: -A

3. Sākiyā gel cāmı şun leb-teşne-i dīdāruña¹⁷⁸
Nūş-ı dārū-yı teb-i endūh-ı fūrkat sendedür
4. Bir heyūlādur sen olmazsañ mevālīd-i selās¹⁷⁹
Mümkināta feyz-i isti‘dād-ı şūret sendedür
5. Münderic keyfiyyetünde neşve-i bezm-i elest
Var mı bir cevherde kim ol zevk-i hālet sendedür¹⁸⁰

¹⁷⁸ 3a Ü.3a / leb: -A

¹⁷⁹ 4. ve 5.beyit: -H

¹⁸⁰ 5b. Sendedür: -R

MÜSEDDESLER

-I-

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹⁸¹

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

Yine ey çarh-ı bī-insāf kār-ı nā-şavāb itdüñ
Yine bir künc-i hüsnüñ meskenin zīr-i türāb itdüñ
Dil aḥbābını ḥasretle yandırdıñ kebāb itdüñ
Dimāğ-ı cān-ı ḥalka neşr-i būy-ı ıztırāb itdüñ¹⁸²
O Yūsuf-şüretüñ kaşr-ı vücūdın raḥne-yāb itdüñ
Dil-i ‘āşık gibi yıķduñ esāsından ḥarāb itdüñ¹⁸³

-II-¹⁸⁴

Felek kıyduñ Şolaķzāde gibi maḥdūm-ı zī-şāne
Yine bir tāze dāğ urduñ dil-i erbāb-ı ‘irfāne
Taḥammül eylemez kāfir dahı bu derd-i hicrāne
‘Aceb mi murğ-ı dil her dem gelürse āh u efgāne
O Yūsuf-şüretüñ kaşr-ı vücūdın raḥne-yāb itdüñ
Dil-i ‘āşık gibi yıķduñ esāsından ḥarāb itdüñ

-III-

Seḥāb-ı sünbülünden ter düşerken verd-i ḥandānı
Nice gördüñ o servi taḥta-i tābūta erzānı¹⁸⁵
Nice ḥāk ile memlū kıldıñ o çāh-ı zeneḥdānı¹⁸⁶
Gıdā-yı mūr u mār itdüñ o ḥaṭṭ-ı zülf-i pīçānı¹⁸⁷
O Yūsuf-şüretüñ kaşr-ı vücūdın raḥne-yāb itdüñ
Dil-i ‘āşık gibi yıķduñ esāsından ḥarāb itdüñ

-IV-

İdüp maḥrūm-ı būy-ı müşk-i zülf-i dil-sitānından¹⁸⁸
Felek şerm itmedüñ ‘uşşāķınuñ āh-ı fiğānından¹⁸⁹

¹⁸¹ A.7a; R.8b; H.54b; L.8b; M.5b; Ü.8a

Merşiyeye-i Diger: R., Ü. / Merşiyeye-i Terci-i Bend: L.

¹⁸² 4. ve 6.mısra itdüñ: -H

¹⁸³ I/6 L.8a

¹⁸⁴ II.. -A, -R, -H, L.8a -M, -Ü

¹⁸⁵ III/2 Nice: N’içün L.

¹⁸⁶ III/3 kıldıñ: kıldıķ L. / o: ol R., H., L., M., Ü.

¹⁸⁷ III/4 mūr u: mūr-ı A.

¹⁸⁸ IV1 H.55a

¹⁸⁹ IV/2 ‘uşşāķınuñ: aḥbābınuñ L.

Ayırduñ sîne-i mecrûh-ı halkı tatlu cânından¹⁹⁰
 Koparduñ ol gül-i nev-hîz-i bâğ-ı hândânından
 O Yûsuf-şûretüñ kaşr-ı vücûdın rahne-yâb itdüñ
 Dil-i ‘âşık gibi yıkdun esâsından harâb itdüñ

-V-

Dem-â-dem dehri garğ-âb eyleyüp bu çeşm-i hûn-bâlâ
 ‘Aceb mi çıksa farğ-ı rûzgâra âh u vâveylâ¹⁹¹
 Koyup künc-i belâ-yı hasretinde dilleri tenhâ¹⁹²
 Dehânî gibi âhir eyledüñ ol şûhı nâ-peydâ
 O Yûsuf-şûretüñ kaşr-ı vücûdın rahne-yâb itdüñ
 Dil-i ‘âşık gibi yıkdun esâsından harâb itdüñ

- VI -

Qanı ol çarğ-ı hüsnüñ neyyir-i dîdâr-ı pür-nûr
 Qanı ol mest-i sâgar-rîz-i nâzuñ çeşm-i maḥmûr
 Qanı ol aşmayan fitrâka murğ-ı rûh-ı Manşûr
 Koduñ şandûka-i tâbûta hem-çün şem‘-i kâfûr
 O Yûsuf-şûretüñ kaşr-ı vücûduñ rahne-yâb itdüñ
 Dil-i ‘âşık gibi yıkdun esâsından harâb itdüñ

- VII -

Kelîmâ tâ-be-key kâr-ı dilüñ âh u enîn olsun¹⁹³
 Du‘â ile o murğ-ı cân kim râḥat-ḳarîn olsun
 Maḳâmı gülşen-i cennet enîsi hûr-ı ‘în olsun
 Benüm tek hâṭıruñ ey çarğ-ı merdüm-küş hâzîn olsun
 O Yûsuf-şûretüñ kaşr-ı vücûdın rahne-yâb itdüñ
 Dil-i ‘âşık gibi yıkdun esâsından harâb itdüñ

¹⁹⁰ IV/3 tatlu: tatlı R., H., L., M., Ü.

¹⁹¹ V/2 R.9a / âh u: âh-ı A.

¹⁹² V/3 A.7b / belâ-yı hasretinde dilleri tenhâ: -A, -M / hasretinde: fûrkatinde L.

¹⁹³ VII/1 Ü. 8b

TAHMİSLER

1.

-I-

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹⁹⁴

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

N’eyledüñ n’eyledüñ ey çarḥ yine kan itdüñ

Yine bir māha bugün cevri firāvān itdüñ

Yine kaşdı sitem-i nādire sencān itdüñ

Gülşen-i ḥatır-ı ehl-i dili vīrān itdüñ

Yine bir servi bugün ḥāk ile yeksān itdüñ

-II-

Kanı ey çarḥ-ı cefā-pīşe Şolaḫ-zāde kanı¹⁹⁵

N’eyledüñ n’eyledüñ ol Yūsuf-ı gül-pīreheni

Nice ḥāke koduñ ol kākül-i ‘anber-şikeni

Alup ey deyr-i ḥarāb ol şanem-i sīm-teni

Yaḫduñ āteşkede-i dilleri sūzān itdüñ¹⁹⁶

- III -

Esdirüp gülşen-i ḥüsniinde felek bād-ı fenā¹⁹⁷

Eyledüñ ol gül-i nev-ḥīze ‘aceb kaşdı cefā

Ne ‘aceb cāygehin eylese dil künc-i ‘anā¹⁹⁸

İdüp ol ḥürveşi sākin-i Firdevs-i bekā

Meskenin ehl-i dilüñ düzaḥ-ı hicrān itdüñ

-IV-

Gıtdı ol Yūsuf-ı nāzende o naḫş-ı merḡūb

Kılsa ihvānı n’ola girye mişāl-i Ya‘kūb

Nice kıldıñ o güneş-çehre-i nā-būd-ı gurūb¹⁹⁹

Görse belki birine şabr idemezdi Eyyūb

Bu muşḫbetleri kim dildedür enbān itdüñ

-V-

¹⁹⁴ 1. A.7b; R.9a; H.55b; L.8a; M6a; Ü.8b

Merşiyeye-i Diger: R., Ü. / Merşiyeye-i Tahmīs: L.

¹⁹⁵ II/1 Kanı ey çarḥ-ı cefā-pīşe Şolaḫ-zāde kanı: N’eyledüñ n’eyledüñ ol lehce-i pāk-i deheni L.¹⁹⁶ II/5 L.9b¹⁹⁷ III/1 A.8a¹⁹⁸ III/3 R.9b¹⁹⁹ IV/3 nā-būd-ı: nā-būd u L.

İdüp ol gence felek hâk-i siyehde medfen²⁰⁰
 Eyledüñ âteş-i hasretle derûnum külhan
 Nâr-ı Nemrûd Birâhîme olurken gülşen
 Tutamaz şahş-ı hayâli dil-i zârumda vatan
 Bu mehîb âteşi kim dilde fûrûzân itdüñ

- VI -

Ḳanı ol Yûsuf-ı şûr-efgen-i bâzâr-ı niyâz²⁰¹
 Ḳanı ol ‘arbede-sâz-ı ser-i hengâme-i nâz
 Hâzer eylerken anuñ sihr-i lebinden i‘câz
 N’eyledüñ n’eyledüñ ey hokkager-i şu‘bede-bâz²⁰²
 Mühre-i hâl-i siyeh kâmeti pinhân itdüñ²⁰³

- VII -

Ḳanı ol merhem-i zaḥm-ı dil-i âşüfte penâh
 Nice kıyduñ o melek-çehreye bî-cürm ü günâh²⁰⁴
 Nice kılduñ o gülüñ pîsterini hâk-ı siyâh
 Veh ki sünbül gibi başuñda tutarken her gâh
 Şimdi ol perçemi hâk içre perîşân itdüñ

- VIII -

Gel du‘â eyle sözüñ buldı Kelîmâ encâm
 İtsün ol hûr-şîfat gülşen-i cennetde maḳâm
 Eylesün nâz ile Firdevs-i Berîn içre hırâm
 Ağlamaḳla açılır şanma o çeşm-i bādâm
 Bes ki nüh zevrakı gark-âbe-i tûfân itdün²⁰⁵

2.

-I-

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün²⁰⁶

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

‘Aceb mi derdmendân-ı maḥabbet gelse efgâne

²⁰⁰ V/1 siyehde: siyehden R., M., Ü.

²⁰¹ VI/1 şûr-efgen: sūz-efgen R., Ü.

²⁰² VI/4 N’eyledüñ n’eyledüñ: N’eyledüñ eyledüñ L.

²⁰³ VI/5 H.56a

²⁰⁴ VII/2 çehreye: ḥaşlete L. / cürm ü: cürm-i L.

²⁰⁵ VIII/5 A.8b

²⁰⁶ 2. A.8b; R.8a; H.56a; L.8b; M.6b; Ü.7b

Taḥmîs-i Kelîm Gâzel-i Fâ‘îzî: A.

Gâzel-i Fâ‘îzî Taḥmîs-i Merhûm Kelîm Efendi: R., Ü.

Gâzel-i Fâ‘îzî Taḥmîs-i Kelîm: L.

Çıkarsa hū çeküp feryād u zārın evc-i keyvāne
 Ber-ā-berdür yanında āšnā vü şahş u peygāne
 Girer tevḥīde eyler iltifāt aḡyār-ı nā-dāne
 Dönüp bir kere bakmaz ‘āşık-ı bī-şabr u sāmāne

-II-

İdersem künc-i hırmānda ‘aceb mi girye vü zārı²⁰⁷
 Dem-i fūrkatde şınf-ı ehl-i ‘aşkuñ giryedur kārı
 Dahı itmez mi ol şūḡ-ı cefācū ‘arz-ı dīdārı
 Belā-yı intizār öldürdi ‘uşşāk-ı dil-fikārı
 Meded ihyāya gelsün söyleñ ol āşüb-ı devrāne

- I I I -

İder gark-āb-ı şeyḡ-i şehri eşk-i çeşm-i giryānı
 Komaz rāḡat-ı dil gerü beyānda āh u efgānı
 Çıkar başuñdan ey sofi o destār-ı perīşānı
 Dahı çok dolaşur ‘uşşāk-ı ser-gerdān bu meydānı
 Eli bir kez irince sā‘id-i sīmīn-i cānāna

-IV-

Ne dem kim şīvelerle ‘arz-ı dīdār itse ol hūrşīd²⁰⁸
 İder tāb-ı cemālī ehl-i ‘aşkuñ āteşin tecdīd
 Zülāl-i vaşlına dil-teşne herkes bağlamış ümmīd²⁰⁹
 Döner zārī ile dūlāb gibi ḡalka-i tevḥīd
 Bir içim şudur anda gūyiyā ol dürr-i yek-dāne

-V-

Döner şevḡ-i ruh ile çarḡ-ı nüh eṭbāk-ı ser-geşte
 O mihr-i hūsne olmuş ḡaşıllı āfāk-ı ser-geşte
 Kelīm-āsā yatur kūyında çok müştāk-ı ser-geşte
 Düşerler durmayup ey Fā’izī ‘uşşāk-ı ser-geşte
 Mey-i ‘aşḡ ile yāruñ oldılar şol deñlü mestāne

²⁰⁷ II/1 idersem: iderse A.

²⁰⁸ IV/1 H.56b

²⁰⁹ IV3 R.8b

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²¹⁰

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Ol esîr-i ‘aşkıyuz sen mäh-ı Yūsuf-şüretüñ
Kim kırılduk çekmeden zencîr-i derd-i fûrkatüñ
Göñlümüzden çıkmadı kaldı ümîd-i vuşlatuñ
Dîdemüzden gitmez oldu reng-i rûy-ı tal‘atüñ
Bülbül-i nālânıyuz ol gülsitân-ı Behcetüñ

-II-

Bir nefes sensüz nigâh itmem bu kâh-ı şeşdere²¹¹
Bâdesüz açmam gözüm mir’ât-ı çarh-ı çenbere
Böyle ser-mest olduğum her lahza şanmañ yok yere
Hüş-yârüñ tâbı yokmış hışm-ı çeşm-i dil-bere
Şimdi bildüm ben senüñ ey bâde kâdr-ı kıymetüñ²¹²

- I I I -

Mest-i ‘aşkam bâde nüş itmekle olmam dil-ğarâb
Meclisümde dönse heftüm kâse tâ-rûz-ı hisâb
İstemem sensüz bu nüh hum olsa ser-şâr-ı şarâb
Sâkiyâ cām-ı lebûñle eyle lûtf it neşve-yâb
Ser-girân itdi beni şahbâ-yı bezm-i fûrkatüñ

-IV-

‘Aqlum alduñ inşirâh-ı gam-zedâñı bilmedüm²¹³
Cevher-i hâşiyet-i râhat-resâñı bilmedüm
Mest olup tefrîh-i zevk-i cân-fezâñı bilmedüm²¹⁴
Görmeyince neşve-i mu‘ciz-nümânı bilmedüm
Cân bağışlarmış meger kim mürdeye keyfiyyetüñ

-V-

Hasta-i çeşmüñ ruhuñdan kesb-i sıhhat eylemez
Penbe-i hürşîdi bālîn itse râhat eylemez
Olsa da ‘aşık Kelîm-âsâ şikâyet eylemez
Behcetî bî-tâbdur hicrûñle ülfet eylemez
Cânın al ol bî-dile cevri eylemekse niyyetüñ

²¹⁰ 3. A.9a; R.11b; H.56b; -L; M.6b; Ü.10b

Tahmîs-i Kelîm Ğazel-i Behcetî: A.

Ğazel-i Behcetî Tahmîs-i Merhûm Kelîm: R., Ü.

²¹¹ II/1 sensüz: seyr-i R., Ü.

²¹² II/6 kâdr-ı: kâdr u R., Ü.

²¹³ IV/1 M.7a

²¹⁴ IV/3 R.12a; H.57a

İBTİDÂ-İ ĞAZELLİYÂT

Ḥarfü'l- Elif

1.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün²¹⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Cāy-ı âsāyiş derûn-ı künc-i külhendür baña
Künc-i külhen pîş-i iqbālümde gülşendür baña
2. Anda bulmuşdur diyü Cemşîd künc-i rāhatı
Her nefes bir gūşe-i meyḥāne meskendür baña
3. Olmazam Ya'ḳūbveş memnūn-ı luṭf-ı rūzgār²¹⁶
Rište-i pīrāhen-i Yūsuf da sūzandur baña
4. Tābiş-i sāyem fezā-yı arzı eyler çāk çāk
Reh-güzārūm her ḳadem bir çāh-ı Bîjendür baña
5. Kevkeb-i baḥtum nazar ḳılmaz Kelīm aḥvālūme
Ol da mānend-i felek gūyā ki dūşmendür baña

2.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün²¹⁷

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

²¹⁵ 1. A.12b; R.12b; H.2b; L.11b; M.7b; Ü.11b

²¹⁶ 3a H.3a

²¹⁷ 2. A.12b; R.12B; H.3a; L.11b; M.7b; Ü.11b

1. Acıyan künc-i belāda zaḥm-ı sīnemdür baña
Ağlayan ḥālüm görüp bu çeşm-i pür-nemdür baña
2. Bāde-ḥāh oldukça dil ḥün-ı ciger nūş eylerüm
Sāz-ı meclis nağme-i āh-ı dem-ā-demdür baña
3. Bīsütün-ı derdde Ferhāt-ı rāḥat düşmenüm
Tīşe-i ğam re's-i zaḥm-ı dilde merhemdür baña
4. Ben o Mecnūnum ki Leylā gelse de bulmam sükün²¹⁸
Māye-i ārām-ı ḥātır şāhid-i ğamdur baña
5. 'Akd-ı silk-i nazma çekdüm sihr ile bir bir Kelīm²¹⁹
Şimdi ebkār-ı ma'ānī cümle maḥremdür baña²²⁰

3.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün²²¹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Būstān-efrūz-ı derdüm dāğ-ı dil güldür baña²²²
Ḥam-be-ḥam dūd-ı siyāh-ı āh-ı sünbüldür baña
2. Reh-zen olmaz gönüme düzd-i nigāh-ı i'tibār²²³
Nergis-i sūrāḥ-ı dil çeşme-i tegāfüldür baña
3. N'eylerüm ben dil-berün kāsīd metā'-i cevri²²⁴
Şāhid-i endīşe yā Rabbī ta'allüldür baña
4. Nūş-ı meyden telḥ olur sāķī mezāk-ı meşrebüm²²⁵
Ben ki ḥırmān-ül fetüm ḥün-ı ciger müldür baña
5. Gerdiş-i mīnā-yı neyyir çünki fānīdür yeter²²⁶
Cām-ı ğam kim sübhā-i devr-i teselsüldür baña

²¹⁸ 4a R.13a

²¹⁹ 5a Ü.12a

²²⁰ 5b maḥremdür: Hem-demdür A.

²²¹ 3. A.12b; R.12b; H.1b; -L; M.7b; Ü.11b

²²² 1a dāğ: da' R.

²²³ 2a i'tibār: afetān R., Ü. / i'tibār: lu'betan H., M.,

²²⁴ 3a A.13a

²²⁵ 4a H.2a

²²⁶ 5.beyit: -R., -Ü.

6. Dil nice çeksün girân-bâr-ı cefâ-yı la‘lini
Nokta-i mevhûm fersûz-ı taḥammüldür baña²²⁷

7. Ben Kelīmüm olmazum dil-beste sâkî siḥrine
Şîşe-i çeşmüñ ki leb-rîz-i tecâhüldür baña

4.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²²⁸

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Şād olur dil gelse her bir demde yüz biñ ğam baña
Nağme-i bezm-i şafâdan yek gelür mâtem baña

2. Ülfetüm her lâhzada zulmet-keşân-ı ğamladur
Gelse erbâb-ı şafâ târîk olur ‘âlem baña

3. Deyr-i ğamda bozmasun derd ile ḥüsn-i ülfetüm²²⁹
İtmesün tedbîr-i dermân ‘İsi-i Meryem baña

4. İtmesün Mevlâ beni âlûde dāmân-ı neşât
Ġam ḍururken hoş gelürse ḥâṭır-ı ḥurrem baña

5. Derd ile bir ‘âleme vardum Kelīmā kim gelür²³⁰
Sâğar-ı Cemşîd-i cām-ı zehr ile tev’em baña

5.

Meḥ‘ülü fā‘ilātü meḥ‘ilü fā‘ilün²³¹

— — + / — + — + / + — — + / — + —

1. İtmiş ezelde ol ki seni âşnâ baña
Kılmış beni ğarîḳ-i yem-i ibtilâ saña

2. Yağsa siḥâm-ı kavs-ı każâ ‘arş-ı kîneden²³²
Bām-ı sipihre eyleyemem ilticâ recâ

3. İrdüm kemâle bedreḳa-i ‘aşḳ-ı pāk ile

²²⁷ 6b mevhûm: mevhûme R., H., M., Ü.

²²⁸ 4. A.13a; R.13a; H.3a; L.11b; M.7b; Ü.12a

²²⁹ 3a M.8a / bozmasun: dem-be-dem R., Ü.

²³⁰ 5a ‘âleme: ḥâlete R., Ü.

²³¹ 5. A.13a; R.13a; H.3a; L.11b; M.8a; Ü.12a

²³² 2a H.3b

Birdür yanumda kahr-ı maḥabbet cefā vefā²³³

4. Ehl-i dilüñ ḥazîz-i zeledür yine yeri
Olmuş ne çāre rif'atine reh-nümā hümā

5. Şalma Kelīm-i ḥasta-dili yine ḥasrete
Ḥāḳ-ı derüñde ölmek iken müdde'ā baña²³⁴

6.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün²³⁵

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Lebüñdür eyleyen bülbülleri ey ḡonce-fem ḡüyā²³⁶
Şaçuñdur hep kılan sünbülleri 'anber-şıfat būya

2. Kaşuñdur lenger-i şabrum alan keştî-i göñlümden
Ġamuñdur gözde seyl-āb-ı sirişküm eyleyen deryā

3. 'Aceb mi yād-ı çeşmānuñla kılsam girye-i mesti
Ol āhūlar beni Mecnūn-şıfat her dem ider şeydā

4. Murādum küşte-i şemşîr-i çeşm-i mestüñ olmaḳdur
Eger görmek olursa bir dahı şıḥḥat yüzün cānā

5. Recā destin uzatma ḡüşe-i dāmān-ı ümmide²³⁷
Kelīm 'uzlet-ḡüzîn ol şāh-ı dehre eyle istignā

7.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün²³⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Gāḥ eylersüñ teḡāfūl geh niḡāh-ı āşnā²³⁹
Her dem eylersüñ dili bir ḡüne derde mübtelā

²³³ 3b kahr-ı: kahr u R., Ü.

²³⁴ 5b A.13b

²³⁵ 6. A.13b; R.13a; H.3b; L.11b; M.8a; Ü.12a

²³⁶ 1a ey: -A

²³⁷ 5a R.13b / küşe-i dāmān: dem-be-dem dāmān R., Ü.

²³⁸ 7. A.13b; R.13b; H.3b; L.11a; M.8a; Ü.12a

²³⁹ 1a eylersüñ: eylersin R., L., Ü

2. Eylese dil Yūsufin minnet-keş-i delv-i necāt²⁴⁰
Olsa ka‘r-ı çāh-ı ğam biñ yıl eger mesken baña

3. İtmeyince hātırın āzürde-i hār-ı elem
Kimseye rāhatla gül virmez bu büstān-ı fenā

4. Dāne-i ümmīd-i ehl-i ṭab‘a nevbet degmeye²⁴¹
Haşre dek dönse felek mānend-i seng-i āsiyā

5. Aldı dil murğın Kelīm ol tıfl-ı mekteb nāz ile²⁴²
Kim nigāhından kazā olmuş sebak-h‘ān-ı belā

6. Düşdi tıfl-ı dil Kelīm-āsā görüp ol kāmete²⁴³
Ey mu‘allim ‘aşka ben kıldum elifden ibtidā

8.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²⁴⁴
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ol perīves kim görünmez tıfl-ı mektebdür baña²⁴⁵
Ey mu‘allim müjde kim bulduñ görünmez bir belā

2. Ol perī ben za‘f ile nā-būd-ı teşhīş oldu dil
Hastasın görmez görünmez her ṭabībe mübtelā²⁴⁶

3. Sāye şalsa perr-i iqbālūñ ne var ‘āşıqlara²⁴⁷
Tā-be-key uçsun hayālūñ çeşmimizde ey hümā

4. Şu‘le-i derdūñ fetīl-i cānına kār itmese²⁴⁸
Şem‘-i bezmūñ eylemezdi hānde eylerken bükā²⁴⁹

5. Dil nice olmaz Kelīm āzürde kim ol māh olsa²⁵⁰

²⁴⁰ 2a Ü.12b / eylese: eylemem R., H., L., M., Ü

²⁴¹ 4a Dāne-i: vāye-i R., Ü.

²⁴² 5a ol: bu L.

²⁴³ 6.beyit: -A; -R; -H; -M; -Ü

²⁴⁴ 8. A.13b; R.13b; H.4a; L.11a; M.8a; Ü.12b

²⁴⁵ 1a görünmez tıfl-ı mektebdür: tıfl-ı görünmez mektebdür A./
baña: saña L.

²⁴⁶ 2b her: bir R., H., L., Ü.

²⁴⁷ 3a iqbālūñ: iqbālın A.

²⁴⁸ 4a M.8b

²⁴⁹ 4b hānde: hānde R.

²⁵⁰ 5a A.14a / kim: -R

Āşnā bī-gāne hem bī-gānelerle āşīnā

9.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²⁵¹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Sen nigāh itmezsin ey şūḥ-ı cefā-güster baña
Raḥm ider derdüñle ḥālüm seyr iden kāfir baña
2. Tev’emāndur bilmiş ol ey germ ü serd-i rūzgār
Merhem-i kāfūr u zaḥm-ı āteşin ḥançer baña²⁵²
3. Düşmen-i esbāb-ı dünyāyum ser-ā-ser āteşüm
Pister-i sincābdur sūzende ḥākister baña
4. Tā ezel telḥin mezāk-ı cām-ı bezm-i ḥasretüm
Kāse-i zehr ile birdür sāgar-ı Kevşer baña²⁵³
5. Maṭlabumdur sīne-i dil-berden el çekmem Kelīm
Zülfünün her tārını eylerse bir ejder baña²⁵⁴

10.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²⁵⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şanma çeşm-i sāḥir-i Leylāyı mest itmiş kazā
Kāse-i nāmūs-ı Mecnūnı şikest itmiş kazā
2. İhtiyārī şanma ey nāsih bu deyr-i köhnede
Tā ezel kim peykerüm sāgar be-dest itmiş kazā
3. Herkese bir yüzden olmuş tesliyet bu ‘arşada
Zāhidi seccāde rindi mey-perest itmiş kazā
4. Şanma ‘işret bü’l-heves zehrābe nüş-ı ḥasretüm
Murğ-ı rūḥum tā ki mehcūr-ı elest itmiş kazā
5. Şad semender muḥtefī ḥākisterinde şermle²⁵⁶

²⁵¹ 9. A.14a; R.13b; H.1b; -L; M.8b; Ü.12b

²⁵² 2b kāfūr u: kāfūr-ı A., M.

²⁵³ 4b birdür: pürdür R., Ü.

²⁵⁴ 5b R.14a

²⁵⁵ 10. A.14a; R.14a; H.2a; -L; M.8b; Ü.12b

²⁵⁶ 5a Ü.13a / ḥākisterinde şermle: -A

Şahş-ı cānı söyle bir âteş-nişest itmiş kaçā²⁵⁷

6. Kūhkenveş terk-i luṭf ümmīdin ol kim eylemiş²⁵⁸
Ser-nüvişt-i zīb-i destārın şikest itmiş kaçā

7. Ehl olan ḳadrin Kelīm sāḫirūn a‘lā bilür
Şūret-i zāhirde gerçi pāye-pest itmiş kaçā

11.

Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün²⁵⁹
— + + — / + — + — / — + + — / + — + —

1. Ḳulzüm-i hicre şaldı çün zevraḳ-ı cānuñı kaçā²⁶⁰
Sende ne çāre ey gönül rāh-ı kaçāya vir rızā²⁶¹

2. Keştī-i şabr-ı sīneden itme sūkūn ümīdini²⁶²
Şarşar-ı derd-i hicr eser baḫr-ı dil-i nezāre tā²⁶³

3. Tāḳat-ı nezzāre yok dīdede dūd-ı tīreden²⁶⁴
İtse de ‘arż-ı cilveger ol meh-i ‘ālem-āšnā

4. Sāhil-i baḫre irse de ḡavṭa ḫurān-ı iştīyāk
Reh-zen olur ḫalāşına mevce-i rīk-ı ibtilā

5. Tūr-ı tecellāya dilā gördi taḫammül itmedi
Tutdı Kelīm-i ḫasta-dil tīh-i taḫayyür içre cā

12.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün²⁶⁵
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Arar nāz ile bā‘iş ḳılmaḡa dünyāya istignā²⁶⁶
Felekde bulsa ol kāfir ider ‘İsāya istignā²⁶⁷

²⁵⁷ 5b söyle: şöyle R., H., Ü

²⁵⁸ 6a terk-i: berg-i: A., H., M. / 5-6.beyit: -M

²⁵⁹ 11. A.14a; -R; H.4a; L.11a; M8b; -Ü

²⁶⁰ 1a kaçā: fenā L.

²⁶¹ 1b ne çāre: be çāre A.

²⁶² 2a A.14b / şabr-ı: şabr u A.

²⁶³ 2b eser: ser H.

²⁶⁴ 3a Tāḳat-ı nezzāre yok dīdede dūd-ı tīreden: Didemün āh-ı sīneden tāḳatı yok nezzāreye L.

²⁶⁵ 12. A.14b; R.14a; H.2a;-L; M.8b; Ü.13a

²⁶⁶ 1a nāz: nār A.

²⁶⁷ 1b bulsa: yoḡsa R. Ü.

2. Melek şehbâlidür müştâķ-ı rûy-ı dest-i iķbâlüm
Olaldan zîr-i ‘anķā-yı ğamuñda sāye istiġnā
3. Dimāĝ-ı dil ki pür-müşk-i ciger-ĥûn-ı maĥabbetdür
N’ola eylerse ol zûlf-i ‘abîr-āsāya istiġna
4. Olur müstaġni-i meyl-i şanem kāfîr yüzüñ görse
İder leb-teşne-i cām-ı lebüñ şahbāya istiġnā²⁶⁸
5. Ķapuñda olmış ol zûlfüñ esîr-i ĥalka ber-ĝuşı²⁶⁹
Kelîm itse ‘aceb mi dergeh-i Dārāya istiġnā

13.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün²⁷⁰

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Dile ider mi o māh-ı bedîd gösterür mi ĳazā²⁷¹
Siyāh kevkebe ĥürşîd gösterür mi ĳazā
2. Olur mı vaşlına irmek felekde bayrāmuñ
Esîr-i şavm-ı ğama ‘ıyd gösterür mi ĳazā
3. Düşürmeyüz ĳademe irtifa‘-ı ĳadri bize²⁷²
Döner bu çarĥ-ı ‘anîd gösterür mi ĳazā²⁷³
4. Secencel ‘aceb ider mi ref‘-i ĥicāb²⁷⁴
Gedāya şûret-i ümmîd gösterür mi ĳazā
5. Olur mı sākî-i şengüñ nigāh-ı luţfı bize
Nemed külā h ile Cemşîd gösterür mi ĳazā
6. Kelîme aĥter-i baĥt-ı sa‘îdi eylerken
Sipihre āhını taş‘îd gösterür mi ĳazā²⁷⁵

14.

²⁶⁸ 4b ider: iderdi R., Ü.

²⁶⁹ 5a H.2b; M.9a

²⁷⁰ 13. A.14b; -R; H.2b; -L; M.9a; -Ü

²⁷¹ 1a mısradaki eksik kelime var. A.

²⁷² 3a ĳademe: ĳadehe-i M.

²⁷³ 3b bu: -M

²⁷⁴ 4.beyit: -M

²⁷⁵ 6b A.15a

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²⁷⁶

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Kays ki şäkird-i ders-i dāğ-ı hicrāndur baña
İtmemek āgūş o mäh-ı bedri noķşāndur baña
2. Koyma luţf it sīneme dest-i fenā-endūzuñu
Ol ser-engüş-ti mühennā kanlu peykāndur baña
3. Nuķl-i mey hasret şeb-i laht-ı cigerdür hūn-ı dil
Şem‘-i meclis şu‘le-i dāğ-ı fūrūzāndur baña
4. Görmesün şem‘-i hayāl-i yāre karşu sūzişüm
Korķarum kim āteş-i dūzaķla sūzāndur baña
5. Yā tecellī kıl ^{yaḥūd} öldür Kelīm-i ḥastayı
Derd-i hicrūñ çekmeden cān virmek āsāndur baña

ḤARFÜ’L-BĀ

15.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün²⁷⁷

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ‘Āşıķa göster cemālūñ eyleme zūlfūñ niķāb
Şīve-i bī-vechi ķo ey reşķ-i nūr-ı āftāb
2. Māhdur dirsem ‘aceb mi rūyuña nisbet senūñ
Nūr-ı ruḥsāruñ virür ḥūrşīd-i ķarḥa fer ü tāb
3. Düşdi ḥalk-ı ‘ālemūñ sevdāsı zūlfūñ yoluna²⁷⁸
Şimdi sensin mülķ-i ḥüsn içre şeh-i mālīķ-riķāb
4. Ḥāk-ı rāhuñdur sürinsin alma yerden zūlfūñ²⁷⁹
Çekme zencīrin esīr-i ‘aşķa virme ıztırāb
5. Söyle gelsünler Kelīm erbāb-ı ṭab‘a seyr içün²⁸⁰
Derc-i dilden eyledüm beş dāne gevher intiḥāb

²⁷⁶ 14. A.15a; -R; H.2b; -L; M.9a; -Ü

²⁷⁷ 15. A.15a; R.14a; H.4a; L.11a; M.9a; Ü.13a

²⁷⁸ 3a sevdāsı: sevdā-yı L./ yoluna: boynuna R., H., L., M., / yoluna: boyna Ü.

²⁷⁹ 4a R.14b / rāhuñdur: rāhuñda R., H., L., M., Ü.

²⁸⁰ 5. Beyit: -A, -R, -M, -Ü

16.

*Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*²⁸¹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Çāh-ı ḥasret meskenüm ey māh ḥūrşīdū's-sehāb²⁸²

Bir raşad-sāz-ı belāyum itme benden ictināb

2. Sūzen-i müjgān-ı çeşmüñ göz diker dā'im dile

Rişte-i kullāb-ı zülfüñden çekerken ıztırāb

3. Görmezüm Ya'kūbveş dünyāyı mānend-i Mesīh

Pīş-i pāyumdan tūlū' itse çerāğ-ı āftāb²⁸³

4. Ben ölürsem tābiş-i sīnem yine sūzān ider

Ḥ'ābgāh-ı cismüm olsa ma'den-i yāķūt-ı nāb²⁸⁴5. Gelmez ise ol ṭabīb-i dil Kelīmā yanuma²⁸⁵Künc-i ğamda öldürür ḥasret beni bī-irtiyāb²⁸⁶

17.

*Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*²⁸⁷

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Cān olur bī-soḥbetüñ zehrābe nūş-ı ıztırāb²⁸⁸

Fıkr-i def'-i ğamla alsam destüme cām-ı şarāb

2. Ġālibā nār-ı dil oldu ḥānmān sūz-ı ciger

Her nefes sūrāḥ-ı sīnemden gelür būy-ı kebāb

3. Eylemiş dil fülkini gerdende-i gird-āb-ı ğam

Eyleyen baḥr-ı şekībüm reşk-i deryā-yı serāb²⁸⁹

4. Rāḥat olmam bir nefes mehcūr-i ārām olmasam

Tıynetüm kılmış Ḥudā hem ḥilḳat-ı sīm-āb-ı nāb

²⁸¹ 16. A.15a; -R; H.4b; L.11a; M.9; Ü.13a²⁸² 1a Çā: çāh-ı H., L., Ü., / Çā: Çā-yı: M.²⁸³ 3b pāyumdan: pāyumda L., M.²⁸⁴ 4b Ḥ'ābgāh-ı cismüm: cāy-ı kabrüm L. / Ḥ'ābgāh: cāygāh Ü. / cevfi-i : -A, -H, -M, -Ü²⁸⁵ 5a A.15b / dil: can L.²⁸⁶ 5b Ü.13b²⁸⁷ 17. A.15b; R.14b; H.4b; L.12b; M.9b; Ü.13b²⁸⁸ Cān olur bī-soḥbetüñ zehrābe nūş-ı ıztırāb: Tıfıl-ı cānum yād-ı la'lüñle olur pür ıztırāb: L.²⁸⁹ 3b şekībüm: şekīb-i M.

5. Bir dahî şenlik yüzüñ görmek ne mümkindür Kelîm
İtdi bir kâfir beçe ma‘mûre-i göñlüm ħarâb²⁹⁰

18.

*Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*²⁹¹

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Kaçma ehl-i ‘aşkdan bî-hûde itme ictinâb
Üstüñe düşmez senüñ ey nûr-ı çeşm-i âftâb²⁹²
2. Ħayfdur ey pādşâh-ı memleket pîrây-ı nâz
Dest-i cevruñden ola ma‘mûre-i ‘âlem ħarâb²⁹³
3. Bâ‘iş olsun tek hemân derdüñle giryân olmağa²⁹⁴
Yohsa def‘-i gam ne mümkindür kıla şahbâ-yı nâb
4. Dâğlardur şanmanuz sînem üzre cûş eyleyüp²⁹⁵
Zâhir oldı cünbüş-i deryâ-yı âteşden ħabâb²⁹⁶
5. Girse ger şeb-dîz-i âhum çarĥa layıkdur Kelîm
Şimdiden ol mâh-ı nev ellerle olmış hem-rikâb²⁹⁷

19.

*Mef‘ülü mefâ ‘lî mefâ ‘lî fe ‘ülün*²⁹⁸

– – + / + – – + / + – – + / + – –

1. Ey Yûsuf-ı zînet-figen-i ħalvet-i mekteb
Taşvîr-i ruĥuñdur sebep-i keşret-i mekteb
2. Zülfüñ gibi sen olmasañ olurdu perîşân
Sensin güzelüm bâ‘iş-i cem‘iyyet-i mekteb
3. Ey ĥâce görüp dūd-ı siyâhum ‘aceb itme
Yandurdu bizi âteş-i germiyyet-i mekteb

²⁹⁰ 5b itdi: kıldı R., Ü.

²⁹¹ 18. A.15b; R.14b; H.4b; L.12b; M.9b; Ü.13b

²⁹² 1b Üstüñe: üstinde R., Ü.

²⁹³ 2b ‘âlem: ĥatır R., Ü.

²⁹⁴ 3a Bâ‘iş olsun tek hemân derdüñle giryân olmağa: tek hemân derdin ferâmüş eylesin erbâb-ı dil L.

²⁹⁵ 4a sanmanuz sînem üzre: sînem üzre şanmanuz A., H., L., M.

²⁹⁶ 4b âteşden: âteşde L.

²⁹⁷ 5b R. 15a / nev: -A

²⁹⁸ 19. A.15b; R.15a; H.5a; L.12b; M.9b; Ü.13b

4. Tātār gözinden doḡunur göñlüme cānā²⁹⁹
Mānend-i Hülāgū ide şad ġāret-i mekteb

5. Olsaydı eger dīdede nezzāreñe tākāt
Biñ cān ile eylerdi Kelīm ūlfet-i mekteb

20.

*Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün*³⁰⁰

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ey berḡ-i ruḡı āteş-i şad-ḡırmen-i mekteb
V'ey ġamze-i ġāretger-i şūr-efgen-i mekteb

2. Bir sencileyin naḡl-ı 'acīb olmadı peydā³⁰¹
Bār-āver olaldan beri bu ġülşen-i mekteb

3. Berḡ ursa geh-i cılve ruḡuñ ey şanem-i nāz
Āteşkede-i Çīne döner mesken-i mekteb

4. Tā-key olalum çık görin ey gözleri āhū³⁰²
Mecnūn gibi gerdünde-i pīrāmen-i mekteb

5. Ol servi gel āzād ile 'āşıkları şād it
Ey ḡ'āce-i bī-merḡamet ey gevden-i mekteb

6. Yār olmayıcaḡ tıfl-ı dil-i zāra Kelīmā
Dūzaḡ görünür cāy-geh-i me'men-i mekteb

21.

*Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün*³⁰³

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ey ḡāl-i ruḡı necm-i 'aceb şāḡıb-ı mekteb³⁰⁴
V'ey māye-i dāḡ-ı dili her rāḡıb-ı mekteb

2. Ḥoş geldi aña ḡüsn-i ḡat-ı muşḡaf-ı rūyuñ³⁰⁵

²⁹⁹ 4a A.16a / doḡunur: toḡunur R., H., L., M., Ü.

³⁰⁰ 20. A.16a; R.14b; H.5a; L.12b; M.9b; Ü.13b

³⁰¹ 2.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

³⁰² 4a Ü.14a

³⁰³ 21. A.16a; R.14b; H.5a; L.12b; M.9b; Ü.14a

³⁰⁴ 1a ḡāl: ḡāl A.

³⁰⁵ 2a M.10a / ḡat: ḡat R., H., L., M., Ü.

Dil tıflı olursa ne ‘aceb rāğīb-ı mekteb

3. Yūsuf da seni görse bu şüretle olurdu
Nezzāre-i ruhsaruñ için t̤alīb-i mekteb

4. Hübān ile olmuş der ü dīvārı şanemzār
Dirse n’ola üstādına dil rāhib-i mekteb

5. Murğ-ı dili virdüm yine bir tıfla Kelīmā³⁰⁶
Olsa ne ‘aceb cāy-gehüm cānib-i mekteb³⁰⁷

ḤARFÜ’T-TĀ

22.

*Mef‘ūlū mefā ‘ilū mefā ‘ilū fe ‘ūlūn*³⁰⁸

— + / + — + / + — + / + —

1. Cüş eyliyeli görmedi ‘ummān-ı maḥabbet
Gönlüm gibi bir keşt-i tūfān-ı maḥabbet

2. Ben gelmesem iḳbāl ile mecnūnlar elinde³⁰⁹
Ḳalurdı ḳalemrāni-i dīvān-ı maḥabbet³¹⁰

3. Dünyāyı helāk eyledüñ ol tīg-i nigeħle
Hep geçdi bu ma‘berden esīrān-ı maḥabbet

4. Şimden gerü cem‘ ola meger şem‘ üñe ey māh³¹¹
Pervāneves ervāḥ-ı şehīdān-ı maḥabbet

5. Pürdür elif-i meşk-i cefāsıyla o tıfluñ³¹²
Sīnem ki odur levḥ-i debistān-ı maḥabbet

6. Çāk olsa girībān-ı ḥayātum ḳala bākī³¹³
Destümde Kelīmā yine dāmān-ı maḥabbet

³⁰⁶ 5a H.5b

³⁰⁷ 5b L.12a / cāygehüm: pūygehüm L.

³⁰⁸ 22. A.16a; R.15b; H.5b; L.12a; M.10a; Ü.14a

³⁰⁹ 2a A.16b

³¹⁰ 2b ḳalemrāni: ḳalemrāyi L.

³¹¹ 4a şem‘ üñe: şem‘ ine R., Ü.

³¹² 5.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

³¹³ 6a çāk: ḥak R., Ü. / olsa: -A

23.

*Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün*³¹⁴

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Yak âteş-i derdüñle ser ü sînemi dâğ it
Ey süz-ı maḥabbet beni luṭf ile çerāğ it
2. 'İşretgeh-i Cemşîd-i elemdür yetiş ey dert
Sînem gül-i dâğ ile benüm ğayret-i dâğ it³¹⁵
3. Var kūy-ı ḥarābāta eyā zāhid-i ḥuşk-leb³¹⁶
Tut pîr-i muğañ destini tertîb-i dimāğ it³¹⁷
4. Mestānelerüñ eyleme ğayrı ele muḥtâc
Sākî bize de başuñ içün luṭf-ı ayāğ it
5. Maḫşûd-ı Kelîm irmek ise zevke felekde³¹⁸
Mānend-i Mesîḥā yerüñi künc-i ferāğ it

24.

*Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün*³¹⁹

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. Ne 'aceb itse sebû-yı dil-i 'uşşākı şikest
Mestdür mestdür ol cām-ı mey-i 'işve be-dest
2. Heves-i neşve-i şahbā-yı lebi ol şanemüñ
Kıldı çok zāhid-i seccāde-keşi bāde-perest
3. Beni zehrābe-keş-i sāğar-ı hırmān itmiş
İden ey şūḥ seni cām-ı mey-i nāz ile mest
4. Ne ğam-ı miḥnet-i hicrān ne tegāfûl ne cefā³²⁰
Ne 'aceb 'ālem imiş ḥ'ābgeh-i bezm-i elest³²¹

³¹⁴ 23. A.16b; R.15b; H.5b; L.12a; M.10a; Ü.14a³¹⁵ 2b ğayret-i dâğ: 'işret-i bāğ R., Ü.³¹⁶ 3a vay: var R., H., L., M., Ü.³¹⁷ 3b tut: dut R., Ü. / tertîb: tertîb L.³¹⁸ 5a Ü.14b³¹⁹ 24. A.16b; R.15b; H.5b; L.12a; M.9a; Ü.14b³²⁰ 4a H.6a³²¹ 4b ḥ'āb-: cāygeh R., L., Ü.

5. Gözüme râtibe-i şî'rüme nisbetle Kelîm³²²

Bu nüh ebyât-ı muşanna' görünür pāye-i pest

25.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün³²³

+ - - - / + - - - / + - -

1. Göñül ğark-âb-ı hûn-ı cûy-ı ھاşret

Gözüm pergāle-rîz-i rûy-ı ھاşret

2. 'Aceb mi ıztırāb eylersem oldum

Esîr-i zûlf-i müşgîn bûy-ı ھاşret

3. Olaldan dūr senden cilvegerdür³²⁴

Göñül āyinesinde rûy-ı ھاşret

4. Gül-i dāğ-ı dile oldu hālîde

Ĥadeng-i nergis-i cādû-yı ھاşret

5. Ĥarāb itdi göñül mülkin Kelīmā

Sipāh-ı düşmen-i bed-ĥûy-ı ھاşret

ĤARFÜ'S- SĀ

26.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün³²⁵

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. O mehdür şu'le-i āhum fûrûzân olmağa bā'is³²⁶

Felekle dūd-ı dil dest-i girîbân olmağa bā'is

2. Ġubār-ālūd idi miskîn meger evzā'-i Leylādan³²⁷

Nedür Mecnûn bu deşt-i ğamda ĥayrân olmağa bā'is³²⁸

3. Dih-i 'aşķuñda ben nā-puĥtelikden ictināb itdüm³²⁹

³²² 5a Gözüme râtibe-i şî'rüme nisbetle Kelîm: rûtbe-i ĥadrüme nisbetle Kelīmā sözdür L.

³²³ 25. A.17a; -R; H.6a; -L; M.10a; -Ü

³²⁴ 3a M.10b

³²⁵ 26. A.17a; R.16a; H.6a; L.12a; M.10b; Ü.14b

³²⁶ 2.beyit: -L

³²⁷ 3a meger: biraz L.

³²⁸ 3b Nedür Mecnûn bu deşt-i ğamda ĥayrân olmağa bā'is: varup Mecnûn budur şahrāda ĥayrân olmağa bā'is L.

³²⁹ 4.beyit: : -A, -R, -H, -M, -Ü

Budur nār-ı ğam-ı hicrūñle sūzān olmağa bā'is̱

4. Meger ol çeşm-i tātāruñ uzatdı zūlm elin zūlfü³³⁰

Nedendür mülk-i dil tā böyle vīrān olmağa bā'is̱

5. Kelīm irmek diler nūr-ı tecellā-yı ruḥ-ı yāre³³¹

Budur tūr-ı ser-i kūyında pūyān olmağa bā'is̱

ḤARHÜ'L-CĪM

27.

*Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün*³³²

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Göñül efkār-ı pīç-ā-pīç-i zūlf-i dil-rübādan gec

O ḥalka ḥalka sūnbül şanduguñ mār-ı belādan gec³³³

2. Olup tā böyle mest-i cām-ı ğaflet geçme kendüñden³³⁴

Ḥumārın añ bu keyfūñ raġbet-i bezm-i fenādan gec³³⁵

3. Değişme āb-ı rūyuñ bir dilim nāna taḥammül kıl

Ne deñlü aç iseñ deryūze-i ḥ'ān-ı 'aṭādan gec

4. Olup Mecnūn-şıfat 'uzlet-güzīn-i künc-i ḥırmānı³³⁶

Temāşā-yı cemāl-i Leyli-i ḥayret-fezādan gec³³⁷

5. Kelīm-āsā qarār it dāmen-i kūh-ı tevekkülde³³⁸

Der-i mesned-nişīnān-ı cihāna ilticādan gec

28.

*Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün*³³⁹

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

³³⁰ 5a Meger ol çeşm-i tātāruñ uzatdı zūlm elin zūlfü: dırāz itdi meger kim dest-i zūlmī zūlf-i mekkāruñ L.

³³¹ 6a nūr: tūr R., Ü.

³³² 27. A.17a; R.16a; H.6a; L.12a; M.10b; Ü.14b

³³³ 1a. ḥalka: -A / ḥalka ḥalka: ḥalka ḥalka H., L., Ü.

³³⁴ 2a cām: ḥ'āb R., Ü.

³³⁵ 2b bezm: cām R., Ü.

³³⁶ 4a H.6b

³³⁷ 4b ḥayret: cān R., Ü. / ḥayret: ḥalet M. / fezādan gec: -Ü

³³⁸ 5a A.17b

³³⁹ 28. A.17b; R.16a; H.6b; L.13b; M.10b; Ü.15a

1. Girme kayda gönül ol zülf-i semensâdan gec
Dâm-ı endîşeye gel düşme bu sevdâdan gec³⁴⁰
2. Dâne-i hâl-i siyehkârı degül hûbânuñ
Belki sîneñde olan dâğ-ı süveydâdan gec
3. Kılma yâkût-ı mey-i nâbına rağbet felegüñ
Câm-ı lâ‘lîn-i leb-i dil-ber-i zîbâdan gec³⁴¹
4. Bir nefes ‘ömr için olma felegüñ memnûnı³⁴²
Nağd-i cân vir dem-i cân-bağş-ı Mesîhâdan gec
5. Alma gavgâ-yı cihâmı başuña ‘âkıl iseñ
Heves-i mertebe-i devlet-i dünyâdan gec
6. İtme vuşlat hevesin dünyede mânend-i Kelîm³⁴³
Şalma âteşlere kendüñ o temennâdan gec³⁴⁴

29.

*Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*³⁴⁵

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. İstemez derdine senden hasta-i derdüñ ‘ilâc
Âşnâ-yı derd-i gam şıhhatle itmez imtizâc³⁴⁶
2. Düşdi bir kul oğlunuñ gönülüm ümmîd-i vaşlına
Eylemezken dergeh-i şâhâne ‘arz-ı ihtiyâc
3. Âteşi efzûn olur aķduķca yaşum sîneye
Veh ne külhendür bu kim âb ile itmiş imtizâc
4. Şîşe-i dil münkesir olduķca çeşmüm kan döker³⁴⁷
Bâdesi rîzân olur elbet şikest olsa zücâc³⁴⁸
5. Her gören meylüm Kelîm ol çeşmüñ oldı hastası

³⁴⁰ 1b Dâm-ı: böyle L.

³⁴¹ 3b Câm-ı lâ‘lîn-i leb-i dilber-i zîbâdan gec: belki la‘l-i leb-i cân-bağş-ı dil-ârâdan gec L.

³⁴² 4.beyit: -R, -L, -Ü.

³⁴³ 6a mânend-i: tâyîd-i

³⁴⁴ 6b o temennâdan gec: sen o sevdâdan gec R., Ü.

³⁴⁵ 29. A.17b; -R; H.6b; L.13b; M.10b; -Ü

³⁴⁶ 1b: -H / Âşnâ-yı derd-i gam şıhhatle itmez imtizâc: Tek hemân luţf it tabîbüm bir nażar kıl dîde ac L.

³⁴⁷ 4a M.11a / Şîşe-i dil münkesir: şîşe-i gönülüm şikest L.

³⁴⁸ 4b elbet: lâbud L./ şikest olsa: fenâ bulsa L.

Hāşılı kāsîd metâ‘-ı derde ben virdüm revâc

HARFÜ’L-HÂ

30.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün³⁴⁹

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Gösterür şubh-ı mesâ şu‘le-i cevvăle kadeh³⁵⁰

Yohsa fevvâre midür âteş-i seyyâle kadeh

2. İtse çeşmüm n’ola bārân-ı sirişkin rîzân³⁵¹

Oldı mäh-ı ruḥ-ı cānāna gice hâle kadeh

3. Eylemezdi cigere nağme-i nâyî te’sîr

Feyz-baḥş olmasa ger muṭrib-i kavvâle kadeh

4. Mey-i rengîn ile gâhî gehî eşk-i terle³⁵²

Dest-i ‘âşıkda döner tâze gül-i âle kadeh

5. Kılma ölmek hevesüñ canuñ kaşd itme Kelîm

Şunma meclisde gice ol gözi kattâle kadeh³⁵³

31.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün³⁵⁴

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Her zamân bâdeyle pür bir verd-i ḥurremdür kadeh³⁵⁵

Devr ider elden ele mergüb-ı ‘âlemdür kadeh³⁵⁶

2. Fer virür ruḥsârı tâb-ı âftâb-ı bâdeden³⁵⁷

Sâde-rûḥın içre bir mäh-ı müsellemdür kadeh

3. Şalsa pertev meclis-i erbâb-ı ‘aşka gün gibi

Dâfi‘-i zıll-i zemîn-i zulmet-i gamdur kadeh

³⁴⁹ 30. A.17b; R.16b; H.6b; L.13b; M.11a; Ü.15a

³⁵⁰ 1a şubh-ı: şubḥ u R., H., L., M., Ü.

³⁵¹ 2a A.18a; H.7a

³⁵² 4a ile: -A

³⁵³ 5a gice: sakın

³⁵⁴ 31. A.18a; R.16b; H.7a; L.13b; M.11a; Ü.15a

³⁵⁵ 1a pür bir: bir ter R., Ü.

³⁵⁶ 1b ‘âlemdür: cānumdur R., Ü.

³⁵⁷ 2a virür: düşer R., Ü.

4. Şubḥ u şeb anuñla eyler sîne def³⁵⁸-i ıztırâb³⁵⁸
Lâ‘l-i dil-ber gibi zaḥm-ı cāna merhemdür ḳadeḥ³⁵⁹

5. Künc-i ḥasretde Kelīm anuñla eyler def³⁶⁰-i ğam
Ehl-i derde ḥaşılı bir özge hem-demdür ḳadeḥ³⁶⁰

32.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün³⁶¹

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Neşve-baḥşâyide reşk-i lâ‘l-i dil-berdür ḳadeḥ
Reng-i rûda ğayret-i yâḳût-ı aḥmerdür ḳadeḥ

2. Her gören bir ‘âlemüñ seyrinden eyler kesb-i zevḳ
Güiyâ mir’ât-ı mînâ-yı Sikenderdür ḳadeḥ

3. Eyleyen teşmīm-i bûy-ı dil-keşüñ medhüş olur³⁶²
Şanki cüz’ü müşk-i ezferden muḥammerdür ḳadeḥ³⁶³

4. Rûz-ı şeb olmakda ḥalka pertev-endâz-ı neşât
Geh meh-i tâbende geh mihr-i münevverdür ḳadeḥ

5. Ehl-i ḥikmet menşe’-i mâhiyyetinden bî-ḥaber
Şûret-i mînâda gelmiş özge cevherdür ḳadeḥ

6. Ḥavfumuz yokdur Kelīmâ zulmet-i ğamdan bizüm
Bezmümüzde bir çerâğ-ı şu‘le-güsterdür ḳadeḥ³⁶⁴

ḤARFÜ’D-DĀL

33.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün³⁶⁵

+ + — — / + + — — / + + — — / + + —

1. Cāme-i sürḥden oldukca o ruḥsāra bedīd

³⁵⁸ 4a Şubḥ u: Şubḥ-ı A., / Şubḥ-ı : rûz-ı M. / sîne: şîşe R., Ü.

³⁵⁹ 4b cāna: ḥāna: A.

³⁶⁰ 5b L.13a

³⁶¹ 32. A.18a; R.16b; H.7a; L.13b; M.11a; Ü.15a

³⁶² 3a Ü.15b/Eyleyen teşmīm-i: şetm iden elbette L.

³⁶³ 3b Şanki cüz’ü: şanki ey dil R., Ü.

³⁶⁴ 6b A.18b; R.17a / bir: tā R., H., L., Ü.

³⁶⁵ 33. A.18b; R.16b; H.7a; L.13a; M.11a; Ü.15b

Berķ urur ŝanki girībān-ı ŝafaķdan hūrŝīd³⁶⁶

2. Gösterüp hāl-i ruħuñ țarf-ı ħam-ı zülfüñden³⁶⁷
Sīne-i ŝabruma yakduñ yine bir dāğ-ı cedīd

3. Ĥāk-ı dergāhuña yüz sürmege kaşd itsem olur
Mevc-i deryā-yı sirişküm baña bir sedd-i sedīd

4. Gelmesün çāke benüm gönölüme ‘aql-ı nāŝih³⁶⁸
Dār-ı ŝeydāda qarār eyleyemez ŝaħŝ-ı reŝīd

5. Açılup gerçi çemende yine yer yer lāle
Eyledi dāğ-ı kühen sāle-i derdüm tecdīd

6. Kim baķar dīde-i iķbāliyle yār olmayıcak
Olmış ‘ālem ıtıtalum reşk-i behişt-i cāvīd

7. Yüzin ol māh-ı ruħuñ yine çevirmıŝ bizden³⁶⁹
Nice bir cāna Kelīmā sitem-i çarĥ-ı ‘anīd³⁷⁰

34.

*Mef‘ülü mefā ‘lū mefā ‘lū fe ‘ülün*³⁷¹

— + / + — — + / + — — + / + — —

1. Sensüz dili tefrīĥ idemez māh ile nev‘īd³⁷²
Rū-pūŝ olamaz reng-i ğama sāğar-ı Cemŝīd³⁷³

2. Ādem o meleksüz nice def‘-i keder eyler³⁷⁴
Olmış ıtıtalum bezm-i cihān cennet-i cāvīd

3. Mecnūn gibi hengāme-i ‘aŝkuñda ŝoyunmam
Taķlīd ile itmeme güzelüm vuŝlatuñ ümmīd

³⁶⁶ 1b girībān-ı ŝafaķdan hūrŝīd: ŝafaķdan girībān-ı hūrŝīd R.

³⁶⁷ 2a ħam-ı: çemen R., Ü

³⁶⁸ 4, 5 Ve 6.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

³⁶⁹ 7a M.11b / Yüzin ol māh-ı ruħuñ yine çevirmıŝ bizden: yüzin ol māh çevirmıŝ yine bizden nice bir L.

³⁷⁰ 7b Nice bir cāna: ehl-i iz‘āna L.

³⁷¹ 34. A.18b; R.17a; H.7b; L.13a; M.11b; Ü.15b

³⁷² 1a ile: -R, -H, -L, -M, -Ü

³⁷³ 1b reng-i: jeng-i R., H., Ü. / Rū-pūŝ olamaz reng-i ğama sāğar-ı Cemŝīd: maĥmūr-ı ğamuñ ŝād idemez sāğar-ı Ĥurŝīd L.

³⁷⁴ 2a: keder: elem L.

4. Dünyā fem-i ruḥsāruñı söyler señün ey mäh³⁷⁵
 Qaldı meşel-i sālīfe-i zerre vü ḥürşīd³⁷⁶

5. Zevk itdüm olup mu'tekif-i künc-i Kelīmā
 Bilmezdüm 'aceb 'ālem imiş 'ālem-i tecrīd³⁷⁷

ḤARFÜ'L-RĀ

35.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün³⁷⁸

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. 'Ays ehline şad müjde ki 'ıyd-ı Ramazāndur
 Devr-i kadeḥ-i devlet-i Cemşīd-i bütāndur

2. Mäh-ı ruḥ-ı ḥübān-ı cihān şimdi ki demde³⁷⁹
 Nūr-efgen-i āyine-i ḥürşīd-i cihāndur

3. Hoş mevsim-i ferḥunde ki 'uşşākına ḥübān³⁸⁰
 Her köşede itdükleri nev'īd-i nihāndur

4. Bu demde olan zemzemenüñ ceyş-i kederden³⁸¹
 Her nağmesi derd ehline te'kīd-i imāndur

5. Hayfā ki bu demlerde Kelīm-i süḥan-ārā
 Maḥrūm-ı gül-i dāmen-i ümmīd-i zemāndur³⁸²

36.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün³⁸³

+ -- -- / + -- -- / + -- -- / + -- --

1. Şalın ey mäh-ı nev mey iç bizümle 'ıyd-i aḍḥādur³⁸⁴
 Dem-i refṭār-ı sāğardur zemān-ı nüş-ı şahbādur

³⁷⁵ 4a fem-i: fem ü R., H., L., Ü.

³⁷⁶ 4b sālīfe üzre: sālīfe-i zerre R., H., L., Ü./ vü: -A

³⁷⁷ 5b bilmezdüm: bilmedüm R., Ü.

³⁷⁸ 35. A.18b; R.17a; H.7b; L.13a; M.11b; Ü.15b

³⁷⁹ 2a şimdi ki: şimdi bu R., H., L., Ü.

³⁸⁰ 3a ferḥunde: ferḥunde R.

³⁸¹ 4a A.19a; Ü.16a / ceyş-i: cins-i R., Ü.

³⁸² 5b R.17b

³⁸³ 36. A.19a; R.17b; H.8a; -L; M.11b; Ü.16a

³⁸⁴ 1a bizümle: bezmde R., Ü.

2. Dökölmiş hūn-ı kurbān gülşen olmuş ser-be-ser ‘ālem
Bu dem güller gibi zīnet-fezā-yı bāg-ı dünyādur
3. Gel ey büt al ele sen de mey-i cām-ı mücellāy
Felekde sāgar-ı neyyīr bu gün der-dest-i ‘İsādur³⁸⁵
4. Bu günler hūsn-i gālībdür zemīnūñ āsmān üzre
Cihān reşk-i dil-i rāmiş-gerān-ı çarh-ı mīnādur
5. Kelīm āşār-ı elṭāf-ı Hudādur yohsa gūşişle
Düşer sihr itse de ādem bu güne bir gāzel nādīr

37.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn³⁸⁶

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ölmeden ‘āşık nice gāmdan amān-ı cān bulur
Yoklasa her dilde ādem biñ gam-ı pinhān bulur³⁸⁷
2. Şeb geçer reşk-i ruḥuñla şāh-ı hāver yerlere³⁸⁸
Her seher hūn-ı ciğerden dāmeninde kan bulur
3. El uzatsam sīneñe zūlfūñ gelür güya ki dil³⁸⁹
Bir gedādur genc ararken ejder-i pīçān bulur
4. Yūsufa rü’yāda encüm gelmiş ammā ki senūñ
Her kim açsa sīneñi bir neyyir-i raḥşān bulur
5. Rütbe-i şi‘rüm benüm geçmişdür ol vādīleri
Ta‘n-ı hāsiddē Kelīmā şanma kesr-i şān bulur³⁹⁰

38.

Mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn³⁹¹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Görünmeñ ol perī halka bir olmaz özge sevdādur

³⁸⁵ 3b neyyīr: ‘işret R., Ü.

³⁸⁶ 37. A.19a; R.17b; 8a; L.14b; M.11b; Ü.16a

³⁸⁷ 1b biñ: bir L.

³⁸⁸ 2a reşk: şerm R., Ü.

³⁸⁹ 3a R.18a; Ü.16b

³⁹⁰ 5b M.12a

³⁹¹ 38. A.19a; R.18b; H.14a; -L; M.12a; Ü.17a

- Dile ümmîd-i seyr-i hüsni ancak bir tesellâdur
2. Temennî-kâri-i sîb-i zinehânuñdan el çekmez
Göñül bir bî-tesellî özge tıfl-ı nâ-şekîbâdur
3. Gören der taraf-ı pîr-i şâl-ı âlüñden o ruhsârî³⁹²
İder zîr-i şafağdan cilve bir mâh-ı şeb-ârâdur³⁹³
4. Hayâl-i reng-i yâkût-ı lebûñ mînâ-yı çeşmümde
Derûn-ı sâgar-ı billûra konmuş la‘l-i şahbâdur
5. Ruhuñ taşvîr-i Yüsufdan nişândur deyr-i küyuñda
Degül târ-ı vücûdum rişte-i cân-ı Züleyhâdur
6. Hayâl-i âhû-yi çeşmüñ der-âgûş-ı nigâh itmiş
Ser-i zencîr-i zülfüñde göñül Mecnûn-i şeydadur
7. Süleymân-ı sipîhr-i nazma kim pîş-i nigâhumda³⁹⁴
Güneş gerinde Belkîs-ı çehârum ferş-i mînâdur
8. Kelîm ‘özü-ri nezar ber-pâ-yı şerm ol koy bu sevdâyı³⁹⁵
Yed-i tûlâñı ‘arz itme der-i maḥdûm-ı vâlâdur
9. O kim kılmış müsahḥar feyz-i istidâd-ı zâtıyla
Gerek mülk-i fazîletde gerek iklim-i ma‘nâdur

39.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün³⁹⁶

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. ‘İyd-ı adḥâdur gelen ey meh şafâ eyyâmıdur
Çık şalın gel bezme kim ‘ayş itmenüñ hengâmıdur³⁹⁷
2. Dil viren kaçmaz senüñ yoluñda kurbân olmadan
Naḳd-i cân virmek saña ‘âşıkıların bayramıdur

³⁹² 3a A.19b

³⁹³ 3b zîr-i: -A

³⁹⁴ 7a Süleymân-ı: Süleymānum R., H., Ü.

³⁹⁵ 8a ol: -A, -M

³⁹⁶ 39. A.19b; R.17b; H.14a; -L; M.12a; Ü.16a

³⁹⁷ 1b gel bezme kim: bezme gel kim R.

3. İtmese herkes n'ola bu demde fark-ı rûz u şeb
Şubh-ı 'işretdür bu hem rûz-ı ğamuñ ahşâmıdur³⁹⁸

4. Saña kırbân olmadan çekmez Kelîm-i ħasta ğam³⁹⁹
'İyd-i adħâdur gelen ey meh şafâ eyyâmıdur

40.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün⁴⁰⁰
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Bahâr eyyâmıdur ğitsün elem faşl-ı meserretdür
Gel ey sâķî mey-i ğül-rengi şun hengâm-ı 'işretdür

2. Degüldür dâĝ-ı ğam anda açılmış cā-be-cā güller
Fezā-yı sîne-i 'āşık ğülistân-ı maħabbetdür

3. Cünûndan degüldür cāmesin çāk itdügü Kıaysuñ⁴⁰¹
O ser-gerdânı 'üryân eyleyen ümmîd-i vuşlatdur

4. Derûn-ı sîne-i külhân nijâdum tekye-i ğamdur
Fetîl-i kâmetüm vakf-ı çerâĝ-ı dâĝ-ı ħasretdür

5. Degüldür tab'-ı yârân gibi nâķış nûkte-sencîde⁴⁰²
Kelîm üstâd-ı kül bir şâ'ir-i nâzik-tabî'atdür⁴⁰³

6. Kelîmüñ yok sühanda eksigi bir kimseden zîrâ⁴⁰⁴
Tamâm üstâd-ı kül bir şâ'ir-i nazûk-tabî'atdür

41.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün⁴⁰⁵
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Fıkr-i mâh-ı 'ārızuñla dîde kim ğiryân olur
Fûlk-i mînâ-yı felek ğark-ı yem-i tûfân olur

2. Hışm ile yaksañ ne dem ħumret ğelür çeşmānuña⁴⁰⁶

³⁹⁸ 3b hem: dem R., Ü./ ahşâmıdur: bayrâmıdur R.

³⁹⁹ 4a ħasta: ħasta R.

⁴⁰⁰ 40. A.19b; R.17b; H.8a; L.13a; M.12a; Ü.16a

⁴⁰¹ 3.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

⁴⁰² 5a L.5b / 5.beyit: -R, -Ü

⁴⁰³ 5b A.20a

⁴⁰⁴ 6.beyit: -A, -H, -L, -M

⁴⁰⁵ 41. A.20a; R.18a; H.8b; L.14b; M.12a; Ü.16b

⁴⁰⁶ 2.beyit: -A, -R, -M, -Ü

Mest-i hiddet gelse ger meyhâne içre kan olur

3. Olmasun bu hâlet-i keyfiyyet-i esrâr-ı hat
Seyr iden lâbüd gül-i ruhsâruñı hayrân olur

4. Nakd-i cân virmekle virmezsün lebün ey mest-i nâz⁴⁰⁷
‘Âşıkuñ râh-ı talebde yok yere qurbân olur

5. Hâk budur kim sözde kesb-i infirâd itdün Kelîm
Var mı erbâb-ı hünerde saña bir akrân olur⁴⁰⁸

42.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün⁴⁰⁹
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Halka halka zülfi kim zîb-i ruh-ı pür-tâb olur
Keştî-i şabr-ı dile her halka bir gird-âb olur⁴¹⁰

2. Hañcer-i hün-rîzin alsa Rüstem-i gamzeñ ele⁴¹¹
Sîne-i mecrûh-ı dil hem vaq‘a-i sîr-âb olur

3. Dâğ-ı sînem ğark-ı seyl-âb-ı sirişk itsem n’ola
Lâle-i bâğ-ı maḥabbet eşk ile sîr-âb olur⁴¹²

4. Bir mehün derdiyle her şeb ağlarum şanmañ şafak
Her seher fülk-i felek ğark-ı yem-i hün-âb olur⁴¹³

5. Kim ki çeşm-i himmet-i maḥdûmunuñ manzûrudur⁴¹⁴
Çeşme-i feyze Kelîmâ ḥâmesi mîzâb olur⁴¹⁵

6. Ol ki fikr-i şi‘r idüp alduķca kilkin destine
Sâhil-i bahr-ı sühan bir gevher-i nâ-yâb olur⁴¹⁶

⁴⁰⁷ 4a virmezsün: virmezsün

⁴⁰⁸ 5b erbâb-ı hünerde: akrân-ı sühanda

⁴⁰⁹ 42. A.20a; R.18a; H.8b; L.14b; M.12b; Ü.16b

⁴¹⁰ 1b girdâb: kullâb L.

⁴¹¹ 2a alsa: -A / L. Nüshasında 2. ve 3. beyitlerin yerleri farklıdır.

⁴¹² 2b olur: -Ü

⁴¹³ 4b seher: -R

⁴¹⁴ 5a maḥdûmunuñ: maḥdûmunuñ R.

⁴¹⁵ 5b sîzâb: mîzâb R., H., L., M., Ü / olur: -Ü

⁴¹⁶ 6b bir: pür L.

43.

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün⁴¹⁷

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Göñül mir'atı gayruñ gerd-i derdinden müberrādur⁴¹⁸

Anuñçün anda 'aks-i mihr-i ruhsāruñ hüveydādur

2. N'ola her tār-ı müyumda olursa şu'leler peydā⁴¹⁹Ketān-ı cism-i zārum vaķf-ı mehtāb-ı tecellādur⁴²⁰3. 'Aceb mi cān çekişse hastası mest-i figān itse⁴²¹

Maħabbet 'arşagāhı böyle hep pür-şūr-ı gavgādur

4. Olursun sen de bir şūhuñ esīr-i zūlf-i tarrārı⁴²²

Bulur elbetde herkes itdügin cānā bu dünyādur

5. Kelīmā şu'le-i dāğ-ı maħabbet aldı eṭrāfım⁴²³Benüm naḥl-ı tenüm gūyā ki naḥl-ı Ṭūr-ı Sīnādur⁴²⁴

44.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁴²⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Dāne-i ḥāl-i siyeh kim ol ruḥ-ı zībādādur

Murğ-ı dil teslīm-i rūḥ-ı 'aşkuña āmādedür

2. Meyl-i mihrāb eylesem ol ṭāk-ı ebrūdan cüdā

Her nefes ḥūn-ābe-i ḥasret baña seccādedür⁴²⁶3. Dest-i yārī-i kemend-i zūlfuñ eyler arzū⁴²⁷

Bījen-i dil kim o çāh-ı gābgābe üftādedür

4. Pür-ḥūmārum sākiyā luṭf eyle cām-ı la'lüñi

Tā ki var fikr-i lebüñ göñlüm esīr-i bādedür

⁴¹⁷ 43. A.20a; R.18a; H.8b; L.14a; M.12b; Ü.16b⁴¹⁸ 1a ger: gerd R., H., L., Ü / derdinden: 'aşkından L.⁴¹⁹ 2a müyumda: müyumdan L.⁴²⁰ Zārum: rāmüm R.⁴²¹ 3a hastası: hastası H., L., M., Ü. / L. Nüshasında 3. ve 4. beyitlerin yerleri farklıdır.⁴²² 4a R.18b⁴²³ 5a A.20b; H.9a⁴²⁴ 5b Ü.17a⁴²⁵ 44. A.20b; R.18b; H.14a; -L; M.12b; Ü.17a⁴²⁶ 2b her: bir R., M.⁴²⁷ 3a H.14b

5. Ey geçen Ferhādı ol nevres nihāl-i ‘işvenüñ
Şanma her şîrîn lebüñ ikbālî bir ergâdedür
6. Levh-i ruhsāruñda ol şūhuñ Kelīmā şanma hāl
Cezb-i ‘aql-ı ehl-i hūş eyler o bir bîcâdedür⁴²⁸

45.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁴²⁹

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Eger maşşūduñ ey meh çekdügüm derde telāfîdür⁴³⁰
Dem-i āhîr ruhuñ mir’âtı cān-ı zāra kâfîdür⁴³¹
2. Hazer kıl nālîşinden kaçma ey şayd-ı harem-cilve⁴³²
O ‘āşıkdan ki kārî Ka‘be-i kūyuñ tavāfîdür
3. O bezmüñ nāledür kânūnı kim dest-i maḥabbetle
Göñül leb-rîz-i hūn-āb-ı ciger bir cām-ı şāfîdür
4. Gözi vahşî gazāl-ı deşt-i istignā ol āhūnuñ⁴³³
Şemīm-i zūlf-i ‘anber-bîz bûy-ı müşk-i nāfîdür⁴³⁴
5. Göñül sîr-āb-ı hūn-ı zaḥm-ı şemşîr-i tegāfûl hem⁴³⁵
Yine dil teşne-i tîğ-ı nigāh-ı dil-şikāfîdür
6. Verā-yı zūlf-i Leylādan tecellî eylemiş Kaysa⁴³⁶
Maḥabbet kim taḥakküm kārî-i ‘aqla münāfîdür
7. Bu deñlü yüz çevirmezdi Kelīmā çarḥ-ı kec-yāruñ⁴³⁷
Hep ol hūrşîdi taḥvîl eyleyen devr-i hilāfîdür⁴³⁸

46.

⁴²⁸ 6b R.19a

⁴²⁹ 45. A.20b; R.19a; H14b; -L; M.12b; Ü.17a

⁴³⁰ 1a meh: -M / çekdügüm: çekdigüm R., M., Ü.

⁴³¹ 1b cān-ı zāra: kâzāra A.

⁴³² 2a kıl: -A

⁴³³ 4a Ü.17b

⁴³⁴ 4b ‘anber-pîz: ‘anber-bîz R., H., M., Ü. / nāfîdür: fāmîdür R., Ü.

⁴³⁵ 5a tegāfûl hem: tegāfûldür R., Ü.

⁴³⁶ 6a M.13a

⁴³⁷ 7a deñlü: deñlü R., Ü. / gec-yāruñ gec-bāz R., Ü. / gec-yāruñ: gam-bāz H.

⁴³⁸ 7b hūrşîdi: hūrşîdi R.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün⁴³⁹

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ne dāğ-ı ıa‘n-ı bī-gāne ne vaz’-ı āšnāmuz var
Olaldan gūşe-gīr-i künc-i istiğnā şafāmuz var
2. Alur yok bü’l-heves kāsīd-metā-i nāzuñ ‘arz itme
Der-i luţf-ı Ĥudā’dan ġayrıdan şanma recāmuz var
3. Hemān bizden felek bī-hūde ümmīd-i niyāz eyler
Ne Mecnūnuz ne Leylādan temennā-yı vefāmuz var
4. Felek bir kām içün bizden n’içün ‘arz-ı ĥulūş ister
Ne ĥāĥiş senc-i ümmīdüz ne tedbīr-i riyāmuz var
5. Hemān bī-hūdedür sa‘yi meger sūdāger-i ‘aşkuñ⁴⁴⁰
Ne dil var sīnede bilmem ne ĥod vir dil-rübāmuz var
6. Ne bir ĥum-ĥāneveş āzāde cāy-ı gūşe-i ĥurrem
Ne cām-ı mey gibi bir hem-dem-i rūĥ-āšnāmuz var
7. Kelīm İskender-i evreng-i Cemşīdüz bugün elde
Bezm-i sāğar gibi āyine-i ‘ālem-nümāmuz var

47.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘īlū fā‘ilün⁴⁴¹

— — + / — + — + / + — — + / — + —

1. Murğān serümde Kays gibi idemez qarār
Āteş yanar başumda benüm ey perī-‘izār⁴⁴²
2. Ĥaţţ-ı ‘izārıdur görinen şanmañ ol mehūñ⁴⁴³
Dil-ber yüzinden itdi felek fitne āşkār⁴⁴⁴
3. Ĥayfā ki gitdi gelmedi ol şeh-süvār-ı nāz⁴⁴⁵
Yollarda qaldı gūş-ı dil-i çeşm-i intizār⁴⁴⁶

⁴³⁹ 46. A.21a; R.19a; H.14b; -L; M.13a; Ü.17b

⁴⁴⁰ 5.beyit: H.15a; -M.

⁴⁴¹ 47. A.21a; R.19a; H.9a; L.14b; M.13a; Ü.17b

⁴⁴² 1b perī: melek L.

⁴⁴³ 2a şanmañ: şanma L.

⁴⁴⁴ 2b fitne: itdi R., Ü.

⁴⁴⁵ 3a R. 19b

⁴⁴⁶ 3b dil-i: dil ü R., Ü. / intizār: -H.

4. Dil tek harāb gamzelerüñ pīr-i muğ dahı
Yok çāre gitdi n'eyleyelüm elden ihtiyār

5. Şi'r-i Mesīha dest uralı nazma sen Kelīm⁴⁴⁷
Halk-ı zemāne eylemedi kaldı i'tibār⁴⁴⁸

48.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁴⁴⁹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Her gören āhū-yı çeşm-i sāhīrūñ meftūn olur
Seyr iden zencīr-i zūlf-i dil-güşā Mecnūn olur⁴⁵⁰

2. Eylemiş derdūñle künc-i gamda ülfet şöyle kim
Tıfl-ı dil bir lahza mağmūm olmasa maḥzūn olur

3. Ağlasam peydā olur sūrāh-ı dilde şu'leler⁴⁵¹
Veh ne āteşdür bu kim dökdükce āb efzūn olur

4. El-ḥazer tūfān-ı seyl-āb-ı sirişk-i dīdeden⁴⁵²
Korḳarın bu keşt-i eflākı garḳ-ı ḥūn olur

5. Destine aldukça kilik-i mu'ciz-āşārın Kelīm
Dāmen-i āḥīr-zamān bir gevher-i maẓmūn olur⁴⁵³

49.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün⁴⁵⁴

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Görüñ o tıfl-ı kūçekden ne hoş kıyāfet olur
Kalarsa böyle ol āfet-nigeh kıyāmet olur

2. N'icün ḥasāret ider şehir-i 'aklı gayrı bütān

⁴⁴⁷ 5a L.14a

⁴⁴⁸ 5b eylemedi: eylemeden L.

⁴⁴⁹ 48. A.21a; R.19b; H.9a; L.15b; M.13a; Ü.17b

⁴⁵⁰ 1b dil-güşā: dil-keşūñ R., H., L., Ü.

⁴⁵¹ 3a Ü.18a

⁴⁵² 4a A.21b

⁴⁵³ 5b bir: pür R., H., L., Ü.

⁴⁵⁴ 49. A.21b; R.19b; H.9a; L.15b; M.13a; Ü.18a

Emîri yok mu bu mülküñ n'îçün bu gâret olur⁴⁵⁵

3. Dıraht-ı şu'le-ber-i bâğ-ı hasretüñ ey Kays⁴⁵⁶
Serinde murgâ ne yüzden maḳarr-ı rāḫat olur⁴⁵⁷

4. Yoluñda hicr ile cān virmeden degül ḫavfum⁴⁵⁸
Reh-i belāda bu da ḳorḳarın bir 'ādet olur⁴⁵⁹

5. Süḫanda rütbe-i i'caza vardı tab'-ı Kelīm⁴⁶⁰
Ne gün söz ki beyān itse maḫz-ı ḫikmet olur⁴⁶¹

6. Meger ki himmet-i devlet me'āb-ı maḫdūmı
O mîr-i nazma bugün māye-baḫş-ı ḳudret olur⁴⁶²

50.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün⁴⁶³
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Zülfüñe bende geḫenler nice āzāde olur
Dil-i dīvāne n'îçün bilmem o sevdāda olur⁴⁶⁴

2. Heves-i secde-i miḫrāb-ı vişāl itsem eger
Reng-i ḫün-ābe-i ḫasret baña seccāde olur

3. Ne bulurlar 'aceb ey Yūsuf-ı delv-i Behcet
Her gören ḫāh-ı zeneḫdānuñı üftāde olur

4. Küfr iken mezheb-i 'aşḳ içre ümmîd-i rāḫat⁴⁶⁵
N'îçün erbāb-ı maḫabbet o temennāda olur

5. Virmedün cānını düşdi ṭama'-i hāme Kelīm
Mîve-i vaşlını ol şandı ki dünyāda olur⁴⁶⁶

⁴⁵⁵ 2b olur: -Ü

⁴⁵⁶ 3a Kays: şūḫ R., Ü.

⁴⁵⁷ 3b olur: -Ü

⁴⁵⁸ 4a H.9b; M.13b

⁴⁵⁹ 4b olur: -Ü

⁴⁶⁰ 5a i'cāza: i'cāra A.

⁴⁶¹ 5.beyit: -R, -Ü

⁴⁶² 6a olur: -Ü

⁴⁶³ 50. A.21b; R.19b; H.9b; L.16a; M.13a; Ü.18a

⁴⁶⁴ 1b Dil-i: Dil ü A. / bilmem: bilsem L.

⁴⁶⁵ 4a R.20a

⁴⁶⁶ 5b vaşlını: vuşlatı R., L., M., Ü.

51.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁴⁶⁷

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Kimüñ cānānısın sırdur havā-yı miḥnetüñ kimdür
Ṭabībüm söyle gel dil-ḥasta-i bī-ṭākatüñ kimdür⁴⁶⁸
2. Seḥer bülbul gibi kūyuñda kimdür nağme-perdāzuñ⁴⁶⁹
Gice tūṭī-şıfat efsāne-gūy-ı soḥbetüñ kimdür⁴⁷⁰
3. Kime kılsun belā-keşler tazallüm āstanuñda
Ne mülküñ şahısun ḥizmet-güzār-ı devletüñ kimdür⁴⁷¹
4. Hele derd-i ser-i hicrūñle cānā ben tamām oldum⁴⁷²
‘Aceb kūyuñda ser-mest-i şarāb-ı ülfetüñ kimdür
5. Kelīm-i Ṭūr-ı ma‘nāyide evvel geşt iden anı⁴⁷³
‘Aceb şimdi ḳadeḥ-peymā-yı tih-ı ḥasretüñ kimdür⁴⁷⁴

52.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁴⁷⁵

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. İder büt-secdegān-ı ‘aşḳa istiğna niyāz ister
Ḳılur her laḥza nāz ol kāfir-tersā niyāz ister
2. Ḥumār-ālūde kān-ı derd-i hicrinden diriğ itmez
Virür cām-ı şarāb-ı la‘lini ammā niyāz ister
3. Görinmez her zamān encüm-şümārān-ı şeb-i hicre⁴⁷⁶
Dil-i ‘aşıḳdan ol şūḥ perī-sīmā niyāz ister⁴⁷⁷
4. Kelīmā olma iḥsānından ol ‘İsī-lebūñ me’yūs
İdersüñ vuşlat-ı ümmīdin eger tenhā niyāz ister

⁴⁶⁷ 51. A.21b; R.20a; H12a; L.15b; M.13b; Ü.18a

⁴⁶⁸ 1b ḥasta: ḥasta R.,

⁴⁶⁹ 2a A.22a

⁴⁷⁰ 2b kimdür: -Ü

⁴⁷¹ 3b kimdür: -Ü

⁴⁷² 4a tamām: helāk L.

⁴⁷³ 5a ma‘nāyide: ma‘nāyidi R., H., L., M., Ü.

⁴⁷⁴ 5b Ü.18b / ḳadeḥ: ḳadem R., H., L., Ü.

⁴⁷⁵ 52. A.22a; R.20a; H.12a; L.15b; M.13b; Ü.18b

⁴⁷⁶ 3a H.12b

⁴⁷⁷ 3b şūḥ: mäh L.

53.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün⁴⁷⁸

+ + - - / + - + - / + + -

1. Çeşm-i mestüñ ki nā-tüvān görünür
Nigeh itdükçe kahramān görünür

2. Bīm-i ejder-kemend-i dūdumdan
Felek ‘anka-şifat nihān görünür

3. Şu‘le ceyb-i seḫāb-ı āhumdan
Gāh pinhān gehī ‘ayān görünür

4. Bu secencel sözümlle buldı şafā
Söylesem belki imtinān görünür

5. Var mıdur ‘arsa-i felekde Kelīm⁴⁷⁹
Hink-i tab‘ınla hem-‘inān görünür⁴⁸⁰

54.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün⁴⁸¹

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ‘Āşık oldur ki za‘f ile āh itmeden қалур
Dünyāya neşr-i dūd-ı siyāh itmeden қалур

2. Āḫir nefesde girye o gözden ‘aceb midür⁴⁸²
Mir’āt-ı ḫüsn-i yāre nigāh itmeden қалур

3. Ey pādşāh-ı ‘işve nigāh it o ḫasta kim⁴⁸³
Kūyuñda ‘arzuḫāl-ı tebāh itmeden қалур

4. Āh ol zamān ki çeşm-i siyeh mestüñ elde tīg
Teşḫīş-i cürm-i ehl-i günāh itmeden қалур

55.

⁴⁷⁸ 53. A.22a; R.20a; H. 12b; -L; M.13b; Ü.18b

⁴⁷⁹ 5a M.14a

⁴⁸⁰ 5b -R

⁴⁸¹ 54. A.22a; R.20b; H.16a; -L; M.14a; Ü.18b

⁴⁸² 2a A.22b

⁴⁸³ 3a ḫasta kim: hüsne kim R., M., Ü. / ḫasta kim: ḫastaya H.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün⁴⁸⁴

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Giryân iderse dîdelerüm n'ola hâtt-ı yâr
Bārān olur kaçan ki sehāb olsa āşkār
2. Hâtt-ı siyehle bulsa ruḥuñ n'ola tāb-ı fer⁴⁸⁵
Şeb-tîre olsa elbet olur şem'-i şu'le-dār
3. Alsañ ele 'aceb mi gehī zülf ü geh ḥaṭṭuñ⁴⁸⁶
Dest-i taşarrufuñda bugün ḥük-m-i mūr u mār⁴⁸⁷
4. Sensüz felekde olsa eger hem-demüm Mesīh⁴⁸⁸
Mümkin midür ki rāḥat ola cān-ı bī-ḳarār
5. Bī-hūde ḳılma 'arż-ı ruḥ-ı zerd-i eşküñi
Ḳılmaz Kelīm sīm ü zere olsa i'tibār⁴⁸⁹

56.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün⁴⁹⁰

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Zülfüñ diyār-ı kāfir-i ḥüsne iden emīr⁴⁹¹
Biñ mübtelāyı bencileyin eylemiş esīr⁴⁹²
2. Yandurdu cānı āteş-i hicrūñ 'aceb midür⁴⁹³
Peyveste olsa çarḥa bu dūd-ı felek mesīr
3. Biñ tîşe ursa kūh-ken-i Bīsütün-ı derd⁴⁹⁴
Olmaz gönülde naḳş-ı maḥabbet ḥalel-peḫīr⁴⁹⁵
4. Yokdur yanında ḥüsrev-i 'aşkuñ büzürg-i ḥired⁴⁹⁶

⁴⁸⁴ 55. A.22b; R.20b; H.12b; L.15b; M.14a; Ü.18b

⁴⁸⁵ 2a Ü.19a / tāb-ı: tāb u R., Ü. / tāb-ı fer: fer u tāb M.

⁴⁸⁶ 3a zülf ü: zülf-i A. / geh: gehi M. / ḥaṭṭuñ: ḥaṭṭuñ R., H., L., M., Ü.

⁴⁸⁷ 3b mūr u: mūr-i A..

⁴⁸⁸ 4.beyit: -L

⁴⁸⁹ 5b Ḳılmaz: itdi L. / olsa: ol şeh R., H., L., M., Ü.

⁴⁹⁰ 56. A.22b; R.21a; H.12b; L.15.a; M.14a; Ü.19a

⁴⁹¹ 1a esīr: emīr R., H., L., M., Ü.

⁴⁹² 1b bin: biñ R., H., L., M., Ü.

⁴⁹³ 2a hicrūñ: 'aşkuñ L.

⁴⁹⁴ 3a H.13a

⁴⁹⁵ 3b gönülde: gönül R. / ḥalel: ḥalel R., H.

⁴⁹⁶ 4a Ḥüsrev: Ḥüsrev R. / büzürg-i: büzürg ü R., H., L., Ü.

Birdür gedā vü pādşāh-ı nev-civān u pīr⁴⁹⁷

5. Kōrlardı levh-i sīne-i inşāfa ellerin
Görse Kelīm eşerlerümi Hüsrev-i zahīr

57.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁴⁹⁸

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Gitdi elden kişver-i dil ey şeh-i ğaflet serīr
Tahtgāh-ı sīne-i hālīdūr emīr ister emīr⁴⁹⁹
2. Sende bu hālet nedür Yūsuf mısın ey reşk-i hūr⁵⁰⁰
Hüsnüñe ‘aşık senüñ pīr ü civān şāh u fakīr⁵⁰¹
3. Kul saña sīneñ gören dil-berler İskender nedür
Sen bu bir mir’at ile çok pādşāh itdūñ esīr⁵⁰²
4. Zaḥm-ı müjgānuñ yeter çatma ğazabla kaşlaruñ⁵⁰³
İtme bir yerden havāle ‘aşıka şemşīr-i tīr⁵⁰⁴
5. Ben Kelīmā sözlerüm medḥ eylemek lāzım degül
Gösterür gevher-şıfat kendin kelām-ı dil-pezīr

58.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁵⁰⁵

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Yandugum ol āteşīn ḥod dil-berümden bildiler⁵⁰⁶
Geldüğüm bu ‘āleme ḥākisterümden bildiler⁵⁰⁷
2. Mürde cismüm Bīsütün-ı ğamda Ferhād olduĝuñ
Tīşe-kārān-ı belā zaḥm-ı serümden bildiler

⁴⁹⁷ 4b pādşeh: pādīşāh R., Ü. / pādşeh: şeh M. / nev-civān u: nev-civān-ı A.

⁴⁹⁸ 57. A.22b; R.21a; H.13a; L.15a; M.14a; Ü.19b

⁴⁹⁹ 1b Taht: taht

⁵⁰⁰ 2a A.23a / hūr: hur R., M.

⁵⁰¹ 2b şāh u: şāh-ı A.

⁵⁰² 3b bir: -R, H., M., Ü.

⁵⁰³ 4a Zaḥm-ı müjgānuñ yeter çatma ğazabla kaşlaruñ: Bir nigāh it hem kaşuñla olsun der-kemān L.

⁵⁰⁴ 4b itme: eyle L. / şemşīr-i: şemşīr ü R., H., L., M., Ü.

⁵⁰⁵ 58. A.23a; R.21b; H.17b; -L; M.14b; Ü.19b

⁵⁰⁶ 1a Yandugum: Yandīgum R., Ü.

⁵⁰⁷ 1b Geldüğüm: geldigüm R., Ü.

3. Kişver-i gönüm benüm tā böyle vīrān olduğum
Çeşm-i der-kār-ı şehr-i gâretgerümden bildiler

4. Gördiler her lāfzum âteş-pāre olmakda Kelīm⁵⁰⁸
Dilde sūz-ı dāğ-ı derdüm sözlerümden bildiler

59.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁵⁰⁹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Lahza lahza gönüm ol zülf-i ‘anbersā gelür
Dil o Mecnündür ki her dem pâyine Leylā gelür⁵¹⁰

2. Veh ne ‘ālemdür gubār-ı kuhl-ı kūy-ı dost kim⁵¹¹
Pir-i Ken‘ān gibi nā-bīnā varan bīnā gelür⁵¹²

3. Hasetünle her nefes fevvāregāh-ı çeşme
Cevf-i sūrāh-ı cigerden bir ‘aceb deryā gelür

4. Ben nice dökmem ciger pergālesin kim her seher
Zehr-i gamla pür baña nüh kāse-i mīnā gelür

5. Fikr-i şî‘r itsem Kelīmā haclegāh-ı tab‘uma
Şûret-i Yūsufda yüz biñ şāhid-i ra‘nā gelür⁵¹³

60.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün⁵¹⁴

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Odur ki sīnede murğ-ı dilüñ fiğānı gelür
Dem-i bahār o perī gülşene nihānı gelür

2. Ziyā döşetdi hıyābāna ferş-i mīnāy⁵¹⁵
Meger bu gülşene Belkīs-ı dil-sitānı gelür

3. Bu demde kavş-ı kuzahdan Ferāsiyāb-ı gülüñ

⁵⁰⁸ 4a âteş-pāre: âteş-bāre R.

⁵⁰⁹ 59. A.23a; R.21b; H.9b; L.16a; M.14b; Ü.19b

⁵¹⁰ 1b Dil o Mecnündür: Ben o Mecnūnum L.

⁵¹¹ 2a ne: -A / kuhl: kurb L. / Ken‘ān: Kağān R.

⁵¹² 2b varan: virān Ü.

⁵¹³ 5b Ü.20a / ra‘nā: ma‘nā R., H., L., Ü.

⁵¹⁴ 60. A.23a; R.21b; H.15a; -L; M.14b; Ü.20a

⁵¹⁵ 2a A.23b / Ziyā: Şabā R., H., M., Ü. / hıyābāna: hıyābāna R., M.

Hediyye hüsrev-i nevrûza bir kemânı gelür

4. Degül terâne-i bülbül çemende Mecnûnuñ
Şadâ-yı nâle-i şebgîr murğ-ı cânı gelür
5. Cihânda dîde-i ‘ibretle bak ki Ferhâduñ
Libâs-ı lâlede dağ-ı gam nihânı gelür
6. Liḥâf-ı goncedeki çâk mäh-ı Ken‘ânuñ⁵¹⁶
Başınca ḥâtıruma köhne dâstânı gelür
7. Alınca destine ḥâme ḥidiv-tab‘-ı Kelîm
Ḳalem-rev-i sūḥanuñ genc-i şâygânı gelür

61.

Meḥ‘ülü meḥ‘îlü meḥ‘îlü fe‘ülün⁵¹⁷

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Âh ehl-i maḥabbetde ‘alev-sâz gerekdür
Şâḥân-ı maḥabbet-i ‘alem-efrâz gerekdür
2. Her laḥza nigâhuñla ider güft ü şinîdi
Çeşmânüñ ile gamzede hem-râz gerekdür
3. Başuñdan gezer elbet de giren ḳulzüm-i ‘aşḳa⁵¹⁸
Bu lücce şinâverligi ser-bâz gerekdür
4. Sûret viricek şâhid-i ma‘nâya Kelîmâ
Ṭab‘um gibi bir mu‘cize-perdâz gerekdür

62.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün⁵¹⁹

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Bağda gonce n’içün çâk-ı girîbân eyler
Meger ol gül heves-i geşt-i gülistân eyler
2. Ḳahramâna nice teşbîḥ ideyin kim çeşmüñ⁵²⁰
İstese bir ser-i müjgân ile biñ ḳan eyler

⁵¹⁶ 6a R.22a

⁵¹⁷ 61. A.23b; R.21a; H.17a; -L; M.14b; Ü.19b

⁵¹⁸ 3a R.21b

⁵¹⁹ 62. A.23b; R.22a; H.9b; L.16b; M.14b; Ü.20a

⁵²⁰ 2a M.15a / H.9a / ideyin: ideyüm R., M., Ü.

3. Anı Mecnûn ne bilür ẖāce-i ders-i ‘aşka⁵²¹
‘Akl-ı kül gelse özin tıfl-ı debistân eyler

4. Oldı gül yüzlü güzellerde müzeyyen gülşen⁵²²
O perî kendüsi gelsün yine pinhân eyler⁵²³

5. Nice bir seyrîne nezzâresini çeşm-i bütân⁵²⁴
Nergis-i bâğ-şıfat ferş-i hıyâbân eyler

6. Görse kâküllerüñi reşk ile şahın-ı çemenüñ⁵²⁵
Şaçlı sünbülleri evza‘-i perîşân eyler

7. Sen tırurken bu mağallerde Kelîmâ bilmem⁵²⁶
Bağda gonce n’içün çāk-ı girîbân eyler

63.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün⁵²⁷
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ne kıldı kevkeb-i bahtum disem havf-ı işâ‘at var
Yine ol rû-siyehden sen şeh-i hüsne şikâyet var⁵²⁸

2. Meded ağlatmasun ‘uşşākı çeşmân-ı siyeh-mestüñ
Raķîb-i rû-siyeh şādân olur bîm-i şemâtet var

3. Perîşan itdi halkı fitne-i zülf-i siyehkârüñ
O Hindûdan dil-i ‘âlemde şimdi hayli vahşet var

4. Nişân-ı tîr-i bî-dād itdi halkı bir siyeh-çerde⁵²⁹
Ki her bir sînede zaḥm-ı cefâsuñdan cerâhet var

5. Gelürsin bü’l-heves ejder-kemend-i dūd-ı memdūda⁵³⁰

⁵²¹ 3a ẖāce: ẖāce R., M.,

⁵²² 4a yüzlü: yüzlü L. / güzellerde: güzellerle R., H., L.

⁵²³ 4b yine: niye L.

⁵²⁴ 5a seyrîne: -Ü

⁵²⁵ 6a A.24a / kâküllerüñi: kâküllerini R., M., L. / 6. ve 4. beyitlerin yeri farklıdır.

⁵²⁶ 7a Sen: Ben R., H., L., Ü.

⁵²⁷ 63. A.24a; R.22a; H.15b; -L; M.15a; Ü.20a

⁵²⁸ 1b, 2b, 3b, 4b, 5b var: -Ü

⁵²⁹ 4a H.16a

⁵³⁰ 5a Ü.20b / 5.beyit: -A

Bulursın itdüğüñ şām-ı ecel rūz-ı kıyāmet var

6. ‘Aceb mi nükte-sencān-ı zemāne hırz-ı cān itse
Kelīmā nüşa-i şī‘r-i dil-āvīzūñde hālet var

64.

Fā‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün⁵³¹

— + — — / + — + — / — —

1. Derd-i ‘aşkuñla dil ki āh eyler
Çarhuñ āyinesin siyāh eyler
2. Çeşm-i hayretle tende her dāğum⁵³²
Sūziş-i cānuma nigāh eyler
3. Sen bu nāzı şatınca zehrin ğam
Nağd-i cānum benüm tebāh eyler
4. Nice demdür ki ğamze-i mestün⁵³³
Kıtl-i ‘uşşākı bī-günāh eyler⁵³⁴
5. Yoğsa hālin dimez misin ki Kelīm
‘Arz-ı şāh-ı melek-sipāh eyler⁵³⁵
6. Ya‘ni nağd-ı ‘Alī dergehinüñ⁵³⁶
Eşigin şāhlara penāh eyler⁵³⁷

65.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün⁵³⁸

— — + / + — — + / + — — + / + — —

1. Deyr içre ki ol muğ-beçe vaz‘-ı kadem eyler
Çok kâfiri müstağni-i meyl-i şanem eyler
2. Yād itse lebüñ derd ile fevvāre-i çeşmüm⁵³⁹

⁵³¹ 64. A.24a; R.22a; H.10a; L.16b; M.15a; Ü.20b

⁵³² 2a R.22b

⁵³³ 4a Nice: bunca L.

⁵³⁴ 4b ‘uşşakı: ‘uşşak L.

⁵³⁵ 5b melek: felek M.

⁵³⁶ 6.beyit: -L, -M

⁵³⁷ 6b şāhlara: şāhlar R., H., Ü./

⁵³⁸ 65. A.24a; R.22a; -H; L.16b; M.15a; Ü.20b

⁵³⁹ 2a A.24b

Seyl-ābını reşk-i dil-i reng-i beķam eyler

3. İrmek dileyen tīşe-i gūşişle murāda
Ferhād-şifat yok yere şarf-ı himem eyler
4. ‘Āşıkları kūyunda ider gözleri ķurbān
Kāfirdür o büt bismil-i şayd-ı ħarem eyler
5. Bir rütbeye vardum ki zemānumda Kelīmā
Yok şafĥa-i taĥrīrūme vaz‘-ı ķalem eyler⁵⁴⁰

66.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘lū fā‘ilün⁵⁴¹

— — + / — + — + / + — — + / — + —

1. Ol dem ki yār mihr-i ruĥuñ bī-niķāb ider
Sīm-āb gibi sīnede cān ıztırāb ider
2. Raĥm eylemezseñ ey şeh-i zālīm bu giryeler
Ma‘müre-i vücūdumı birgün ĥarāb ider
3. Mümkin mi nazāra ġamze-i šāhin şikārına⁵⁴²
Murġ-ı nigāĥ-ı ‘āşıkā tūrmaz şitāb ider
4. Ey nakş-ı ĥüsn-i yāre viren böyle ĥāleti⁵⁴³
Bir zerre ĥākī terbiyyetüñ āftāb ider
5. Çokdan olurdu nā’il-i vuşlat Kelīm-i zār
Girmez o māĥa ‘arz-ı nihāyet ĥicāb ider⁵⁴⁴

67.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁵⁴⁵

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ġubār-i ĥaţţ-ı nev-ĥīzi niķāb-ı ĥāl-i yār eyler
Felek bir fitne pinĥān eylese biñ āşkār eyler

⁵⁴⁰ 5b taĥrīrūme: taĥrīrine R., Ü.

⁵⁴¹ 66. A.24b; R.22b; H.10a; L.14a; M.15b; Ü.20b

⁵⁴² 3a nazāra: nazra R., Ü. / Mümkin mi nazāra ġamze-i šāhin şikārına: Mümkin midür nezāre o šāhin-i ġamzeye L.

⁵⁴³ 4a H.10b

⁵⁴⁴ 5b Ü.21a

⁵⁴⁵ 67. A.24b; R.22b; H.10b; L.14a; M.15b; Ü.21a

2. Olan āşüfte-i zülf ü haṭṭ-ı nev-ḥīzi ḥübānuñ⁵⁴⁶
Vücūduñ ‘ākıbet vaḳf-ı gıdā-yı mūr u mār eyler⁵⁴⁷
3. Ḥayāl-i lenger-i zülfüñ çıkarsam lücce-i dilden
Hücüm-ı mevc-i ḥasret fülk-i şabrum bî-ḳarār eyler⁵⁴⁸
4. Yıḳup şeh-r-i vücūdum bir şeh-i zālīm ḥarāb itdi
Bu cān-ı ḥasta birgün ḳorḳarın terk-i diyār eyler⁵⁴⁹
5. Ne var gāhī görinse gelse bezme ol perī-peyker⁵⁵⁰
Maḥabbet ehlini tā-key esīr-i intizār eyler
6. Kelīmā terk-i izhār-ı hüner kıl böyle bir yerde
Ṭotalum gevher olmış sözlerüñ kim i‘tibār eyler⁵⁵¹

68.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün⁵⁵²

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ruḥuñ ceyb-i müzerkeş cāmeden kim şu‘le-güsterdür
Girībān-ı şu‘ā‘mdan çıkan ḥūrşīd-i ḥāverdür
2. Ruḥuñ devrinde ḥācet ḳalmadı ḥūrşīde reşkinden
Degül encüm sipihrüñ atlası dāğ-ı ser-ā-serdür
3. Verā-yı perde-i nūrında kaldı mihr-i şermīnle
Sipihrüñ ḥātırı ḥāk-ı derüñden şimdi muğberdür⁵⁵³
4. Ḥıyābān-ı zār-ı hicrinde ne ḳanlar dökdüğüm bilmez⁵⁵⁴
Görinmez ol nihāl-i nāz-ı ‘işve nice demlerdür⁵⁵⁵
5. Görelden cāme-i zer-keşle ol mihri Kelīm-i zār
Şerār-ı āh-ı der-berdür külāh-ı şu‘le ber-serdür

⁵⁴⁶ 2a R.23a / ḥübānuñ: dil-dāruñ: L.

⁵⁴⁷ 2b mūr u: mūr-ı A. / eyler: -H, -M, -Ü

⁵⁴⁸ 3b eyler: -R, -H, -M,

⁵⁴⁹ 4b ḥasta: ḥasta A. / eyler: -H, -M, -Ü

⁵⁵⁰ 5a perī-peyker: perī-zādum L.

⁵⁵¹ 6b A.25a / eyler: -H, -Ü

⁵⁵² 68. A.25a; R.23b; H.15a; -L; M.15b; Ü.22b

⁵⁵³ 3b ḥātırı: ḥātır R., H., M., Ü.

⁵⁵⁴ 4a Ḥıyābān: Ḥıyābān R.

⁵⁵⁵ 4b Görinmez: Gözetmez R., Ü.

6. Muḥaṣṣıl dāmen-i maḫṣūda dest-i ḥāhiṣ irmezse⁵⁵⁶
Bu mātemgeḥde ḥasretle helāk olmaḫ muḫarrerdür

69.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁵⁵⁷

+ – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. Meger gülşende fikr-i derd-i ḥaṭ ü ḥāl-i yār eyler
Benefşe boynın egmiş lāle dāğın āşkār eyler
2. O ḥod ey mest-i nāzum dāhil-i bezm-i vişālūndür
N’içün şem‘-i şeb-ārā girye-i bī-iḥtiyār eyler
3. Figān ki rüz-ı şeb fülk-i ḥayāl-i vaşl-ı dil-dārı⁵⁵⁸
Felek gerdünde-i gird-āb-ı çeşm-i intizār eyler
4. Ḥayāl-i ḥasret-i ḫaddūnle çeşm-i dūr-nişārumdur⁵⁵⁹
Aḫan seyl-i sirişkūm serv-i bāğ-ı der-kenār eyler⁵⁶⁰
5. Bilür ḫaddūm Kelīm ol şūḥ-ı merdūm-küş o demler kim⁵⁶¹
Felek ḥāk-ı mezārum kuḥl-ı çeşm-i rüzgār eyler⁵⁶²

70.

Mef‘ülü mefā‘lū mefā‘lū fe‘ülün⁵⁶³

– – + / + – – + / + – – + / + – –

1. Tīr-i nigeḥ-i nāzı ki sānemde yer eyler
Cibrīl-i niyāz-ı dili lerzende per eyler
2. Çeşmüñdeki her bir müje bir tīr-i ḫazādur⁵⁶⁴
Ger sīne-i rüyuñ tene baksañ güzer eyler
3. Dilden elemüñ āteşi şanma ola zā’il⁵⁶⁵
Ḥāk içre o demler ki vücūdum maḫar eyler

⁵⁵⁶ 6a H.15b

⁵⁵⁷ 69. A.25a; R.23a; H.10b; L.14a; M.15b; Ü.21a

⁵⁵⁸ 3a Figān ki: Figān kim R., H., M., Ü. / Figān kim: ‘Acebdür L. / rüz-ı: rüz u R., H., L., Ü.

⁵⁵⁹ 4a nişārumdur: nişārumdan H., L., M.

⁵⁶⁰ 4b seyl-i: cūy-ı L.

⁵⁶¹ 5a L.15b / ḫaddūm: ḫadrūm R., H., L., M., Ü.

⁵⁶² 5b M.16a

⁵⁶³ 70. A.25a; R.23a; H.10b; L.16b; M.16a; Ü.21a

⁵⁶⁴ 2a R.23b; H.11a; Ü.21b

⁵⁶⁵ 3a şanma: şanman L.

4. Naḥl-ı ser-i eyman gibi her tāze giyāhum⁵⁶⁶
Tā ḥaṣre dek eṭrāfına neṣr-i şerer eyler

5. Ol şive ki var şāhid-i nazmumda Kelīmā⁵⁶⁷
Her bir revīşi gāret-i ‘akl-ı beşer eyler

71.

Mef‘ülü mefā‘lū mefā‘lū fe‘ülün⁵⁶⁸

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Dil bed’-i kelām eylese ol sīneden eyler
Murğ-ı beçe meşğ-i sūḥan āyineden eyler

2. Feryāda gelür yād idecek bezm-i elesti⁵⁶⁹
Dil mātemi fevt-i dem-i dīrīneden eyler⁵⁷⁰

3. İtmez mi eşer āyine-i kalbiñe ey māh
Ol āhı ki dil sīne-i bī-kīneden eyler⁵⁷¹

4. Mestāne gice dāmenüñi çekdüñ elümnden
Zāhid bu riyā ḥırka-i peşmīneden eyler⁵⁷²

5. Layık ne kadar bezl-i güher itse Kelīmā
Ol kimse ki ṭab‘um gibi gencīneden eyler

72.

Mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn⁵⁷³

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Beni bīmār iden mehcūrī-i çeşm-i ḥabībümdür
Baña şıḥḥat yüzün göstermeyen ey dil ṭabībümdür⁵⁷⁴

2. Unutdı ḥalk şimdi kışsa-i Mecnūn ü Ferhādı
Olan dillerde efsāne benüm ḥāl-i ḡarībümdür

⁵⁶⁶ 4a A.25b

⁵⁶⁷ 5a nazmumda: nazmuñda R., Ü.

⁵⁶⁸ 71. A.25b; R.23b; H.11a; L.16b; M.16a; Ü.21b

⁵⁶⁹ 2a L.16a

⁵⁷⁰ 2b deyrīnden: derīnden R.

⁵⁷¹ 3b āhı: māhı R.

⁵⁷² 4b ḥırka: ḥırka R., M. / peşmīnede n’eyler L.

⁵⁷³ 72. A.25b; R.24a; H.11b; L.16a; M.16a; Ü.22a

⁵⁷⁴ 1b ey dil: kendi R., Ü.

3. Bana bî-hûde söyler nûş-i meyden men‘ ider vâ‘iz⁵⁷⁵
Ezelden nîk-ı bed görsem gerek ol kim naşîbümdür⁵⁷⁶
4. Kayırmaz çarh-ı a‘zamveş görinsem halka bî-kevkeb
Yanumda ‘aql-ı kül nevbâre bir tıfl-ı necbübümdür
5. Kelīmā baña kalsa şabr iderdüm belki hicrāna
Taḥammül kılmayan ol derde cān-ı nā-şekîbümdür⁵⁷⁷

73.

Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün⁵⁷⁸

— + / + — — + / + — — + / + — —

1. Ey muğ-beçe kim her nigeḥüñ âfet-i dindür⁵⁷⁹
Âdem nice ol mekr-i ilâhîden emîndür
2. Şûret bulalı fikr-i ruḥuñ deyr-i derûnda
Dil ḥānesi reşk-i dil-i büt-ḥāne-i çîndür⁵⁸⁰
3. Her demde virür müjdeye cān ol büt-i şūḥuñ⁵⁸¹
Sih-r-i lebi i‘cāz-ı Mesîḥāya yakındur
4. Her şeb tutar âfākı benüm dūd-ı siyāhum
Fehm itmeyen añlar anı kim zıll-ı zemîndür
5. Bir âteşe düşdüm ki şerer-pāre-i dūzaḥ
Yanında anuñ gonce-i Firdevs-i Berîndür
6. Aḥbāb Kelīm-i sūḥan-ārāyı şorarsa
Bir kāfirüñ ol künc-i belāsında mekîndür

74.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün⁵⁸²

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Degüldür nâlemüz senden dil-i âşüfte serdendür
Şikāyet ey gözi âhū o murğ-ı beste-perdendür⁵⁸³
2. Şınık resm it muşavvir meclis-i ğam saġarun zīra
O bezmüñ cāmı mīnā-yı dil-i ehl-i hünerdendür

⁵⁷⁵ 3a Bana: Beni A., H., L., M.

⁵⁷⁶ 3b nîk-i: nîk u R., H., L., Ü.

⁵⁷⁷ 5b cān-ı: cān ü R., Ü.

⁵⁷⁸ 73. A.25b; R.24a; H.11b; L.15a; M.16a; Ü.22a

⁵⁷⁹ kim her: her bir L.

⁵⁸⁰ 2b püt-ḥāne: büt-ḥāne H., L., M., Ü.

⁵⁸¹ 3a A.26a / müjdeye: mürdeye L., M.

⁵⁸² 74. A.26a; R.24a; H.11a; L.16a; M.16b; Ü.22a

⁵⁸³ 1b âhū: şahbāz L.

3. Yüzün ol mah çevirmezdi esîrân-ı belâsından
O devr-i ‘aks-i ẖ‘âhiş hep sipîhr-i kîneverdendür
4. Neden ta‘zîm ile yâd eylemeñ kûy-ı harâbâtı⁵⁸⁴
Kelîmâ sende bu hâlet meger ol ẖâk-ı derdendür⁵⁸⁵

75.

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘îlû fâ‘ilûn⁵⁸⁶

— + / — + — + / + — — + / — + —

1. Âh eyledükce zülf-i siyâhından incinür
Kâfir esîr-i zülfinüñ âhından incinür
2. Mağşûd edinme kâkûli seyrin ol âfetüñ
Tel kırma bahş-ı taraf-ı külahından incinür
3. Dâm-ı heves nihada bir âh-ı taḥassürüñ⁵⁸⁷
Ol şayd-ı deşt-i ‘işve nigâhından incinür
4. Geh kahrîmân-ı ğamzesine nâz ider gehî⁵⁸⁸
Gerden-keşân-ı zülf-i dü-tâhından incinür
5. İster nigâh-ı luṭfuñı ey âhû-yi zemân⁵⁸⁹
Ol Kays-ı ğam ki ẖâl-i tebâhından incinür
6. İrseydi bâri vaşla Kelîm-i nizârınuñ
Derdüm o ğonce cürm ü günâhından incinür

76.

Mefâ‘îlûn mefâ‘îlûn mefâ‘îlûn mefâ‘îlûn⁵⁹⁰

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ne bîm-i ẖ‘âcedür ey tıfl-ı nev-bâve ne mektebdür⁵⁹¹
Beni mehcür iden senden bu baḥt-ı tîre kevkebdür⁵⁹²
2. Ḥam-ı ebrû-yı yâre ser kômîş ey ẖ‘âce etḫâlûñ⁵⁹³
İder miḫrâbe secde bütlerüñ kâfir ne mezhebdür⁵⁹⁴

⁵⁸⁴ 4a L.17b⁵⁸⁵ 4b R.24b⁵⁸⁶ 75. A.26a; R.24b; H.15b; -L; M.16b; Ü.22a⁵⁸⁷ 3a Dâm-ı heves: Dâma heves R., Ü.⁵⁸⁸ 4a Ü.22b⁵⁸⁹ İster: şehir R. / 5.beyit: -M⁵⁹⁰ 76. A.26b; R.25a; H.11b; L.16a; M.16b; Ü.22b⁵⁹¹ 1a ẖ‘âcedür: ḥâcedür R.⁵⁹² 1b mehcür iden: dūr iden L.⁵⁹³ 2a ẖ‘âce: ḥâce / Ḥam-ı ebrû-yı yâre ser kômîş ey ẖ‘âce etḫâlûñ: Görüp ebrû-yı yârı baş eger ey ẖ‘âce etḫâlûñ L. / L. Nüshasında 2. ve 3.beyitlerin yeri farklıdır.⁵⁹⁴ 2b kâfir: kâfirler R.

3. Fezā-yı sîne levh-i mekteb şeh-r-i maḥabbetdür⁵⁹⁵
Elifler kim çekilmiş anda âteşden mürekkebdür⁵⁹⁶
4. Gözüñ hayretle geçdükçe nigāh-ı āšnā eyler⁵⁹⁷
Alan murğ-ı dilüñ gūya Kelīm ol tıfl-ı mektebdür⁵⁹⁸

77.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün⁵⁹⁹
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Derūnum görmesem görsem o gül ruḥsārı âteşdür
Ne güldür seyri âteş ḥasret-i dīdārı âteşdür
2. Ğam-ı ‘aşkuñ semenderdür meger kim āşyan itmiş⁶⁰⁰
Sarāy-ı sīnemüñ zīrā der ü dīvārı âteşdür
3. Düşelden nār-ı hicrāna dıraḥt-ı cism-i sūzānuñ
Mişāl-i naḥl-ı eymen şāḥ-ı berg-i bārı âteşdür
4. ‘Aceb maşnū‘adur dārū‘ş-şifā-yı ‘aşk-ı cānānı
Ṭabīb-i derd ‘ilācı dāğ-ı ğam bīmārı âteşdür⁶⁰¹
5. Alur yok gevher-i kāsīd metā‘-ı cān-ı ‘uşşākı
Maḥabbet şehrinüñ zīrā ser-i bāzārı âteşdür
6. Kelīmā görmeyelden ol güli pīş-i nigāhumda
Bu bāğüñ âteşi güldür gül-i bī-ḥ‘ārı âteşdür

78.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁶⁰²
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Bakmağa kimsede yok ḥüsnüñe ṭāḫat nic’ olur
Ḥālī ‘aşıklarüñ ey Yūsuf-ı Behcet nice olur
2. Gözlerüñ virse de germiyyet-i ruḥşat bilmem
Öyle cellād-ı siyeh-mestle ülfet nic’ olur
3. Nereden düşdi göñül böyle ḥayāl-i ḥāma⁶⁰³

⁵⁹⁵ 3a Ü.23a

⁵⁹⁶ 3b kim: -R, Ü.

⁵⁹⁷ 4a hayretle: ḥasretle R., H., L., M., Ü.

⁵⁹⁸ 4b gūya: -A

⁵⁹⁹ 77. A.26b; R.24b; -H; L.15a; M.16b; Ü.22b

⁶⁰⁰ 2a Ğam-ı ‘aşkuñ semenderdür meger kim āşīyan itmiş: Semenderdür meger murğ-ı ğamuñ kim anda çakılmış L.

⁶⁰¹ 4b dāğ-ı ğam: dāğum A.

⁶⁰² 78. A.26b; R.24b; H.16a; -L; M.16b; Ü.22b

⁶⁰³ 3a H.16b; M.17a

Senden ey naḥl-i cefā meyve-i vuşlat nic'olur

4. Ey Mesīha tūtalum şem'-i şebūñ neyyir imiş⁶⁰⁴
Asiyā çarḥ-ı felek rāhat-ı pister nic'olur⁶⁰⁵

5. Destine aldı kalem yine Kelīmā sāḥir⁶⁰⁶
Görsün erbāb-ı hüner sözde nezāket nic'olur⁶⁰⁷

79.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün⁶⁰⁸

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Beni bī-tāb-ı taḥammül ide ḥasret nice bir
Nice bir ey gül-i ra'nā-yı leṭāfet nice bir

2. Nice bir girye kılam çeşm-i siyeh-mestüñ için⁶⁰⁹
Nice bir ḥasta gönül olmya rāhat nice bir⁶¹⁰

3. Nice bir derd-i ğam-ı reşk ile bī-tāb olayum⁶¹¹
Nice bir zümre-i aġyār ile ülfet nice bir⁶¹²

4. Nice bir çekmiye dil dest-i ümīdin andan
Nice bir keş-me-keş-i dāmen-i vuşlat nice bir

5. Nice bir tīh-i taḥassürde kalam hem çü Kelīm
Bizden ey āhū-yi nāzende bu vaḥşet nice bir⁶¹³

80.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün⁶¹⁴

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Zülfünden ayru Qays-ı dilüñ pīç ü tābı var
Mecnūnı gör ki silsilesüz ıztırābı var

2. Gözyaşını dökersem eger olma muṣtarīb
Sīnemde şevküñ āteşinüñ iltihābı var

3. Gelmez bizümle da'vete ol ğayret-i perī
Çokdan görünmez oldu 'aceb ictinābı var

⁶⁰⁴ 4a R.25a / sebūñ: senūñ A.

⁶⁰⁵ 4b Asiyā: Esb-i: A./ rāhat-ı pister: pister-i rāhat R., H., M., Ü.

⁶⁰⁶ 5a Kelīm-i: Kelīmā A.

⁶⁰⁷ 5b A.27a

⁶⁰⁸ 79. A.27a; R.25a; H.13a; L.14a; M.17a; Ü.23a

⁶⁰⁹ 2a girye kılam: zārı kıla L.

⁶¹⁰ 2b ḥasta: ḥasta R.

⁶¹¹ 3a reşk ile: 'aşk ile L.

⁶¹² 3b zümre: zemzeme: A.

⁶¹³ 5b nāzende bu: nāzende-i A.

⁶¹⁴ 80. A.27a; R.25a; H.16b; -L; -M; Ü.23a

4. Mümkin midür ki olmya dil mest ü bî-ķarār⁶¹⁵
Destinde bāde ruhlarınuñ āb ü tābı var
5. Pīr-i muġan u muġ-beġeyi ŗanma sen tehī
Pūr bāde desti meykedenüñ ŗeyġ ü ŗābı var
6. Ćarġa ‘aceb mi eylemese ser-fürü Kelīm⁶¹⁶
Āġüş-ı dilde sencileyin āftābı var

81.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶¹⁷
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ŗanma gül-geŗt-i ĉemenzār itdügüm yābānedür⁶¹⁸
Seyr-i ŗahrā tesliyet-baġŗ-ı dil ü dīvānedür⁶¹⁹
2. Eylemiŗdür nice dil-mecrūġı ŗādān-ı viŗāl
Bunda ĉok ‘ālemler olmiŗdur bu Kāġazġānedür
3. Her gelen dil-ġastayı ser-mest-i cām-ı ŗevķ ider⁶²⁰
Ćeŗm-i dil-ber gibi ŗan her kūŗesi meyhānedür
4. Mevce-i āb-ı muŗaffā-yı ŗafā pīrāyesi
Reŗķ-i ĉīn-i cebhe-i pūr ŗafvet-i cānānedür
5. Mevc urur deryā-yı aġdardur fezā-yı dil-keŗi⁶²¹
Anda her āfet-niġeh ġüyā ki bir dūrdānedür
6. Özge ‘iŗret ġabbezā ŗoġbet ki murġ-ı cān ü dil⁶²²
Devr ider ol ŗem‘-i bezmüñ üstine pervānedür
7. Eyleyen icmāl-i vaŗfuñ didi mānend-i Kelīm⁶²³
Bunda bir dem ‘ayŗ iden bilmez ġam-ı dūnyā nedür⁶²⁴

⁶¹⁵ 4. 5. 6. Beyitler: -A

⁶¹⁶ 6a R.25b

⁶¹⁷ 81. A. 27a; R.24b; H.12a; L.15a; M.17a; Ü.23a

⁶¹⁸ 1a Ŗanma kilkiŗt-i ĉemenzār: Ŗanmañuz kim meyl-i kilkiŗt L. / itdügüm: itdigüm R., Ü. / 1.beyit: A. nüŗhasında alt alta yazılmıŗ.

⁶¹⁹ 1b Seyr-i ŗahrā tesliyet-baġŗ-ı dil ü dīvānedür: Geŗt-i gülŗen-i bā‘iŗ seyr-i ruh cānānedür L. / dil ü: dil-i R., H., M., Ü.

⁶²⁰ 3a dil-ġastayı: dil-ġastayı R.

⁶²¹ 5a L.16b

⁶²² 6a Ü.23b / ŗoġbet: ŗıġġat A. / ol ŗem‘: ŗem‘ ol R.

⁶²³ 7a A.27b

⁶²⁴ 7b bir: -L.

82.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün⁶²⁵

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ne gül-geşt-i kenār-ı cū ne seyr-i lālezār ister
Göñül bir reşk-i gül sākī şarāb-ı hoş-güvār ister
2. Dimek terk eyledi bī-hūde Mecnūn kūy-ı Leylāyı
Maḥabbet şāhibin āvāre-i şehir-i diyār ister
3. Meded ben ḥāke şac pes-mānde-i cām-ı lebūñ zīrā
Ṭabīb-i müşfikin mecrūḥ olan merhem-nişār ister
4. Dutılmaz dām-ı zūlf-i ḡayra murğ-ı cān-ı vaḥşīmüz
Aña çeşmūñ gibi bir şāhbāz-ı dil-şikār ister
5. Sühūletle gelür şanma kenāra keştī-i ümmīd⁶²⁶
Mūsā'id baḥta dā'irdür muvāfiḳ rūzgār ister

83.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün⁶²⁷

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Dīvānelerūñ āh-ı seḥergāḥ çekerler
Şāhān-ı maḥabbet 'alem-i āh çekerler
2. 'Āşıkların ol şevḳ ile kim dāğ yaḳarlar
Güyā siper-i sīneye bir māḥ çekerler
3. Bizden kızarup duḡter-i rez hiç şıkılma
Mestāne erāzil seni her gāḥ çekerler
4. Maḥşūş degüldür saña ḡam çekme Kelīmā⁶²⁸
Bār-ı ḡam-ı dünyāyı gedā şāḥ çekerler

84.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün⁶²⁹

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Olur mı böyle melek-çehre bir perī-peyker⁶³⁰
Ki urur esīrine her bir nigāhı biñ ḥançer
2. Dile ḡayāl-i müjeñ geldi dīdeden gördüm

⁶²⁵ 82. A.27b; R.25b; H.16b; -L; M.17a; Ü.23b

⁶²⁶ 5a R.26a

⁶²⁷ 83. A.27b; R.25b; H.13b; -L; -M; Ü.23b

⁶²⁸ 4a Maḥşūş: Maḥşūş R.

⁶²⁹ 84. A.27b; R.26b; H.15b; -L; -M; Ü.25a;

⁶³⁰ 1.beyit: -A, R, -H, -M, -Ü

Döküldi damenüme kaçre kaçre hün-ı ciger

3. Fiğan ki murğ-ı dil naqd-i cānumuz aldı⁶³¹
O tār-ı zülf-i mu‘anber o çeşm-i gāretger
4. Şakın şakın ki virür mülk-i hüsnüñe rahne⁶³²
Şadāyı yā Rab şām-ı elemden eyle hāzer
5. Du‘ā-yı bī-eşer-āsā yerinde kaldı Kelīm
Fiğan ki itmedi giryem o serv-i nāza eşer⁶³³

85.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün⁶³⁴

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Bakmaz yüzüme ol gözi mekkār nedendür
İtmez baña hiç nāz ile güftār nedendür⁶³⁵
2. Olmasa keşiş berhemena hüsn-i ezelden⁶³⁶
Cezb-i dil ider şüret-i dīvār nedendür
3. Hürşid ile meh olmasa müştāk-ı cemālün
Ey reşk-i perī böyle nigünsār nedendür
4. Olursa da her lahzada biñ kerre tecellī
‘Āşıkda olan hasret-i dīdār nedendür
5. Düşnām-ı lebi yāduña mı geldi Kelīmā
Bu sende olan lezzet-i güftār nedendür⁶³⁷

86.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün⁶³⁸

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. İtmez o perī ‘arz-ı tecellā nice demdür
Mir’āt-ı gönül müstetir-i jeng-i elemdür⁶³⁹
2. Havfum bu ki baña mey-i ‘aşkuñ ola rīzān⁶⁴⁰
Dil şīşe-i āmāde-i şad seng-i sitemdür

⁶³¹ 2a cānumuz: cānumı R., Ü.

⁶³² 3a rahne: rahne R.

⁶³³ 4b A.28a

⁶³⁴ 85. A.28A; R.26a; H.13a; -L; M.17b; Ü.23b

⁶³⁵ 1b baña hiç: nigeş R., Ü.

⁶³⁶ 2a H.13b; M.17b

⁶³⁷ 5b güftār: güftā R.

⁶³⁸ 86. A.28; R.26a; H.13b; -L; M.17b; Ü.23b

⁶³⁹ 1b müstetir-i: müşteri-i A., M.

⁶⁴⁰ 2a Ü.24a / baña: nāgeh R., H., M., Ü.

3. Hün-ābe-i ḥasret döker ümmîd-i ruḥuñla
Demdür ki gözüm muntazır-ı ḥāk-ı ḳademdür
4. Kūyuñda esîr itdi dili kāfir-i zülfüñ
Ḳurbān olayum ḳıyma ṣaḳın ṣayd-ı ḥaremdür
5. Az görme ḥarābātı ki her ḥufte gedāsı⁶⁴¹
Bir ṣāh-ı nemed-efsür-i bî-ḥayl ü ḥaṣemdür
6. Bu ṭab‘ ile ben revnaḳ-ı Rūmum ki Kelīmā
Dād-ı sūḥanum ğıbtā-i Ḥassān-ı ‘Acemdür

87.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁶⁴²

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Meh-i rūyuñda mıdur zülf-i mu‘anberde midür
Bilemem ḥasta göñül gökde midür yerde midür⁶⁴³
2. Ey ḥayā gülbüni bu gülşene zîb-efgen olan
Gül-i ṣebnem-zede mi ol ruḥ-ı ḥuy-gerde midür
3. Eyleyüp mihr-i ruḥuñ perde-i zülfinde nihān
Ṣām-ı subḥu mıdur ol māh-ı siyeh-çerde midür⁶⁴⁴
4. Tıfl-ı dil seyr-i ciger-sūde idi bende iken⁶⁴⁵
Yine evvelki gibi nāz ile perverde midür
5. Ṣāhlık terk-i külāh eyleyene dirler imiş⁶⁴⁶
Bilemem devleti ben serde mi efsürde midür
6. Ğarazuñ ol mehi teşḥîr ise bî-çāre Kelīm⁶⁴⁷
Nüşa-i kilik-i siḥir-sāzuñı göster demidür

88.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶⁴⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Terk-i cān lütfın dil-i nā-ṣād bilmez kim bilür⁶⁴⁹
Zevḳ-i ḥ‘āb-ı rāḥatı Ferḥād bilmez kim bilür

⁶⁴¹ 5a ḥarābātı ki: ḥarābātı ile R.

⁶⁴² 87. A.28a; R.26a; H.17a; -L; M.17b; Ü.24a

⁶⁴³ 1b ḥasta: ḥasta R.

⁶⁴⁴ 3b Ṣām-ı subḥu mıdur: Ṣām iden subḥumı R., H., M., Ü.

⁶⁴⁵ 4a A.28b

⁶⁴⁶ 5a R. 26b / 5.beyit: -A, -H, -M

⁶⁴⁷ 6.beyit: -R, -Ü

⁶⁴⁸ 88. A.28b; R26b; -H; -L; M.17b; Ü.24b

⁶⁴⁹ 1a nā-ṣā: nā-ṣād R., M., Ü. / 1.beyit: A.nüşasında alt alta yazılmış.

2. Dilde zaḥm-ı āteşin tīg-i nigāhın kim görür
Hāl-i zārum ol gözi cellād bilmez kim bilür⁶⁵⁰
3. ‘Arza kıl merhem-fürüş-i bādeye zaḥm-ı gamuñ
Çāresin ol şāhibü’l-irşād bilmez kim bilür

89.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶⁵¹
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Kaṅgı Yūsuf-şüretün zülf-i perīşānındadır⁶⁵²
Kādedür güm-güşte dil bilmem kimün yanındadır
2. Dil ki oldı ol mehün mehcüre-i taraf-ı dāmeni
Dest-i āhum atlas-ı çarḥuñ girībānındadır
3. Kim ider da‘vī o zālinden ki ḥūn-ı nā-ḥakum
Gerden-i çeşm-i siyeh-mest-i ğazālānındadır
4. Ḥançerinden ḥavfı ko āġüş it ol māh-ı nevi⁶⁵³
Düşme bīm-i cāna kim devlet kaza yanındadır
5. Sīne-i dilde degül kim mevt ile elden çıka
Dāġ-i hicrānuñ Kelīm-i ḥastanuñ cānındadır⁶⁵⁴

90.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁶⁵⁵
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ölmege ‘āşık olan minnet-i ‘illet mi çeker
Devr-i çeşmünde helāk olmağa minnet mi çeker
2. Şāhid-i bezm-i ezel şayd-ı elemnden mi kaçır
Naḫd-i cānı telef itmekde nedāmet mi çeker
3. Yāri gördüm ruḥ-i gül-rengi şararmış ‘acebā⁶⁵⁶
O da göñlüm gibi teb-lerze-i ḥasret mi çeker
4. Şeb-i hicrānda senün derdün ile ülfet iden
Zehr-i ğam zevkını kor cām-ı meserret mi çeker

⁶⁵⁰ 2b Hāl: Cān R., Ü.

⁶⁵¹ 89. A.28b; R.26b; H.17a; -L; M.17b; Ü.24a

⁶⁵² 1a Kaṅgı: Kaṅkı H., Ü.

⁶⁵³ 4a M.18a / ḥavfı: -R.

⁶⁵⁴ 5b ḥastanuñ: ḥastanuñ R.

⁶⁵⁵ 90. A.28b; R.26b; H.17b; -L; M.18a; Ü.24b

⁶⁵⁶ 3a R.27a

5. Uyumaz şubha çerāğan çıkarur ‘āşık olan⁶⁵⁷
H’āb anuñ dīdesine perde-i ğaflet mi çeker

6. Āferīn Kays reh-i ‘aşka şoyunmış girmiş
Rind olan hırkada softı gibi şıklet mi çeker

91.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün⁶⁵⁸

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. O ‘işvelerle ki destūñ şarāba nice şunar
Şu‘ā-i māh-ı ruhuñ āftāba nice şunar

2. Göñül ki kulle-i kūh-ı ğamuñda ‘anķādur
O zūlf-i ejderi pīç ü tāba nice şunar⁶⁵⁹

3. Verā-yı pūr-siper-i āhdan saña itsem⁶⁶⁰
O ğamze kabza-i tīg-ı ‘itāba nice şunar

92.

Mef‘ülü Mefā‘ilün Fe‘ülün⁶⁶¹

- - + / + - + - / - + -

1. Dil-ħasta-i ‘aşka dāğ gerekdür
Bīmār olana çerāğ gerekdür

2. İtmez hareket kümeýt-i meysüz
Üftādelere ayāğ gerekdür

3. Men‘ itme lebūñden ehl-i ‘aşkı
Tā-key bu meye yasāğ gerekdür

4. Ol ğamze yeter helāk-ı cāna
Ne tīg u ne ğod bıçağ gerekdür

5. Öldürme Kelīm-i ğasta ‘aşruñ
‘İsī demidür o sağ gerekdür

93.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün⁶⁶²

⁶⁵⁷ 5a A.29a / çerāğın çıkarur: çıkarur çerāğın R.

⁶⁵⁸ 91. A.29a; R.27a; -H; -L; -M; Ü.24b

⁶⁵⁹ pīç ü: pīç-i R., Ü.

⁶⁶⁰ 3a verā: var A. / pūr-siper-i āhdan saña itsem : -A

⁶⁶¹ 92. -A; -R; -H; L.17b; -M; -Ü

⁶⁶² 93. -A; -R; -H; L.17b; -M; -Ü

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Ger kıyām itseñ virür zülfünden ol rû-şu‘leler
Mihr dirler kim kıyāmet kopsa mağribden toğar
2. Eyleyen mesned-nişîn-i kahr-ı miḥnet cānumı
Tavḳ-ı çeşmüm eylemiş fevvāre-i ḥün-ı ciger
3. Rāst gelsem yolda ol āfet-nigāh itmez karar
Āh kim ‘ömr-i girān-māyem benüm tırmaz geçer
4. Olmuşam Mecnūn-ı bir tıfluñ ki dest-i ‘işvesi
Levḥ-i mektebgāh-ı sīnemde elifler meşḳ ider
5. Āferin olsun Kelīmā luṭf-ı ṭab‘-ı pākūñe
Dāmen-i āḫir-zamānı yine kılduñ pūr-güher

HARFÜ’Z-ZĀ

94.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün⁶⁶³

— — + / — + — + / + — — + / — + —

1. Tutsa ‘aceb mi ‘ālemi dūd-ı siyāhumuz
Göstermez oldı ‘arızın ol reşḳ-i māhumuz
2. Ölsek bu sūz-ı gamla eger zīr-i ḥākden
Āteş saçar sipihre zebān-ı giyāhumuz
3. Biz kim gedā-yı kūy-ı ḥarābat-ı ḥasretüz⁶⁶⁴
Künc-i belāda ağlamadur resm-i rāhumuz⁶⁶⁵
4. Görmez helāk-ı çeşm-i siyeh-mest-i nāzın āh⁶⁶⁶
İtmez nigāh-ı merḥamet ol pādşāhumuz
5. Küstāḥ-ı bezm-i ma‘rifet olduk meger Kelīm
Öldür yanında var ise çarḥuñ günāhumuz

95.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶⁶⁷

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

⁶⁶³ 94. A.29a; R.27a; H.18a; L.17b; M.18a; Ü.24b

⁶⁶⁴ 3a Biz kim gedā-yı kūy-i ḥarābat-ı ḥasretüz: Biz kim ḥarāb-ı mest-i cām-ı muḥabbetüz L.

⁶⁶⁵ 3b resm-i: resm ü R., Ü.

⁶⁶⁶ 4a Ü.25a

⁶⁶⁷ 95. A.29a; R.28a; H.17b; L.17a; M.18a; Ü.25b

1. Rûze-i hicrân ile geçdi şabâh u şāmumuz⁶⁶⁸
Görmedük ol mäh-i hüsnî bilmedük bayrāmumuz
2. Cân nice sensüz olur mesned-nişîn-i bezm-i ‘ayş
Elde şabra yok taḥammül dilde yok ārāmumuz
3. Eyledi dūd-ı siyâh-ı āhumuz dünyâyı pür
Farḳ olunmaz birbirinden şubḥumuz aḥşāmumuz
4. Dem-be-dem gözden akar derdünle ḥün-ı eşkümüz⁶⁶⁹
Olmasa hergiz tehî elde ‘aceb mi cāmumuz
5. Olmadı irmek Kelīm eyyām-ı ‘ıyd-ı vuşlata
Rûze-i hicrân ile geçdi sabâh ü şāmumuz

96.

Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘lül fâ‘ilün⁶⁷⁰
- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Gül çıkdı bâga çıkmadı ol meh-‘izārumuz
Geçdi ğamām-ı ğamla ser-â-ser bahārumuz
2. İtseñ şehâb-ı âhı havâle ‘aceb midür
Dâ’im peleng-i çarḥ iledür kâr-ı zārumuz
3. Sensüz görelden ey büt-i şûret-nigâr-ı nâz⁶⁷¹
Gitdi bu deyre evvel olan i‘tibārumuz
4. Deryâ-yı ğamda kalsa n’ola keştî-i vücūd⁶⁷²
N’etsün muvâfıḳ olmayıcaḳ rûzgārumuz
5. Sen şanma çekdi sîneye ol mäh elif Kelīm⁶⁷³
‘Aks itdi levḥ-i dilde olan inkisārumuz

97.

Mefâ‘lül mefâ‘lül mefâ‘lül mefâ‘lül⁶⁷⁴
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Görenler şanma tîr-i ğamzeñe yer yer nişân olmaz⁶⁷⁵
Dem olmaz kim ser-i kūyuñda bir kaç yerde ḳan olmaz

⁶⁶⁸ 1a şabâh-ı: şabâh u R., H., L., Ü.

⁶⁶⁹ 4.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

⁶⁷⁰ 96. A.29b; R.27a; H.18a; L.18b; M.18a; Ü.25a

⁶⁷¹ 3a görelden: görünce l.

⁶⁷² 4a R.27b

⁶⁷³ 5a M.18b

⁶⁷⁴ 97. A.29b; R.27b; H.18b; L.17a; M.18b; Ü.25a

⁶⁷⁵ 1a tîr-i ğamzene: ḥüsnüñ tîrine L. / yer yer: bir bir A.

2. ‘Aceb mi eksik olmazsa fezā-yı sīnede dāğum
Gülistān-ı maḥabbet raḥne īcāb-ı ḥazān olmaz
3. Güriz itmez yoluḡda ölmeden dīvāne-i ‘aşkuñ⁶⁷⁶
Cünün ehlinde ey mihr u ḥayāl-i bīm-i cān olmaz⁶⁷⁷
4. Gören efsāne-i Kaysı benümle tütmasun tev’em
Benüm derd-i derūnum ḥalka dillerle beyān olmaz
5. Kelīmā ben yegāne şeh-süvār-ı ḥink-i i‘cāzum
Sūḥan sencān-ı siḥr-āver benümle hem-‘inān olmaz

98.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶⁷⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Olmağa me’nūs-ı ġam vaşluñla dil-şād istemez
Bende hoşnūd olsa mevlāsından āzād istemez
2. Ol teġāfūl kim ider ḥācet ḳalır mı ġamzeñe
Vaḳt-i ḳatlüm gözlerüñ imdād-ı cellād istemez
3. Āh-ı dil besdür fenā-yı Bīsütün-ı ‘āleme
Darb-ı tīşe kuvvet-i bāzū-yı Ferhād istemez
4. Ey mu‘allim yok yere men’ itme ehl-i ‘aşḳdan
‘İşvede ol māh-ı nev-ta‘līm-i üstād istemez
5. Dil şabādan bu recā-yı zūlf-i kāfir kişidür⁶⁷⁹
Genc-i bād-āverd-i Pervīz-i şanem yād istemez
6. Reşkümüz taht-ı Süleymān olsa da yokdur Kelīm⁶⁸⁰
Dil o mesned kim ola zor ile bir bād istemez⁶⁸¹

99.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁶⁸²

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Tarīk-i ‘aşḳa Kays-ı kūh-kenveş ‘azm iden gelmez⁶⁸³
Bu bir rāh-ı ‘acebdür kim giden gelmez giden gelmez
2. N’içün giryān olur Ya‘ḳūb o girye baña lāzımdur

⁶⁷⁶ 3a dīvāne: divāne R.

⁶⁷⁷ 3b ḥayāl: ḥayāl R.

⁶⁷⁸ 98. A.29b; R.27b; H.19a; L.18a; M.18b; Ü.25a

⁶⁷⁹ 5.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

⁶⁸⁰ 6a baht: taht R., H., L., M., Ü.

⁶⁸¹ 6b A.30a / zor: devr R., H., L., Ü.

⁶⁸² 99. A.30a; R.27b; H.19a; L.17b; M.18b; Ü.25b

⁶⁸³ 1a Kays-ı: Kays ü H., L.

Ki yār-ı güm-şüdemden cāna bŷy-ı pīrehen gelmez

3. Bahārın n'eyleyem dehrŷn o gŷl-rŷy-ı semenbersŷz
Dil-i zaḥm-ı āšnāya fīkr-i gŷl-geřt-i ḥemen gelmez
4. Bu bismilgāh-ı tīh-i 'aşḳdur zāhid yakīn olma⁶⁸⁴
Bu yerler pŷr-ḥaṭardur bunda cāndan geḥmiyen gelmez
5. Kelīma sŷzlerŷn gŷř eyleyenler reşk ile dirler⁶⁸⁵
Felek devr itse biñ yıl bŷyle bir řāḥib-sŷḥan gelmez⁶⁸⁶

100.

Mef'ŷlŷ fā'ilātŷ mefā'ilŷ fā'ilŷn⁶⁸⁷

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Dil kişverini yıḳdı o řāh-ı dilīrŷmŷz
Virdi ḥarābe mŷlkinī ḥayfā emīrŷmŷz
2. Biz kim gedā-yı kŷy-ı ḥarābātuz eylemez
Ma'mŷre-i cihāna nigāh eñ faḳīrŷmŷz
3. Olduḳ helāk-ı ḥeřm-i siyeh-mestŷn 'āḳıbet⁶⁸⁸
Devirdŷk bu hŷcregāh-ı miḥenden ḥařīrumuz
4. Zıll-ı elemle bulsa n'ola māh-ı dil ḥuřŷf
İtmez ifāza nŷrını mihr-i mŷnīrŷmŷz
5. Cā'iz selefde gelmiş olsa miřlŷmŷz Kelīm⁶⁸⁹
Fenn-i sŷḥanda şimdi bulunmaz nařīrŷmŷz

101.

Mef'ŷlŷ mefā'ilŷ mefā'ilŷ fe'ŷlŷn⁶⁹⁰

-- + / + - - + / + - - + / + - -

1. Sensŷz baña ey ḥŷr-şıfat 'ıyd gerekmez
A'yād nedŷr cennet-i cāvid gerekmez⁶⁹¹
2. Ol bezmde kim olmayasın cilveger olsa
Raḳḳāsı anuñ neyyir-i nāḥīd gerekmez

⁶⁸⁴ 4a tīh: kŷy L.

⁶⁸⁵ 5a R.28a

⁶⁸⁶ 5b sŷḥan: hŷner L.

⁶⁸⁷ 100. A.30a; R.28a; H.18a; L.17b; M.18b; Ū.25b

⁶⁸⁸ 3a Olduḳ helāk-ı ḥeřm-i siyeh-mestŷn 'āḳıbet: Bārī o ḥŷmī itse bizi cŷd ile helāk L.

⁶⁸⁹ 5.beyit: -A, -R, -H, -M, -L / 5. Beyitin olmadığı nŷshalarda gazelin sonunda şu mısra var: 'İsā demiz felekde buunmaz nařīrŷmŷz

⁶⁹⁰ 101. A.30a; R.28a; H.19a; L.8b; M.19a; Ū.25b

⁶⁹¹ 1a A'yādandur: Ūlŷrse cihān L.

3. Bir bezm ki sen olmayasın anda kadeh-nüş⁶⁹²
Sākīsi anuñ olsa da Cemşīd gerekmez
4. İsterse tūlū‘ eylesesün mihr-i cihan-tāb
Sensüz görilen sāgar-ı Hūrşīd gerekmez
5. Havf itme Kelīmā ki söne sūz-ı derūnūñ⁶⁹³
Ol āteşe hiç himmet-i tecdīd gerekmez⁶⁹⁴

102.

Mef‘ülū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ülün⁶⁹⁵
-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Bīmār-ı ğam-ı hasretine ‘ıyd görünmez
A‘yād nedür vuşlat-ı cāvīd görünmez
2. Zīb ile behişt olsa cihān dide-i cāna⁶⁹⁶
Sen olmayacak ey yüzi hūrşīd görünmez
3. Raġbetle nigāh eyleme mīnā-yı sipihre
Ol āyinede şüret-i ümmīd görünmez
4. Eyler gibi dil mülket-i hierūñde seyāhat
Ol pādşeh-i ‘ālem-i tecrīd görünmez
5. Şādum ki dimiş dün gice ol şūh Kelīmā
Bā‘iş neden ol ‘āşık-ı nevmīd görünmez

103.

Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn⁶⁹⁷
+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. Varuruz meykedeye sāgar-ı memlū çekerüz
Dönerüz şavma‘ada şevküñ ile hū çekerüz
2. Çekmezüz dāmene-i duhter-i rezden elümüz
Sīnede tā ki ğam-ı şāhid-i dil-cū çekerüz
3. Biz cünūn-ı ğama mu‘tād olan āşüftelerüz
Ser-i zencīr-i ğam-ı zūlf-i semen-bū çekerüz

⁶⁹² L. Nüshasında 3. ve 4. Beyitlerin yeri farklıdır.

⁶⁹³ 5a A.30b; H.19b

⁶⁹⁴ 5b Ü.26a

⁶⁹⁵ 102. A.30b; R.28a; H.19b; L.18b; M.19a; Ü.26a

⁶⁹⁶ 2a R.28b

⁶⁹⁷ 103. A.30b; R.28b; H.21a; -L; M.19a; Ü.26a

4. Tîr-i âhı siper-i çarha geçürseñ ne ‘aceb
Çille-i saht-ı kemân-ı ham-ı ebrû çekerüz
5. Kadd-i ham-geşte degül bār-ı girān-ı ğamını
Felek-i kîneverüñ sîne biz anu çekerüz⁶⁹⁸
6. Yanmağa sîne de şevküñ o kadar kim bulsak
Sürmeveş dîdeye hâkister-i Hindû çekerüz
7. Reşk-i sihrüz ki Kelīmā dağı âşüfte iken
Silk-i endîşe-i mevhûmeye lü’lü’ çekerüz

104.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁶⁹⁹

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Çeşmüñe nergis nigāh-ı nāzuña ahû dirüz
Müşk-i nāf-ı hālûñe nāzende ‘anber-bû dirüz
2. Tîr-i müjgān-ı kazā te’şîrine ey kaşı yā⁷⁰⁰
Hüsn ta‘bîr eylerüz biz gûşe-i ebrû dirüz⁷⁰¹
3. Habb-ı hālûñ kim dimāğ-ı cāna andandur ğıdā⁷⁰²
Cān virür bir nefhā-yı rûh āşnādur bû dirüz⁷⁰³
4. Dil ki düşnām-ı lebûñden lezzet almışdur ezel
Ġayr aña zehr-i sitem biz şekkerîñ dārû dirüz⁷⁰⁴
5. Tā ki mehcūrā istenür de bedrgāh-ı çemen
Düşnāmda cām-ı mey devr eyledükçe Hû dirüz
6. Terk-i cān itmek degül mi māverā-yı māsivā⁷⁰⁵
Biz zebān-ı dilde kat‘-ı re’s desten-bû dirüz
7. Şanma ey sofî bizi vecd ‘āleminden bî-haber
İştîlâh-ı Cemde ‘aql ü hûşā biz yā Hû dirüz
8. Dem ki gül-berg-i ruḥuñ hoy-rîz-i şerm-i nāz olur⁷⁰⁶
Biz aña baḥr-ı melāḥatden çıkan lü’lü’ dirüz

⁶⁹⁸ 5b kîneverüñ: kînever-i: A.

⁶⁹⁹ 104. A.30b; R.28b; H.21a; -L; M.19a; Ü.26a

⁷⁰⁰ 2a A.31a

⁷⁰¹ 2b biz: bir R., H.

⁷⁰² 3a M.19b

⁷⁰³ 3b dirüz: -R, -Ü

⁷⁰⁴ 4b dārû: zūrû R.

⁷⁰⁵ 6.beyit: -R, Ü

⁷⁰⁶ 8a R.29a; Ü.26b / ruḥuñ: ruḥuñ R.

9. Çarhdur dirmiş Kelīm ol mihri taḥvīl eyleyen
Biz aña te'sīr-i çeşm-i aḥter-i bed Hū dirüz

105.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁷⁰⁷

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Cām-ı lā'lüñ dil-ḥarāb-ı 'aşkı ābād eylemez
Zehr-i gam me'lūf-ı derdi bāde dil-şād eylemez
2. Cān virür şaḳlar yine derdüñ derün-ı sīnede
Tıfl-ı göñlüm murğ-ı dest-āmūzın āzād eylemez
3. Merd olanlar şahīd-i bāzāra virmez göñlini
Dāğ-ı derdin āteşi şüretle īkād eylemez
4. Şem'-i derde per yaḳan pervānesā ḥāmūş olur⁷⁰⁸
Bü'l-heves bülbül gibi her lāḥza feryād eylemez
5. Girye kim tūfān-ı āteşdür feleklerden geçer
Āteş-i seyyāle kendin vaḳf-ı eb'ād eylemez
6. Tā gözüm ḥasret-keş-i nūr-ı siyāh itmiş ḳazā⁷⁰⁹
Ye's ile ülfet bu çeşmi girye mu'tād eylemez
7. Bīsütünü tīşe-i ḥasretle kesdi Kūh-ken
Yohsa bu kāra taḥammül cān-ı Ferhād eylemez
8. Dil Kelīmā himmet-i mahdūmınuñ manzūrıdur
Sözlerüñ muḥtāc-ı zīb-i naḳş-ı Behzād eylemez⁷¹⁰

106.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün⁷¹¹

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Geçmiş meger ki fevt-i dem-i fırsat itmişüz
Biz ol per'iyi görmemişüz ḡaflet itmişüz⁷¹²
2. Ḳayd-ı 'ilāca düşme şaḳın ey ṭabīb-i dil
Biz künc-i ḡamda derdüñ ile ülfet itmişüz

⁷⁰⁷ 105. A.31a; R.29a; H.20b; -L; M.19b; Ü.26b

⁷⁰⁸ 4a pervānesā: pervāne R.

⁷⁰⁹ 6a H.21a

⁷¹⁰ 8b A.31b

⁷¹¹ 106. A.31b; R.29b; H.19b; L.17a; M.19b; Ü.26a

⁷¹² 1b görmemişüz: görmüşüz R., Ü.

3. Hep derd-i ‘aşk hâletidür ağladan bizi
Keyf-i şarâbı giryeye biz âlet itmişüz⁷¹³
4. Rûyuñ görince yolda bakup kalmışuz saña
Kays-ı vücūd-ı ġarķ-ı yem-i hayret itmişüz
5. Meclisde yâr dün gice ser-mest olup Kelīm⁷¹⁴
Bir bir beyân-ı derd-i ġam u fûrķat itmişüz⁷¹⁵

107.

Mef’ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün⁷¹⁶

— + / + — — + / + — — + / + — —

1. N’oldı o perî-çehre-i bî-dād görünmez
Feryād ki ol gözleri cellād görünmez⁷¹⁷
2. Tā-key olalum hasret ile muntazır-ı rāh⁷¹⁸
N’oldı ‘aceb ol kāmēt-i şimşād görünmez
3. Kıldıñ nice dil şehri harāb ey şeh-i bî-dād⁷¹⁹
Devründe senün bir dil-i ābād görünmez
4. Hicrānuñ ile hasta Kelīm ölmesin ey māh⁷²⁰
Ol münteħib-i zümre-i efrād görünmez

108.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁷²¹

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. İrmedi hayfā ‘arūs-ı vuşlata āġuşumuz
Mihnet-i hicrāna tebdil oldı ‘ayş u nūşumuz
2. Münfā‘il ifrāt-ı seyl-i eşkümüzden çeşmümüz⁷²²
Mużtarib her dem şadā-yı nālemüzde ġuşumuz
3. ‘Aşk ile bir ġāyete irdük ki çekmez ıztırāb

⁷¹³ 3b biz: bir L.

⁷¹⁴ 5a yâr: -R .

⁷¹⁵ 5b derd-i: derd ü A.

⁷¹⁶ 107. A.31b; R.29b; H.19b; L.17a; M.19b; Ü.27a

⁷¹⁷ 1b gözleri: ġamzesi L.

⁷¹⁸ 2a hasret: hayret L.

⁷¹⁹ 3a H.20a; M.20a / Kıldıñ: Kıldıñ R., Ü. / dil şehri: şeh-i dil R.

⁷²⁰ 4a hasta: hasta

⁷²¹ 108. A.31b; R.29b; H.20a; L.17a; M.20a; Ü.27a

⁷²² 2a L.18b

Dāğ-ı gamdan sīnemüz bār-ı belādan düşumuz⁷²³

4. Şām-ı hirmān itdi rūz-ı sūrumuz devrān Kelīm⁷²⁴
İrmedi hayfā ‘arūs-ı vuşlata āgūşumuz

109.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁷²⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Eylemez ‘azm-ı çemen ol mest-i nāz āgyārsuz
Ah kim ol tāze gül kıpmaz yerinden hārsuz
2. Göñlüm itmez bŷy-ı pīrahenle def‘-i ıztırāb
‘Āşıkām bir lāhza ārām eylemem dīdārsuz
3. Ehl-i derdi itme me’yūs-ı nigāh-ı iltifāt⁷²⁶
Kālmāsūn dārū’ş-şifā-yı hāsretūñ bīmārsuz
4. Başlarum Mecnūn-şifāt feryāda görmezsem seni
Sensüz olmam hāşılı bir lāhza āh u zārsuz
5. Eyleyelden hıfz-ı hūn-āb-ı ciger göñlüm Kelīm⁷²⁷
Nahl-ı dil-huşk-ı ūmīdüm kaldı berg ü bārsuz

110.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün⁷²⁸

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Biz kim gedā-yı hırka-be-düş-ı maḥabbetüz
Gerden-şikeste ser-be-girībān-ı miḥnetüz
2. Tā bezm-i dilde ūlfetümüz zehr-i ḡamladur
Telḥīn mezāk-ı lezzet-i cām-ı meserretüz
3. Ya‘kūb u Kays mesleginüñ rŷ-be-rāhıyuz⁷²⁹
Ġarķ-āb-ı eşk ü bādeye peymā-yı meserretüz⁷³⁰
4. Ḥasret-i esīr-i kāmētüñüz eyle gül-hırām⁷³¹

⁷²³ 3b Dāğ-ı : Nāz-ı M. / düşumuz: gūşumuz A.

⁷²⁴ 4a R.30a

⁷²⁵ 109. A.32a; R.30a; H.20a; L.18b; M.20a; Ü.27a

⁷²⁶ 3a Ü.27b

⁷²⁷ 5a L.18a

⁷²⁸ 110. A.32a; R.30a; H.20a; L.18a; M.20a; Ü.27b

⁷²⁹ 3a Ya‘kūb ü: Ya‘kūb-i R., L., Ü.

⁷³⁰ 3b eşk ü: eşk-i R., H., L., M., Ü.

⁷³¹ 4a H.20b / hırām: hırām R.

Cân-ber-leb-i resîde be-şûr-ı kıyâmetüz⁷³²

5. ‘İsî demüz sühanda Kelîmâ ne fâ’ide
Kec gerdi-i şipîhr ile mehcûr-ı râhatuz⁷³³

111.

Mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün⁷³⁴
+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Esîr-i derd olana cām-ı pür-şafâ düşmez
Göñül neşâta teheyî saña baña düşmez
2. Fiğân ki şeh-i nahvet külâha düşdi göñül⁷³⁵
Garîk-i kulzüm-i hicrâna âşnâ düşmez
3. Yine o günde virür naqd-i cânı yârinden
Şîkâr-ı evc-i maḥabbet olan cüdâ düşmez
4. Bu i’tidâl-i havâ böyle sâkiyâ kıalmaz⁷³⁶
Kümeýt-i zevrakı sür böyle bir havâ düşmez
5. Kelâm-ı reşk-i Mesîhi geçerse şu’râyı
Kelîm-i mu’cize-pervâza i’tina düşmez⁷³⁷

112.

Meḥ’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün⁷³⁸
- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Meclisde yâri şevk ile rakşân görür miyüz
Ol mest-i nâzı berzede dāmân görür miyüz
2. Bayram iderdi rûze-keşân-ı taḥassüri
Ol mâh-ı nev-resîdeyi bir ân görür miyüz
3. Ol şeh-süvâr ider mi leked-ḥurde cismümüz
Cânı semend-i nâzına kurbân görür miyüz
4. İtmez mi ‘arz-ı ‘arız o gül çarḥ-ı çârumuñ
Mihr-i şikeste rengini lertzân görür miyüz
5. Pertev şalar mı üstümüze neyyir-i murâd

⁷³² 4b Cân-ber-leb: Cân-leb R., H., L., Ü.

⁷³³ 5b: -A

⁷³⁴ 111. A.32a; R.30a; H.21b; -L; M.20a; Ü.27b

⁷³⁵ 2a şeh-i: seh-i R., Ü.

⁷³⁶ 4a böyle sâkiyâ: sâkiyâ böyle Ü.

⁷³⁷ 5b A.32b; R.30b; M.20b

⁷³⁸ 112. A.32b; R.30b; H.20b; -L; M.20b; Ü.27b

Rûy-i ‘arûs-ı bahtı zer-efşân görür miyüz

6. Virdi kesel siriştümüze ülfet-i vühûş⁷³⁹
Âyâ cihânda bir dahı insân görür miyüz
7. Bir gün gelür mi rahne bu devr-i teselsüle
Dülâb-ı çarhı hâk ile yeksân görür miyüz⁷⁴⁰
8. Kâil miyüz ‘adîl-i Kelîm-i vahîde biz
Mihr-i Münîri mâh ile yeksân görür miyüz

113.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘lû fâ‘ilün⁷⁴¹

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Dil-ḥasta-i maḥabbeti görmez ḥabîbümüz
Bîmâr-ı derd-i hicrine bakmaz ṭabîbümüz
2. Kıldı bütân ‘âlemi hep ol şanem esîr⁷⁴²
Çokdur bu deyr-i köhnede şimdi raḳîbümüz
3. Gülşen-fezâ-yı ḥüsn-i ezel ḥande-zâr iken
Künc-i belâda ağlamak imiş naşîbümüz
4. Şad pâre oldu cezr ü med rûzgâr ile
Envâc-ı hîcre dökmedi fülk-i şekîbümüz
5. Tîh-i taḥassür içre Kelîm ol tezerv-i nâz
Birgün su’âle gelmedi ḥâl-i garîbümüz

114.

Mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün⁷⁴³

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Tamâm olmağ ile kâr-ı vücûdum ğam tamâm olmaz
Benüm derd-i dilüm ḥâlet kabûl-i in‘idâm olmaz
2. Eger tîğ-ı cefâ der-kâr-ı katl-ı ‘âşık olmazsa
Diyâr-ı derd-i aşk içre nizâm ü intizâm olmaz
3. Ben ol bî-ṭâlî‘üm kim bedreḳam râh-ı murâdumda
Sikender gibi Hızır olsa yine nâ’il-i merâm olmaz

⁷³⁹ 6a Ü.28a

⁷⁴⁰ 7b hak: ḥâk R., H., M., Ü.

⁷⁴¹ 113. -A; R.29a; H.18b; L.17a; -M; Ü.26b

⁷⁴² 2a R.29b

⁷⁴³ 114. -A; R.29b; H.18b; L.18b; -M; Ü.27a

4. Kul olmaz nân için nādāna geçmez āb-ı rüyundan
Hümā-yı evc-i istiğnā esīr-i kayd-ı dām olmaz
5. Halāş olmaz ğam-ı dünyādan ol Qays kim Kelīm-āsā
Güzel sevmez muķīm-i gūşe-i şūrb-i müdām olmaz

ḤARFÜ'S-SİN

115.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün⁷⁴⁴

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Deşt-i hırmānda gezüp derd ile giryān idi Qays
Ġarķa-i mevce-i hūn-ābe-i cūşān idi Qays
2. İltifāt eylemese ülfet-i Leylāya n'ola
Hüsrev-i tahtgeh-i mülket-i hırmān idi Qays
3. Cāmesi tābiş-i cisminden olurdu sūzān
Deşt-i hasretde o takrīb ile 'üryān idi Qays⁷⁴⁵
4. Reh-i 'aklı ne 'aceb itse Kelīmā zāyi'
Bāde-i 'aşk ile ser-mest ü hurūşān idi Qays

ḤARFÜ'S-ŞİN

116.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün⁷⁴⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Fiğān kim yār ben zār-ı ciger-hūnından incinmiş⁷⁴⁷
Diriğ ol āhū-yi nāzende Mecnūnundan incinmiş
2. N'ola şeb-diz-i āhum girse çarķa yār-ı şirini
O Ferhādum ki cūş-i eşk-i gül-gūnından incinmiş
3. Diriğ ol Yūsuf-ı bāzār-ı nāz ol serv-i āzādum⁷⁴⁸
Esīr-i künc-i ğam-ı Ya'ķūb-i maḥzūnından incinmiş
4. Kimünle ğüft ü gū eyler 'aceb şimdi o cādūlar⁷⁴⁹

⁷⁴⁴ 115. A.32b; R.30b; H.21b; L.18a; M.20b; Ü.28a

⁷⁴⁵ 3b hasretde: hayretde R., Ü.

⁷⁴⁶ 116. A.33a, R.30b; H.22a; L.18a; M.20b; Ü.28a

⁷⁴⁷ 1a ki: kim R., H., L., Ü.

⁷⁴⁸ 3a R.31a; H.22b

⁷⁴⁹ 4a şimdi o cādūlar: ya şimdi ol cādū R., Ü.

Nazar kılmaz nigāh-ı çeşm-i meftūnından incinmiş

5. Nigāh-ı iltifāt itmez Kelīm āzürde dil gūyā
Bu bāğın vaz‘-ı kūh-ı deşt-i hāmūnından incinmiş⁷⁵⁰

117.

Mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn⁷⁵¹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İder ceyş-i habes çok fitneler ikād ayak basmış
Meded ser-ḥadd-i ḥüsn-i dil-rübāya yād ayak basmış
2. Gül-i seyyāle kim seccāde-i deyr-i taḥammüldür
Ne Kaysa zīb-i dūş olmuş ne ḥod Ferhād ayak basmış
3. Meger yād eyledi ejder-kemend-i zülf-i pīcānuñ
İder ağşān-ı ğamda murğ-ı dil feryād ayak basmış
4. Gözüñ kim bezm-i dilde sāķi-i cām-ı tegāfüldür
Zuhūr-ı şūr-ı katl-i ḥalka ol cellād ayak basmış
5. Ğaraż pā-māl-ı tār-ı gönül yā rişte-i cāndur⁷⁵²
Perend-i zülfine ol kāmēt-i şimşād ayak basmış
6. Ol āhū olmasa ejder-kemende āh rām olmaz
Tutalum sa‘i teshīrinde biñ şayyād ayak basmış
7. Nişān-ı na‘l-ı esb-i nāzı kalmış dāğ-ı dil şanma
Geçerken ḥāṭırumdan ol şeh-i bī-dād ayak basmış
8. Kelīmā ḥaṭve-i evvelde geçdüm semt-i i‘cāzı
Egerçi vādi-i siḥre nice üstād ayak basmış⁷⁵³

118.

Mef‘ülū mefā‘lū mefā‘lū fe‘ülūn⁷⁵⁴

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Efgān ki o gül çāk-ı girībānuma küsmiş
Feryād ki ol gonce-leb efgānuma küsmiş
2. Almış gice kūyında beni girye-i mesti
Rüsvā-yı çeşm-i güher-efşānuma küsmiş

⁷⁵⁰ 5b kūh-ı: kūh u L. / hāmūnından: hāmūnından R., H., L., M., Ü.

⁷⁵¹ 117. A.33a; R.32a; H.22a; -L; M.20b; Ü.29a

⁷⁵² 5a M.21a

⁷⁵³ 8b Ü.29b / siḥre: şī‘re R., Ü.

⁷⁵⁴ 118. A.33a; R.31a; H.22b; L.18a; -M; Ü.28a

3. Duymuş o perî var ise düzdîde nigâhum⁷⁵⁵
Küstâhî-i nezzare-i çeşmânuma küsmiş

119.

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün⁷⁵⁶

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Şikâf-ı derd-i dilümden olup 'ıyân âteş⁷⁵⁷
Alışdı sakf-ı sipihre cihân cihân âteş

2. Göñülde şaklar idi râz-ı derdüñi 'aşık
Olaydı şîşe-i işkestede nihân âteş

3. Cigerde dâğ ile pürdür 'aceb midür zâhir⁷⁵⁸
Tennür-ı sînenen olsa zamân zamân âteş

4. Kelîm fülk-i vücûdum ider şikest-i fenâ⁷⁵⁹
Bu tîre şâm-ı 'anâda keşân keşân âteş

120.

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün⁷⁶⁰

+ - - - / + - - - / + - -

1. Dilümdür gevher-i 'ummân-ı âteş
Vücûdumdur muhaşşıl kân-ı âteş

2. Çıkar nüh felek çarha itse dilde⁷⁶¹
Temevvüc-i kulzüm-i cüşân-ı âteş

3. Yetişdür zevrağ-ı şahbâyı sâkî⁷⁶²
Ki çıkıdı sînenen tûfân-ı âteş

4. Muhabbet ma'den-i yâkûta girseñ
Yine eyler seni süzân-ı âteş

5. Fezâ-yı sînemi kılmış Kelîmâ
Müzeyyen lâle-i nu'mân-ı âteş

121.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün⁷⁶³

⁷⁵⁵ 3a A.33b / Duymuş: Tuymuş L.

⁷⁵⁶ 119. A.33b; R.31a; -H; L.19b; -M; Ü.28b

⁷⁵⁷ 1a derd-i: düd-ı R., L., Ü.

⁷⁵⁸ 3b Cigerde: Ciger ki L.

⁷⁵⁹ 4.beyit: -A, -R, -H, -M, -Ü

⁷⁶⁰ 120. A.33b; R.31a; H.22b; L.18a; M.21a; Ü.28b

⁷⁶¹ 2a L.19b

⁷⁶² 3a şahbâyı: yâkûti L.

⁷⁶³ 121. A.33b; R.31a; H.22b; L.19b; M.21a; Ü.28b

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dil-i zārı ham-ı zülf-i girih-gır içre göstermiş
Şuver-naķş-ı ezel Mecnūnı zencır içre göstermiş
2. Hayāl-i çeşm-i Leylādur ki almış Kaysuñ etrāfın⁷⁶⁴
Degül kim naķş ide miskīni naķçır içre göstermiş⁷⁶⁵
3. Kılan merhem devā-yı çāk-ı sīnem āteşin hañcer
‘İlāc-ı derd-i cānum zaħm-ı şemşır içre göstermiş
4. Ezel sīm-āb-ı cānum ol ki vaķf-ı ıztırāb itmiş⁷⁶⁶
Ser-i āsāyişüm gird-āb-ı teşvır içre göstermiş
5. Kelīmā lerze-endāz-ı yed-i i‘cāz-ı mānīdür
O şan‘atlar ki hāmem hūsn-i ta‘bır içre göstermiş⁷⁶⁷

122.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁷⁶⁸

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Gelür ol şeh ser-i etfāl-i debistān olmuş⁷⁶⁹
Ne perīdür ki melek hayline sulţān olmuş
2. Çekemez ya kaşınıñ derdini üftadelerün⁷⁷⁰
Tutalum kuvvet-i bāzūda Nerīmān olmuş
3. Dağıdup ‘aklını elbetde olur Mecnūnuñ
Ruħlaruñda gören ol zülfi perīşān olmuş⁷⁷¹
4. Eyle gül-geşt-i çemen kim bu cihān gınceleri
Muntazır-ı muķaddem ki çāk-ı girīban olmuş
5. Vuşlat isterse Kelīm-i ‘āşık-ı küstāh olsun
Kaysa zīrā ki hayā bā‘iş-i hırmān olmuş⁷⁷²

123.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁷⁷³

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

⁷⁶⁴ 2a R.31b / Kaysuñ: Kaysın R., Ü.

⁷⁶⁵ 2b ide: iden R., H., L., Ü.

⁷⁶⁶ 4. ve 5.beyit: -H

⁷⁶⁷ 5b A.34a

⁷⁶⁸ 122. A.34a; R.31a; H.23a; L.19b; M.21a; Ü.28b

⁷⁶⁹ 1a ol: o L.

⁷⁷⁰ 2. Beyit: -A, -H, -L, -M, -Ü

⁷⁷¹ 2 Ruħlaruñda: Ruħlaruñdan L.

⁷⁷² 5b hayā: edeb L.

⁷⁷³ 123. A.34a; R.31b; -H; L.19b; -M; Ü.29a

1. Öldürüp ‘aşıkını nāz ile giryān olmuş
Girdügi kana o gül ya‘ni peşimān olmuş⁷⁷⁴
2. Çekemez bakışının derdini üftādeleri⁷⁷⁵
Tutalum kuvvet-i bāzūda Nerīmān olmuş
3. Gencdür sīnesi der-beste degüldür zülfi
İki ejder iki yanında nighbān olmuş
4. Va‘izā eyle te’eddüble güzer kim bunda⁷⁷⁶
Nice Cemşid yatur hāk ile yeksān olmuş
5. Hayf kim yolına biñ kerre fedā oldu Kelīm⁷⁷⁷
Dedi ol hūr-şifat yok yere kurbān olmuş

124.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁷⁷⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ehl-i dildür şem‘-i bezmüm dil-ber olmuş olmamış
Māh-ı hüsni āftāb-ı maḥşer olmuş olmamış
2. Cām-ı yāķūtın sifāl-i köhne birdür ‘ārifē⁷⁷⁹
Elde sāgar reşk-i tāk-ı Kayşer olmuş olmamış
3. Rū-be-sū-yı i‘tibār olmaz nigāh-ı himmetüm
Yā gedā yā pādşāh-ı kişver olmuş olmamış
4. Dil ümīd itmez felekden hāk-ı pāy-ı dil-beri⁷⁸⁰
Dide luṭf-ı rüzgāra maḥzar olmuş olmamış
5. İ‘tirāzum yok bu deyrün şüret-i dīvārına
Yā Mesīh-i hoş-nefes yāhūd har olmuş olmamış
6. Rüzgār āvīze-i gūş kabül itmez Kelīm
N’eyleyem her bir kelāmuñ gevher olmuş olmamış⁷⁸¹

ḤARFÜ’S-ŞĀD

125.

⁷⁷⁴ 1b Girdügi: Girdigi R., Ü.

⁷⁷⁵ 2.beyit: -R, / Ü. Nüshasında sayfa kenarına yazılmış.

⁷⁷⁶ 4.beyit: -A / Va‘izā: Zahidā L.

⁷⁷⁷ 5.beyit: -A, -L

⁷⁷⁸ 124. A.34a; R.31b; H.21b; -L; M.21a; Ü.29a

⁷⁷⁹ 2a H.22a / yāķūtın: yāķut u R., H., Ü.

⁷⁸⁰ 4a R.32a; M.21b / hāk: ḥāk R., H., M., Ü.

⁷⁸¹ 6b gevher: gūş R.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁷⁸²

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bulmadı dil miḥnet-i zülf-i semensādan ḥalāş
Olmadı dīvānemüz zencīr-i sevdādan ḥalāş
2. Olmazum memnūn-ı luṭfuñ ey ṭabīb-i rūzgār
Cān virüp buldum ğam-ı dermān-ı dünyādan ḥalāş
3. Dāmenūñ tutmaz bugün ey ḥāce kimse merd iseñ⁷⁸³
Kıl yaķañ dest-i cezā tertīb-i ferdādan ḥalāş

ḤARFÜ'Ḍ-ḌĀD

126.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁷⁸⁴

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Mihr-i rüyuñdur nigāh-ı sakf-ı mīnādan ğaraż
Şüretüñdür i'tibār-ı deyr-i dünyādan ğaraż
2. İstemem sensüz bu gülşengāhı belki cenneti⁷⁸⁵
Hāşılı sensin baña dünyā vü 'uqbādan ğaraż⁷⁸⁶
3. Lā'l-i cān-baḥşuñ dururken bilmezem ey büt nedür
Şöhret-i i'cāz-ı iḥyā-yı Mesīḥādan ğaraż
4. Hālet-i te'sīr-i ḥāl-i āteşin ruḥsārıdur
Levh-i dilde süziş-i dāğ-ı süveydādan ğaraż
5. Gayra el açma Kelīm-āsā dururken Hāliküñ
Ehl-i dünyādan nedür 'arz-ı temennādan ğaraż⁷⁸⁷

ḤARFÜ'T-ṬĀ

127.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁷⁸⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Perde-sāz-ı dāne-i ḥāl-i dil-ārādur o ḥaṭ
Hānmān-ı süz-ı dil dāğ-ı süveydādur o ḥaṭ

⁷⁸² 125. A.34b; R.32a; -H; L19b; M.21b; Ü.29b

⁷⁸³ 3.beyit: -A, -R, -M, -Ü

⁷⁸⁴ 126. A.34b; R.32a; H.23a; L.19b; M.21b; Ü.29b

⁷⁸⁵ 2a R.32b; L.19a

⁷⁸⁶ 2a Hāşılı: Hāşılı R.

⁷⁸⁷ 5b dünyādan: dünyāya L.

⁷⁸⁸ 127. A.34b; R.32b; H.23a; L.19a; M.21b; Ü.29b

2. Olmamış hā'il şu'ā'-i neyyir-i ruhsārūna⁷⁸⁹
Şübhe yok kim sāye-i zūlf-i semensādur o haṭ
3. Yā sehāb olmuş niḳāb-ı āftāb-ı şu'le-tāb
Yā hilālīn hāle-i māh-ı şeb-ārādur o haṭ
4. Mū degüldür levḥ-i mir'āt-ı ruḥuñda ol mehüñ
'Aks-ı müjgān-ı dū çeşm-i fitne-peymādur o haṭ
5. Yā Kelīm 'aks-ı ğubār-ı ḥāṭır-ı dildür yāhūd
Kuhl-ı dūd-ı āteş-i Tūr-ı tecellādur o haṭ

ḤARFÜ'Z-ZĀ

128.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün⁷⁹⁰

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Bulan derdünde zevk itmez visāl-i cān-fezādan ḥaz
İder mi ḥasta-i çeşmüñ olan diller devādan ḥaz⁷⁹¹
2. Düşen başına ancak tîşe-i Ferhād-ı miḥnetdür⁷⁹²
O 'ākıl dil kim eyler sāye-i bāl-ı hümādan ḥaz⁷⁹³
3. Hemān bī-hüde sevdādur ümīd-i ülfetüñ cānā
Şeh-i naḥvet-külehsin eylemezsın sen gedādan ḥaz
4. Dem-i āhir benümçün dīde giryān olmasun zīra⁷⁹⁴
Şehīdān-ı maḥabbet eylemez resm-i 'azādan ḥaz
5. Neden çekmeñ Kelīm-i üftādesin ol serv-i āzāde
Bilürsin itmez ol āfet esīr-i ibtilādan ḥaz

ḤARFÜ'L-'AYN

129.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fā'lün⁷⁹⁵

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

⁷⁸⁹ 2b hā'il: hāyil L.

⁷⁹⁰ 128. A.35a; R.32b; H.23b; L.19a; M.21b; Ü.29b

⁷⁹¹ 1b diller: ğayrı L. / ḥasta: ḥasta R.

⁷⁹² 2a Ü.30a

⁷⁹³ 2b 'ākıl: ğāfil R., H., L., M., Ü. / bāl-i perr-i L.

⁷⁹⁴ 4a M.22a

⁷⁹⁵ 129. A.35a; R.33a; -H; -L; M.22a; Ü.30a

1. Nigāh-ı hüsniñe olmazsa da hayā māni‘
Olur te‘ākub-i eşküm niye baña māni‘
2. Dilinde sübhā vü seccāde zāhidüñ bilmez
Huşul-i kurbе olur nakş bu riyā māni‘
3. Gider mi zaḥm-ı maḥabbet vişāl ile dilden⁷⁹⁶
Olur mı derd-i ciger-kāre hiç devā māni‘

ḤARF’ÜL-ĞAYN

130.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁷⁹⁷

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Sīne-i sūzānı kıldum ḥasretüñle dāğ dāğ
Tekyegāh-ı ğamda yakdum devletüñde çok çerāğ
2. Terk-i cānān itmeden cān virmek āsān ‘āşıkā
Dünyeden ādem geçer gelmez dile senden ferāğ
3. Bezm-i meyde pāyına düşdüm ki bir sāğar sūna⁷⁹⁸
Olmadı almak elinden ol perīnūñ bir ayağ
4. Fāriğ ol ümmīd-i rāhatdan Kelīmā dünyede
Büy-ı rāhatdan kim itdi bunda ta‘ṭir-i dimāğ⁷⁹⁹

ḤARFÜ’L-ḲĀF

131.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün⁸⁰⁰

+ – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. İder dil güft ü gū çeşmüñle gāhī mübtelā ancak⁸⁰¹
Ol iki ḥastalar birbiri ile āšnā ancak⁸⁰²
2. Ğamın şehler çeker devrūñ temāşāsın gedā eyler⁸⁰³
Gedāsı şāh-ı ‘ālem ‘ālemüñ şāhı gedā ancak

⁷⁹⁶ 3a zaḥm: zaḥm R.

⁷⁹⁷ 130. A.35a; R.33a; H.23b; -L; M.22a; Ü.30a

⁷⁹⁸ 3a sūna: vire R., Ü.

⁷⁹⁹ 4b A.35b

⁸⁰⁰ 131. A.35b; R.33a; H.23b; L.19a; M.22a; Ü.30a

⁸⁰¹ 1a güft ü: güft-ı A.

⁸⁰² 1b ḥastalar: ḥastalar R.

⁸⁰³ 2a Ğamın: Ğamı R., Ü. / devrūñ: dehrūñ L.

3. Humār-ı neşve-i cāmuñ muḳarrer vuşlatuñ hicri⁸⁰⁴
Muḥaşşıl bezm-i dünyānuñ şafāsı bī-baḳā ancaḳ
4. Temāşā eyleyenler sīneñi dirler ki ‘ālem var⁸⁰⁵
Degül sīne bu bir āyine-i ‘ālem-nümā ancaḳ
5. Sihir gördüm uzatmış dest-i zulm-ı zülfi dünyāya⁸⁰⁶
Kelīm ol fitneyi taḥrīk iden bād-ı şabā ancaḳ

132.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁸⁰⁷
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Sen bu nāz ü bu leṭāfetle hırāmān olıcaḳ
Az olur yoluña her ḥaṭvede biñ ḳan olıcaḳ
2. Bağladı rüy-ı neşāta deri endūh-ı ḡamuñ
Böyle olsa ḥarem-i dilde nigehbān olıcaḳ
3. Ölürüz derd ile ol gonce-i dirhem görsek
Dağılur ‘aḳlumuz ol ṭurre perīşān olıcaḳ⁸⁰⁸
4. Cān virür ölmege mānend-i Kelīm ‘āşık olan⁸⁰⁹
Böyle bir āfet-i ‘İsī-lebe ḳurbān olıcaḳ

133.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁸¹⁰
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Nazar itmeme ruh-ı dil-dāre niḳāb olmayıcaḳ
Baḳamam pençe-i Ḥurşīde seḫāb olmayıcaḳ
2. Nice beñzer saña ḥūra ki zebān-ı nigehüñ
‘Aḳl-ı kül fehme idemez mest-i ḥarāb olmayıcaḳ⁸¹¹
3. N’eylesün öyle melek-ḫehreyi ādem ki anuñ⁸¹²
Her nigāhında nice luṭf u ‘itāb olmayıcaḳ⁸¹³

⁸⁰⁴ 3a Humār-ı: Humārı L.

⁸⁰⁵ 4a Ü.30b

⁸⁰⁶ 5a L.20b

⁸⁰⁷ 132. A.35b; R.33b; H.24a; L.19a; M.22a; Ü.30b

⁸⁰⁸ 3b Dağılur: Tağılur L.

⁸⁰⁹ 4.beyit: -L

⁸¹⁰ 133. A.35b; R.33b; H.24a; -L; M.22a; Ü.30b

⁸¹¹ 2b mest-i: mest ü R., H., Ü. / olmayıcaḳ: -H

⁸¹² 3a M.22b / ki: -A

⁸¹³ 3b olmayıcaḳ: -H

4. Baña yüz virdi deyu olma Kelīmā küstāh
N'eylesün sende o gül şerm-i hicāb olmayıcaḡ⁸¹⁴

134.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün⁸¹⁵

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ğamı teskīn idemem mest ü ħarāb olmayıcaḡ⁸¹⁶
Baḡamam 'āleme bir laḡza şarāb olmayıcaḡ
2. Gitse dil-teng olurum muşḡaf-ı rūyuñda elem
Ehl-i derd eglenemez elde kitāb olmayıcaḡ⁸¹⁷
3. Sīnede şām-ı firāḡında o māh-ı ḡüsne⁸¹⁸
Diyemem çekdüġümü rüz-ı ḡisāb olmayıcaḡ⁸¹⁹
4. Getür ey sākī kümeyt-i ḡadeḡ-i gül-günü
Varamam kūyna ben ref'-i hicāb olmayıcaḡ
5. İncinürmiş baña söz söylemedi diyü Kelīm
Ne disin aña o dil-ḡasta ḡitāb olmayıcaḡ⁸²⁰

135.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün⁸²¹

+ + - - / + + - - / + + -

1. Yıḡdı din kişverini leşker-i 'aşḡ
İtdi yağma dili ġāretger-i 'aşḡ
2. Şunmadın ġamze-i çeşm-i Leylī
Dest-i Mecnūna daḡı sāġar-ı 'aşḡ
3. Eylemiş sākī-i sahbā-yı ezel
Beni ser-mest-i mey-i kevşer-i 'aşḡ
4. Ğarḡ ider keştī-i sipihri Kelīm⁸²²
Olsa bir kez virende şarşar-ı 'aşḡ⁸²³

⁸¹⁴ 4b A.36a / şerm-i: şerm ü R., H., Ü. / olmayıcaḡ: -H

⁸¹⁵ 134. A36a; R.33b; H.24a; L.19a; M.22b; Ü.30b

⁸¹⁶ 1b mest ü: mest-i A.

⁸¹⁷ 2b olmayıcaḡ: -H

⁸¹⁸ 3a Sīnede: Sīneye R., H., L., Ü.

⁸¹⁹ 3b çekdüġümü: çekdi mi R., / çekdüġümü: çekdigümi Ü. / olmayıcaḡ: -H

⁸²⁰ 5b ḡasta : ḡasta R. / olmayıcaḡ: -H

⁸²¹ 135. A36a; R.34a; H.24b; L.20a; M.22b; Ü.31a

⁸²² 4.beyit: -L

⁸²³ 4b virinde: zinde H. / virinde: şerşede M.

HARFÜ'L-KÂF

136.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün⁸²⁴

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Hayret nigāh-ı rūy-i dırahşānuñum senüñ⁸²⁵
Üftāde cān-ı çāh-ı zenehdānuñum senüñ
2. Geh mest-i seyr-i lā'l-i dūr-efşānuñum gehī
Hayrān-ı haṭṭ-ı 'ārız-ı tābānuñum senüñ⁸²⁶
3. Ümmīd-i berg-i luṭfün ile ey nihāl-i gül
Nezzāre ferş-i ṭarf-ı hıyābānuñum senüñ⁸²⁷
4. Bī-hūde kaçma benden ayā āhū-yi zamān⁸²⁸
Pūyende Qays-ı vādi-i hicrānuñum senüñ
5. Olsa 'aceb mi pūyegehüm reşk-i lālezār⁸²⁹
Hün-ābe-rız-i kāviş-i müjgānuñum senüñ
6. Āzād-ı kayd-ı dāmgeh-i fikr-i rāḥatum
Tā kim esīr-i kākül-i pīçānuñum senüñ
7. Āhir-nigāh-ı āyine-i ḥüsnüñüm yetiş
Hasret-helāk-ı çāk-ı girībānuñum senüñ
8. Kātlüm deminde ağlamaduñ ḥāl-i zāruma
Mahrüm-ı zevk-i girye-i mestānuñum senüñ
9. Sürsün o şāh-ı 'işve Kelīmā raḫīb-i seg
Dirmiş kapuñda 'aşık-ı nālānuñum senüñ

137.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün⁸³⁰

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Dil-beste dām-ı zülf-i siyehkārūñum senüñ⁸³¹

⁸²⁴ 136. A.36a; R.34a; H.24b; L.20a; M.22b; Ü.31a

⁸²⁵ 1a dırahşānuñum: dırahşānum R.

⁸²⁶ 2b tābānuñum: raḥşānuñum:L.

⁸²⁷ 3b hıyābānuñum: hıyābānuñum R.

⁸²⁸ 4a zamān: ramān R., H., L., M., Ü.

⁸²⁹ 5a A.36b

⁸³⁰ 137. A.36b; R.34a; H.26a; L.20a; M.22b; Ü.31a

⁸³¹ 1a dām: ḥām L.

Ey āhū-yi remīde giriftāruñum senūñ

2. Pervāne-reşk-i sūziş-i şem‘-i hayālūñum⁸³²
Sūzende-i pūr-āteş-i ruhsārūñum senūñ⁸³³
3. Nāzende nağme bülbul iken bāğ-ı hüsnuñe⁸³⁴
Hayfā ki lāl-i hasret-i dīdāruñum senūñ
4. Gāhī fedā-yı ğamze-i hūn-hāruñum gehī
Tākat nişār-ı şīve-i reftāruñum senūñ
5. Telhīn mezāk-ı bā‘iş-i derd-i sūkūtuñum
Lezzet-recā-yı şekker-i güftāruñum senūñ⁸³⁵
6. Bunca nigāh-ı serd ile ey Yūsuf iştibāh⁸³⁶
Hayret esīr-i germi-i bāzāruñum senūñ
7. Bilmem ne çāre eyleyelüm incinūr Kelīm⁸³⁷
Dirsem o şāh-ı hūsne dil-figāruñum senūñ

138.

Mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn⁸³⁸
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dil-i aşūfte olmazdı ğarīk-i baħr-ı hicrānuñ
N’olaydı āšnāsı olmayaydum sen büt-i canuñ⁸³⁹
2. Müsaħħar eyledin maşrıķ-zemīn-i kişver-i cāmı
Hülāğūveş çeküp şemşīr-i kahrı çeşm-i fettānuñ
3. Nice mir’āt-ı dil tākat getürsün kim güzār eyler⁸⁴⁰
Dokunsa sīne-i taşvīr-i senge tīr-i müjgānuñ
4. Meded nev-bāve bir gül sen ħadeng-endāz-ı āhumdan⁸⁴¹
Şakın ey şeh-bāz -ı nāz u ‘işve taraf-ı dāmānuñ
5. Kelīmā sihr iken i‘cāza vardı rütbe-i şi‘rūñ⁸⁴²
Bulınmaz fenn-i ihyā-yı sūħanda şimdi akrānuñ

⁸³² 2a M.23a; Ü.31b

⁸³³ 2b per āteş-i: betr-i āteş-i L.

⁸³⁴ 3a R.34b

⁸³⁵ 5b şekr-i griftāruñum: şekker-i güftāruñum R., H., L., Ü.

⁸³⁶ 6a Yūsuf iştibāh: Yūsuf-ı cefā L.

⁸³⁷ 7a eyleyelüm: eyliyeyüm: R., Ü. / eyleyelüm: eyleyemem L.

⁸³⁸ 138. A.36b; R.34b; H.26a; L.20b; M.23a; Ü.31b

⁸³⁹ 1b N’olaydı: Bolaydı A.

⁸⁴⁰ 3a güzār: güzzer L.

⁸⁴¹ 4a A.37a / 4.beyit: -L / ħadeng: ħadeng R.

⁸⁴² 5a sihr iken: sihr idūñ L.

139.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün⁸⁴³

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ser-mest misin yoḥsa ki ḥ'āb-ı seḥer itdūñ⁸⁴⁴
Bizden n'ıçün ey büt-beçe kat'-ı naẓar itdün
2. Beñzer ki şıkardı seni nezzāremüz ey māh
Kim ḥaclegeh-i ḥāk-ı siyāh içre yer itdūñ
3. Yumduñ şaf-ı müjgānı cihāndan dile ammā
Ārāmgeh-i rāḥatı pür-niştē itdūñ⁸⁴⁵
4. Alduñ o güneş-çehreyi kılduñ günümüz tār⁸⁴⁶
Ey çarḥ-ı cefā-cū neler itdūñ neler itdūñ
5. Ey eşk nedür sende olan ḥālet-i te'sīr
Ol māh-ı ruḥuñ seng-i mezāruñda yer itdūñ
6. Ya'kūb beni görse bu ḥāl ile diyeydi⁸⁴⁷
Aḥsenet Kelīmā saña ey nāleler itdūñ

140.

Mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn⁸⁴⁸

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Esīr olduñ mu sen de ḥüsnine bir şāh-ı bī-dāduñ
Nedür ey bülbül-i ser-mest vech-i āh-ı feryāduñ⁸⁴⁹
2. Elinden tīşe-i derdūñ düşürmez bir nefes cānā⁸⁵⁰
Göñüldür Bīsütūn-ı sīnem içre şimdi Ferhāduñ
3. Anuñ ḥod şüretinden rūḥ yok ey ḡonce-fem bilmem
N'ıçün meftūn olurlar ḥüsnine taşvīr-i Behzāduñ
4. İder meftūn-ı çeşmüñ kaşd-ı cān-ı zārına zīrā⁸⁵¹
Amān bulmak ne mümkindür elūñden öyle cellāduñ⁸⁵²

⁸⁴³ 139. A.37a; R.35a; H.25b; L.20b; M.23a; Ü.32a

⁸⁴⁴ 1a Ser-mest misin: Ser-mest misūñ R., Ü.

⁸⁴⁵ 3b pür: bir R.

⁸⁴⁶ 4.beyit: -L.

⁸⁴⁷ 6a ḥāl ile: ḥāletle L.

⁸⁴⁸ 140. A.37a; R.34b; H.25b; L.20a; M.23a; Ü.31b

⁸⁴⁹ 1b āh-ı: āh u R., Ü.

⁸⁵⁰ 2a cānā: ammā R., Ü.

⁸⁵¹ 4.beyit: -R, -Ü

⁸⁵² 4b öyle: eyle L.

5. Kelīmā deşt-i ğamda pāyine gelmiş anuñ Leylā⁸⁵³
 Kıyās olmaz senüñ Mecnūna derd-i cān-ı nā-şaduñ⁸⁵⁴

141.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün⁸⁵⁵
 + — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Siyeh-mest olmağı ol çeşm-i hūn-āşāmdan gördük⁸⁵⁶
 Perīşān düşmegi biz zülf-i ‘anberfāmdan gördük
2. Sikender görmedi āyine-i ‘ālem-nümāsında⁸⁵⁷
 Ol ‘ālemler ki zāhid biz derūn-ı cāmdan gördük⁸⁵⁸
3. Bizi bilmez kıyās itme uşul-i devri ey soft⁸⁵⁹
 Biz anı nüşā-i cām-ı mey-i gülfāmdan gördük
4. Güzer itdūñ o naḥlūñ meyve-i vaşlı taḥayyülden⁸⁶⁰
 Kelīmā nesne olmazmış ḥayāl-i ḥāmdan gördük⁸⁶¹

142.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁸⁶²
 — + — — / — + — — / — + — — / — + — —

1. Sīnenūñ tā dīde-i hūn-ābe-bārın görmedük
 Bāğ-ı derdūñ nergis-i āteş-nişāruñ görmedük
2. Ḥayli demdür eyleriz hūn-ı cigarle perveriş
 Naḥl-i dil-huşk-ı ümīdūñ berg ü bārın görmedük⁸⁶³
3. Şu‘lesinden var ise sūzān olupdur ey felek
 Dūd-ı āhuñ hiç saña te’sīr-i kāruñ görmedük⁸⁶⁴
4. Olalı gerdünde-i gird-āb-ı miḥnet fülk-i dil
 Biz bu eyyāmuñ muvāfıḳ rūzgārın görmedük⁸⁶⁵
5. Cām-ı ‘işretdür viren erbāb-ı ‘aşka derd-i ser

⁸⁵³ 5a H.26a

⁸⁵⁴ 5b R.35a

⁸⁵⁵ 141. A.37a; R.35a; H.25b; L.20b; M.23a; Ü.32a

⁸⁵⁶ 1a ol: o A.

⁸⁵⁷ 2a A.37b; M.23b

⁸⁵⁸ 2b Ol: O R., H., L., M., Ü.

⁸⁵⁹ 3a soft: sākī R., Ü.

⁸⁶⁰ 4.beyit: -l. / 4a naḥlūñ: naḥlin R., Ü. / vaşlı: vaşlın R., H., L., Ü. / taḥayyülden: temennādan R., Ü.

⁸⁶¹ 4b ḥayāl: ḥayāl R., H., M., Ü.

⁸⁶² 142. A.37b; R.35a; H.25a; -L; M.23b; Ü.32a

⁸⁶³ 2b ümmīdūñ: ümmīdin R., Ü. / berg-i: berg ü R., H., Ü. / görmedük: -H

⁸⁶⁴ 3b te’sīr-i: te’sīr ü R., H., Ü. / görmedük: -H

⁸⁶⁵ 4b görmedük: -H

Yohsa derd-i guşşanuñ hergiz humāruñ görmedik⁸⁶⁶

6. Şatılur ‘aşka gerek bende gerek āzādedür
Hiç bu bāzāruñ kesād-ı iştiḥārın görmedük⁸⁶⁷

143.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁸⁶⁸

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Hāl-i ruḥşāruñ ki zülfüñden nümāyān eyledüñ⁸⁶⁹
Nağd-i şabrum ey perī-peyker perīşān eyledüñ
2. Kār-ı ehl-i ‘aşkı itmām itmedüñ bir tīg ile
Ey perī n’olduñ ki terk-i katl-ı insān eyledüñ⁸⁷⁰
3. Nīm bismil eyleyüp şemşirüñ itdüñ der-miyān⁸⁷¹
Ḥasret-i tīgüñle öldürdüñ bizi ḳan eyledüñ⁸⁷²
4. Leşker-i cevruñden oldı kişver-i ḥātır ḥarāb⁸⁷³
Ḥayf kılduñ bir ‘aceb iḳlīmi vīrān eyledüñ
5. Āferīn ey Ḥüsrev-i ma‘nī Kelīm-i nüktedān⁸⁷⁴
Rütbe-i eş‘āruñu maḥsūd-ı akrān eyledün

144.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün⁸⁷⁵

— — + / — + — + / + — — + / — + —

1. Sönmez serāy-ı dilde çerāğ-ı maḥabbetüñ
Pertev-figende olsa da ger mihr-i vuşlatuñ
2. Āzāde serve ta‘na ider naḥl-ı ḳāmeti
Oldum esīr-i dām-ı belāsı bir āfetüñ
3. Ey mest-i cām-ı ‘işve nedendür bilinmedi⁸⁷⁶
Bezm-i şafāda dün gice vech-i melāletüñ
4. İtmez taḥammül ol k’ola münkir-i ümīd

⁸⁶⁶ 5b derd-i: derd ü R., Ü. / görmedük: -H

⁸⁶⁷ 6b R.35b

⁸⁶⁸ 143. A.37b; R.35b; H.25a; L.20b; M.23b; Ü.32a

⁸⁶⁹ Hāl: Hāl H., L., Ü.

⁸⁷⁰ 2b eyledüñ: -R, -H

⁸⁷¹ 3a Ü.32b

⁸⁷² 3b eyledüñ: -H

⁸⁷³ 4.beyit: -R

⁸⁷⁴ 5a L.20a

⁸⁷⁵ 144. A.38a; R.35b; H.24b; L.20a; M.23b; Ü.32b

⁸⁷⁶ 3.beyit: -L

Bār-ı girān-ı şīvesine ehl-i devletüñ⁸⁷⁷

5. Bakmaz nigāh-ı raġbet ile hāl-i dil-bere⁸⁷⁸
Mānend-i sīne zevķin alan dāġ-ı hasretüñ

6. Hayfā ki hūsnüñ anlamamış kalmışuz Kelīm⁸⁷⁹
Ta‘bīri ġayr-ı mümkün imiş zevķ-i ‘uzletüñ

145.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün⁸⁸⁰

— + / + — — + / + — — + / + — —

1. Ey dil nice bir ħançer-i cānāna bakarsuñ⁸⁸¹
Yolında ġaraż ölmek ise yā ne bakarsuñ
2. Kurtulmaduñ ümmīd-i vişāl itmeden āhir
Öldüñ bu elemle daġī dermāne bakarsuñ
3. ‘Uşşāk birer nev‘ ile kām aldı o şehden⁸⁸²
Sen bunda göñül nevbet-i ihsāne bakarsuñ
4. Gelseñ de eger yanına ben Kays-ı ħazīnüñ
Vaġşī-beçe āhū gibi yābāne bakarsuñ
5. Hicrānuñ ile oldı Kelīm sūĥan-ārā
Ey nāsīĥ-i āyīn-i Mesīhā ne bakarsuñ

HARFÜ’L-LĀM

146.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁸⁸³

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Çekdi el ol ġonce bizden şimdi pür-ġamdur göñül
Āh kim ‘uzlet-ġüzīn-i künc-i mātemdür göñül
2. Bir nefes bulmaġtadır ħūn-ı cigerle reng-i rü⁸⁸⁴
Reşķ-i yāķūtı fūrūġ-ı sāġar-ı Cemdür göñül
3. Raġbet itmezse n’ola bezm-i şarāb-ı vuşlata

⁸⁷⁷ 4b girān-ı şīvesine: girān-şinīde L. / ehl-i devletüñ: ehl-i vuşlatuñ A.

⁸⁷⁸ 5.beyit: -A, -R, -M, -Ü

⁸⁷⁹ 6.beyit: -L

⁸⁸⁰ 145. A.38a; R.35b; H.33b; L.20b; M.23b; Ü.32b

⁸⁸¹ 1a ħançer: ħançer R.

⁸⁸² 3a M.24a

⁸⁸³ 146. A.38a; R.36a; H.26a; L.21b; M.24a; Ü.32b

⁸⁸⁴ 2a Bir: Her H., L., M

Şimdi hayrân-ı gubâr-ı cür‘a-i gamdur göñül

4. Gâh olur kim eylerüz künc-i belâda güft ü gû⁸⁸⁵
Şahş-ı ğurbet dîdeveş bir özge hem-demdür göñül
5. Keştî-i Nûh olsa da bulmaz Kelîm andan necât⁸⁸⁶
Mevc-i gird-âb-ı belâdan bir ‘aceb yemdür göñül⁸⁸⁷

147.

Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘lû fâ‘ilün⁸⁸⁸

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Olsa ‘aceb mi ehl-i maḥabbet bu gamla nāl
Ey mäh-ı rûza ol güneşi eyledüñ hilāl
2. Tâ-key recâ-yı vaşluñ idenler ola helāk⁸⁸⁹
Şer‘-i cefâda ey yüzi gül yok midur su‘āl
3. İtme ğurûr ḥüsnüñe gel ey meh-i tamām⁸⁹⁰
Ki eyler zamâne ḳamet-i mäh-ı sipihre dāl
4. Kuvvetde zāl-ı dehri başanlar olur zebûn
Ḥüsn içre dehre pençe şalanlar bulur zevāl⁸⁹¹
5. Harlık medâr-ı devlet imiş bilmedüm Kelîm
Erbâb-ı ṭab‘a itmez imiş menfa‘at kemāl

148.

Mef‘ülü mefâ‘lû mefâ‘lû fe‘ülün⁸⁹²

-- + / + - - + / + - - + / + - -

1. Ey sâki-i mestâne ruḥuñ eyleme gel gül
İtme dil-i âşüfteyi bî-tâb-ı taḥammül⁸⁹³
2. Bir kerre de ey ğamze-i cellād nigāh it⁸⁹⁴
Besdür ki idersüñ dili pā-māl-ı teġāfûl⁸⁹⁵
3. Bulmaz mı bize itdüğini çarḥ-ı sitemger

⁸⁸⁵ 4a güft ü: güft-ı A.

⁸⁸⁶ 5a Ü.33a / andan: anda L.

⁸⁸⁷ 5b A.38b / belâdan: belâda L. / nemdür: yemdür R., H., L., M., Ü.

⁸⁸⁸ 147. A.38b; R.36a; H.26b; L.21b; M.24a; Ü.33a

⁸⁸⁹ 2a Tâ-key recâ-yı vaşluñ idenler ola helāk: Ol kim recâ-yı vaşluñ ider öldürür gözün L

⁸⁹⁰ 3.beyit: -A, -R, -M, -Ü

⁸⁹¹ 4b dehre: mihre A.

⁸⁹² 148. A.38b; R.36a; H.26b; L.21b; M.24a; Ü.33a

⁸⁹³ 1b âşüfteyi: âşüfte-i R., Ü.

⁸⁹⁴ 2a ğamze: ğamzesi R., H., L., Ü.

⁸⁹⁵ 2b dili: bizi L.

İtmez mi zühur ‘ākıbet-i devr-i teselsül

4. Ger olmasa maḥrūmi-i nezzāre-i rūyuñ
Yoluñda Kelīm ölmede itmezdi ta‘allül

149.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün⁸⁹⁶

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ārzū-yı bŷy-ı zŷlf-i dil-rŷbādan çekdüm el
Kayd-ı bār-ı minnet-i bād-ı şabādan çekdüm el
2. Eyledüm ‘uzlet-güzīn künc-i ye’s ümmīdümü⁸⁹⁷
İntizār-ı va‘de-i pā-der havādan çekdüm el
3. Geldi lezzet cānuma şahbā-yı telḥ-i derdden
İmtinān-ı sākī-i cām-ı şafādan çekdüm el
4. Oldı dil nevmīd-i bŷy-ı ‘arız-ı gülfām-ı dost⁸⁹⁸
Bā‘iş-i derd-i zŷkām-ı ibtilādan çekdüm el⁸⁹⁹
5. Geçdi dil keyfiyyet-i şahbā-yı lā‘l-i yārdan⁹⁰⁰
Bāde-i yākŷt-reng-i cān-fezādan çekdüm el
6. Olmadı bir rŷy-ı dil gördüm ki anda cilveger⁹⁰¹
Seyr-i ḥurşīd-i ruḥ-ı āyinesādan çekdüm el
7. Ceyb-i istiḡnāya çekdüm başı mānend-i Mesīḥ⁹⁰²
Secde-i iḳbāl-i dāmān-ı recādan çekdüm el
8. Bāḡ-ı dehrŷn güllerinde bulmadum bŷy-i vefā
‘Ākıbet ol ḡonce-i hār āşnādan çekdüm el
9. Evvel eylerdüm Kelīmā ārzū-yı vaşl-ı yār
Şimdi ol ḥālet gidüp ol müdde‘ādan çekdüm el⁹⁰³

⁸⁹⁶ 149. A.38b; R.36a; H.26b; L.21b; M.24a; Ü.33a

⁸⁹⁷ 2a H.27a / Eyledüm ‘uzlet-güzīn künc-i ye’s ümmīdümü: Eyledüm ümniyyemi ‘uzlet-güzīn-i künc-i ye’s L.

⁸⁹⁸ 4a R.36b

⁸⁹⁹ 4b L. Nüshasında 5b mısrası vardır.

⁹⁰⁰ 5.beyit: -L

⁹⁰¹ 6.beyit: -A

⁹⁰² 7a A.39a; M.24b

⁹⁰³ 9b Ü.33b

ḤARFÜ‘L-MĪM

150.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün⁹⁰⁴

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Añup ağyārın ol şūh-ı perī-sīmādan el çekdüm⁹⁰⁵
Taşavvur eyleyüp ḥārın gül-i ra‘nādan el çekdüm
2. Görinür çeşmüme her tārı anuñ şimdi bir ejder⁹⁰⁶
Havā-yı zūlf-i pūr-pīç-i ‘abīr-āsādan el çekdüm
3. Uşandum bakmadan mir’āt-ı Ḥurşīd-i dıraḥşāna⁹⁰⁷
Görüp İskenderi dünyā vü māfihādan el çekdüm⁹⁰⁸
4. Degüldür şāhid-i maḥsūd gördüm cilveger anda
Nazar-kārī-i mir’āt-ı felek-peymādan el çekdüm
5. Ferāgat eyledüm bu mesti-i sahbā-yı rāhatdan
Dil-i Cemşīde derd-i ser viren ğavġādan el çekdüm
6. Bu deyrüñ bütlerinde rüy-i dilden yok eser gördüm⁹⁰⁹
Mesihāveş bu dār-ı ‘ālem-i dünyādan el çekdüm
7. Getürdüm Ḳays-ı cān-ı tā-be-hüş-ı ‘ālem-i saḥva⁹¹⁰
O ser-mest-i şarāb-ı cām-ı istiġnādan el çekdüm⁹¹¹
8. Kelīmā ğuşe-ġīr-i künc-i istiġnā olup şimdi
Gedā-yı bī-ser ü pādan der-i Dārādan el çekdüm

151.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁹¹²

+ + — — / + + — — / + + — — / + + —

1. Dile dāġ urma felek mihr ü vefādan geçdüm⁹¹³
Zehr-i ğam virme baña cām-ı şafādan geçdüm

⁹⁰⁴ 150. A.39a; R.36b; H.27a; -L; M.24b; Ü.33b

⁹⁰⁵ 1a Ānup: Görüp M.

⁹⁰⁶ 2a H.27b

⁹⁰⁷ 3a dıraḥşāna: raḥşāna R.

⁹⁰⁸ 3b Görüp: Ānup R., H., L., Ü.

⁹⁰⁹ 6a deyrüñ: deyr-i A.

⁹¹⁰ 7a tā-be-hüş: nā-be-hüş R., Ü.

⁹¹¹ 7b ser-mest: bed-mest A.

⁹¹² 151. A.39a; R.36b; H.27a; -L; M.24b; Ü.33b

⁹¹³ 1a mihr ü: mihr-i A., M.

2. Şaklasın nāmiyeñ ey ebr-i şafā zaḥmet olur⁹¹⁴
Ben ki dil-ḥuşk-ı ğam-ı neşv ü nemādan geçdüm⁹¹⁵
3. Evcgāh-ı ḥarem-i vaḥdete pervāz itdüm⁹¹⁶
Tā ki pā-bestegi-yi dām-ı sevdādan geçdüm
4. N'ola 'üryāni-i tecrīdüme reşk itse Mesīḥ
Cevf-i nüh çenber-i devvār-ı semādan geçdüm
5. Gözüme ejder-i pīçān görünür her şikenī⁹¹⁷
Halka-i ḥam-be-ḥam-ı zülf-i dū-tādan geçdüm
6. Var idi dilde ezel şevk-i temennā-yı vişāl
Şimdi şādum ki Kelīmā o hevādan geçdüm

152.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁹¹⁸
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Hāk-ı pāy itmezse de dil-dāre yokdur minnetüm
İrtifā'-ı kadr için hünkāra yokdur minnetüm
2. Doğmasun isterse mihri bir qurı seyrān için
Doğrusı bu çarḥ-ı kec-reftāre yokdur minnetüm
3. İstemem deyr-i felekden şüret-i dil-ḥāhumı
Çekse de tīg-ı kazā ğaddāre yokdur minnetüm
4. Çeşmüñ teslīm-i rūḥ itsem n'ola bir cān için
Ol iki cellād-ı efsünkāre yokdur minnetüm
5. Olmuşam ḥasret-helāk-ı leblerüñ şimden gerü⁹¹⁹
Hiç tabībān-ı Mesīḥ-āşāre yokdur minnetüm
6. Geldi ol ḥurşīd şem'-i bezme ḥācet kalmadı⁹²⁰
Nūr gördüm ben şu'a-ı nāra yokdur minnetüm
7. Ben Kelīm-āzāde meşreb ol gedā-yı kāni'üm
Bir gül-i iḳbal için her ḥāre yokdur minnetüm

⁹¹⁴ 2a zaḥmet: raḥmet: A.

⁹¹⁵ 2b Ben ki: Leb ki R., Ü.

⁹¹⁶ 3a R.37a

⁹¹⁷ 5a A.39b

⁹¹⁸ 152. A.39b; R.36b; H.27b; -L; M.24b; Ü.33b

⁹¹⁹ Ü.34a

⁹²⁰ 6a M.25a

153.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün⁹²¹

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. İder hoy-dâneler peydâ 'izârında nigâh itsem⁹²²
Olur gül-rîz-i şerm-i nâz o naḥl-i 'işve âh itsem
2. Benümçün her nefes âhum ider bir tâc-ı zer peydâ⁹²³
'Aceb mi başımı müstâgni-i kayd-ı külâh itsem
3. Olur dâmen-keşân o naḥl-i ser-keş bâğ-ı kūyında
Gözüm fevvâre-i leb-rîz-i hûn-ı bî-günâh itsem
4. Felâtûn selb-i ḥarḳ-ı iltiyâm itmezdi devrinde
Eger âhum girîbân-çâk-ı çarḥ-ı kîne-ḥ'âh itsem
5. Geçirdüm ḥaṭve-i evvelde serden bâr olur zîrâ
Eger ümmîd-i berg-i vuşlatuñda 'azm-ı râh itsem⁹²⁴
6. Kelîmâ şâhid-i maḳsûd-ı cânı çünki göstermez⁹²⁵
Felek âyinesin bir âh ile bârî siyâh itsem⁹²⁶

154.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün⁹²⁷

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. İderdi va'deler göñlüm alınca 'arz-ı ḥâl itsem
Döner biñ nâz ile şimdi temennâ-yı vişâl itsem
2. Yeter kim rûze-dâr-ı ḥasretüm demdür ki 'iyd olsa
Görinse şâhid-i maḳşûd-ı dil seyr-i cemâl itsem
3. O ḥasret-pisterüm ki her gören yâbâne söyler dir⁹²⁸
Şemîm-i zülfüñü bād-ı seḥergehden su'âl itsem
4. O gül kâsid-metâ'-ı cânı bir pürsişle şâd itmez
Hezâr-âsâ ne deñlü 'arz-ı kâlâ-yı melâl itsem
5. Olurdum nâz iderken çarḥa dil memnûn-ı iḥsânı
Kelîm ol dergeh-i vâlâya bir kez rûy-mâl itsem

⁹²¹ 153. A.39b; R.36b; H.27b; L.21b; M.25a; Ü.34a⁹²² 1a hoy: ḥûb: A.⁹²³ 2a H.28a⁹²⁴ 5b berg: kuy L.⁹²⁵ 6a L.21a⁹²⁶ 6b A.40a; R.37b⁹²⁷ 154. A.40a; R.37b; H.28a; -L; M.25a; Ü.34a⁹²⁸ 3a ki: kim R., H., M., Ü.

155.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün⁹²⁹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Kōmaz dünyāyı görsin eşk-i ḥasret çeşmüme bir dem
Mesīḥāveş çerāğ-ı bezmüm olsa neyyir-i a'zām
2. Mülāyumdur ko çursun merhem-i kāvūs-ı minnetden
Şikāf-ı sīne-i sīr-āb-ı dilde ḥancer-i Rüstēm⁹³⁰
3. Alursın ruhlaruñdan ey melek zülfüñ yine dirsın
Esīr-i dāne-i ḥāl-i siyāhum olmasun ādem
4. Açılmaz özge bir gencīnedür gönümde ol sīne
Siyeh bir ejdehādur şīşe-i çeşmümde ol perçem
5. O dergāha varan gelmez Kelīmā 'ālem-i şāḥva⁹³¹
Ḥarābāt ehlinüñ ḥālın nice vaşfeyliem bilmem
6. Felātün olsa fehmi itmez bu bir pūr-'akde mebhāşdur⁹³²
Meger ḥalleyleye añı cenāb-ı müftī-i 'ālem
7. O ḥurşīd-i faẓīlet kim degüldür zerre yanında⁹³³
Getürmek şūrete bir demde yüz biñ ma'ni-i mübhem
8. Hemīşe tā ki erbāb-ı sūḥan medḥinde 'ācizdür
Ola mesnedgeh-i fetvāda yā Rab şubḥ u şeb ḥurrem

156.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁹³⁴

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Telḥ olur būs-ı kenāre cām-ı şāḥbādur lebüm
Ḥaz ider hūn-ı ciger nūş eylemekten meşrebüm
2. Sīnesinden yok ḥaber şordum dehān-ı yārda
Tālib-i gencüm ki kem-nām-ı 'ademdür maṭlabum
3. Ben o Ferhādum ki çıkıdum başa kār-ı tīşede
Ben o Mecnūnum ki çaldum taşā levḥ-i mektebüm⁹³⁵

⁹²⁹ 155. A.40a; R.37b; H.28a; -L; M.25a; Ü.34a

⁹³⁰ 2b ḥancer: ḥancer R.

⁹³¹ 5.beyit: A. nüshasında beyitler alt alta yazılmış. / H.28b; Ü.34b

⁹³² 6a pūr-'akde: pūr-'akla A.

⁹³³ 7a O: Olur A.

⁹³⁴ 156. A.40b; R.37b; H.28b; -L; M.25b; Ü.34b

⁹³⁵ 3b taşā: taşā R.

4. Çeşmine girmez o mest-i 'işvenüñ āh itdügüm⁹³⁶
Güşına almaz o gül feryād yā Rab yā Rab'um
5. Yok Kelīmā mihri gerdünuñ 'arūs-ı bahtuma
Eylemez meyl-i nazar bir kerre çeşm-i kevkebüm

157.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün⁹³⁷

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ol 'ālemi cānā ki ben ol sīnede gördüm
Ne mihr-i dıraḡşān ne ḡod āyānede gördüm
2. Ol lezzet-i dil bulmadı bu bezm-i fenāda
Ol ḡāleti kim şoḡbet-i deyrīnede gördüm
3. Āyine-i sāğarda olan ḡālet-i zevḡi
Ne tāc ne ḡod ḡırḡa-i peşmīnede gördüm
4. Olsa n'ola raḡbet-şiken-i lāle-i şahrā
Bu dāḡ ki ben sīne-i bī-kīnede gördüm
5. Ḥāmeñde çıkan gevher-i nā-yābı Kelīmā⁹³⁸
Ne tāc-ı keyānīde ne gencīnede gördüm

158.

Mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün⁹³⁹

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Bugün meclisde bir āfet-nigāh-ı 'işveger gördüm⁹⁴⁰
Esīr-i nergis-i maḡmūrı oldum derd-i ser gördüm⁹⁴¹
2. Olur mıydum ḡarāb-ı cām-ı çeşmān-ı siyeh mesti
Ol iki şīşe-i efsūn içinde ben neler gördüm
3. Görince tīr-i dil-düz-ı nigāhuñ dīdede yer yer⁹⁴²
Dökildi kūşe-i dāmānuma ḡūn-ı ciger gördüm
4. Zebān-ı tercemān-ı ḡamzesinden dil cevāb almış
Dimiş benden şorarsañ ol şehi bī-dādger gördüm⁹⁴³

⁹³⁶ 4a R.38a / itdügüm: itdigüm R.

⁹³⁷ 157. A.40b; R.38a; H.28b; L.21a; M.25b; Ü.34b

⁹³⁸ 5a Ḥāmeñde: Ḥāmeñde R.

⁹³⁹ 158. A.40b; R.38a; H.29a; L.21a; M.25b; Ü.34b

⁹⁴⁰ 1a nigāh-ı: -R

⁹⁴¹ 1b maḡmūru: maḡmūru R.

⁹⁴² 3a dīdede: dīdeden L.

⁹⁴³ 4b gördüm: -R, -H, -M, -Ü

5. Kelīm-i zāre gelsün ol ṭabīb-i cān ü dil söyleñ⁹⁴⁴
O bīmār-ı belā-yı ‘aşkı ġāyet muḥtaẓar gördüm⁹⁴⁵

159.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁹⁴⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ümīd-i neşve-i ḳandīl-i cām-ı mihr ü māh itmem⁹⁴⁷
Anuñçün ṭāḳ-ı çarḫa çeşm-i raġbetle nigāh itmem
2. Çıḳarmam cevḫ-i sūrāḫ-ı cigerden şu‘le-i dāġum
Felekveş geṫherüm zīb-efgen-i ṭarf-ı külāh itmem
3. Göñül kim lezzet aldı zevḳ-i hıfz-ı giryeden vā‘iz
Anuñçündür gözüm leb-rīz-i şahnı ḥānḳāh itmem⁹⁴⁸
4. Eger devletle kāh-ı çarḫa çıksam şād-mān olmam
Ḳazā bām-ı felekden ḥāke şalsa hergiz āh itmem
5. Kelīmā münkir-i luṭḫ-ı tecellī oldı ol āfet⁹⁴⁹
N’içün ben āh idüp āyine-i çarḫı siyāh itmem

160.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün⁹⁵⁰

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Siyeh-mest-i mey-i ‘aşḳam zemīn-i āsmān bilmem⁹⁵¹
Eger vuşlat eger hicrān bu yaḫşī bu yaman bilmem
2. Yeter çeşmümde ḥün-ābe serümde dūd-ı memdūdum⁹⁵²
Temāşā-yı leb-i cū sāye-i serv-i çemān bilmem
3. ‘Aceb bilmez mi Mecnūnı benüm deşt-i ḥırāmānuñ⁹⁵³
N’içün benden olur ol āḫū-yi vaḫşī remān bilmem⁹⁵⁴
4. Hemīşe ‘aksine devr itmedür ol kec-revüñ kārı

⁹⁴⁴ 5a Ü.35a / cān ü: cān-ı R., H., M., Ü.

⁹⁴⁵ 5b A.41a / muḥtaşar: muḥtaẓar L., M., Ü.

⁹⁴⁶ 159. A.41a; R.38a; H.29a; -L; M.25b; Ü.35a

⁹⁴⁷ 1a mihr ü: mihr-i A.

⁹⁴⁸ 3b şahnı: şubḫı: A.

⁹⁴⁹ 5a R.38b

⁹⁵⁰ 160. A.41a; R.38b; H.29a; -L; M.25b; Ü.35a

⁹⁵¹ 1a zemīn-i: zemīn ü R., H., Ü.

⁹⁵² 2a M.26a

⁹⁵³ 3a benüm deşt-i ḥırāmānuñ: benüm bu deşt-i ḥırmānuñ R., H., Ü.

⁹⁵⁴ 3b bilmem: -R, -H

Bu çarhuñ döndüğünü dil-ḥāhum üzre bir zamān bilmem⁹⁵⁵

5. Ne müjgāndur ne ebrū kātīlūm tīg-i nigāhuñdur
Şehīd-i zahm-ı kahr-ı çeşmüñüm tīr ü kemān bilmem
6. İdermiş ol mehi āgūş ‘adüvvi nā-be-sāmāne⁹⁵⁶
N’içün vefk-ı murād üzre döner bu āsmān bilmem
7. Ayak çekdüm Mesīhāveş Kelīmā bezm-i dünyādan
Girān-bār-ı serümden özge şimdi ḥānmān bilmem⁹⁵⁷

161.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn⁹⁵⁸

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Āfet-i levḥūm ġarīk-i eşk-i āteş meşrebüm
Şaḥş-ı merfū‘ü ‘l-kālem Mecnūn-ı tıfl-ı mektebüm⁹⁵⁹
2. İtmişüm āgūş-ı naḫş-ı pāyın ol māh-ı nevūñ⁹⁶⁰
Ḥāk ile yeksān isem de sanmañuz bī-kevkebim
3. Olmışam āşūftesi bir tıfl-ı Yūsuf-şūretūñ⁹⁶¹
Çārsügāh-ı maḥabbetde Zelīhā maṭlabum⁹⁶²
4. Feyz-i ‘aşkuñ eyledi müstağni-i vuşlat beni
Selb-i maḫşūd itmede Mecnūn ile hem-mezhebüm
5. Ḥaṭṭuña ta‘līk itme luṭf-ı yāḫūt-ı lebūñ
Dīde bir elmās tā-key cām-ı ḥasret ber-lebüm⁹⁶³
6. Tūr-ı ḥasret-meskenüm çün naḥl-ı eyman āteşüm⁹⁶⁴
Muṣṭarīb sīm-ābveş ser-tā-ḫadem tāb u tebüm⁹⁶⁵
7. Şu‘le bir ser-giryedür dāmen Kelīmā ḥānde-nāk
Bū‘l-‘aceb māhiyetüm hem ḥilkāt-ı şem‘-i şebüm

162.

⁹⁵⁵ 4b bilmem: -H, -Ü

⁹⁵⁶ 6a H.29b

⁹⁵⁷ 7b bilmem: -H

⁹⁵⁸ 161. A.41a; R.38b; H.29b; -L; M.26a; Ü.35a

⁹⁵⁹ 1b Şaḥş: Şaḥş R.

⁹⁶⁰ 2a naḫş-ı: -A

⁹⁶¹ 3a A.41b

⁹⁶² 3b Zelīhā: Züleyhā H., M., Ü.

⁹⁶³ 5b bir: pür R., H., Ü.

⁹⁶⁴ 6a Ü.35b

⁹⁶⁵ 6b tāb u: tāb-ı A.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁹⁶⁶

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Her zamān sensüz ğumūm-ı dehr ile leb-ber-lebüm
Şām-ı gūyā kim ğarībūm şubḥ-ı tıfl-ı mektebüm
2. Dil virelden çeşmüne maḥrūm-ı ḥ'āb-ı rāḥatum⁹⁶⁷
Muḫtarib rencūrum u mehcūr-i ārām-ı şebüm
3. Ağlamakdan mümteni' bulsam da görmek sūretüñ
Künc-i ğamda şāni-i Ya'ḫūb-ı Yūsuf maṭlabum
4. Gevher-i zī-kıymetüm maḥrūm-ı raġbet gūyiyā
Bezm-i meyde 'iffetüm deyr içre dīnüm mezhebüm
5. Eylesün ol meh tegāfül ıztırāb itmem Kelīm
Ben ki bir bī-tāli'üm merdūd-ı çeşm-i kevkebüm⁹⁶⁸

163.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁹⁶⁹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Özge Mecnūnum ki her dem rū-be-rāh-ı mektebüm
Ḳays-ı rāhat-düşmenüm ḫasret-nigāh-ı mektebüm
2. Eylemez raġbet o tıfl-ı 'işveger bī-hūde ben
Murġ-ı cān ber-kef devān-ı pūyegāh-ı mektebüm
3. Kuḫl-ı nāzı benden alsun şimdi söyleñ rūzgār
Bes ki ten-ālūde-i ḫāk-ı siyāh-ı mektebüm⁹⁷⁰
4. Şu'leyüm efsürde āh-ı serd ile bir tıfl için
Bü'l-'aceb bī-çāre meczūb-ı günāh-ı mektebüm
5. Yanuma gelmez Kelīmā ol ğazāl-ı deşt-i nāz⁹⁷¹
Özge Mecnūnum ki ben pūyān-ı rāh-ı mektebüm⁹⁷²

164.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün⁹⁷³

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Gözümden nāz ile pinhān olaldan ol perī-zādum

⁹⁶⁶ 162. A.41b; R.38b; H.29b; -L; M.26a; Ü.35b

⁹⁶⁷ 2a R.39a

⁹⁶⁸ 5b merdūd : dūd R., Ü.

⁹⁶⁹ 163. A.41b; R.39a; H.30a; -L; M.26a; Ü.35b

⁹⁷⁰ 3b ḫāk: ḫāk A.

⁹⁷¹ 5a M.26b

⁹⁷² 5b A.42a

⁹⁷³ 164. A.42a; R.39a; H.30a; L.21a; M.26b; Ü.35b

Degüldür kâbil-i ta'bîr derd-i cân-ı nâ-şādum

2. Ben ol âteş eser şayd-ı siyâsetgâh-ı 'aşkum kim
Yanar bî-ittişâl-ı gerdenüm şemşîr-i cellādum
3. Siyeh-mest-i mey-i 'aşk-ı elestüm bezm-i dünyāda
'Aceb mi girye-i bî-hûde olsa şimdi mu'tādum
4. Kır el almadan şofî görünmez şûret-i ma'nî
Benüm pîr-i muğân destindedür mir'ât-ı irşādum⁹⁷⁴
5. Kelīmā kaşr-ı mînâ-yı dilüm vîrâne tarh itmiş
Uran da dest-i kudret saḥ-ı imkân üzre bünyādum⁹⁷⁵

165.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün⁹⁷⁶

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şanmañuz kim bî-sebep çāk-ı girîbân eyledüm
Yāre 'arz-ı sîne-i pür dāğ-ı sūzân eyledüm
2. Ğayra 'arz itsün varup te'sîr-i mehtâb-ı ümîd
Ben ketân-ı cismi vakf-ı dāğ-ı hırmân eyledüm
3. Dāğlar yaḳdum fezâ-yı sîne-i sūzânuma⁹⁷⁷
Sa'y ile bir külhanı reşk-i gülîstan eyledüm⁹⁷⁸
4. Ger Ḥalîl itdiyse rāh-ı 'aşka ferzendin fedâ
Öz vücūdum ben senüñ yoluñda kurbân eyledüm
5. Ol kadar urdum Kelīmā el nikât-ı nazma kim
Nüşâ-i eş'arımı maḥsūd-ı akrân eyledüm⁹⁷⁹

166.

Me'ûlû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ûlûn⁹⁸⁰

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Câm lebini eyledi leb-rîz-i tebessüm
Ol gonce-i nev-bāve-i gülzâr-ı tekellüm
2. 'Arz eyleme gel 'arîzuñı ey şeh-i bî-dād
Besdür ki olur muntazır-ı erbâb-ı tazallüm⁹⁸¹

⁹⁷⁴ 4b destindedür: destümdendür R.

⁹⁷⁵ 5b saḥ-ı: levḥ-i L.

⁹⁷⁶ 165. A.42a; R.39a; H.30a; L.22b; M.26b; Ü.36a

⁹⁷⁷ 3a R.39b

⁹⁷⁸ 3b külhanı: külhanı

⁹⁷⁹ 5b eş'arımı: eş'arımı L. / akrân: Ḥassân A.

⁹⁸⁰ 166. A.42a; R.39b; H.30b; -L; M.26b; Ü.36a

⁹⁸¹ Besdür: Beskdür Ü.

3. Kaldı ser-i zülfüñ gibi bir kâfir elinde
Kurtulmadı hayfâ dil-i nâdîde terehhüm
4. Ben cân virirüm yoluña cân virmege cânâ
Gelmez dil-i âşüfteye hîç fikr-i tevehhüm
5. Sür ‘arşa-i ma‘nâda Kelīmā ser-i rahşuñ⁹⁸²
Kimse idemez saña bu vādîde taḳaddüm

167.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün⁹⁸³
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Fasıl-ı güldür güzer-i cânib-i bâğ eyleyelüm
Mey-i gül-gün içelüm kesb-i dimâğ eyleyelüm
2. Tâb-ı mülden kızarursa ruḥuñ ey ḡonce-dehen⁹⁸⁴
Lâleveş ḡoncelerüñ baḡrını dâğ eyleyelüm⁹⁸⁵
3. Kuralum şâh-ı ḡama sînede bir meclis-i ḡaş⁹⁸⁶
Dili pervâne aña dâḡı çerâḡ eyleyelüm⁹⁸⁷
4. İdelüm ol gözi âhû ile seyr-i şahrâ
Nice bir meskenümüz künc-i ferâḡ eyleyelüm⁹⁸⁸
5. Nice bir ola Kelīmā yerümüz tîh-i ḡınâ
Faşıl-ı güldür güzer-i cânib-i bâğ eyleyelüm⁹⁸⁹

168.

Fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün⁹⁹⁰
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Zerreyem mihrüm o gül-ruḥsâr-ı âlimdür benüm
Reşk-i ḡurşîdüm ḡaṭṭ-ı dil-ber zevâlümdür benüm
2. Oldum isti‘dâd ile Cemşîd-i evreng-i elem
Câm-ı ḡam gerdünde-i bezm-i ḡayâlümdür benüm
3. Olmışam çâh-ı zeneḡdânında bir şūḡuñ esîr

⁹⁸² 5b A.42b

⁹⁸³ 167. A.42b; R.39b; H.30b; -L; M.26b; Ü.36a

⁹⁸⁴ 2a kızarursa: ḡo kızarsuñ R., H., Ü.

⁹⁸⁵ 2b eyleyelüm: -H, -Ü

⁹⁸⁶ 3a ḡaş: ḡaş A.

⁹⁸⁷ 3b Dili :Dil-i R., Ü. / dâḡı: dâḡ-ı R., Ü. eyleyelüm: -H

⁹⁸⁸ 4b eyleyelüm: -H

⁹⁸⁹ 5b M.27a / eyleyelüm: -H

⁹⁹⁰ 168. A.42b; R.39b; H.30b; -L; M.26b; Ü.36a

Vak‘ā-i Bījen nazīr-i ḥasb-i ḥālūmdür benüm

4. Gūş idüp feryādumı kūyında ol āfet dimiş⁹⁹¹
 Āh-ı dil-süz-ı Kelīm-i hoş-makālūmdür benüm⁹⁹²

169.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün⁹⁹³

— — + / + — — + / + — — + / + — —

1. Hicrānuñı kim bu dil-i mağmūma getürdüm
 Her dīdeye bir gevher-i manzūme getürdüm
2. Yok secde-i ikbāl-i nazār ğayrı bütānda
 Deyr-i dile çok şūret-i mevhūme getürdüm⁹⁹⁴
3. Ümniyye-i lā‘lūñle saña gevher-i cānı
 Şordum bu imiş ‘ādet-i mersūme getürdüm
4. Teshīr-i sūḥan kalmış idi mülk-i ‘Acemde
 Ol revnaķı i ‘cāz ile ben Rūma getürdüm
5. Şāyeste-i dergāhı degül gerçi Kelīmā⁹⁹⁵
 Bu gevher-i nā-yābı o maḥdūma getürdüm

170.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün⁹⁹⁶

+ — + — / + + — — / + — + — / — —

1. Benem ki şöhret-i lütfuñla dilde meşhūrum
 Henüz ruhşat-ı zevķ-i nezāreden dūrum
2. Görüp o dār-ı ser-i zülfı keşf-i rāz idesin⁹⁹⁷
 Helāk-ı cānını özler ğarīb-i Manşūrum
3. Fiğān ki görmez olaldan o çeşm-i bīmārı⁹⁹⁸
 Firāz-ı pister-i bī-rāḥatīde rencūrum
4. Kelīm cismüm olaldan muḥāt-i şu‘le-i dāğ⁹⁹⁹
 Mişāl-i heykel-i naḥl-ı tecelli-i Tūrum

⁹⁹¹ 4a R.40a; Ü.36b

⁹⁹² 4b benüm: -R

⁹⁹³ 169. A.42b; R.40a; H.31a; -L; M.27a; Ü.36b

⁹⁹⁴ 2b şūret: nokṭa R., Ü.

⁹⁹⁵ 5a A.43a

⁹⁹⁶ 170. A.43a; R.40a; H.31a; -L; M.27a; Ü.36b

⁹⁹⁷ 2a keşf: kefen R.

⁹⁹⁸ 3a çeşm-i: çism-i R., M., Ü.

⁹⁹⁹ 4a cism: cismüm R., H., M., Ü.

171.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fā'lün¹⁰⁰⁰

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Şehīd-i tīg-i ğamam ğarķ-ı şu'le-i nūrum
Esīr-i ḥasret-i didār-ı şām-ı dīcūrum
2. Delindi sīne-i nāy-ı vüçūd-ı rencūrum
Ḥurūş-ı nālede reşķ-i girift-i Manşūrum
3. O pisterī-i gamām ki ferāş-ı rāḥatla
Mişāl-i rīze-i elmās-zaḥm-ı nā-sūrum¹⁰⁰¹
4. Yegāne gevherüm ammā olinmadı teşhīş¹⁰⁰²
Bu köhne ḥānede mānend-i künc-i mestūrum

172.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fā'lün¹⁰⁰³

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Benem ki ḥasret-i rūyuñla dīde pür-ḥūnum
Ġarīķ-i ğavṭa-i deryā-yı eşķ-i gül-gūnum
2. Hemīşe yollarum eyler sirişķ-i ter gül gül¹⁰⁰⁴
Çü lāle zīnet-i kühsār-ı deşt-i hāmūnum
3. Alışdı keş-me-keş-i dest-i ğamla ceyb-i göñül
Mişāl-i kūşe-i dāmān-ı şaḥş-ı medyūnum
4. Ḥarāb-ı kāviş-i müjgān iken dil-i cigerüm¹⁰⁰⁵
'Aceb 'aceb ki o çeşm-i siyāha meftūnum
5. Fiğān ki yanuma gelmez Kelīm o vahşī ğazāl
Muķīm-i künc-i firāķum ğarīb-i Mecnūnum¹⁰⁰⁶

173.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁰⁰⁷

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Şanmañ beni tilmīz-i sebaķ-ḥān-ı fūnūnum

¹⁰⁰⁰ 171.A.43a; R.40a; H.31a; -L; M.27a; Ü.36b

¹⁰⁰¹ 3b zaḥm: zaḥm R.

¹⁰⁰² 4a olinmadı: olinmadum R., H., Ü.

¹⁰⁰³ 172. A.43a; R.40a; H.31b; L.21a; M.27a; Ü.36b

¹⁰⁰⁴ 2a R.40b

¹⁰⁰⁵ 4a Ü.37a / Ḥarāb: Ḥarāb R., H., L., M., Ü. / dil-i: dil ü R., H., Ü.

¹⁰⁰⁶ 5b M.27b / künc-i: deşt-i L.

¹⁰⁰⁷ 173. A.43b; R.40b; H.31b; -L; M.27b; Ü.37a

- ‘Aklum ki fūrū-gerde-i ser-i levḥ-i cünūnum
2. Keṣṭī yem ü gerdünde-i gird-āb-ı telāṣī
Deryā yem ü bī-behre-i ādāb-ı sūkūnum
3. Geh vir heves mesken ü geh kıbleñe başı
Güm-kerde rehüm muntazır-ı rāh-ı nümūnum
4. Māhiyyetüm idrāk idemez ‘aql-i güher-senc
Ben naḳṣ-ı ‘aceb reṣk-i dil-i būḳalemūnum¹⁰⁰⁸
5. Sīm-āb-ı dil āzürde-i mahrūmi-i ārām
Ben muṣṭarib-i gerdiş-i nüh cām-ı nügūnum
6. Düşdüm yüzini görmeyeli ḥançer-i hicre¹⁰⁰⁹
Mānend-i Kelīm ol gül için ğarḳ-ı be-ḥūnum

174.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹⁰¹⁰
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Yazan da kıl-k-i ḳudret levḥ-i imkān üzre taşvīrüm
Aña zencīrlər kılmış deḥān-ı āh-ı şeb-gīrüm
2. Olup dūd-ı terahḥum ḥ‘āh-ı sīnem çeşmüme perde
Beni mahrūm-ı seyr-i ḥüsnüñ itdi sū’-i tedbīrüm
3. Girer āteşlere kılmış benüm gūya yed-i ḳudret¹⁰¹¹
Heyülā-yı semenderle mürebbā vaḳt-ı taḥmīrüm¹⁰¹²
4. N’içün rüy-ı şahādet cilve kılmaz devr-i çeşmüñde
Nedür bismilgeh-i kūyuñda bilmem vech-i te’ḥīrüm
5. N’ola şi‘rüm okındukça Kelīmā olsalar sākit
İder dem-beste ebnā-yı zamānı ḥüsn-i ta‘bīrüm

175.

Fā‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün¹⁰¹³
- + - - / + - + - / - -

1. Ser-be-ser dāğ dāğdur göñlüm
Tekye-i pūr-çerāğdur göñlüm

¹⁰⁰⁸ 4b reşk: resk R.

¹⁰⁰⁹ 6a ḥançer: ḥançer R.

¹⁰¹⁰ 174. A.43b; R.40b; H.32a; -L; M.27b; Ü.37a

¹⁰¹¹ 3a R.41a

¹⁰¹² 3b taḥmīrüm: taḥmīrüm R.

¹⁰¹³ 175. A.43b; R.40b; H.31b; -L; M.27b; Ü.37a

2. Evc-i gerdün-ı inzivāda döner
Mîhr-i çarḥ-ı ferāğdur göñlüm
3. Vaşl-i dil-ber de olsa meyl itmez
Ol kadar bî-dimāğdur göñlüm
4. Baht-ı düşmen Kelīm-i ḥasta mişāl¹⁰¹⁴
Ser-be-ser dāğ dāğdur göñlüm¹⁰¹⁵

176.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹⁰¹⁶
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Verd-i ruḥsāruñu ey muğbece göster görelüm
Nicedür naḳş-ı gül-i rūḥ-ı muşavver görelüm
2. Sākiyā āyine-i sāğarı tut ‘arızuñā
Māha ‘aks eyledüğün mîhr-i münevver görelüm
3. Ey ṭabīb-i dil-i ‘ālem bize bir çāre meded
Nice bir cānı esīr-i ğam-ı pister görelüm¹⁰¹⁷

177.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹⁰¹⁸
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Çekelüm hicrūñi ey münkir-i ülfet görelüm
Nic’olur ‘ākıbet-i kār bu ḥasret görelüm
2. Bir zamān şabr idelüm dāḥī ne taḥrīr itmiş
Ser-i pür-şī‘rümüze kātib-i kudret görelüm¹⁰¹⁹
3. Vir meded lenger-i zülfüñle sükün fülk-i dili
Nice bir ğavṭa ḥūr-ı ḳulzüm-i fūrḳat görelüm¹⁰²⁰
4. Açıl ey gonce gül-i bāğ-ı leṭāfet yüzüñi
Nice bir müstetir-i perde-i ‘işmet görelüm
5. Akıdup yaşumı ol şūḥ Kelīmā dir imiş¹⁰²¹

¹⁰¹⁴ 4a ḥasta: ḥasta R.

¹⁰¹⁵ 4b A.44a

¹⁰¹⁶ 176. A.44a; R.41a; H.32a; -L; -M; Ü.37b

¹⁰¹⁷ 3b ğam-ı pister: pister-i ğam R.

¹⁰¹⁸ 177. A.44a; R.41a; H.32a; -L; M.27b; Ü.37b

¹⁰¹⁹ 2b görelüm: -H

¹⁰²⁰ 3b görelüm: -H

¹⁰²¹ 5a M.28a

Var mıdur dāhī o dil-ḥastada tākat görelüm¹⁰²²

178.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹⁰²³

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Olup derd-i tegāfūl cism-i cāna raḥne-zen gitdüm
Helāk oldum ğam-ı hicrūñle cānā işte ben gitdüm
2. Ne zaḥm-ı re’s-i Ferhādı ne rīş-i sīne-i ‘azrā
Bu bismilgehden āḥir şermsār-ı merd ü zen gitdüm¹⁰²⁴
3. Şehīd-i kūçe-i ‘aşkum muḥāt-ı şu‘le-i dāğum
Bu rezm-ābād-ı ğamdan şanma maḥrūm-ı kefen gitdüm¹⁰²⁵
4. Alışdı şu‘le-i derdūñ serūmden rişte-i cāna
Mişal-i şem‘-i meclis girye-nāk ü ḥande-zen gitdüm¹⁰²⁶
5. Kelīmā ḳande varsam āteşüm sūzan ider ḥaşıl
Bu bāğ-ı köhnede maḥrūm-ı dīdār-ı çemen gitdüm¹⁰²⁷

179.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹⁰²⁸

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ben ol mestüm ki ḳayd-ı fikr-i vuşlatdan müberrāyum¹⁰²⁹
Şikest-i cām-ı maḳşūd eylemiş özge şeydāyum¹⁰³⁰
2. ‘Aceb mi ḳālbüm müstāğni-i cevḫ-i mekân olsa
Bu deyr-i süfle-perverde ne şüret ne heyūlāyum
3. O Ferhādum ki maḥrūm-ı cemāl-i ḥūb-ı Şīrīnüm
O Mecnūnum ki me’yūs-ı nigāh-ı luṭf-ı Leylāyum
4. Hemīşe dil-ber-i maḥcūb elindendür benüm nālem
Bu zīr-i perde-i haftümde hem-derd-i Züleyḥāyum
5. Kelīm oldum helāk-ı siḥr-i çeşmi bir bütüñ gerçi
Yine i‘cāz-ı iḥyā-yı ma‘ānīde Mesṭḥāyum¹⁰³¹

¹⁰²² 5b ḥastada: ḥastada R.

¹⁰²³ 178. A.44a; R.41a; H.32b; -L; M.28a; Ü.37b

¹⁰²⁴ 2b gitdüm: -H, -Ü

¹⁰²⁵ 3b gitdüm: -H

¹⁰²⁶ 4b gitdüm: -H, -Ü

¹⁰²⁷ 5b R.41b

¹⁰²⁸ 179. A.44b; R.41b; H.32b; L.21a; M.28a; Ü.37b

¹⁰²⁹ 1a ḳayd-ı fikr-i: fikr-i ḳayd-ı R., Ü.

¹⁰³⁰ 1b Şikest-i: Şikeste-i R., Ü.

¹⁰³¹ 5b Ü.38a

180.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün¹⁰³²

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. ‘Aceb mi varsa ḥarābe bu ğamla aḥvālim
Açılmadı gice meclisde ol gül-i ālim
2. Bu deñlü cevre taḥammül olur mı hiç dilde¹⁰³³
Nigāh-ı merhamet itmez mi ol şeh-i zālīm
3. Esīr-i ğarḳ-abe-hūnum ‘aceb mi ḥīn-i mezād
Dönerse pençe-i mercāna dest-i delālüm
4. Muşavvir olmasa mihr-i cemālūñ olmaz idi
Bu deyr-i köhneye hiç zerre deñlü iḳbālüm
5. Dirīġ-i verd-i Kelīmā ki ḳaldı pejmürde
Açılmadın gül-i nev-ḥīz-i bāġ-i āmālüm

181.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹⁰³⁴

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Meded āzürde-i devr-i sipihr-i bī-devām oldum
Dolandur sāġar-ı mīnāyı sākī ben tamām oldum
2. Ğam-ı eyyāma gördüm yok nihāyet Cem gibi ben de
Muḳīm-i kūşe-i mesnedgeh şürb-i müdām oldum
3. Çıḳardum gūş-ı dilden ḥalka-i ümmīd-i dünyāyı¹⁰³⁵
Gedā-yı bī-ser ü sāmān idüm şāh-ı be-nām oldum
4. Alışdum būy-i dil-cūy-ı gül-i şād-āb-ı ḥırmāna¹⁰³⁶
Egerçi bir samān-ālūde-i derd-i zükām oldum
5. Ğam-ı ḥırmān ile ülfet Kelīm ol deñlü ḳıldum ki¹⁰³⁷
Derün-ı cān ü dilden münkir-i zevḳ-i merām oldum¹⁰³⁸

182.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹⁰³⁹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

¹⁰³² 180. A.44b; R.41b; H.32b; -L; M.28a; Ü.38a¹⁰³³ 2a dile: dilde R., Ü.¹⁰³⁴ 181. A.44b; R.41b; H.33a; -L; M.28a; Ü.38a¹⁰³⁵ 3a gūş-ı: gūş u A.¹⁰³⁶ 4a ḥırmāna: ḥırmāna A.¹⁰³⁷ 5a ḳıldum ki: ḳıldum kim R., H., M., Ü.¹⁰³⁸ 5b A.45a; M.28b / oldum: -H, -Ü¹⁰³⁹ 182. A.45a; R.42a; H.33a; -L; M.28b; Ü.38a

1. Ten-i hākīde var ‘aşkuñ dil-i divāneden bildüm
Ben ol gencīne-i medfūnı vīrāneden bildüm
2. Muḳarrer eyledüm emr-i helāküm vaz‘-i çeşmüñden
Zuhūr-ı ḳatl-i cām-ı sūziş-i meyḥāneden bildüm¹⁰⁴⁰
3. Degüldür cām-ı meclis her zamān şāhib-ḳadem gördüm¹⁰⁴¹
Fenā-yı devr-i çarḥı gerdiş-i peymāneden bildüm
4. Bilürdüm dāğ-ı fūrḳat yaḳduğın murğ-ı dil ü cānı
Vücūdī şem‘-i vuşlat yaḳduğın pervāneden bildüm¹⁰⁴²
5. Kelīmā gamzesiyle itmesem ger güft-ı gū ḳaşdüm¹⁰⁴³
Ol āfet olmadı meclisde dün gūyā neden bildüm

183.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹⁰⁴⁴

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ne çāre tūt ki olmış reşk-i büstān-ı cinān ‘ālem
Hücūm-ı ḡamdan itmez meyl-i geşt-i gülsitān ālem¹⁰⁴⁵
2. Oñulmaz merhem-i kām ile zaḥm-i cān-ı nā-şādum
Ḥayāt-ı tāze bulmaz olsa gāha nemçe-gān ‘ālem
3. Ḳalur mı şüret-i devr-i teselsül levḥ-i imkānda¹⁰⁴⁶
Yıḳılmaz mı bu deyr-i nüh-revāḳ-ı imtiḥān bilmem
4. Ne devlet ḳurtarur dest-i ecelden cānı ne ḳuvvet
Ḳanı Hüşeng ü Keykāvus u Nīrem Ḳahramān Rüstem
5. Kelīmā nükte-perdāzum ki ḥāmem başlasa siḥre¹⁰⁴⁷
Olurlar cümle yārān-ı sūḥandān-ı cihān ebkem

184.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁰⁴⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Āh kim hergiz belā-yı ḡamdan āzād olmadum
Bezm-i dünyāya gelelden bir nefes şād olmadum

¹⁰⁴⁰ 2b cām-ı: cānum R., H., M., Ü. / şūriş-i: sūziş R., Ü.

¹⁰⁴¹ 3.beyit: -A

¹⁰⁴² 4b bildüm: -A, -Ü

¹⁰⁴³ 5a güft-ı: güft ü R., M., Ü.

¹⁰⁴⁴ 183. A.45a; R.42a; H.33a; -L; M.28b; Ü.38a

¹⁰⁴⁵ 1b meyl: -A

¹⁰⁴⁶ 3a Ü.38b

¹⁰⁴⁷ 5a H.33b

¹⁰⁴⁸ 184. A.45a; R.42a; H.33b; -L; M.28b; Ü.38b

2. Gerçi mahrûm-ı merâm oldum velî kām olmağa
Ehl-i dünyādan bile memnûn-ı imdād olmadum¹⁰⁴⁹
3. Dil verelden saña memnûnum ki hırmân ülfetüm
Bilmedüm vuşlat nedür anuñla mu‘tād olmadum

185.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁰⁵⁰
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Def‘-i vahşet kıılmağa bir yār-ı hem-dem bulmadum
Geldüm ammā n’eyleyem dünyāda ādem bulmadum
2. Çārsū-yı hānķāh-ı dehri kıldum cüst ü cū¹⁰⁵¹
Pīr-i muğveş bir dil-āgāh-ı müsellemler bulmadum¹⁰⁵²
3. Çeşm-i sākīdūr hārābat ehlini cezbeyleyen
Yohsa dil vīrānede ben daħme-i Cem bulmadum¹⁰⁵³

186.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün¹⁰⁵⁴
+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Yegāne beste-be-zencīr-i āşk-ı hūbānum¹⁰⁵⁵
Esīr-i hālķa-be-gūş-ı dü zūlf-i pīçānum
2. Yanar durur gice gündüz serümde şu‘le-i dāğ
Bu köhne deyr-i ‘anāda çū şem‘-i rehbānum
3. Kelīm-i mu‘cize-perdāz-ı da‘vi-i hezzüm¹⁰⁵⁶
Sūhanda reşk-i füsūn-ı zahīr-i Selmānum

ĤARF-ÜN-NÜN

187.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹⁰⁵⁷
- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Ey meşķ-i cefā meşģale-i ġaddār-ı debistān¹⁰⁵⁸

¹⁰⁴⁹ 2b bile: hele R., Ü.

¹⁰⁵⁰ 185. A.45a; R.42b; H.33b; -L; -M; Ü.38b

¹⁰⁵¹ 2a A.45b / cüst ü cū: cüst-cū A.

¹⁰⁵² 2b muğveş: mağşūş A. / bulmadum: -H

¹⁰⁵³ 3b R.42b

¹⁰⁵⁴ 186. A.45b; R.42b; H.33b; -L; -M; Ü.38b

¹⁰⁵⁵ 1a hūbānum: hūbānum R.

¹⁰⁵⁶ 3.beyit: Ü. nüshasında sayfa kenarına yazılmış.

¹⁰⁵⁷ 187. A.45b; R.42b; H.34a; -L; M.28b; Ü.39a

¹⁰⁵⁸ 1a meş‘ale-i: meşģale R., H., Ü.

V'ey çeşm-i tegāfülger-i der-kār-ı debistān¹⁰⁵⁹

2. Ben rişte-i cān-ber kef-i ümmīd-i vişālūñ
Sen Yūsuf-ı zīnetger-i bāzār-ı debistān
3. Ey büt ne okıtsun saña kim hayret-i hüsñüñ
Üstāduñ ider şūret-i dīvār-ı debistān
4. Hem itdi beni çeşm-i sihr-sāzına meftūn
Hem münkir-i ülfetdür o 'ayyār-ı debistān
5. Virdüm gözi āhū dili bir tıfla Kelīmā¹⁰⁶⁰
Mecnūn-şıfat olsam n'ola devvār-ı debistān

188.

Mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün¹⁰⁶¹
-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Kalmaz güzelüm zāhidūñ āh-ı şehirinden
Mest-i mey-i 'aşkuñ hāzer it giryelerinden
2. Şanma anı sen encüm-i rahşendedür ey māh¹⁰⁶²
Zeyn oldı felek şu'le-i āhum şererinden¹⁰⁶³
3. Rahm it ki gelen ehl-i dilūñ hūn-ı cigerdür¹⁰⁶⁴
Fevvāre-i leb-rīz-i leb dīdelerinden¹⁰⁶⁵
4. Ey çeşm-i terüm ağla ki mānend-i dūr-i eşk¹⁰⁶⁶
Düşdüm bu şeh-i milket-i hüsñüñ nazarından
5. Vā'iz bizi sen dūzağ ile korkudamazsuñ
Bir lem'adur ol Tūr-ı maḥabbet şecerinden¹⁰⁶⁷
6. Şāh olsa kişi 'aklı eger var ise serde
Hoşnūd olamaz 'ömr-i felāket güzlerinden
7. 'Aşk 'āleminüñ yollar bismilgeh-i ğamdur
Zāhid hāzer it gitme bu rāhuñ ḥaṭarından
8. Olursa nişimengeh-i şad tīşe-i miḥnet

¹⁰⁵⁹ 1b V'ey: Ey R.

¹⁰⁶⁰ 5a gözi āhū dili: -A

¹⁰⁶¹ 188. A.45b; R.43b; H.34b; -L; M.28b; Ü.40b

¹⁰⁶² 2a H.35a / rahşendedür: rahşendedür R.

¹⁰⁶³ 2b āhum: āh-ı R., Ü.

¹⁰⁶⁴ 3a M.29a / Rahm: Rahm R.

¹⁰⁶⁵ 3b leb-rīz: leb-zīr R., Ü.

¹⁰⁶⁶ 4a A.46a

¹⁰⁶⁷ 5b şecerinden: secerinden R., Ü.

Kimdür şoran erbāb-ı gamuñ derd-i serinden

9. Mestāne Kelīm itdi gice kaşd-ı helāküm
Ol büt ki Mesīhā görünürdi üzerinden

189.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün¹⁰⁶⁸
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. İder düşnām-ı āh itsem verā-yı perde-i lebden
Fiğān ey h̄‘āce-i cān-āşnā ol tıfl-ı mektebden
2. Esīr-i hār-ı hicrān itmesün bülbüllerin ol gül¹⁰⁶⁹
Şakınsun tazedür āh-ı seherden nāle-i şebden
3. Gice germiyyete ol mehle ruḥşat virmedi bir dem¹⁰⁷⁰
Fiğān yerden göge varınca baht-ı tīre-kevkebdan
4. Yüzüñ her dem görirse secde-i iḳbāl ider lā-büt¹⁰⁷¹
Çıkardı seyr-i hüsnuñ ey şanem dünyāyı mezhebden
5. İdüp bezminde mahrem ol perī her şahş-ı nādānı
N’içün a‘rāz ider bilmem Kelīm-i şūh-meşrebden

190.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁰⁷²
— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Sīne-çāk ol ey serīr-i hüsne fer-güster olan¹⁰⁷³
‘Arz ider āyinesin zīrā ki İskender olan
2. Vā‘izā uçmak degül bu kurb-ı kūy-ı dostdur
Gelmesün bunda esīr-i kayd-ı hıfz-ı per olan
3. Bü’l-heves pergāle-i hūn-ı cigerdür zann ider
Rīze-i yākūtdur sīnemde hākister olan
4. Gelsün ey şoftı tarīk-i ‘aşkda cānından geçen
Ṭayy ider ol menzili bī-kayd-ı bīm-i ser olan
5. Zaḥm-ı şemşīr-i zebānumdan hāzer kılsun Kelīm¹⁰⁷⁴
Ḳadrüm iz‘ān itmeyen fehm-i sūḥandan hār olan

¹⁰⁶⁸ 189. A.46a; R.42b; H.34a; -L; M.29a; Ü.39a

¹⁰⁶⁹ 2a bülbüllerin: bülbüleri R., Ü.

¹⁰⁷⁰ 3a R.43a; H.34b

¹⁰⁷¹ 4a dem: kim R., H., M., Ü.

¹⁰⁷² 190. A.46a; R.43a; H.34a; -L; M.29a; Ü.39a

¹⁰⁷³ 1a hüsne: hüsne R.

¹⁰⁷⁴ 5a A.46b

191.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün¹⁰⁷⁵

-- + / - + - + / + -- + / - + -

1. Hatdur çerāğ-ı mihr-i ruḥuñ dil-peẓîr iden
Şebdür felekde meş'al-i mäh-ı münîr iden
2. Kılmış beni esîr-i ḥam-ı zülf-i miḥnetüñ¹⁰⁷⁶
Evreng-i ḥüsnisin gül-i âli emîr iden¹⁰⁷⁷
3. İtmiş aña biri de ser-i ehl-i 'aşkı top
Meydân-ı derdi cāygeh-i dâr u gîr iden
4. Ümmîd-i seyr-i kākülüdür ol bütüñ bizi¹⁰⁷⁸
Ġurbet diyâr-ı kâfir-i gamda esîr iden¹⁰⁷⁹
5. Kılmış hazîz-i tîh-i taḥassür yerin Kelîm
Evc-i süḥanda ṭab'umı reşk-i zahîr iden¹⁰⁸⁰

192.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁰⁸¹

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Dür itdi beni ol büt-i âfet-nigehümden
Feryād benüm şümi-i baḥt-ı siyehümden
2. Bir âteşe düşdüm ki yaḳar 'âlemi ölsem
Ḳabrümde çıkan şu'le zebân-ı giyehümden
3. Mecnûn gibi cānâ beni kıl bî-ser ü bi-pâ
Ḳurtar beni de minnet-i keşş-i külehümden
4. Ben Ḥüsrev-i şāḥib-ḥaşum-ı 'aşḳum 'aceb mi¹⁰⁸²
Dür olmaz ise peyk-i belâ pîş-i rehümden
5. Mânend-i Kelîm āha ne ḥâcet bilür ol yâr
Aḥvâl-i dil-i zārumı vaz'-ı nigehümden

193.

¹⁰⁷⁵ 191. A.46b; R.43a; H.34b; -L; M.29a; Ü.39a

¹⁰⁷⁶ 2a miḥnetüñ: maḥbetüñ R., Ü.

¹⁰⁷⁷ 2b ḥüsne: -A

¹⁰⁷⁸ 4a Ü.39b

¹⁰⁷⁹ 4b diyârı: diyâr-ı R., H., M., Ü.

¹⁰⁸⁰ 5b M.29b

¹⁰⁸¹ 192. A.46b; R.43a; H.34b; -L; M.29b; Ü.39b

¹⁰⁸² 4a R.43b

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁰⁸³

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Derdünle ne dem girye vü efgān iderin ben
Deryāları ğark-ı yem-i tūfān iderin ben
2. Mecnūn gibi bī-hūde özüm eylemem 'üryān
Dāğ-ı ğām-ı hicrānuñı pinhān iderin ben
3. Hicrānuña şabr eyliyemem künc-i belāda¹⁰⁸⁴
Dīvāne gibi çāk-ı girībān iderin ben
4. Seyl-āb-ı sirişkümle söner āteş-i āhum¹⁰⁸⁵
Ger ağlamasam 'ālemi sūzān iderin ben¹⁰⁸⁶
5. Eş'arumı Rūm içre Kelīmā bu gidişle
Reşk-i dil-i i'cām-ı sūhāndan iderin ben

194.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁰⁸⁷

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. 'Āşıkın öldürici bir büt-i zībā sensin
Naşīh-i nüsha-i āyīn-i Mesīhā sensin
2. Saṭḥ-ı 'ālemde bulunmaz saña ey meh sānī
Bir 'aceb gevher-i nūh-ḥoḳḳa-i mīnā sensin
3. Kırduġuñ ḥastalara gökde melekler ağlar¹⁰⁸⁸
Bā'ış-i şūr-ı felek āfet-i dünyā sensin
4. Görenüñ 'aklın alursın giderüp tākātini¹⁰⁸⁹
Mālik-i ḥāşiyet-i cevher-i şahbā sensin
5. Saña āşüfte olursa n'ola bakdukça Kelīm
Māh-ı āyine-i nūr-ı tecellā sensin¹⁰⁹⁰

195.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁰⁹¹

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Her lahẓada çevgān-zen-i şad seng-i cefāsın

¹⁰⁸³ 193. A.46b; R.43b; H.35a; -L; M.29b; ü.39b

¹⁰⁸⁴ 3a Ü.40a

¹⁰⁸⁵ 4a A.47a

¹⁰⁸⁶ 4b; -R, -Ü / R. ve Ü. nüshasında 4b yerine 3b'nin aynısı yazılmıştır.

¹⁰⁸⁷ 194. A.47a; R.44a; H.35a; L2.2a; M.29b; Ü.40a

¹⁰⁸⁸ H.35b

¹⁰⁸⁹ 4a alursın; alursuñ R., Ü.

¹⁰⁹⁰ 5b tecellā: mücellā L.

¹⁰⁹¹ 195. A.47a; R.44a; H.35b; -L; M.29b; Ü.40a

Üftâdelerüñ başuna bir özge belâsın

2. Dir her gören ol cām-ı lebi ‘aqlına yā Hū
Hāşıyyet-i meydānda bile hoş-rübāsın¹⁰⁹²
3. Yok tākāt-ı nezzāre o ruhsāre gözümde
Hūrşīd-i dıraḥşān da disem saña sezāsın
4. Pervāne gelür gözde ḥayālūñ dem-i ḥasret¹⁰⁹³
Naḳş-ı ruḥı çeşmümde uçan murğ-ı hümāsın
5. Mümkün mi taḥammül dile ey berḳ-i tecellī
Ol āteş-i cān-süz ile kim cılve-nümāsın
6. Çok gerçi Mesihā geçinür sözde Kelīmā
Sen tarz-ı ‘aceb şā‘ir-i pākīze edāsın¹⁰⁹⁴

196.

Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün¹⁰⁹⁵
+ - - - / + - - - / + - -

1. Unutduñ zaḥm-ı derd-i mübtelāsın¹⁰⁹⁶
Güzeller böyle mi gözler gedāsın
2. Ğarīḳ-i bahr-ı ‘aşkuñdan ne kaçduñ¹⁰⁹⁷
Kişi hiç terk ider mi aşnāsın
3. Çıkarma oklarıñ sīnemde tursun
Ḳo çeksün dil biraz zaḥmuñ belāsın¹⁰⁹⁸
4. Hemān bī-hūdedür feryādum ey dost
Dilūñ sen añlamazsın müdde‘āsın¹⁰⁹⁹
5. Yoluñda naḳd-ı cān virmek dilermiş
Ḳabūl eyle Kelīmūñ iltimāsın

197.

Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün¹¹⁰⁰
+ - - - / + - - - / + - -

¹⁰⁹² 2b hoş-rübāsın: hūş-rübāsın A. / hūş-rübāsın: hos-rübāsın M.

¹⁰⁹³ 4a ḥayālūñ: ḥayālūñ R., H., M., Ü.

¹⁰⁹⁴ 6b M.30a

¹⁰⁹⁵ 196. A.47a; R.44b; H.35b; -L; M.30a; Ü.40b

¹⁰⁹⁶ 1a derd-i: -A / zaḥm-ı derd-i: zaḥm-ı ḡamze-i H., M.

¹⁰⁹⁷ 2a A.47b

¹⁰⁹⁸ 3b zaḥmuñ: zaḥmuñ R.

¹⁰⁹⁹ 4b Dilūñ: Dilin R., Ü. / añlamazsın: añlamazsuñ Ü.

¹¹⁰⁰ 197. A.47b; R.44b; H.36a; -L; M.30a; Ü.40b

1. Kaçarsın āšnādan bī-vefāsın
Ser-i ḥalka görünmez bir belāsın
2. Felek senden görür āyīn-i cevri¹¹⁰¹
Doğuz kıtsın felekden pür-cefāsın
3. Göñül almakda yokdır saña şānī
Naẓīrūñ görmedüm bir dil-rübāsın
4. Neden tā böyle kaçmak āšnādan
N'icün bī-gānelerle āšnāsın
5. Kelīm-i ḥasta-dil ölmek muḳarrer¹¹⁰²
Eger fehm eylemezseñ müdde'āsın¹¹⁰³

198.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹¹⁰⁴
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Tıfl-ı dilden giderüp meyl-i cihān gā'ilesin
Eyle yā Rab vaṭan baña fenā menzilesin¹¹⁰⁵
2. Mülk-i dil bir şeh-i zālimde qarār eyledi kim
Diñlemez kıllarınñ dest-i cefādan gilesin
3. Kesme 'āşıqlara qarşu ser-i zülf-i siyehüñ
Kırma erbāb-ı cününüñ güzelüm silsilesin
4. Kayğı dem geçti neşāt ile günü ehl-i dilün¹¹⁰⁶
Biz bu eyyām-ı gamuñ görmemişüz fāşılāsın
5. Müjde ol Yūsuf-ı gül-çehre dimiş saña Kelīm¹¹⁰⁷
Benden ol ḥasta murād-ı dil-i zārın dilesin

199.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹¹⁰⁸
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Açmayup sīneñi cān gibi nihān eylersin
Öldürürsin bizi ey gonca yamān eylersin¹¹⁰⁹

¹¹⁰¹ 2a senden: -A

¹¹⁰² 5a ḥasta: ḥasta R.

¹¹⁰³ 5b eylemezseñ: eylemezsen R., Ü.2

¹¹⁰⁴ 198. A.47b; R.44a; H.36a; -L; M.30a; Ü.40a

¹¹⁰⁵ vaṭan: vaṭanum R., Ü.

¹¹⁰⁶ 4a Kayğı: Kañkı R., H., Ü. / Kayğı: Kañı M.

¹¹⁰⁷ 5a Ü.40b

¹¹⁰⁸ 199. A.48a; R.44b; H.36a; L.22b; M.30a; Ü.40b

¹¹⁰⁹ 1b bizi: beni L.

2. Tıfl-ı nev-bāvesün ey cilveger-i mekteb-i nāz¹¹¹⁰
Gönlüñe her ne gelür anı hemān eylersin¹¹¹¹
3. Nice bir sine-hırāşendegi-i halk-ı cihān
Korkarın rāzumı ey nāle ‘ayān eylersin¹¹¹²
4. Alsa tīrin ele ber-zūrı nigāh-ı ğazabuñ¹¹¹³
Sīne-i hātır-ı ‘uşşākı nişān eylersin
5. Bir zamān neydi Kelīmā nıgehūñden şekveñ
Şimdi bakmaz yüzüme diyü figān eylersin

200.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹¹⁴

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Düşmenüm de hasta-i cān çeşm-i bī-dād olmasun¹¹¹⁵
Kimseler yā Rab zebūn-ı dest-i cellād olmasun
2. Taht-ı hüşnüñ şāhısın yüz vırme öyle zālīme¹¹¹⁶
Dest-i zülfūñden bu mülküñ kavmi ber-bād olmasun
3. Vaşla tercīh eyleyen hicrūñ murāda irmesün
Bilmeyen luṭf-ı ğamuñ bir laḫza dil-şād olmasun
4. Ger huzūr isterseñ İskender gibi cāh istemem
Rāḫatuñ taht-ı Süleymān gibi ber-bād olmasun¹¹¹⁷
5. Yāre geçmişler Kelīm itmez cefādan ḫaz diyü
Ol esīr-i pister-i hicrāna isnād olmasun

201.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹¹¹⁸

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Meded ey muğ-beçe geçtüğe ḫazer yanumdan
Şakın āteşkede-i sīne-i sūzānumdan
2. Nahl-ı nev-bāve-i tūr-ı ğam-ı ‘aşkum ki çıkar

¹¹¹⁰ 2a Ü.41a

¹¹¹¹ 2b Göñlüñe: Göñline R., Ü. / Göñlüñe her ne gelür anı hemān eylersin: Ne gelür ḫātırūña anı hemān eylersin L.

¹¹¹² 3b rāzumı: rāzumı R., L., Ü.

¹¹¹³ 4a ber-zūrı: ber-zūyı R., L., M., Ü.

¹¹¹⁴ 200. A.48a; R.44b; H.36b; -L; M.30b; Ü.40b

¹¹¹⁵ 1a hasta: ḫasta R.

¹¹¹⁶ 2a R.45a

¹¹¹⁷ 4b Rāḫatuñ: Rāḫuñ R.

¹¹¹⁸ 201. A.48a; R.45a; H.36b; L.22b; M.30b; Ü.41a

Ceste ceste şererüm çāk-ı girībānumdan

3. Fūrkatūñle giceler hūn-ı ciger nūş iderin¹¹¹⁹
Dökülür kaṭreleri dīde-i giryānumdan
4. Bir zamān şevķine pervāne idüm şimdi beni
Rūzgār itdi cūdā şem'-i fūrūzānumdan
5. Şalma tūh-i ğam-ı hicre beni mānend-i Kelīm¹¹²⁰
İhtirāz it ğazab-ı dāver-i devrānumdan
6. Ya'ni şehzāde-i sultān-ı Necef kim cūr'et¹¹²¹
İdemem midḥatine vefret-i noķşānumdan
7. Kōmamış māḥaşılı zātine mānend-i naẓīr
Beni bu yerde de mūmtāz iden akrānumdan

202.

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn¹¹²²

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Kimse murğ-ı cān be-kef yollarda pūyān olmasun
Kimseler dil-dāde-i ṭıfl-ı debistān olmasun
2. Rīze-seng-i kūyūñı hem-reng-i yākūt eylemiş
Eyleyen rūsvā beni bu çeşm-i giryān olmasun
3. Kaçma benden aķmasun yaşum helākūmden şaķın
Şāh-ı mülk-i 'işvesin kūyuñda gül ķan olmasun¹¹²³
4. Tekyede sofi görünmez oldı dil-ber sevmesün
Va'iz ol kāfir esīr-i zūlf-i bī-cān olmasun¹¹²⁴
5. Öldürür āḥir Kelīm-āsā tegāfūl ādemi
Kimsenūñ hiç sevdügi ṭıfl-ı debistān olmasun¹¹²⁵

203.

Mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn¹¹²⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

¹¹¹⁹ 3b iderin: iderüm R., Ü.

¹¹²⁰ 5a H.36a

¹¹²¹ 6a A.48b

¹¹²² 202. A.48b; R.45a; H.36b; -L; M.30b; Ü.41a

¹¹²³ 3b olmasun: -H

¹¹²⁴ 4b bī-cān: pīcān R., H., Ü. / olmasun: -H

¹¹²⁵ 5b olmasun: -H

¹¹²⁶ 203. A.48b; R.45b; H.37a; L.22b; M.30b; Ü.41a

1. Yine dūr itdi ben ḥāki ser-i kūy-ı nigārumdan¹¹²⁷
Şikāyet rūzgārumdan şikāyet rūzgārumdan
2. Uzakdan merhabā ey āšnālar şimdiden soñra
Ḥāzer deryā-yı eşkümden geçilmez reh-güzārumdan¹¹²⁸
3. N'ola dönse hilāle cism-i zārum künc-i fūrkatde¹¹²⁹
Nice demdür ki dūr oldum o mihr-i tāb-dārumdan
4. Göñül mir'atını senüñ ğam-ı ḥasret şikest itdi
Görinmez çeşmüme 'ālem kemāl-i inkisārumdan
5. Kelīmā devḥa-i tūr-ı maḥabbetdür ba'īd olmaz¹¹³⁰
Olursa şu'leler zāhir vücūd-ı dāğ-dārumdan¹¹³¹

204.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹¹³²

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Mużtarib dirler anı zülfinde yāruñ şāneden
Bir ḥaber vir ey şabā murg-ı dīl-i dīvāneden
2. Şanma cān virdüñ idince kışşa-i hicrānı nūş¹¹³³
Ḥāba vardı dīde-i bīdārumuz efsāneden
3. Dil-rübānuñ bezmgāh-ı meyde girmiş çeşmine¹¹³⁴
İtmezüz terk-i mecālis çıkmazuz meyḥāneden
4. Püyegāhuñ ey şabā geh deyr geh meyḥānedür
Bir eşer yok mı ḥaber vir ol büt-i mestāneden
5. Murg-ı cānuñ ur Kelīmā şu'lezār-ı ḥasrete
Yakmada şem'-i vücūduñ kalma gel pervāneden

205.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün¹¹³⁵

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Helāk-ı cānını özler ğamuñla ülfet iden
Ki rāḥat olmaz ölünce saña maḥabbet iden

¹¹²⁷ 1a Yine dūr itdi beni ḥāki ser-i kūy-i nigārumdan: Yine ben ḥāki dūr itdi felek kūy-ı nigārumdan L.

¹¹²⁸ 2b Ḥāzer deryā-yı eşkümden: Sırışküm bahri cūş itdi L.

¹¹²⁹ 3a Ü.41b / fūrkatde: miḥnetde R., Ü.

¹¹³⁰ 5a L.22a

¹¹³¹ 5b M.31a / Olursa: Olursa ger R. / Olursa: Olursalar Ü.

¹¹³² 204. A.48b; R.45b; H.37a; -L; M.31a; Ü.41b

¹¹³³ 2a nūş: gūş R., H., M., Ü.

¹¹³⁴ 3a A.49a

¹¹³⁵ 205. A.49a; R.45b; H.37a; -L; M.31a; Ü.41b

2. O ğamze mest-i şarāb-ı ğurūr iken kimdür¹¹³⁶
O şāh-ı hüsne bugün ‘arz-ı hāle cür’et iden¹¹³⁷
3. Bu deñlü şūra ol āfet degül mi hep bā‘is
Diyār-ı cānı o ğamze degül mi ğāret iden
4. Sikender olsa yur āb-ı hayāt-ı cāndan elin¹¹³⁸
Necāta yol komamış bunda tarḥ-ı zulmet iden¹¹³⁹
5. İderse sīnemi cārī ‘aceb mi eşk-i Kelīm
Dir diyār-ı derdde şimdi odur hükümet iden¹¹⁴⁰

206.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁴¹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. N’eyler ādem cenneti senden cüdā göstermesün
Ehl-i derde dūzah-ı hicrūñ Hudā göstermesün
2. Re’s-i dilde var iken sevdā-yı zülfüñ istemem
Sāye-i şehhīr-i iqbālın hümā göstermesün¹¹⁴²
3. Şu‘le-i hüsnuñ yeter isterse kandīl-i mehi
Cām-ı neyyir neşve-baḥşā-yı ziyā göstermesün
4. Şüret-i dünyāyı fānūs-ı hayālūñden çıkar¹¹⁴³
Şem‘-i dil yandukça naḫş-ı māsivā göstermesün
5. Çıkmasun gird-āb-ı ğamdan fülk-i dil tek āşnā¹¹⁴⁴
Sa‘yi taḥlīşümde dest-i i‘tinā göstermesün
6. Cānı kıl pervānesā ḥākisterūñde muḥtefī
Murğ-ı dil bülbül gibi sıyt ü şadā göstermesün
7. Gel Kelīm-i zārı ağlatma sipihr-i atlasuñ¹¹⁴⁵
Dāmenin gül-reng-i hūn-āb-ı bükā göstermesün¹¹⁴⁶

¹¹³⁶ 2a H.37b

¹¹³⁷ 2b iden: -Ü

¹¹³⁸ 4a elin: elüñ R., H., Ü. / elin: el M.

¹¹³⁹ 4b iden: -H, -Ü

¹¹⁴⁰ 5b Der: -R, -H, -Ü

¹¹⁴¹ 206. A.49a; R.46a; H.37b; -L; M.31a; Ü.42a

¹¹⁴² 2b şehhīr: şeh-per R., H., Ü.

¹¹⁴³ 4a hayālūñden: hayālünden R., H., Ü.

¹¹⁴⁴ 5.beyit: -M

¹¹⁴⁵ 7a H.38a

¹¹⁴⁶ 7b A.49b

207.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün¹¹⁴⁷

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Zahmuñ ki dilde merhem-i dermân şanur gören
Keyfiyyet-i şarâb-ı lebûñ cân şanur gören
2. Âhir nefesde şu'le-i sūrâh-ı sînemi
Şem'i seher-reside-i sūzân şanur gören¹¹⁴⁸
3. Hūrşîdi toğdı meşrik-ı çarh-ı letâfetün¹¹⁴⁹
İtmiş o gonca çāk-ı girībân şanur gören
4. Bilmez muhāt-ı şu'le-i dāğ-ı maḥabbetüm¹¹⁵⁰
Kays-ı nizār-ı cismümi 'üryân şanur gören
5. Tâ kim nigāh-ı ḥasret-esîriz o leblere
Elmās-ı eşki la'l-i Bedehşân şanur gören
6. Bāğ-ı ruḥuñda kākül-i 'anber-şemîmini¹¹⁵¹
Bir tâne saçlı sünbül-i piçân şanur gören¹¹⁵²
7. Tîğ-i nigāha âb virür halkı kırmağa¹¹⁵³
Çeşm-i siyāh-ı mestini giryân şanur gören
8. Tâ âšnâ-yı baḥr-ı gamum dest-i dîdede
Eşk-i ciger-tırâşa mey-i mercân şanur gören¹¹⁵⁴
9. Hayfâ Kelîm-i zârı Mesîhâ-yı 'aşr iken
Deyr-i gamuñda şûret-i bî-cân şanur gören

208.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün¹¹⁵⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Geldi biñ nâz ile ol gül-gonca-i âfet bugün
Oldı tâze köhne dāğ-ı cân-ı bî-râḥat bugün
2. Müjde kim zıll-ı zemin-i fūrkat oldu müzmaḥîl

¹¹⁴⁷ 207. A.49b; R.46a; H.38a; -L; M.31a; Ü.42a¹¹⁴⁸ H. nüshasında 2b, 4b, 5b, 6b, 7b, 8b, ve 9b'de gören kelimesi yazılmamıştır.¹¹⁴⁹ 3a toğdı: doğdı A.¹¹⁵⁰ 4a muḥabbetüm: muḥabbeti R., Ü.¹¹⁵¹ 6a M.31b¹¹⁵² 6b tâne saçlı: saçlı tâne R.¹¹⁵³ 7a R.46b¹¹⁵⁴ 8b gören: -Ü¹¹⁵⁵ 208. A.49b; R.46b; H.38a; L.22b; M.31b; Ü.42a

Burc-i t̤ālī‘den göründi neyyir-i vuşlat bugün

3. Āhir oldı şūriş-i bezm-i şarāb-ı iştīyāk¹¹⁵⁶
Sāzın işkest eyledi rāmişger-i ḥasret bugün¹¹⁵⁷
4. Tā-be-key sākī taḥammül dem o demdür ki ide¹¹⁵⁸
Dāmen-i ruhşat-şikest-i sāğar-ı ‘işmet bugün¹¹⁵⁹
5. Secde-i şükr it Kelīmā yandı kandīl-i murād
Şaldı deyr-i cāna ol büt pertev-i ‘izzet bugün¹¹⁶⁰

209.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁶¹
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Dil bugün āzādedür ḥār ı ḥas-ı endīşeden
Sākī-i cādū-nigeh āteş çıkardı şīşeden
2. Ben ḥayāt-ı cāvidān buldum şehīd-i ‘aşk olup¹¹⁶²
Kūh-kenveş olmazam ālūd-ı zaḥm-ı tīşeden¹¹⁶³
3. Qurb-ı kūy-ı dostdur bu fark idenler gelmesün
Sāye-i mevhūme-i rūbāhı şīr-i pīşeden¹¹⁶⁴
4. Añlamam kim bir dāḥī ser-sebz ola şey kalmadı
Nahl-ı ümmīdümde sāz-ı berg ü bār-ı rīşeden¹¹⁶⁵
5. Ārzū-yı çeşm-i Leylādan kināyetdür Kelīm
Ragbet-i āhū-yi dil Mecnūn-ı ḥayret-pīşeden

210.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹¹⁶⁶
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Göñül sen olmayınca istemez kim şād-gām olsun
Şarāb-ı şād-gāmı ‘aşıka sensüz ḥarām olsun
2. Felek devründe me’yūs-i şafā-yı ḥātīruz bārī
Ne dilde derd-i ḥāār-ı gām ne elde verd-i cām olsun

¹¹⁵⁶ 3a Ü.42b / şūriş-i: sūriş R., Ü.

¹¹⁵⁷ 3b bugün: -A, -H

¹¹⁵⁸ 4a ki: kim R., H., Ü.

¹¹⁵⁹ 4b ‘işmet: ‘ibret L. / bugün: -H

¹¹⁶⁰ 5b bugün: -H

¹¹⁶¹ 209. A.50a; R.46b; H.38b; -L; M.31b; Ü.42b

¹¹⁶² 2a R.47a

¹¹⁶³ 2b ālūd-ı: ālūde R., H., M., Ü.

¹¹⁶⁴ 3b pīşeden: bīşeden R., Ü.

¹¹⁶⁵ 4b sāz: sār R., Ü. / berg ü: berg-i A., M. / bār-ı: bār u A., M.

¹¹⁶⁶ 210. -A; R.45b; H.37b; -L; -M; Ü.41b

3. Yine miḥnet esīr-i dāne-i ḥāl-i siyāhuñdur
Gerek āzāde murğ-ı dil gerek pā-best-i dām olsun
4. Ko cevri itsün cefāsın çekmeden kaçmam hemān ey dil
İden ser-keşlik ol serv-i revān-ı hoş-ḥırām olsun
5. Anı öldürdün ammā reşk ile düşmen helāk oldu
Kelīm-i zārı memnūn itdün ‘ömrün müstedān olsun

211.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹¹⁶⁷
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ruḥ-ı pür-tāb-ı ‘araḳ-rīz ki ādem ne disün
Dimesin düşdi gül-i tāzeye şebnem ne disün
2. Şevḳ-i vaşluñla hezār olsa zebān-ı ‘āşık
İdicek ḥayret-i ḥüsnün anı ebkem ne disün
3. Tūtalum ḥayret-i ḥüsnün daḥī lāl itmez imiş
Naḳl-ı evşāf-ı perī müşkil ü mübhem ne disün¹¹⁶⁸

212.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹¹⁶⁹
- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Zülfün ki döküp ruḥlaruña cāna kıyarsın¹¹⁷⁰
Zünnār koyup muşhafa imāna kıyarsın
2. Güş urma benüm nāleme pistergeh-i ğamda¹¹⁷¹
Ey ğonce gül-i ‘işve-girībāna kıyarsun
3. Tuğyānı ko şāyed ki söne sūz-ı derūnum
Ey eşk-i terüm āteş-i hicrāna kıyarsun

ḤARFÜ’L-VĀV

213.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁷²

¹¹⁶⁷ 211. A.50a; R.46b; H.38b; -L; -M; Ü.42b

¹¹⁶⁸ 3b müşkil ü: müşkül-i A.

¹¹⁶⁹ 212. A.50a; R.46b; H.38b; -L; -M; Ü.42b

¹¹⁷⁰ 1a ruḥlaruña: ruḥlaruña

¹¹⁷¹ 2a urma: -A

¹¹⁷² 213. A.50a; R.47a; H.38b; -L; M.31b; Ü.42b

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Çıkdı haṭ sultān-ı ḥüsn-i yārdan şimden gerü
Def-i zulme turre-i tarrārdan şimden gerü
2. Rūzgāruñ imtinānından hele olduḡ ḥalāş
Çekdüḡ el ol zülf-i ‘anber-bārdan şimden gerü
3. Bezm-i vaşl-ı yārdan nevmīd olup çekdüm ayaḡ¹¹⁷³
Geçdi dil cām-ı leb-i dil-dārdan şimden gerü
4. Añlamaz sevdā-yı ḥām meyve-i vuşlat bizi
Fāriḡüz ol olmaduḡ efkārdan şimden gerü
5. Çāre teslīm itmedür cānı Kelīmā çeşmine
Kurtuluş yok ol gözü mekkārdan şimden gerü

214.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁷⁴

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Baḥr-ı ḡamdan fülk-i dil bulmaz rehā şimden gerü¹¹⁷⁵
Aşdı başdan mevc-i tūfān-ı belā şimden gerü
2. Kalmadı nezzāreye tāḡat hücūm-i giryeden
İtmesün ‘arz-ı cemāl ol meh baña şimden gerü
3. Zehr-i ḡamla oldu dil şīrīn-mezāk-ı i‘tibār¹¹⁷⁶
Telḡ-kām eyler bizi cām-ı şafā şimden gerü
4. Çek elüñ ey āşnā benden ki keşti-i vücūd
Oldı ser-gerdān-ı gird-āb-ı fenā şimden gerü
5. Dest-i cevrinde helāk oldum Kelīm ol mihr-i nāz¹¹⁷⁷
Olmasun hiç pertev-endāz-ı vefā şimden gerü

ḤARFÜ‘L-HĀ

215.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁷⁸

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Fikr-i mehcūrī-i şevḡ-i bezm-i yār itdüm gice

¹¹⁷³ 3a A.50b; H.39a; Ü.43a

¹¹⁷⁴ 214. A.50b; R.47a; H.39a; -L; M.31b; Ü.43a

¹¹⁷⁵ 1a fülk-i dil bulmaz: bulmaz fülk-i dil R.

¹¹⁷⁶ 3a M.32a

¹¹⁷⁷ 5a cevrinde: cevrüñde R., M., Ü.

¹¹⁷⁸ 215. A.50b; R.47b; H.39a; -L; M.32a; Ü.43a

Şem‘ yaḳdum girye-i bī-iḥtiyār itdüm gice

2. Şerḩa-i sīnemde itdi şu‘le-i dāḡum zuhūr
Ḩalka rāz-ı derd-i ‘aşkı āşkār itdüm gice¹¹⁷⁹
3. Şimdiden soñra naşīḩat çāre-sāz olmaz baña
Kūh-kenveş nefret-i ḩīş ü tebār itdüm gice¹¹⁸⁰
4. Ḩāk-ı pāyūñ dīdeden dūr itdi ol kāfır-nihād
Şubḩa dek derdüñle şetm-i rūzgār itdüm gice
5. Şubḩ-ı dem āhuñ Kelīmā gūş idüp dil-ber dimiş
Ol esīr-i ‘aşka cevri-i bī-şümār itdüm gice

216.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹¹⁸¹
+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. İrdi pāyāna ḡam-ı zulmet-i ḩasret bu gice
Eyledük şubḩa dek ol māḩ ile şoḩbet bu gice
2. Yaḳsun ol şu‘le-i cevvēle-i tūr-ı ḩüsnüñ¹¹⁸²
Getüren tāb-ı tecellāsına tākāt bu gice
3. Uyarup fitne-i tātār-ı nigāḩ-ı mesti¹¹⁸³
Eyledi kişver-i temkīnūmi ḡaret bu gice
4. Süzülüp ḳaşdına şeh-bāz gözi murḡ-ı dile
Ḳomadı sīnede ārāma liyākāt bu gice
5. Müjde ey cān-ı siyeh-rüz-ı taḩassür müjde¹¹⁸⁴
Oldı ol mihr ile germiyyete ruḩşat bu gice¹¹⁸⁵
6. Ḳomadı zulmet-i fūrḳatde Kelīm-i zārı
Şaldı bezme o güneş pertev-i ülfet bu gice

217.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹¹⁸⁶
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bī-sebeb ol muḡ-bece bilmem ne nāz eyler bize

¹¹⁷⁹ 2b derd-i: derūnum R.

¹¹⁸⁰ 3b ḩīş: ḩīş R.

¹¹⁸¹ 216. A.51a; R.47b; H.39a; -L; M.32a; Ü.43a

¹¹⁸² 2a H.39b

¹¹⁸³ 3a Uyarup: Uyanup A. / fitne-i: fitneyi R., Ü.

¹¹⁸⁴ 5a Ü.43b

¹¹⁸⁵ 5b ruḩşat: ruḩşat R.

¹¹⁸⁶ 217. A.51a; 47b; H.39b; -L; M.32a; Ü.43b

Biz ki hırmān-ülfetüz ‘İsī niyāz eyler bize¹¹⁸⁷

2. Şevkümüz ol mertebe var derde kim her lāhzada¹¹⁸⁸
‘Arz-ı haclet şad tabīb-i çāre-sāz eyler bize¹¹⁸⁹

3. Çekmezüz taḥmīl-i nāzın kimsenüñ şāh olsa da
Bü’l-heves bī-hūde ‘arz-ı imtiyāz eyler bize¹¹⁹⁰

4. Olmazuz memnūn-ı lūtfu rūzgāruñ tā kazā
Kuhl-ı istignāyı zīb-i çeşm az eyler bize

5. Rütbe-i keyvāne yokdur reşkümüz gāhī Kelīm
Çarḥ anı üftāde-i ḥāk-ı niyāz eyler bize

218.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹¹⁹¹

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. İtmez oldu nıgeh-i nāz ile iqbāl bize
Kaldı nezzāreden ol tāze gül-i āl bize

2. Çıkşa deyr-i felegūñ raġbeti dilden ne ‘aceb¹¹⁹²
Ol bütüñ şīvesidür elzem-i işgāl bize¹¹⁹³

3. İtmesün bād-ı seḥergāhı bu bāguñ çün kim¹¹⁹⁴
İdemez büy-ı ser-i zūlfını īşāl bize

4. Virmedi dāğ-ı cıger-sūza sükün eşk-i terüñ¹¹⁹⁵
Oldı her kaṭresi bir āteş-i seyyāl bize¹¹⁹⁶

5. Nakş-ı ārāmı Kelīm eyledi dilden nā-būd¹¹⁹⁷
Geldi ifrāt-ı ġam-ı hicr ile bir ḥāl bize

219.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹¹⁹⁸

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

¹¹⁸⁷ 1b ‘İsī: ‘İsā R.

¹¹⁸⁸ 2a var: va Ü.

¹¹⁸⁹ 2b haclet: haclet A., M. / bize: -H, -Ü

¹¹⁹⁰ 3b bize: -H

¹¹⁹¹ 218. A.51a; R.48a; H.39b; -L; M.32a; Ü.43b

¹¹⁹² 2a felegūñ: felek R.

¹¹⁹³ 2b şīvesidür: şīvenidür A., M. / bize: -H

¹¹⁹⁴ 3a M.32b / nād-ı: bād-ı R., H., M., Ü.

¹¹⁹⁵ 4a cıger: -A, -R, -M

¹¹⁹⁶ 4b seyyāl: seyyāle R., Ü. / bize: -H

¹¹⁹⁷ 5a A.51b

¹¹⁹⁸ 219. A.51b; R.48a; H.40a; -L; M.32b; Ü.43b

1. Tatalum ‘arz-ı cemāl eylemiş ol mäh bize
Māni‘-i ru’yet olur hāle-i giyāh bize¹¹⁹⁹
2. Vā‘izā ‘aşka kâsem kim o bütüñ şüretidür
Bu şanem-ḥāne-i maşnū‘ada dil-ḥ‘āh bize
3. Biziz ol reh-rev-i ḥayret ki mişāl-i Bījen
‘Arz ider kendüyi her ḥaṭvede bir çāh bize¹²⁰⁰
4. Tolaşur meykedeye varmağa bir yol bulamaz
Yine dir zāhid bed-zemzeme gümrāh bize
5. Bakılır mı o güneş-rūya Kelīm olmasa da
Perde-i dūd-ı siyeh āh-ı seḥergāh bize

220.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün¹²⁰¹
 -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Dāğ urdı yār sīnemizüñ tāze dāğına
Koydı fitil kendü eliyle çerāğına¹²⁰²
2. Şanma akıtdı tāb-ı havāsiyla in‘idām
Virdüñ şu virdi girye-i bülbül ocağına¹²⁰³
3. İşitmez oldı bülbül-i şeydāyı güllerüñ
Beñzer şu saçdı jāle-i terden kulağına
4. Murgā yer oldı şanma ser-i dāğ dāğ-ı Kays¹²⁰⁴
Pervāne uşdı derd-i maḥabbet çerāğına
5. Dil-ber gelürse bezme ḥicāb eyleme Kelīm
Ḥāl-i derūnuñ ‘arz idegör düş ayağına

221.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹²⁰⁵
 -- + / + - - + / + - - + / + - -

1. Nezzāre kıl ol ‘arız-ı ḥürşid-i münīre
Bağ āyine-i şun‘-ı Ḥüdāvend-i kadīre
2. Ḥabs-i kafes-i gamda neler çekse gerekdür¹²⁰⁶

¹¹⁹⁹ 1b hāle-i giyāh: -A

¹²⁰⁰ 3b bize: -H, -Ü

¹²⁰¹ 220. A.51b; R.48a; H.40a; -L; M.32b; Ü.44a

¹²⁰² 1b kendü: kendi R., H., M., Ü.

¹²⁰³ 2b virdi: koydu R., H., Ü.

¹²⁰⁴ 4a ser-i dāğ-ı Kays: serāğ-ı ferāğ-ı dāğ A., M.

¹²⁰⁵ 221. A.51b; R.48a; H.40a; -L; M.32b; Ü.44a

¹²⁰⁶ 2a R.48b

Dil murğını virdüm yine bir tıfl-ı şağire

3. Diller ne çeker zülf-i girih-gırûn elinden
Kâfir dahî itmez bu kadar cevri esire
4. Efgân ki su'âl eylemedük hâlini bir dem¹²⁰⁷
Yok merhametün hiç dil-i râhat ne pezîre
5. Ebnâ-yı zemâne tütalum gûşış idermiş¹²⁰⁸
Mümkün mi Kelîm-i 'ilim-efrâze nazîre¹²⁰⁹

222.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün¹²¹⁰
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ruḥında ol meh-i ḥüsnüñ kıyâs itdüm ki var yâre
Meger kim 'aks-i sînem düşmiş ol mir'ât-ı envâre
2. Yanumda düşmen-i gülçîn-i bâğ-ı iltifât itdün
Yine kıldun dil-i zârî nişâne hâr-ı âzâre
3. Beni nezzâre-i ḥüsnünde eşküm men' ider dâ'im
Müsâ'id olmadı efgân ki devrân seyr-i dîdâra
4. Maḳâm-ı keştî-i ümmîdini gird-âb-ı ye's eyler¹²¹¹
Münâfık rûzgâr esmez 'acebdür âşık-ı zâre
5. Figân cādū-yı çeşmünden senün ey âhū-yi vahşî
Müsaḥḥar olmadı gitdi Kelîm-i mu'ciz-âşâra¹²¹²

223.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün¹²¹³
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Yeter kūyuñda pūyân eyledün âvâre âvâre¹²¹⁴
Yüzün göster nigâh-ı iltifât it 'âşık-ı zâre
2. Nigâhuñ başka zaḥm urmaḳ ne lâzım öldürir cānâ¹²¹⁵
Yeter mecrūhi-i tîğ-i tegâfûl cism-i bîmâre
3. Bu da te'sîr-i feyz-i 'aşḳdur kim dâğ-ı ḥasretle

¹²⁰⁷ 4a A.52a

¹²⁰⁸ 5a H.40b

¹²⁰⁹ 5b 'ilim-efrâze: 'âlem-efrâz R.

¹²¹⁰ 222. A.52a; R.48b; H.43b; -L; M.32b; Ü.44a

¹²¹¹ 4a M.33a

¹²¹² 5b Müsaḥḥar: Müsaḥḥar R.

¹²¹³ 223. A.52a; R.48b; H.43b; -L; M.33a; Ü.44a

¹²¹⁴ 1a yeter: bizi R., Ü.

¹²¹⁵ 2a zaḥm: rahm R.

Fezā-yı külhen-i sînem dönüpdür şahın-ı gülzāre

4. Kerem kıl ‘aksine döndürme sākī cām-ı mīnāy¹²¹⁶
Müşābih olmasun devr-i sipihr-i merdüm-āzāre
5. Kelīmā kilik-i kudret gör ne tahrīr eylemiş seyr it
Nazar kıl muşhaf-ı rūyuñda hüsni-ı haṭṭ-ı dil-dāre

224.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹²¹⁷
- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Düşdi dil bir tıfl-ı şūhuñ kākül-i tarrārına
Merhamet kılmaz aşılma ‘āşık-ı ğam-ḥ‘ārına
2. Şanma şarmış şāl-ı āl ol āftāb-ı ‘işvenüñ¹²¹⁸
Şalmış ‘aks-i ruḥları reng-i şafaḳ destārına
3. Son nefesdür gelsün ol merhem tırāş-ı zaḥm-ı dil¹²¹⁹
Naḳd-ı cān virsem gerek āyine-i ruḥsārına
4. Kūh-ken-i seng-i dil-i dil-berden olsa Bīsütün
‘Āşikuñ itmez taḥammül āh-ı āteşbārına
5. Naḳş-ı hüsni-ı yāre baḳ mānend-i tıfl-ı bü’l-heves¹²²⁰
Aldanup ḳalma bu deyrüñ süret-i dīvārına
6. Luṭf-ı yāre şād olup cevrenden itme nāleler
Gülme dehrüñ aḡlama iḳbālüne idbārına¹²²¹
7. Bezm-i ğamda nālemüz besdür Kelīm eglencemüz¹²²²
Rūzgārın olmazuz dil-beste naḳş-ı kārına

225.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹²²³
+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İder bī-hūde dil kūyın gezer dīvāne dīvāne
O tıfl-ı ‘işveger baḳmaz geḳer bī-ġāne bī-ġāne
2. Su’āl eyler şabādan būy-ı zülf-i ‘anber-āmīzuñ
O Mecnūndur göñül söyler gezer yābāne yābāne

¹²¹⁶ 4a Ü.44b

¹²¹⁷ 224. A.52a; R.48b; H.43b; -L; M.33a; Ü.44b

¹²¹⁸ 2a H.44a

¹²¹⁹ 3a A.52b; R.49a

¹²²⁰ 5a bü’l-heves: nev-heves R., H., Ü.

¹²²¹ 6b iḳbālüne: iḳbāline R., H., M., Ü.

¹²²² 7a ğamda: ğamdan R.

¹²²³ 225. A.52b; R.49a; H.44a; -L; M.33a; Ü.44b

3. Ne gelse nūş ider mestānesi meyḥāne-i ‘aşkuñ¹²²⁴
Eger bāde eger ḥūn-ı ciger peymāne peymāne
4. Ne mümkün olmamaḵ ḳurbān-ı bismilgāh-ı çeşmānı
Gözin ḳarşumda ol ḥūnı süzer mestāne mestāne
5. Kelīmā sözlerüm ‘ayb-ı tekellüfden müberrādur
Anuñçün her ne söylersem düşer rindāne rindāne

226.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün¹²²⁵

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Göz açmam ḥüsn ile Yūsuf da olsa ğayrı ḥübāne¹²²⁶
Değışmem seng-i rāhuñ gevher-i dīhīm-i reyyāne¹²²⁷
2. Gözüm leb-rīz-i ḥūn-āb-ı cigerdür fīkr-i la‘lūñle¹²²⁸
‘Aceb mi olmasa hergiz tehī destümde peymāne
3. Ḥayālūñ tā ki var ğayrı güzeller çeşmüme gelmez¹²²⁹
Ne mümkün ḥāne-i merdümde olmaḵ şahs-ı bī-ğāne
4. Rumūz-ı küşte-i tīğ-ı nigāh-ı çeşm-i Leylādur
Miyān-ı şüret-i āhūda naḳş-ı Ḳays-ı dīvāne
5. Amān tīr-i ḳazā te’sīr-i tātār-ı nigāhuñdan¹²³⁰
Devā-sāz olmadı merhem bu cāy-ı zaḥm-ı peykāne
6. Fūrūzān oldı gitdükçe cigerde şu‘le-i dāğuñ¹²³¹
Alışdı revzen-i suraḥ-ı dilden gerden-i cāne
7. Dizildi oklarıñ sīnemde yer yer ey kemān ebrū
Fezā-yı sīne-i mecrūḥ-ı dil döndi neyistāne
8. Ḳaçup sayyād-ı çeşminden Kelīm ol āfetün āhir¹²³²
Tolaşdı şāneveş şad pāre dil ol zülf-i pīçāne

227.

¹²²⁴ 3a ider: -A

¹²²⁵ 226. A.52b; R.49a; H.44a; -L; M.33a; Ü.44b

¹²²⁶ 1a ḥübāne: cānāne R., Ü.

¹²²⁷ 1b gevher-i dīhīm-i reyyāne: -A

¹²²⁸ 2a ḥūn-āb: ḥūn-āb R.

¹²²⁹ 3a M.33b

¹²³⁰ 5a H.44b; Ü.45a

¹²³¹ 6a A.53a

¹²³² 8a R.49b

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹²³³

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Olurken dāhīl-i bezmūñ senūñ her gice pervāne
Neden yanmak yakılmak böyle tā şem‘-i fūrūzāne
2. Elüm çeksem n’ola delv-i temennā-yı hayātumdan
Düşürdüm Yusūf-ı cānı ben ol cāh-ı zenehdāne
3. Huşūl-i kurbete pīr-i tarīk-i ‘aşkuñ el virmez
‘Aceb mi kūy-ı Leylā terkin ursa Qays-ı dīvāne
4. Taḥammül kılmayup ol bī-vefānuñ dest-i cevrenden
Girībān-ı şekībüm itdi gitdi çāk-ı dāmāne
5. Ne sihr eyler Kelīmā ben de bilmem şāhid-i ṭab‘um
Virür i‘cāz-ı nuṭkum rahne vaq‘-i şī‘r-i yārāne

228.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹²³⁴

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Olup gül-gün süvār-ı nāz çıkma böyle meydāna
Helāk itme esīrān-ı belāyı girme gel kana
2. Giriz itme şakın pīr-i tarīk-i ḥalvet-i ḡamdan
Elin al āšnā-yı baḥr-ı āşkı atma yābāna
3. Varur nāz ile ḥ‘āba çeşm-i mestūñ söylesem derdüm
Benüm hep çekdigüm rāh-ı ḡamuñda oldu efsāne
4. Felātün olsa bir dāhī edīb-i ‘aqla ḥayr itmez
Virenler murğ-ı gönlin dest-i etfāl-i debistāna
5. Koyup kūyuñ Kelīm-i ḥasta-dil cān virdi ḥasretle¹²³⁵
Terahḥum itmedūñ gitdi o bī-ārām-ı sāmāna¹²³⁶

229.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün¹²³⁷

+ — + — / + + — — / + — + — / — —

1. Benüm ki itmez iken ser-fürū bu devrāna
Esīr-i ḥalka-be-ḡuşum o zūlf-i pīçāna

¹²³³ 227. A.53a; R.49b; H.42b; -L; M.33b; Ü.45a

¹²³⁴ 228. A.53a; R.49b; H.40b; -L; M.33b; Ü.45a

¹²³⁵ 5a H.41a / kūyuñ: kūyın A. / ḥasta: ḥasta A.

¹²³⁶ 5b gitdi: gitdūñ R.

¹²³⁷ 229. A.53a; R.49b; H.41a; -L; M.33b; Ü.45a

2. Su'āl iderdi şabādan şemīm-i yārini Kays¹²³⁸
Gören bu hastayı söyler şanurdu yābāna¹²³⁹
3. Yed-i irāde mi kılmış şuver-terāş-ı ümīd¹²⁴⁰
Yazan ezelde heyūlāmı deyr-i imkāna
4. Benüm o yekke süvār-ı ğınā-yı dil ki ider
Hidīv-i himmetüm 'arz-ı haşem-i Süleymāna
5. Kelīm elüñdeki hāmeñ diyār-ı nazm içre¹²⁴¹
Yürütdi hükm-i tefevvuḡ Zahr-i Selmāna¹²⁴²

230.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹²⁴³

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Virmişüm çemen görüp dil ğamze-i cānāneye¹²⁴⁴
Düşdi dāmān-ı göñül mestāneden mestāneye
2. Gāh dilde yoḡlaram gāhī varur meyhānede
İsterüm ol genci ben vīrāneden vīrāneye
3. Olmışam meftūn-ı çeşmān o leblerden cūdā¹²⁴⁵
Mey ucundan düşmişem meyhāneden meyhāneye
4. Zülfüñi dilden alup şalma rıḡāb-ı cānuma
Virme ol zencīrümü gel dīvāneden dīvāneye
5. Kıldı bir kāfir Kelīmā dest-i zülfüñde esīr
Şimdi kārum varmadur büt-hāneden büt-hāneye

231.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹²⁴⁶

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

1. Baḡa sensüz varamam ravza-i Rıdvān olsa
Baḡamam her güle bir mihr-i dirahşān olsa
2. N'eyleyem gülşen-i dehrüñ gülini sünbülünü
Baña ol 'ārızı gül turreşi pīçān olsa

¹²³⁸ 2a A.53b / iderdi: idüp R.

¹²³⁹ 2b bu: o R., H., M., Ü. / hastayı: hastayı R.

¹²⁴⁰ 3a Yed-i irāde mi: Şed-i irāde mi H., Ü. / Şed-i irāde mi: Yed-i arāmīde R.

¹²⁴¹ 5a Ü.45b / elüñdeki: elindeki R., Ü.

¹²⁴² 5b R.50a / Zahr-i: Zahr ü R., M., Ü.

¹²⁴³ 230. A.53b; R.50a; H.41a; -L; M.34a; Ü.45b

¹²⁴⁴ 1a çemen: çeşmin R., H., M., Ü.

¹²⁴⁵ 3a çeşmān: çeşmānuñ R., H., Ü.

¹²⁴⁶ 231. A.53b; R.50a; H.41a; -L; M.34a; Ü.45b

3. Olurum nağme tırāzendesi mānend-i hezār
Kande kim bir gül-i nev-ḥīz hümāyān olsa
4. Rūzgār eyler anuñ taht-ı vücūdın ber-bād¹²⁴⁷
Kişi evreng-i sa‘ādetde Süleymān olsa
5. Sözde mānend-i Kelīm olsa olunca ādem¹²⁴⁸
Zāde-i ṭab‘-ı pesendīde-i yārān olsa
6. Ḥüsn-i ta‘bīrūme reşk itmemege çāre mi vār
Güş iden gevher-i güftārumı Selmān olsa¹²⁴⁹

232.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fā‘lün¹²⁵⁰

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

1. Gelse ḥūn-ı cigerüm dīdeye rīzān olsa
Dehre evrāk-ı gül-i girye perīṣān olsa
2. El uzatsam ne ‘aceb zūlfūne ğark-ı yem-i ğam
Yapışur bulduğına ejder-i pīçān olsa¹²⁵¹
3. Olamaz zulmet-i ğam dīde-i dilden nā’ıl¹²⁵²
Şu‘lede şem‘-i kadeḥ neyyir-i raḥşān olsa¹²⁵³
4. Benüm ol münkir-i emniyye ki iḳbāl itmem
Günde biñ şāhid-i maḳşūd nümāyān olsa¹²⁵⁴
5. Şu‘le-i sīneye hıfz eyler idi dilde Kelīm
Āteş-i külḥen eger şīşede pinhān olsa¹²⁵⁵

233.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fā‘lün¹²⁵⁶

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

1. İstemez rütbe felek hem-ser-i keyvān itme
Tek hemān ehl-i dili ḥāk ile yeksān itme
2. İtmezüz senden ümmīd-i dem-i cān-baḥş-ı vişāl
Bizi tek geşte-i tīg-ı ğam-ı hicrān itme

¹²⁴⁷ 4a H.41b

¹²⁴⁸ R. nüshasında 4. ve 5. beyitin yeri farklıdır.

¹²⁴⁹ 6b A.54a / olsa: -H

¹²⁵⁰ 232. A.54a; R.50a; H.41b; -L; M.34a; Ü.45b

¹²⁵¹ 2b olsa: -H

¹²⁵² 3a nā’ıl: zā’ıl R., H., M., Ü.

¹²⁵³ 3b olsa: -H

¹²⁵⁴ 4b olsa: -H, -Ü

¹²⁵⁵ 5b R.50b

¹²⁵⁶ 233. A.54a; R.50b; H.41b; -L; M.34a; Ü.46a

3. Luṭf iderseñ dile bir mesken-i rāḥat nazar it
Mālik-i tāk-ı Cem ü taḥt-ı Süleymān itme
4. Urma zahm-ı dile tek āteş-i hicrān ile dāğ
İstemem merhem-i kāfir ile dermān itme

234.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹²⁵⁷
-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ey hūnı böyle ğamzelerüñ āfet eyleme¹²⁵⁸
Cellād-ı ḳahrı mest-i mey-i ruḥşat eyleme
2. Çāk böyle mest-i 'işve olup olma sīne-çāk¹²⁵⁹
Halk-ı cihāna ğarḳ-ı yem-i ḥayret eyleme
3. Senden dirīğ-i cevher-i cān itmeyenlere¹²⁶⁰
Naḳd-ı vişāle tā bu ḳadar ḥisset eyleme¹²⁶¹
4. Ey şahbāz-ı 'işve bizümle konuşmağa¹²⁶²
Ta'n-ı raḳīb-i rū-siyehi 'illet eyleme¹²⁶³

235.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹²⁶⁴
- + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Çekdük el ol gönceden sevdā-yı ḥavṛādan bile¹²⁶⁵
Fāriğüz emniye-i dünyā vü 'uḳbādan bile
2. Biz ki derd-i ser esīr-i cām-ı leb-rīz-i ğamuz
Ḥazzumuz yok i'tibār-ı nüş-ı şahbādan bile¹²⁶⁶
3. Kılmadı lā'lüñ 'ilācum şimdi bildüm eylemez
Geşt-i şıḥḥat ḥasta-i çeşmüñ Mesīḥādan bile¹²⁶⁷
4. Ben o Mecnūnum ki Leylā pāyına gelmiş degül¹²⁶⁸
Yok eşer pīrāmeninde vahş-ı şahrādan bile¹²⁶⁹

¹²⁵⁷ 234. A.54a; R.50b; H.41b; -L; M.34a; Ü.46a

¹²⁵⁸ 1a böyle: -R, -Ü

¹²⁵⁹ 2a M.34b

¹²⁶⁰ 3a H.42a

¹²⁶¹ 3b ḥisset: ḥisset H., M., Ü.

¹²⁶² 4a Ey: Ol R.

¹²⁶³ 4b Ta'n: Zāğ R., Ü. / eyleme: -Ü

¹²⁶⁴ 235. A.54b; R.50b; H.42a; -L; M.34b; Ü.46a

¹²⁶⁵ 1a ḥavṛādan: ḥavṛādan R.

¹²⁶⁶ 2b bile: -H

¹²⁶⁷ 3b bile: -H, -Ü

¹²⁶⁸ 4a pāyına: yanına R., Ü.

¹²⁶⁹ 4b bile: -H, -Ü

5. Geçdi şî'rüm rütbe-i a'lā-yı şu'rādan Kelīm
Belki fevķ-i çetr-i heştüm ferş-i mīnādan bile¹²⁷⁰

236.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fā'lün¹²⁷¹

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Firāk-ı yārı dil-i pūr-figāre gösterme
Hudā ol āteşi bu köhne dāre gösterme
2. Verā-yı sīneden ejder-kemend-i dūd-ı dilüñ
O beçe āhū-yi merdüm-şikāra gösterme
3. Nişān-ı dāğ-ı süveydāyı sīne-i dilden¹²⁷²
Hādeng-i gamze-i āhen-güzāre gösterme¹²⁷³
4. Ümmīd-i merhem-i luṭf itme zaḥm-ı sīneñ için
Uñulmaz ise de tursun o yāre gösterme¹²⁷⁴
5. Tuyurma āteş-i derdūñden olmasun āgāh
O māha ahuñ ucından şerāre gösterme¹²⁷⁵

237.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹²⁷⁶

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Mümkün mi gören virmeye dil nev'-i beşerde
Pervānedür ol ḥāl-i siyeh devr-i kameran¹²⁷⁷
2. Gözler kamaşur olmasa bir lahza niķābı
Ādem baķamaz ol yüzi ḥūrşīde kameran
3. Kan aķmaz idi dīdeden ol tīr-i nigāhuñ¹²⁷⁸
Hıfz eylesesem zaḥmını sūrāḥ-ı ciğerde
4. Fehm eylemeyen añlar anı sünbül-i āhum
Kıldı o kıl-k-i arzū-yı kākülü serde
5. Kūyuñde tırur olmaķ için küşte-i çeşmüñ¹²⁷⁹

¹²⁷⁰ 5b fevķ: fark R. / çetr-i: -A / bile: -H, -Ü

¹²⁷¹ 236. A.54b; R.50b; H.42a; -L; M.34b; Ü.46a

¹²⁷² 3a R.51a

¹²⁷³ 3b Hādeng: Hādeng R.

¹²⁷⁴ 4b gösterme: -H, -Ü

¹²⁷⁵ 5b Ü.46b

¹²⁷⁶ 237. A.54b; R.51a; H.42a; -L; M.34b; Ü.46b

¹²⁷⁷ 1b ḥāl: hāl R.

¹²⁷⁸ 3a H.42b

¹²⁷⁹ 5a olmaķ: olmağ R., Ü.

Ger cān ise kaçduñ güzelüm işte nazarda

6. Tenha rev-i meydān-ı hayālüm ki Kelīmā¹²⁸⁰
Yok mişlümü taşmīm ider i‘cāz-ı hünlerde

238.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹²⁸¹
-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ta‘bīre gelür mi elemi yakışınıñ āh
Bilmez reh-i ‘aşkında neler çekdiğüm ol māh
2. Yok Yūsuf-ı hüsnüm baña yok yere açarsın
Ey eşk-i ciger ta‘biye her hatvede bir çāh¹²⁸²
3. ‘Uşşāk-ı perīşān-ı dile ger mü’min ü kāfir¹²⁸³
Ey muğ-beçe sensin bu şanem-hānede dil-h‘āh
4. Düşdi ser-i hırmankede-i cān-ı hazīne
Hasretle müsemma yine bir āteş-i cāngāh
5. Terk eyledi kūyuñda Kelīm ‘aşk ile cānın
Bī-çāre güzār itdi dirīğ olmaduñ āgāh

239.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fā‘lün¹²⁸⁴
+ + -- / + + -- / + + -- / --

1. ‘Aks-ı eşküm gül-i ruhsāre-i cānān üzre
Hün-ı nā-hağ gibidür muşhaf-ı ‘Oşmān üzre
2. İşlemek her ser-i müjgānuma rāciğ görinür
Dizilen kaṭreleri subḥa-i mercān üzre
3. Muṣṭaribdür dil-i cān bir nefes ārām idemez¹²⁸⁵
Murğ-ı pā-beste gibi kākül-i pīçān üzre
4. Bilmeyenler dem-i ‘İsīyi Kelīmā nicedür
Okusun sözlerümi şüret-i bī-cān üzre

240.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹²⁸⁶
- + -- / - + -- / - + -- / - + -

¹²⁸⁰ 6a A.55a

¹²⁸¹ 238. A.55a; R.51a; H.42b; -L; M.34b; Ü.46b

¹²⁸² 2b hatvede: hatvede R.

¹²⁸³ 3a M.35a

¹²⁸⁴ 239. A.55a; R.51a; H.42b; -L; M.35a; Ü.46b

¹²⁸⁵ 3a R.51b / dil-i: dil ü R., H., M., Ü.

¹²⁸⁶ 240. A.55a; R.51b; H.43a; -L; M.35a; Ü.47a

1. Şāhı mesnedgāh-ı şevk ol efsür-i tevḥīd ile
Eyle teshīr-i vilāyet leşger-i tevḥīd ile
2. Rīze-i elmās doker devr eyledükce her taraf
Rüşenā-yı bahş-ı kevn ol aḥter-i tevḥīd ile
3. Her nefes bu kāse-i mīnāya kıl tes‘īd-i āh
Çeşm-i çarḥ olsun mūkahḥal cevher-i tevḥīd ile
4. Hālūñ olsun her nefesde leyse fī delkī sivāh¹²⁸⁷
Ola gör maḥv-ı tecellī aḥker-i tevḥīd ile
5. Kılmasun jeng-i sivā-fersūde tīg-i bāṭınuñ¹²⁸⁸
Çarḥa gir āyine aç rüşenger-i tevḥīd ile
6. Hırka-i gil-düre gīr dāğ-ı kebūdī rengden¹²⁸⁹
Seyr-i şehir-āzīn-i ten kıl ‘abher-i tevḥīd ile
7. Haṭve-i uçmak degül bu kurb-ı kūy-ı dostdur
Bunda pervāz olmaz illā şehper-i tevḥīd ile¹²⁹⁰
8. Ben siyeh mest-i elestüm girdüğüm ‘ayb eylemeñ¹²⁹¹
Raḳşa deyr ü hānḳahda sāgar-ı tevḥīd ile
9. Cilvegāh itmez anı şāh-ı maḥabbet olmasa
Taḥtgāh-ı dil müzeyyen zīver-i tevḥīd ile¹²⁹²
10. Kıl Kelīmā pür-ziyā kandīl-i cām-ı rūḥuñı
Lem‘a-i Ṭūr-ı tecellī güster-i tevḥīd ile

241.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹²⁹³

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Eylemezdüm vā‘izā sa‘yi maḳām-ı meykede
Olmasa cāy-ı safā beytū‘l-ḥarām-ı meykede
2. Çeşm-i rağbetle nigāh it ibret al bu nükteden
Rūḥ-ı ḥasret bürd-i Cemdür murg-i bām-ı meykede
3. Vā‘izūñ medḥ itdügi ğılmān-ı Firdevs olmasun¹²⁹⁴

¹²⁸⁷ 4a Hālūñ: Hālūñ H., M., Ü.

¹²⁸⁸ 5a A.55b

¹²⁸⁹ 6a kebütü: kebūdı R., Ü.

¹²⁹⁰ 7b ile : -H, -M

¹²⁹¹ 8a girdüğüm: girdigüm R., Ü.

¹²⁹² 9b ile: -H

¹²⁹³ 241. A.55b; R.51b; H.43a; -L; M.35a; Ü.47a

¹²⁹⁴ 3a R.52a

Şāki-i muğ-beçe-i āfet-hırām-ı meykede

4. Sāde dil sūfī gibi devr-i kādehden dönmez¹²⁹⁵
‘Ādet olmuştur baña şürb-i mudām-ı meykede
5. Kılma zāhid künc-i dicur-i riyāda mu‘tekif¹²⁹⁶
Pür-ziyā kılsun dilün kandīl-i cām-ı meykede
6. Ben siyeh mest-i elestüm mürşidā birdür baña¹²⁹⁷
Zulmet u nūr-ı çerāğ-ı subh-ı şām-ı meykede
7. İştīlāh-ı Cemde yokdur ibn-i Edhem Bāyezīd
Hep beraberdür gedā şāh-ı be-nām-ı meykede

242.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹²⁹⁸
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Dirilmiş cā-be-cā hāl ol ruh-i ferhunde fāl üzre
Dökilmiş noktadur güyā kitāb-ı Dānyāl üzre
2. Elüm çekdüm ümīd-i rişte-i cān-ı belā-keşden
Vebālüm gerden-i cānānda ol zülf-i hāl üzre¹²⁹⁹
3. Çıkar elbet de ‘āşıklar giribān-ı taḥammülden¹³⁰⁰
Girerse nağme-i Dāvuda bülbüller bu hāl üzre
4. ‘İnān-i keştī-i şabruñ çıkar elden ‘aceb serdür
Havalar mevsim-i gülde olursa i‘tidāl üzre
5. Kelīmā şāhid-i ‘ādil yeter bu şi‘r-i renginüm
Tefevvuk eylesem da‘va-yı kelāmumda kemāl üzre

HARFÜ‘L-YĀ

243.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹³⁰¹
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Bahār oldı yine zeyn oldı dehrüñ deşt-i kuhsarı
Yine dünyāya neşr itdi şemīm-i kudretin bārı

¹²⁹⁵ 4a dönmez: dönmezüm R., H., Ü. / dönmez: dönmezüz M.

¹²⁹⁶ 5a H.43b

¹²⁹⁷ 6a M.35b

¹²⁹⁸ 242. A.55b; R.52a; H.44b; -L; M.35b; Ü.47a

¹²⁹⁹ 2b zülf-i : zülf ü H. / hāl: hāl R., H., M., Ü. / üzre: -H

¹³⁰⁰ 3a A.56a; Ü.47b

¹³⁰¹ 243. A.56a; R.52b; H.47a; -L; M.35b; Ü.48a

2. Nesīm-i rūḥ-baḥş esdi dıraḥt-ı mürde cān buldı
Olanlar haşre münkir seyre gelsün şaḥn-ı gülzārı
3. Açıldı sīne-i şahrada dāğ-ı lāleler yer yer
Giderdi pençe-i ḥūr penbe-i berf-i çemenzārı
4. Leb-i ehl-i terennümveş ‘aceb mi nağme-i bülbul¹³⁰²
İderse beste-dem rāmişgerān-ı çarh-ı devvārı
5. Behişt olsa gözüm görmez Kelīmā bir bütüñ şimdi
Urur her laḥza āteş cāna fıkı-i seyr-i dīdārı

244.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün¹³⁰³

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Yine bir āfetüñ oldum esīr-i zülf-i ṭarrārı
Ki Yūsuf görse olurdı dil ü cāndan ḥarīdārı
2. Bulur cānā ṭarāvet naḥl-i ḡam hicrūñle döndükçe
Ḥıyābān-ı zār-ı sīnem üzre eşk-i çeşm-i ḥünbārı¹³⁰⁴
3. ‘Acep mi her ser-i müyinden olsa şu‘leler peydā
Dıraḥt-ı Ṭūr-ı ḡamdur ‘āşıkuñ cism-i ‘alevdārı
4. Şādā-yı tīşesi her dem gelür sūrāḥ-ı sīnemden¹³⁰⁵
Gönülde var gibi Ferḥād-ı derduñ yine bir kārı
5. Kelīm itmez ḥazer cāzū gözinden ḥırz-ı cān itmiş
Meger kim nüşā-i şī‘r-i ḥüdāvend-i keremkārı

245.

Mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün¹³⁰⁶

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Şabā taḥrīk idüp verd-i ruḥuñda zülf-i ṭarrārı
Dile ol ḥaṭṭ-ı nev-ḥīzuñ tokundı ḥār-ı āzārı
2. N’ola derdüñle olsam ḥalka tesbīḥ-i zebān virdüm
Bu tār-ı cisme mercān-ı sirişk-i çeşm-i ḥünbārı
3. Ser-i Mecnūn gibi murḡān ne mümkün lāne-gīr olmak¹³⁰⁷
Maḥabbet āteşi yandurdı serde tāc ü destārı

¹³⁰² 4a R.53a

¹³⁰³ 244. A.56a; R.53a; H.47a; -L; M.35b; Ü.48a

¹³⁰⁴ 2a Ḥıyābān: Ḥıyābān R.

¹³⁰⁵ 4a H.47b

¹³⁰⁶ 245. A.56b; R.53a; H.47b; -L; M.35b; Ü.48a

¹³⁰⁷ 3a lāne-gīr: lāle-gīr A.

4. Metā'in ḥāce-i ṭab'um Kelīm ol perde çözmüş kim¹³⁰⁸
Bilür yok ḳadr-ı ḳālā-yı dürr-i maẓmün-i eş'ārı¹³⁰⁹

246.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün¹³¹⁰

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Yeter murğ-ı ḳarār-ı ehl-i 'aşḳa dām-ı gīsūsı
Ne lāzım ḳayde düşmek ol perīnuñ çeşm-i āhūsı¹³¹¹
2. Alan zevḳ-i enīn-i 'aşḳı dil-rübālardur¹³¹²
Ne bilsin kāfir āyīn olmayanlar ḳadr-ı nāḳūsı¹³¹³
3. Ḥayāl-i cennet-i kūyuñla yaḳdum dāğ-ı ḥasretle¹³¹⁴
Fezā-yı sīne-i sūzāna virdüm zīb-i ṭāvūsı
4. Olaldan saña ey dil bezm-i şāh-ı hem-şoḥbet¹³¹⁵
Unutduñ kūşe-i zindān-ı ḡamdan cān-ı maḥbūsı
5. Meger meclisde mestāne Kelīm efsāneñ 'arz itdūñ
Bu şeb az geldi ol mest-i şarāb-ı nāzuñ uyḥūsı

247.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün¹³¹⁶

+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ḳapuñda gözler ol tīr-i nigāh-ı merdüm-āzārı
Ne derde ḳaldı seyr it ḥalḳa-i çeşm-i güher-bārı¹³¹⁷
2. N'ola bülbül gibi kūyuñda murğ-ı dil figān itse
Olupdur dām-ı zülfüñ gibi bir māruñ giriftārı
3. Benüm bāğ-ı vücudum raḥne-i bād-ı ḥazān bilmez
Fezā-yı sīnemüñ her dem biterdi tāze gül-nārı¹³¹⁸
4. Fetīl-i kāmetüm vaḳf-ı çerāğ-ı dāğ-ı derd itmiş
Viren mehtāb-ı hicrāna ketān-ı cān-ı bīmārı

¹³⁰⁸ 4a Ü.48b

¹³⁰⁹ 4b M.36a

¹³¹⁰ 246. A.56b; R.53b; H.48a; -L; M.36a; Ü.48b

¹³¹¹ 1b perīnuñ çeşm-i āhūsı: -A

¹³¹² 2a Ü.49a

¹³¹³ 2b bilsin: bilsün R., H., M., Ü.

¹³¹⁴ 3a ḥasretle: ḥasretler R., H., Ü.

¹³¹⁵ 4.beyit: -A

¹³¹⁶ 247. A.56b; R.53a; H.47b; -L; M.36a; Ü.48b

¹³¹⁷ 1b ḥalḳa: ḥalḳa R., H., Ü.

¹³¹⁸ 3b biterdi: biter çün R., Ü.

5. Kelīm ol nükte-sencüm kim geleydi ‘aşruma şimdi
Şıkardı reşk-i eş‘ār-ı laṭīfüm tab‘-ı ‘aşşarı¹³¹⁹

248.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹³²⁰
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Ruḥuñdan kaldırur düşdükçe ol zülf-i semen-sāyı
Dil-i ‘uşşāka yüz vırmez o tıfl-ı şūḥ-ı hercāyı
2. Dem-ā-dem öldirür dil-ḥastagān-ı çeşm-i bīmārı¹³²¹
Dirīgā bilmez ol büt-beççe āyīn-i Mesīhāyı
3. Şunar düşmene bādām-ı çeşmüñ meclis-i meyde¹³²²
İdersin bī-meze erbāb-ı ‘aşka bezm-i şahbāyı
4. Huzūr-ı Edhem-i ṭab‘umda yeksāndur bu dünyānuñ¹³²³
Şeh-i şāhib hışımla bir gedā-yı bī-ser ü pāyı
5. Kelīmā bulmadum bī-dāğ-ı ğam bir sīne dünyāda
Tecessüs eyledüm bir bir dil-i a‘lā vü ednāyı

249.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün¹³²⁴
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Degül mīnā-şikest-i tābiş-i ruhsār-ı zibāsı
Olur yāķūt-ı rahşān olsa elde cām-ı şahbāsı
2. Bu deñlü cevır iderseñ eyle ammā derd-i hicrāna¹³²⁵
Taḥammül eylemez erbāb-ı ‘aşkuñ cān-ı şeydāsı
3. Ne güne ‘ayş ider bir böyle bezmüñ bilmem erbābı
Tehī vü ser-nigün devr ide anuñ cām-ı mīnāsı
4. Diyār-ı dilde şimdi nev-bahār-ı derd-i fūrkatdūr
Görinmez lāle-i dāğ-ı elemden sīne şahrāsı
5. Kelīm-i nükte-perverle bu fende kimse söyleşmez
Nigāh-ı himmet eylemse eger maḥdüm-ı vālāsı¹³²⁶

¹³¹⁹ 5b R.53b

¹³²⁰ 248. A.56b; R.53b; H.47b; -L; M.36a; Ü.48b

¹³²¹ 2a A.57a

¹³²² 3a Şunar: Şunarsuñ R., Ü. / Şunar: Şunarsa da H. / Şunar: Şunarsın M.

¹³²³ 4a H.48a

¹³²⁴ 249. A.57a; R.53b; H.47b; -L; M.36a; Ü.48b

¹³²⁵ 2a deñlü : deñli R., Ü. / derd-i hicrāna: -A

¹³²⁶ 5b maḥdüm: maḥdüm R., Ü.

250.

Müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün¹³²⁷

- + + - / + - + - / - + + - / + - + -

1. Bakmadı nâlişüm görüp dildeki zârı bilmedi
Tıfl imiş ol perî dahı kıadr-ı niyâzı bilmedi
2. Nağziş-i pâ-yı rāhatüm gördi ta‘accüb itdi yâr¹³²⁸
Rāh-ı ğamında çekdigüm şeyb ü firâzı bilmedi
3. Düşdi o māha tıfl-ı dil şandı ki yüz çevirmeye
Āhir-i kār-ı gerdiş-i şu‘bede-bāzı bilmedi
4. Görmedi sūzişüm benüm nev‘î-i sâhîr-i ‘Acem¹³²⁹
Vaşf-ı ‘arūs-i Hind idüp sūz u güdâzı bilmedi¹³³⁰
5. Eyledi şekve deyü el çekme Kelīm-i ħastadan
Telĥ itdi kāmı lezzet-i şeker-i nâzı bilinmedi

251.

Müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün¹³³¹

- + + - / + - + - / - + + - / + - + -

1. Levĥ-i ruĥuñda ĥikmet-i jeng-i elem bilinmedi
Neydi o māha dün gice bā‘iş-i ğam bilinmedi
2. Durdı çü gonce rûyuñı çatdı ğazabla kaşların¹³³²
Cāna o mest-i ‘işveden vech-i sitem bilinmedi
3. Beste-dilān kūyını eyledi bismil-i cefā
Ĥürmet-i renc-i zümre-i şayd-ı ĥarem bilinmedi
4. Rîziş-i sîm eşkümi gördi tegāfûl itdi yâr¹³³³
Ĥāk-i rehinde itdigüm bezl-i direm bilinmedi
5. Bend-i belā-yı zülfüñe düşdi Kelīm-i ĥasta-dil
Oldı yoluñda gerçi kim ĥāk-ı kıadem bilinmedi¹³³⁴

252.

Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün¹³³⁵

- - + / + - - + / + - - + / + - -

¹³²⁷ 250. A.57a; R.54a; H.48a; -L; M.36a; Ü.49a¹³²⁸ 2a M.36b / Nağziş-i pâ-y: Luğaziş-i tâb R.¹³²⁹ 4a H.48b¹³³⁰ 4b sūz u: sūz-ı R., Ü. / sūz u: -M¹³³¹ 251. A.57b; R.54a; H.48b; -L; M.36b; Ü.49a¹³³² 2a Ü.49b¹³³³ 4a R.54b¹³³⁴ 5b kim: -A¹³³⁵ 252. A.57b; R.54a; H.48b; -L; M.36b; Ü.49a

1. Kan eyledüğün ğamze-i hūn-ḥ'ārı bilür mi
Mestāne gözi eyledügi kārı bilür mi
2. Ol lāle ruḥa korkarın açılmağa bilmem
Sīnemde olan dāğ-ı ciğerkārı bilür mi
3. Dest-i ğam-ı düz-dīde zebān-ı nıgehinden
Ol kaşları yā çekdigüm āzārı bilür mi
4. Ol kāle-fürüşende-i bāzār-ı teğāfūl
Cān naḥdi viren 'āşık-ı ğam-ḥ'ārı bilür mi
5. Mestāne kılan pister-i nāz içre şeker-ḥ'āb
Derd-i ser-i 'āşık-ı bīdārı bilür mi¹³³⁶
6. Çekdüm hevesi ḥalka-i zūlfünden o māhuñ
Derdinde esīr oldugumu bari bilür mi
7. Mīr'āta olan münkir-i eşrāf-ı tecellī
Sūzişgeri-i ḥasret-i dīdārı bilür mi
8. Dün baña ğazab-sāz-ı niğāh oldı ol āfet
Bilmem kimdür eyledüğüm zārı bilür mi
9. 'Uşşaka kosun cevri Kelīmā o şeh-i nāz¹³³⁷
Āh-ı seher efgān-ı şeb-tārı bilür mi

253.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹³³⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Gösterürseñ ölmeden göster dile ol sīneyi
Yoḥsa ḥasta soñ nefesde n'eylesün āyineyi¹³³⁹
2. Terk idüp geldük elest-i bezm-ğāh-ı 'āleme¹³⁴⁰
Bulmaduk ammā şafā-yı şoḥbet-i deyrīneyi
3. Gelme zāhid yanına cām-ı şahādet mestūñ¹³⁴¹
Eyleme ālūde dāmen ḥırka-i peşmīneyi¹³⁴²
4. Ta'nı ko düşmez diyü sāğar elinden vā'izā¹³⁴³

¹³³⁶ 5b ser: seher H., Ü.

¹³³⁷ 9a H.49a

¹³³⁸ 253. A.57b; R.54b; H.45a; -L; M.36b; Ü.49b

¹³³⁹ 1b ḥasta: ḥasta R.

¹³⁴⁰ 2a A.58a

¹³⁴¹ 3a mestūñ: mestinūñ R., H., Ü. / mestūñ: mestūñ yanına M.

¹³⁴² 3b ḥırka: ḥırka R.

¹³⁴³ 4a diyü sāğar elinden: elinden diyü sāğar R. / vā'izā: zāhidā R., Ü.

Ƙor mı ğam teşhîse taƙat ŝenbe-i âzîneyi

5. Virmeyen ser görmesün sîneñ Kelîm-i ĥastaveŝ¹³⁴⁴
Kimse ƙurbân olmayınca açma ol goncîneyi

254.

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fâ‘lün¹³⁴⁵

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Görindi sîne-i âyine-sa-yı raĥşânı
Açıldı ol güneşüñ meşriķ-i ġirîbânı
2. Metâ‘-i şabr-ı dil eyvâ ki gitdi yaġmaya
Maĥabbet ateşine yandı sîne dükkânı
3. O gonce meclis-i meyde çıkardı destâruñ
Taġıtdı ‘aqlumuzu kâkül-i perîşânı

255.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün¹³⁴⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Göñül bir yerde ârâm eylemez meyĥâneden ġayrı
Mekân bilmez dil-i dîvânemüz vîrânedan ġayrı¹³⁴⁷
2. Serümde kühken-âsâ ƙo tursun şîşe-i derdüñ¹³⁴⁸
Bu kâre kimse baş urmaz dil-i ferzânedan ġayrı
3. Olur zaĥmet saña ta‘lîm-i terk-i mâsivâ kılma
Çıkardum ben göñüldeñ vâ‘izâ cânânedan ġayrı
4. Kelîm ol şem‘-i nâza dil verelden ben ġarîb oldum
Yanar yok bezm-i ğamda derdüme pervânedan ġayrı

256.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün¹³⁴⁹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Gözümden ĥâk-ı payuñ gitdi ġiryân olduġum ƙaldı¹³⁵⁰
Çıkardum zülfüñi elden perîşan olduġum ƙaldı
2. Benümle olmaduñ hem câme-ĥ‘âb ey âhû-yi vahşî¹³⁵¹

¹³⁴⁴ 5a M.37a

¹³⁴⁵ 254. A.58a; R.54b; H.45a; -L; -M; Ü.49b

¹³⁴⁶ 255. A.58a; R.54b; H.45a; -L; M.37a; Ü.49b

¹³⁴⁷ 1b dîvânemüz: vîrânemüz R., H., M., Ü.

¹³⁴⁸ 2a şîşe: tîşe R., H., Ü.

¹³⁴⁹ 256. A.58a; R.54b; H.44b; -L; M.37a; Ü.49b

¹³⁵⁰ 1a ƙaldı: -R, -Ü

¹³⁵¹ 2a R.55a; Ü.50a

Ser-i kūyında Mecnūn gibi ‘üryān olduğum kaldı¹³⁵²

3. Dirīgā menzil-i maḳṣūda vāsıl olmadum gitdi
Hemān bī-hūde yollarda şitābān olduğum kaldı¹³⁵³
4. Felek yandırmadı şem‘-i murādum deyr-i kūyuñda¹³⁵⁴
Benüm ey büt hemān maḥcūb-ı īmān olduğum kaldı¹³⁵⁵
5. Kelīm ol serv-i āzāduñ ḳulaydum bir zamān şimdi
Gidüp ol dem esīr-i derd-i hicrān olduğum kaldı¹³⁵⁶

257.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün¹³⁵⁷

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Yaḳar taḥassür-i rūyuñ bu tār canumızı
Ġamuñ muḳārin-i mehtāb ider ketānumızı
2. Bu berg-i bāğ-ı ğınāyız ki bād-ı ye’s-i merām
Açılmadan getürür müjde-i ḥazānumızı
3. O şu‘le-püş ğamız kim olurdı ḥākister
Semender itse ğidā mağz-ı istühānumızı
4. O keş-me-keşde esirüz felekle kim Manşūr
Çekildi dar-ı fenādan görüp gümānumızı
5. Şadā-yı nāle Kelīmā gelür yine dilden
Ḳarīn-i mühr-i sükūt eyleseñ dehānumızı

258.

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün¹³⁵⁸

- - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. Geh cām-ı baḥş-ı luṭf ider mestāne eylersin beni¹³⁵⁹
Geh bir nigāh-ı ḥışm ile dīvāne eylersin beni
2. Ben bülbul-i bāğ-ı ğamum ‘arz-ı gül-i ruḥsāruñı
Tā-key çerāğ-ı ḥasrete pervāne eylersin beni
3. Geh ‘arz idersüñ çeşmüñi geh ḳaşlaruñ mihrābını¹³⁶⁰

¹³⁵² 2b kaldı: -Ü

¹³⁵³ 3b kaldı: -H, -Ü

¹³⁵⁴ 4a A.58b

¹³⁵⁵ 4b kaldı: -H, -Ü

¹³⁵⁶ 5b kaldı: -H, -Ü

¹³⁵⁷ 257. A.58b; R.55a; H.45a; -L; M.37a; Ü.50a

¹³⁵⁸ 258. A.58b; R.55a; H.45a; -L; M.37a; Ü.50a

¹³⁵⁹ 1a cām-ı baḥş: baḥş-ı cām R., H., M., Ü.

¹³⁶⁰ 3a H.45b / idersüñ: idersin R., H., M., Ü.

Geh rāğīb-ı mescit gehī meyḥāne eylersin beni

4. Kaldurma ben zāre gile ańdırma derdin kǎnzile¹³⁶¹
Mecnūn gibi dilden dile efsāne eylersin beni

5. Degme Kelīmā gel meded pāy-ı sūkān-ı kūyına¹³⁶²
Ol āšnālardan şakın bī-gāne eylersen beni

259.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹³⁶³

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Tīrūñ ki dönüp 'ārız-ı cānāna toķındı
Gūya ki kazā sihemidür ol cāna toķındı
2. Tīrīne ki oldu o meh-i 'işve nişāne
Āhum sipir-i mihr-i dırahşāna toķındı
3. Zāhirde olup ol gül-i nev-ḥīze müşādif¹³⁶⁴
Zahm-ı elemi cān-ı esīrānea toķındı
4. Ol genci leked-ḥurde-i peygān göricek āh
Şad tīr-i elem bu dil-i vīrāna toķındı
5. Mānend-i Kelīm oldu esīr-i ser-i zūlfü
Her dīde ki ol gözleri fettāna toķındı

260.

Mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn¹³⁶⁵

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Degül laḥt-i ciger müjgānlarumda vaķt-ı giryānı
Gözümde ka'r-ı deryā-yı sirişküñ çıķdı mercānı
2. Benüm ol bismil-i tīg-i 'anā kim şaḥn-ı dünyāda
Virür ḥūn-ābe-i çeşmüm ğinā-yı 'ıyd-ı ḳurbānı
3. O sehrābum ki yokdur merhem-i kāvusa iķbālüm
İletse zahm-ı sīnem dāmene çāk-ı girībānı
4. Ben ol Ya'ķūb-ı hırmān-ülfetüm kim gelse açmazdum
Nesīm-i pīrehen būy-i ümmīde Beytū'l-Aḥzānı
5. O Mecnūn kim nişān-ı seng-i bāzār-ı melāmetdür

¹³⁶¹ 4a Kaldurma: -A

¹³⁶² 5a R.55b

¹³⁶³ 259. A.58b; R.55b; H.45b; -L; M.37b; Ü.50b

¹³⁶⁴ 3a A.59a

¹³⁶⁵ 260. A.59a; R.52a; H.46b; -L; M.37b; Ü.47b

Olur mı murğ-ı rāḥat āşiyān-sāz-ı ser-i cānı

6. Ben ol sevdāger-i bī-ṭālī‘üm kim kūh-ken-āsā
Satıldııdı çārsügāh-ı belāda cān-ı nālānı
7. Kelīmā vaz‘-ı kilik itmezdi levḥ-i ḥüsn-i ta‘bīre¹³⁶⁶
Geleydi dehre ‘ahdümde eger Selmān-ı Ḥaḳānı¹³⁶⁷
8. Olurdı sīne-çāk tīg-i reşk-i ḥüsn-i ta‘bīre¹³⁶⁸
Göreydi nüṣḥa-i eṣ‘ārumı ḥ‘ācūy-ı Kirmānı¹³⁶⁹

261.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹³⁷⁰
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Melāḥat baḥridür bī-reşk o māhuñ rüy-i raḥşānı
Neşīm nāz ile mevc urdu şanmañ çīn-i pīşānı
2. Yetiş kurbānuñ olsun ser ḥāzer kim tīg-i hicrānuñ
İder fevvāre-i ḥün-ı ciger ṭavḳ-ı girībānı
3. ‘Acebdür ehl-i ‘aşḳuñ dīdesinden ḥün ider cārı¹³⁷¹
Bu şehruñ ḳan içerken çeşm-i eṭfāl-i debistānı
4. İder nüh keştī-i eflāki ġarḳ-ı mevc-i ḥayret
İdince dilde deryā-yı sirişküm gāhı ṭuğyānı
5. Tennūr-ı çāk-ı sīnemden olaydı ābı ger zāhir¹³⁷²
Çıḳardı çarḥa Nūḥuñ şüphesiz keştī-i tūfānı
6. Kelīmā naḳş-ı rāḥat cilve kılmaz anda bīn kerre¹³⁷³
Derūna mūhre-i dāğ ile vīrsen şayḳal-i mānı¹³⁷⁴

262.

Mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün¹³⁷⁵
+ — — — / + — — — / + — — — / + — — —

1. Getürdüm cūşa tennūr-i cigerden eşk-i gül-gūnı
‘Aceb mi ġarḳ-ı emvāc eylesem keştī-i gerdūnı

¹³⁶⁶ 7a R.52b

¹³⁶⁷ 7b Selmān-ı: Selmān u R., H., Ü.

¹³⁶⁸ 8a ta‘bīre: ta‘bīrüm R., H., Ü.

¹³⁶⁹ 8b ḥū cū: Ḥācū R., M., Ü.

¹³⁷⁰ 261. A.59a; R.52b; H.46b; -L; M.37b; Ü.47b

¹³⁷¹ 3a ‘aşḳuñ: ‘aşḳın R., Ü.

¹³⁷² 5a A.59b

¹³⁷³ 6a H.47a

¹³⁷⁴ 6b mānı: yānı Ü.

¹³⁷⁵ 262. A.59b; R.52b; H.47a; -L; M.37b; Ü.48a

2. Degüldür dest-i ğamla keş-me-keşden bir nefes hālī¹³⁷⁶
Giribānum tütubdur hilkat-ı dāmān-ı medyūnı
3. N'ola mızrāb-ı ğam nāhun-zen olsa rişte-i cāna
Odur şāh-ı maḥabbet bezminüñ zīrā ki kânūnı
4. O Ferhādum ki sahrā kıldı kühı tīşe-i āhum¹³⁷⁷
O Mecnūnum ki deryā kıldı 'eşküm deşt-i hāmūnı
5. Kelīmā yādına gelmez mi yāruñ dökdüğüm kanlar
Nigāh-ı merḥamet kılmaz mı hiç añmaz mı ol hūnı

263.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün¹³⁷⁸

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Koymaz ki görem ol yüzi hürşid-i kemāhī¹³⁷⁹
Āteşlere yansun göreyüm dūd-ı siyāhı
2. Geçdükçe yanudan yüzüme bakmaz o şūhuñ
Öldürdi beni ḥasret-i şemşir-i nigāhı
3. Dil murğını aldı o perī şimdi görünmez
Sen şakla Huda dūd-ı siyāhumdan o māhı¹³⁸⁰
4. Yād itdi meger kuvvet-i dem-i bezm-i elesti
Cān murğu çıkardı feleke nāle vü āhı
5. Dün kūy-ı ḥarābātı koyup mescide vardum
Vā'iz didi kim koymañuz ol güm-şüde rāhı
6. Cādū-yı nigehten ḥazer itmey ki getürdüm
Hırz-ı eşer-i ḥazret-i üstāda penāhı
7. Ḥakānī-i ma'nī ki odur şimdi Kelīmā¹³⁸¹
Mülk-i hünerüñ şāhib-i evreng ü külāhı
8. Dünyāya eger gelse zamānında olurdu¹³⁸²
Telmīz-i sübükḥānı Felāṭūn-ı ilāhı
9. 'İsī gibi bezminde felek cām-ı murādın¹³⁸³

¹³⁷⁶ 2a hālī: hālī R.

¹³⁷⁷ 4a M.38a

¹³⁷⁸ 263. A.59b; R.55b; H.45b; -L; M.38a; Ü.50b

¹³⁷⁹ 1a görem: gözüm R.

¹³⁸⁰ 3b Hudā: Hod A.

¹³⁸¹ 7.beyit: R. ve Ü. nüshasında şekil olarak son beyit gibi yazılmış

¹³⁸² 8a H.46a

¹³⁸³ 9a A.60a

Hürşîd gibi devrinde her lahza vü gâhî

264.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün¹³⁸⁴

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

1. Kadr-ı vaşluñ bilmedüm gam-ḥ‘ār olur şandum seni
Koçmadum müy-ı miyānuñ yār olur şandum seni

2. Ḥ‘āb-ı nāze vardı çeşmüñ cānuma cebr eyledüm¹³⁸⁵
Pāyuña yüz sürmedüm bīdār olur şandum seni

3. Kokmadum gül-berg-i ruhsāruñ şakındum ḥ‘atıruñ¹³⁸⁶
Naḥl-i nāzum ben gül-i bī-hār olur şandum seni

4. Añmadum dāğ üzre dāğ-ı āteş-i hicrānuñı
Merhem-i zaḥm dil-i bīmār olur şandum seni

5. Mest-i nāzum bilmedüm ki muḳtezā-yı keyf imiş¹³⁸⁷
Gam-gūsār-ı cān ü dil her-bār olur şandum seni

6. Şāh-bāz-ı evc-i istignā imişsin bilmedüm
Mūnis-i dest-i Kelīm-i zār olur şandum seni

265.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹³⁸⁸

— — + / + — — + / + — — + / + — —

1. Deyr içre bu şüretle gören ol büt-i sengi
Yüz sürmede hiç pāyine eyler mi direngi

2. Āhum çü seḥāb olmada peyveste sipihre
Şimden girü gel çarḥ ile gör çeng-i pelengi¹³⁸⁹

3. Her dem ki gele çeşmüme hūn-āb-ı cigerdür
Yok bāde-i eşkümde benüm ‘ayb-ı dü rengi

4. ‘Aşıkda kemāl olsa olur yār ile yek-dil
‘Aşḳ āteşi hem-ḥilkat ider şīşe vü sengi

266.

Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefā‘ilü fâ‘ilün¹³⁹⁰

— — + / — + — + / + — — + / — + —

¹³⁸⁴ 264. A.60a; R.56a; H.46a; -L; M.38a; Ü.50b

¹³⁸⁵ H. nüshasında 2. ve 3.beyitlerin yeri farklıdır.

¹³⁸⁶ 3a ruhsāruñ: ruhsārın R., Ü.

¹³⁸⁷ 5a Ü.51a / 5.beyit: -M

¹³⁸⁸ 265. A.60a; R.56a; H.46a; -L; M.38a; Ü.51a

¹³⁸⁹ 2b Şimden gerü: Şimden ger R., Ü.

¹³⁹⁰ 266. A.60a; R.56a; H.46a; -L; M.38a; Ü.51a

1. Dil-beste kıldı lâ‘line bir nâzenin beni
Hükm-i maḥabbet eyledi zîr-i nigîn beni
2. Keştî-i ser-nigûn kaşuñ çatma eyleme¹³⁹¹
Deryâ-yı ḳahra ğarḳa-i çîn-i cebîn beni
3. Duymış esîr-i zûlf-i girih-gîri olduğum
Ey çarḫ-dûn ejder-i ser-heftümîn beni

¹³⁹¹ 2a M.38b

NAKIS GAZELLERDİR

1.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹³⁹²
 - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Müdde‘ādur ḥasretüñle sīne-çāk olmak baña
 Böyle sıhhatden hele yekdür helāk olmak baña

2. Hāk-ı pāyüñden kesilsem gözlerüm leb-rīz olur
 ‘Ādet olmışdur tufeyl-i tıfl-ı nāk olmak baña

2.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹³⁹³
 + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Bu dil bir özge şeydādur ne zer ne taht-ı tāk ister¹³⁹⁴
 Bu gülşengehde ancak bir gül-i nāzik-mizāc ister
2. Nesīmüñ bağlamış rāhın hıyābānzār-ı kūyında¹³⁹⁵
 Göñül sultān-ı şemīm-i zūlf-i dil-berden ḥarāc ister¹³⁹⁶

3.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün¹³⁹⁷
 - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Yüz virme çış-i ḥattuña ey şāh-ı pūr-gurūr
 Çek tığ-ı kahrı buldı fiten ruḥşat-ı zuhūr
2. Hüsrev de olsa devletüñe kūh-ken-i kadr
 Bu kārğāh-ı dehre gelen eylemez huzūr

4.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün¹³⁹⁸
 + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Gözüñ ki reşk-i füsün-ı sipihr-i bed-ḥūdur
 Remīde göñlümi şayd eyleyen ol āhūdur
2. O pisteri-i gamum kim su‘āl-i hāl-i dilüm
 Zemīn künc-i tegāfülde ser-be-zānūdur

5.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹³⁹⁹

¹³⁹² 1. A.60b; -R; -H; -L; M.38b; -Ü

¹³⁹³ 2. A.60b; R.20b; -H; -L; M.38b; Ü.19a

¹³⁹⁴ 1a Bu dil: Göñül M.

¹³⁹⁵ 2a R.21a

¹³⁹⁶ 2b ister: -M

¹³⁹⁷ 3. A.60b; R.21a; -H; -L; M.38b; Ü.19a

¹³⁹⁸ 4. A.60b; R.23a; -H; -L; M.38b; Ü.18b,21a

¹³⁹⁹ 5. A.60b; R.23a; -H; -L; M.38b; Ü.21a

– + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. Dil saña hāk olduğun o hāl-i ğabğabdan bilür
Ehl-i hikmet rif‘ati te’sîr-i kevkebden bilür
2. Eskidür eṭfale gül dāğ-ı maḥabbet sîne
Ḳays-ı dil âyîn-i derd-i ‘aşkı mektebden bilür

6.

Mef‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün¹⁴⁰⁰

+ – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. Ne yār-ı hicre pür-ğam dil ne berg-i vaşla maḥremdür
Yanında bāğ-ı dünyānuñ ğam ü şādîsi tev’emdür
2. İderdün her zamān bir ‘âlemin zevķin göñül şimdi
Muķîm-i künc-i hicrân ol bu da bir başka ‘âlemdür

7.

Mef‘ûlû fā‘îlâtü mefā‘îlû fā‘îlün¹⁴⁰¹

– – + / – + – + / + – – + / – + –

1. Hākister itsen cismümi sūz-ı çerāğ-ı dāğ
Gelmez nihād-ı cānuma hergiz ferāğ-ı dāğ

8.

Mef‘ûlû Mefā‘îlün Fe‘ûlün¹⁴⁰²

– – + / + – + – / + – –

1. Rüstemleri ğamla nāl ider ‘aşk
Pür-zorları bî-mecāl ider ‘aşk
2. Tā ḥâlis ide ğubār-ı ḳalbi
Şad pûte-i ğamda ḳâl ider ‘aşk

9.

Mef‘ûlû Mefā‘îlün Fe‘ûlün¹⁴⁰³

– – + / + – + – / + – –

1. Rûyin teni hāk-ı rāh ider ‘aşk
Hüsrevleri bî-külâh ider ‘aşk

10.

Fe‘îlâtün fe‘îlâtün fe‘îlâtün fe‘îlün¹⁴⁰⁴

+ + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. Olmadın Ḳays dahı mest-i mey-i Kevser-i ‘aşk
Şundu sākî ezel dest-i dile sāğar-ı ‘aşk

¹⁴⁰⁰ 6. A.60b; R.23b; -H; -L; M.38b; Ü.22b

¹⁴⁰¹ 7. A.60b; R.33a; -H; -L; M.38b; Ü.30a

¹⁴⁰² 8. A.61a; R.33b; -H; -L; M.38b; Ü.30b

¹⁴⁰³ 9. A.61a; R.33b; -H; -L; M.39a; Ü.31a

¹⁴⁰⁴ 10. A.61a; R.33a; -H; -L; -M; Ü.31a

11.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁰⁵

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Derūna kılduğın müy-i haṭṭ-ı dil-cū-yı fettānuñ
Ne mümkün eylemek mār-ı ser-i zülf-i perīşānuñ
2. Görelden lā‘l-i mey-gün-ı ğubār-ı haṭṭ-ı nevḥizüñ
Göñül abdāl olmışdur senüñ ser-mest-i ḥayrānuñ

12.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün¹⁴⁰⁶

+ - + - / + + - - / + - + - / - -

1. Yegāne beste be-zencīr-i ‘aşk-ı hūbānum
Esīr-i ḥalka-be-ğüş-ı dü zülf-i pīçānum
2. Yanar durur gice gündüz serümde şu‘le-i dāğ
Bu köhne deyr-i ‘anāda çü şem‘-i rehbanum

13.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün¹⁴⁰⁷

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Ey mülk-i cānı ğamzeleri ğāret eyleyen
Bīmār-ı çeşm-i mestini bī-rāḥat eyleyen
2. Mest-i şarāb-ı ‘aşkın idüp böyle ser-girān
Bezm-i şafāda eller ile şöḥbet eyleyen

14.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁰⁸

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Varup kūyında feryād eylerüm meyḥāneden soñra
O şehden şakıların şeylüm yine ammā neden soñra
2. ‘Acep mi āšnā-yı ‘aşkı ğark-ı hūn-ı reşk olsa
Şunar bī-gāneye lā‘l ile bin peymāneden soñra

15.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁴⁰⁹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Pīr-i muğsız nā-şekībā cān-ı zār ister seni
Tıfl-ı dil ey muğ-beçe bī-iḥtiyār ister seni

¹⁴⁰⁵ 11. A.61a; R.34b; -H; -L; M.39a, Ü.31b

¹⁴⁰⁶ 12. A.61a; -R; -H; -L; M.39a; Ü.38b

¹⁴⁰⁷ 13. A.61a; -R; -H; -L; M.39a; Ü.38b

¹⁴⁰⁸ 14. A.61a; R.51b; H.42b; -L; M.39a; Ü.46b

¹⁴⁰⁹ 15. A.61a; -R; -H; -L; M.39a; -Ü

16.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün¹⁴¹⁰

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Elümde tâbiş-i dilden şarāb şu'le virür
Lebümde sūz-ı cigerden kebāb şu'le virür
2. Hilāf-ı h'āhiş-i dilden figān ki istesem āb
Bu şu'lezār-ı 'māda serāb şu'le virür
3. Olur mu tākāt-ı nezzāre böyle bir māha
Mişāl-i şa'sa-i āftāb şu'le virür

17.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁴¹¹

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Çāre-h'āh oldum gice meclisde çeşm-i yārdan
Eyledüm ümmīd-i sıhhat yine bir bīmārdan
2. Dest-i cevruñden fetīl-āsā büküldü kāmētüm
Şubha dek yandum çerāğ-ı ğamda şām-ı tārdan

18.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün¹⁴¹²

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dilüñ rüz-ı firāk-ı yāredür her lahzada meyli
Ki zīrā vuşlatuñ 'āşıkları Mecnün ider Leyli
2. Tūtaldan āteşīn-i 'aşk-ı dil-dāra bir olmışdur
Girībān-ı şekīb ü dāmen-i temkīnümüñ zeyli
3. Görüp eṭraf dāğ-ı sīnem üzre ābla sanmañuz
Kurupdur anda yer yer ḥaymeler sultān-ı ğam ḥayli

¹⁴¹⁰ 16. -A; R.20b; -H; -L; -M; Ü.19a

¹⁴¹¹ 17. -A; R.42b; H.42b; -L; -M; Ü.19a

¹⁴¹² 18. -A; R55a; -H; -L; -M; Ü.50a

RÛBĀ'ĪYĀT

1.

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fā¹⁴¹³
 Baḳmam zen-i dünyāya ḳo fertüt olsun
 Esbābı aña zīver-i tābūt olsun
 Cevr eyleyenüñ ḥüsnine meftün olmam
 İsterse lebi ḡayret-i yāḳūt olsun

2.

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fā¹⁴¹⁴ (1, 2, 4)
 Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün (3)
 Düzdīde niḡehle beni meftün itdün
 Aḥvālümü derdüñle digeḡ-gün itdün
 Bir ḳayde düşürdüñ dili zülfüñle kim āḥir
 Zencīr-i belā-bestesı Mecnün itdün

3.

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fā¹⁴¹⁵
 Her bir ḡama şad sāḡarı ser-pūş itsem
 Cemşīd-şıfat dehrı ferāmūş itsem
 Sīnemde olan derde telāfı olmaz
 Biñ şāhid-i maḳşūdu der-āḡūş itsem

4.

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fa'ül¹⁴¹⁶ (1)
 Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün (2, 3, 4)
 Ey dest-i niḡāhında ḳılan ḥalkı esīr
 Zülfünde dil-i ḥalk bugün beste be-zencīr
 Añ ol günü kim dest-i gedādan alamazlar
 Ber ḡūşe-i dāmānını şāḥān-ı ḥışım-gīr

5.

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fā¹⁴¹⁷ (1, 2, 4)
 Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül (3)
 Dil-ḥāhum içün şevḳ ile pūyān olmam
 Deryūze ger-i dergeh-i nādān olmam
 Ölseme eger def'-i ḥumār-ı ḡam içün
 Minnet-keş-i şāhbā-yı le'imān olmam

6.

¹⁴¹³ 1. A.61b; R.56a; H.57a; -L; M.39b; Ü.51a

¹⁴¹⁴ 2. A.62a; R.56b; H.57a; -L; M.39b; Ü.51a

¹⁴¹⁵ 3. A.62a; R.56b; H.57a; -L; M.39b; Ü.51a

¹⁴¹⁶ 4. A.62a; R.56b; H.57b; -L; M.39a; Ü.51b

¹⁴¹⁷ 5. A.62a; R.57a; H.57b; -L; M.39b; Ü.51b

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ül¹⁴¹⁸ (1, 2, 4)
 Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün (3)
 Kūyuñda varup her gice āh eylemedüm
 Yollarda taḥassürle nigāh eylemedüm
 Ey serv-i revān nedür bu ser-keşlikler
 Dil virdüm ise saña günāh eylemedüm

7.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ül¹⁴¹⁹ (1, 2, 4)
 Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün (3)
 Eller gibi kūyuñda fiğān eylemedüm
 Esrār-ı ğam-ı 'aşkı 'ıyān eylemedüm
 Bir kerre gülüp açılmañ bende güle
 N'etdüm saña ey ğonce yaman eylemedüm

8.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁴²⁰
 Dil-ḥ'āhuñ için itme şakın āhını memdūd
 Baht olmayacak itmez eşer girye-i bī-sūd
 Ferhād-şifat bir kişide olmasa ṭālī'
 Cān virse de girmez elüne şāhīd-i maḫşūd

9.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül¹⁴²¹ (1)
 Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün (2, 3, 4)
 Hırmān ile ölsem veremem derde vücūd
 Ya'kūb-şifat şarf idemem eşk-i dem-ālūd
 Mānend-i Züleyhā yine āşüftesi olmam
 Yūsuf da görünse gözüme şāhid-i maḫşūd

10.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün¹⁴²² (1, 2, 4)
 Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fe'ülün (3)
 Göñülde dāğ-ı āteşüñ ey pür füsün yeter
 Olsun teğāfülüñle ciger ğarḳ-ı ḥün yeter
 Öldür teraḥḥüm eyle beni tā-be-key ölem
 Cellād-ı ḳahr-ı çeşmüñ elinden zebün yeter

11.

¹⁴¹⁸ 6. A.62a; R.57b; H.57b; -L; M.39b; Ü.51b

¹⁴¹⁹ 7. A.62b; R.57a; H.57b; -L; M.40a; Ü.51b

¹⁴²⁰ 8. A.62a; R.56b; H.57a; -L; -M; Ü.51b

¹⁴²¹ 9. A.62a; R.56b; H.57b; -L; -M; Ü.51b

¹⁴²² 10. A.62b; R.57a; H.57b; -L; M.40a; Ü.51b

Mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün¹⁴²³ (1, 3, 4)
 Mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'lün (2)
 Kurbân olayum bakma şakın sînede çāke
 'Āşıqlara şemşîrûñi çek kaşd-ı helāke
 Bir şey midür ölmek meger 'uşşāk yanında
 Toprak başına düşmiyenüñ kellesi hāke

12.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün¹⁴²⁴ (1, 2)
 Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ' (3)
 Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ül (4)
 Ey muhterik-i mihr-i ruḥuñ 'ālem-i fertüt
 Hūnın ciger-i la'l-i lebūñ ma'den-i yāḳūt
 Hicrūñ beni öldürse de feryād itmeme
 Urdum dehen-i nālişe ben mühr-i sükūt

13.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün¹⁴²⁵ (1, 3)
 Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ' (2, 4)
 Dünyâyı helāk eylemedür var ise kaşdı
 Çeşmān-ı siyeh-mestine ruḥşar virmiş
 Derdüm n'ola bakdıkça füzūn olsa o māhuñ
 Ol haṭṭ-ı siyeh ḥüsnine ḥālet virmiş

¹⁴²³ 111. A.62b; R.57a; H.58a; -L; M.40a; Ü.52a

¹⁴²⁴ 12. A.62b; R.57a; -H; -L; M.40a; Ü.52a

¹⁴²⁵ 13. A.62b; R.57a; -H; -L; M.40a; Ü.52a

3. Hâlet-i yemin kudûmu virdi halka inşirâh
Kalmadı bir dilde hiç dâğ-ı kedüretten eşer
4. Eyledi vaz'-ı kadem ol dem ki şadr-ı devlete
Güş idenler oldılar mesrûr-i dil-şâd ol kadar¹⁴³⁵
5. Geldi meste girye-i bî-hûde-i şebden ferâğ
İtdi zâhid nâliş-i âh-ı sehergehden güzër
6. Şimdiden soñra ne mümkindür sipihr-i bed-nihâd
Cânib-i erbâb-ı tab'a eyliye bir kec-nazar
7. Devr-i 'adlinde o deñlü vardı ẖ'āba fitne kim¹⁴³⁶
Eylemez 'āşık nigāh-ı çeşm-i dil-berden hāzer
8. Sözde var bir mertebe i'cāza isti'dādı kim
Şayda āgāz itse murğ-ı vaḥşī-i ma'nāyı ger
9. İtmedin pā-beste-i dām-ı taḥayyül indirür
Pīşgāh-ı tab'ına evc-i hevādan beste-per¹⁴³⁷
10. Güş idenler gevher-i mazmûn-i āteş-pāresin
Olsa da keyfiyyet-i zevk-ı sūḥandan bî-ḥaber
11. Mest olup her demde rūḥ-i Feyzi-i Hindû gibi¹⁴³⁸
Cân ü dilden tab'ına biñ secde-i ta'zīm ider
12. İntisābum ḥāk-ı dergāhına 'arz itdüm baña¹⁴³⁹
Döndi faḥr ile didi zāl-ı sipihr-i kīnever¹⁴⁴⁰
13. Men hem ez-ḥüddām-ı dergāh-ı vālā rütbe-i ām
Ger luzûm ḥod temaş-dāmen be-hışm-ı ber-güher
14. Oldı çün iḳbāl ile mesned-nişîn şadr-ı Rûm
Eyledi nāzende dehri ol ḥidīv-i dādger
15. Didi tarīḥin Kelīm-i nüktever ol şevk ile¹⁴⁴¹
Dād-ı cûd ile Bahāyi şadr-ı Rûma şaldı fer¹⁴⁴²

¹⁴³⁵ 4b mesrûr-i: mesrûr u L.

¹⁴³⁶ 7a Devr-i 'adlinde: Bīm-i 'adliyle L.

¹⁴³⁷ 9b hevādan: hümādan L.

¹⁴³⁸ 11a Hindû: Hindī R., L., Ü.

¹⁴³⁹ 12a A.63b

¹⁴⁴⁰ 12b sipihr-i kīnever: sipihr-i nüh siper L.

¹⁴⁴¹ 15a nüktever: bendesi L.

¹⁴⁴² 15b R.11a

(H.1054 / M.1644)

3.

Tārīḥ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁴⁴³

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'Azm-ı uḳbā eyleyüp Maḥmūd Efendi çekdi el
Kimseye bākī degüldür gördi dehr-i bī-miṣāl
2. Bursadan ma'zül iken maḡfūr ile merḥūm olup
Eyledi aḥbābını ḡarḳ-āb-ı deryā-yı melāl
3. Lāne-i cismin bozunca dest-i şeh-bāz-ı ecel
Murḡ-ı rūḥı ravza-i uçmaḡa açdı perr ü bāl
4. Miḥnet-ābād-ı fenādan 'azm-ı 'uḳbā itdüḡün
Güş idüp nāgeh Kelīm-i nükte-senc-i ḥüş-maḳāl
5. Lāfzen vü ma'nen didi āh eyleyüp tārīḥini
Eyledi biñ ellide Maḥmud Efendi irtihāl¹⁴⁴⁴

(H.1050 / 1640)

4.

Tārīḥ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁴⁴⁵

- + - - / - + - - / - + -

1. Faḥr-i necl-i Bū's-sü'ūda luṭf idüp
Virdi ṣaḥnı pādṣāh-ı muḥterem
2. Didi tārīḥi Kelīm-i nüktever
Ṣaḥne bir ṣāḥib-hıṣım baṣdı ḳadem¹⁴⁴⁶

(H.1050 / M.1640)

5.

Tārīḥ

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹⁴⁴⁷

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Ma'nen Tarih:

ر + ف + د + د + ل + ص + م + و + ر + ر + د + د + ص + ي + ي + و + ب + و + ل + ي + د + و + ج + د + ا + د + د = 1054

¹⁴⁴³ 3. A.63b; R.11a; H.51b; -L; -M; Ü.10a

Tārīḥ-i Berāy-ı İntikāl-i Maḥmūd Efendi: R., Ü.

¹⁴⁴⁴ Lafzen ve Ma'nen Tarih:

ي + ا + ل + د + د + ي + ب + ي + ا + ك + ل + ل + ي + د + و + م + ح + م + د + د + و + ف + د + ن + ي + ا + ر + ح + ا + ت + ر + ل = 1050

¹⁴⁴⁵ 4. A.63b; R.11a; H.52a; -L; -M; Ü.10a

Tārīḥ-i Diger: R., Ü.

¹⁴⁴⁶ Ma'nen Tarih:

ص + م + د + ق + ي + د + د + ص + ا + ب + م + ش + ح + ب + ح + ا + ص + ر + ب + ن + ح + ص = 1050

¹⁴⁴⁷ 5. A.63b; -R; -H; -L; -M; -Ü

Ḳodı evlād ü eḥibbāsını ḥasretle ḥazān

4. Seyyi'ātın giderüp defter-i a'mālinden
Ola mevlā dilerin ḥāline her lāḥza mu'īn

5. Didi tāriḥ-i vefātında te'essüfle Kelīmā
Ol ḥūrāy ile menzılgehi Firdevs-i Berīn¹⁴⁵⁴

(H.1081 / M.1671)

¹⁴⁵⁴ Ma'nen Tarih:

ا + و + ل + ح + و + ر + ا + ي + ل + ه + م + ن + ز + ل + گ + ه + ي + ف + ر + د + و + س + ب + ر + ي + ن = 1081

MÜFREDÂT

1.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fâ‘lün¹⁴⁵⁵

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Murg-ı cân almaga çeşmüñ gibi şeh-bâz gerek
Dili şayd eylemege şive gerek bâz gerek

2.

Mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün¹⁴⁵⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Yeter tîğ-i tegâfûl çeşm-i mest-i dilsitânında
Ne lâzım katl-i ehl-i ‘aşk için hancer meyânında

3.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fâ‘lün¹⁴⁵⁷

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Hiç melûl olmıyalum baht-ı siyehkârumuza
Gözümüz rîze-i elmâs şaçar yâremüze

4.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fâ‘lün¹⁴⁵⁸

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Hastalardan üzerine bulmadı bir cây-ı karar
Sâha-i küyuñı başdan başa gezdi dil-i zâr

5.

Mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün¹⁴⁵⁹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Elüñ kes didi kesdüm dâmen-i vaşlından ol meh-rû
Dirîğ elden çıkardı bendesin ol gözleri âhû

6.

Mef‘ülü fâ‘ilâtün mef‘ülü fâ‘ilâtün¹⁴⁶⁰

- - + / - + - - / - - + / - + - -

Eyler metâ‘-i vaşlın için asâna ber-güzâr
Korsa yoluñda nağd-ı dilin ‘âşık-ı nizâr

7.

¹⁴⁵⁵ 1. A.64a; R.57a; H.58a; -L; M.40a; Ü.52a¹⁴⁵⁶ 2. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40a; Ü.52a¹⁴⁵⁷ 3. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40a; Ü.52a¹⁴⁵⁸ 4. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40a; Ü.52a¹⁴⁵⁹ 5. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40b; Ü.52A¹⁴⁶⁰ 6. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40b; Ü.52a

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁴⁶¹

-- + / + -- + / + -- + / + --

Cān naḳdini tā-key bu tegāfülle tebāh it
Bir kerre de ey ḡamzesi cellād-ı nigāh it

8.

Mef'ülü fā'ilātū mefā'īlū fā'ilūn¹⁴⁶²

-- + / - + - + / + -- + / - + -

Ḳalmazdı gözde naḳş-ı ruḡuñ 'āşık olmasam
İtmezdi dilde cilve ḡamuñ lāyık olmasam

9.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁴⁶³

-- + / + -- + / + -- + / + --

Alursa n'ola cān-ı esīrānını ol māh

10.

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fā'lūn¹⁴⁶⁴

+ + -- / + + -- / + + -- / --

Başlasa hicr ile ger şīve vū nāze nıgehūñ
Ḳomaz üftādeleri 'arz-ı niyāze nıgehūñ

11.

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn¹⁴⁶⁵

- + -- / - + -- / - + -- / - + -

Nice tārīḡ-i selef yazmışlar ādemde beri
Kimse bir bī-ḡam ḡöñül ḡörmüş midür Cemden beri

12.

Mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn¹⁴⁶⁶

+ --- / + --- / + --- / + ---

Eşer kılmaz mı seyr eyle saña 'uşşāḡınuñ zāhı
N'ıçün kılduñ felek-mānend-i çeşmi ḡasta ol māhı

13.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁴⁶⁷

-- + / + -- + / + -- + / + --

Oldum o mehūñ küşte-i şemşīr-i nigāhı
Gitmez yine dilden heves-i zūlf-i siyāhı

¹⁴⁶¹ 7. A.64b; R.57b; H.58a; -L; M.40b; Ü.53b

¹⁴⁶² 8. A.64b; R.57b; H.58b; -L; M.40b; Ü.53b

¹⁴⁶³ 9. A.64b; R.57b; H.58b; -L; M.40b; Ü.52b

¹⁴⁶⁴ 10. A.65a; R.57b; H.58b; -L; M.40b; Ü.52b

¹⁴⁶⁵ 11. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b

¹⁴⁶⁶ 12. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b

¹⁴⁶⁷ 13. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b

14.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün¹⁴⁶⁸

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

Görüp nihalin nezzāremi tecāhül ider
Bilür murādumı ol şeh yine tegāfül ider

15.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün¹⁴⁶⁹

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Gül-i ruhsārına zülf-i perīşanın niķāb eyler
Meger nezzāre-i 'āşıkdan ol āfet hicāb eyler

16.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹⁴⁷⁰

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

'Āşık öldürmede bir dil-ber-i āfet sensin
Bā'ış-i şūriş-i şahrā-yı kıyāmet sensin

17.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹⁴⁷¹

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Reşk iderdüñ felegin 'ıyş ü neşāt demine
'Āķibet zehr-i fenā koymasa cām-ı Cemine

18.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁴⁷²

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Çeşmüñ dil-i mecrūha mühim sāz degüldür
Maķşuduñ eger nāz ise bu nāz degüldür

19.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁴⁷³

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

İtmedi tahrik-i leb yok tāli'i mes'ūdumuz
Āh kim açılmadı gül-gonce-i maķşūdumuz

20.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün¹⁴⁷⁴

+ - - - / + - - - / + - -

Yeter ey dil yeter fikr-i muķāl it

¹⁴⁶⁸ 14. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b¹⁴⁶⁹ 15. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b¹⁴⁷⁰ 16. A.65a; R.58a; H.58b; -L; -M; Ü.52b¹⁴⁷¹ 17. A.65a; R.58a; H.59a; -L; -M; Ü.52b¹⁴⁷² 18. A.65a; R.58a; H.59a; -L; -M; Ü.53a¹⁴⁷³ 19. A.65b; R.58a; -H; -L; -M; Ü.53a¹⁴⁷⁴ 20. A.65b; R.58a; H.59a; -L; -M; Ü.53a

Yeter şehden temennâ-yı vişâl it

21.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün¹⁴⁷⁵

-- + / + -- + / + -- + / + --

Müjgânları hem-ser şiken-i taraf-ı külehle
Öldürdi ol âfet bizi mestâne nigehele

22.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün¹⁴⁷⁶

+ --- / + --- / + --- / + ---

Ser-i küyün koyup n'eylerdi şahrâlarda Leylânuñ
Olaydı 'aqlı başında eger Mecnûn-i şeydânun

23.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün¹⁴⁷⁷

+ --- / + --- / + --- / + ---

Benüm 'aqlum alan derd-i şehir-sâz-ı nigâhuñdur
Perişân eyleyen göñlüm ser-i zülf-i siyâhuñdur

24.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün¹⁴⁷⁸

- + -- / - + -- / - + -

Gelse ol gânzesi tâtâre bu şeb
Söylesem derdümi bir yâre bu şeb

25.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün¹⁴⁷⁹

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

Cây-ı âsâyiş idi sâye-i taraf-ı külehüñ
Koysa öz hâline ger dilleri zülf-i siyehüñ

26.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün¹⁴⁸⁰

-- + / + -- + / + -- + / + --

Meftün iden 'âşıqları düzd-i nigeñdür
Âşüfte kılan dilleri zülf-i siyehüñdür

27.

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün¹⁴⁸¹

¹⁴⁷⁵ 21. A.65b; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁷⁶ 22. A.65b; R.58b; -H; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁷⁷ 23. A.65b; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁷⁸ 24. A.65b; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁷⁹ 25. A.65b; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁸⁰ 26. A.65b; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁸¹ 27. A.66a; R.58b; -H; -L; -M; Ü.53a

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

Vücūdın eyliye nā-būd-ı dünyeden şāni‘
Olursa luṭfuña ey ḡonce-fem peder māni‘

28.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁴⁸²

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Zülf-i pür-çīnūñ çıkar görsün dil-i mehcūrumuz
Kalmāsın maḥrūm-ı dār-ı ibtilā Mansūrumuz

29.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁴⁸³

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Tāze tāze gelmese ḥübān gider ārāmumuz
Olmasın bir māl-ı nevsiz şubḥumuz aḥşāmumuz

30.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁸⁴

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Derūnum künc-i fūrkatde yaḡan dāḡ-ı fırākuñdur
Gel ey şem‘-i leṭāfet dil esīr-i iştīyākuñdur

31.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹⁴⁸⁵

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Ey ḡonce-i zīnet-figen-i bāḡ-ı tegāfūl
Urma dil-i sevdā-zedeye dāḡ-ı tegāfūl

32.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁸⁶

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

O şūḥuñ serv-i ḡaddin benzedirdüm naḥl-ı tūbāya
Egilmek mümkün olsaydı eger ‘uşşāk-ı şeydāya

33.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁸⁷

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Añılmaz çekdiği çāh-ı ḡamuñda Yūsuf-ı cānuñ
Unutduñ sen esīr-i ḡuşe-yi zindān-ı hicrānuñ

34.

¹⁴⁸² 28. A.66a; R.58b; H.59a; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁸³ 29. A.66a; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁸⁴ 30. A.66a; R.58b; H.59b; -L; -M; Ü.53a

¹⁴⁸⁵ 31. A.66a; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁸⁶ 32. A.66a; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁸⁷ 33. A.66a; R.59a; -H; -L; -M; Ü.53b

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹⁴⁸⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Âh kim gösterme ol gül-gönce-i âfet yüzün
Mübtelâ-yı hicr olaldan görmedüm rāḥat yüzün

35.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün¹⁴⁸⁹

- - + / - + - + / + - - + / - + -

Çünkü erişdi vaḳd-i ecel müjde inkıtā‘
Ölmek görindi bendeñe ey gönce elvedā‘

36.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün¹⁴⁹⁰

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ḥayāl-i rāḥatı dilden çıkarsan sīneveş her dem
Feṭl-i dāğ-ı derdünle koyanlar zaḥmına merhem

37.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹⁴⁹¹

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Der seyr iden ol reşk-i mehi mā‘i ḳabāda
Ḥürşid-i dirahşān da durur ‘umḳ-i semāda

38.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün¹⁴⁹²

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Tā olmadı tıfl-ı dile ta‘līm-i maḥabbet
Sīnemde nümūdār idi tasmīm-i muhabbet

39.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün¹⁴⁹³

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

Murğ-ı nezzāre-i ‘āşık nice itsün pervāz
Süzülür ḳaşdine her demde o çeşm-i şeh-bāz

40.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fā‘lün¹⁴⁹⁴

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

İrmek isterseñ eger luṭf-ı nigāh-ı yāre
Sīneñi tıg-ı ḡam-ı cevır ile ḳıl şad pāre

¹⁴⁸⁸ 34. A.66a; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁸⁹ 35. A.66a; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁹⁰ 36. A.66b; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁹¹ 37. A.66b; R.59a; -H; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁹² 38. A.66b; R.59a; -H; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁹³ 39. A.66b; R.59a; H.59b; -L; -M; Ü.53b

¹⁴⁹⁴ 40. A.66b; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a

41.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁴⁹⁵

-- + / + -- + / + -- + / + --

Mecrūhuñ olursam n'ola kıldukca nezzāre
Pīrāye-dih-i gülşen-i hüsn olmuş o yāre

42.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁴⁹⁶

-- + / + -- + / + -- + / + --

Bir bir çekilen derdūñi hep yāde getürdüm
Murğ-ı dil-i sūdāgeri feryāde getürdüm

43.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁴⁹⁷

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

Düşmiyen hicrūñe ādem güzelüm gāfil imiş
Bilmedüm kār-ı maḥabbet ne 'aceb müşkil imiş

44.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹⁴⁹⁸

+ + -- / + + -- / + + -- / --

Alma peygānlaruñi sīne-i şad çākūmden
Şaḳın ey māh şaḳın āh-ı şerer-nākūmden

45.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁴⁹⁹

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

İdelüm ḥalkager-i āhumuzı yolına dām
Ṭotalum kim kaçār ol āhū-yi nāzende-ḥırām

46.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fā'lün¹⁵⁰⁰

+ - + - / + + -- / + - + - / --

Dil oldı bismil-i tīg-ı niğāh-ı ḥünrīzūñ
Gel itme ḥün ile ālūde ḥançer-i tīzūñ

47.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁵⁰¹¹⁴⁹⁵ 41. A.66b; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a¹⁴⁹⁶ 42. A.66b; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a¹⁴⁹⁷ 43. A.67a; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a¹⁴⁹⁸ 44. A.67a; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a¹⁴⁹⁹ 45. A.67a; R.59b; -H; -L; -M; Ü.54a¹⁵⁰⁰ 46. A.67a; -R; H.60a; -L; -M; -Ü¹⁵⁰¹ 47. A.67a; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

Giceler nāle kılup āh-ı seher-ğāh çeker
Düşeli hāşılı hicrânına dil āh çeker

48.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁵⁰²

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Kānde duysa anda ağıyarı olur peydā hemān
'Āşık-ı miskīne peydā olmaz ol şūh-i cihān

49.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁵⁰³

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

İtme üftādelerün küşte-i şemşir-i nigāh
Süzme nergislerün ey mest-i tegāfül hergāh

50.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fā'lün¹⁵⁰⁴

+ + - - / + + - - / + + - - / - -

Bāğı sensüz göricek süz ile giryān oldı
Gül de fevvāre-i çeşm-i şerer-efşān oldı

51.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁵⁰⁵

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

Qurıcağ gāmze-i çeşm-i siyehi meclis-i nāz
Aldı rāmişger-i müjgānı hemān destine sāz

52.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁵⁰⁶

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Pā beste- dām-ı ser-i zülf-i siyehüz biz
Dil-dāde-i dil-dār-ı tegāfül-nigehüz biz

53.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁵⁰⁷

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Ben nizārından yüzün döndürdi geçdi ol melek
'Aks-ı rüy-i tāl'im gösterdi mir'āt-ı felek

54.

¹⁵⁰² 48. A.67a; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a

¹⁵⁰³ 49. A.67a; R.59b; H.60a; -L; -M; Ü.54a

¹⁵⁰⁴ 50. A.67a; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54a

¹⁵⁰⁵ 51. A.67a; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

¹⁵⁰⁶ 52. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

¹⁵⁰⁷ 53. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁵⁰⁸

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Tır-i müjgânlar ki taraf-ı ebruvânından çıkar
Sihem-i dil-düz-i kazâdur kim kemânından çıkar

55.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün¹⁵⁰⁹

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Bî-hüde degül nâleleri vān-ı melûlûñ
Oldum yine âşüfesi bir âl-ı resûlûñ

56.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁵¹⁰

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Hayfdur vâsıl olurken lûtfuña her şeb raķīb
Olmaya ey meh baña bir gün yüzüñ görmek naşīb

57.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün¹⁵¹¹

- - + / - + - + / + - - + / - + -

Güş-ı figân-ı dil-i pür-melâlümüz
Bağmaz hezâr-ı zârîne ol verd-i âlimüz

58.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün¹⁵¹²

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

Leb-i cân-bağşuñı ey gonce-dehen gül görelüm
Demidür gel beri 'ıyş ü tarabuñ mül görelüm

59.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün¹⁵¹³

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Çapanmaz dâğ-ı gam sînemde 'âlem lâlezâr olsa
Açılmaz gonçe-i kalb-i hâzînüm biñ bahâr olsa

60.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün¹⁵¹⁴

- - + / - + - - / - - + / - + - -

Âlûfte-i gamuñ var derd-i dilinde dâğı
Yokdur bu tekyegâhuñ bir yanmaduk çerâğı

¹⁵⁰⁸ 54. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

¹⁵⁰⁹ 55. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

¹⁵¹⁰ 56. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.55b

¹⁵¹¹ 57. A.67b; R.60a; H.60b; -L; -M; Ü.54b

¹⁵¹² 58. A.67b; -R; H.61a; -L; -M; Ü.

¹⁵¹³ 59. A.67b; R.60a; H.61a; -L; -M; Ü.54b

¹⁵¹⁴ 60. A.68a; R.60a; H.61a; -L; -M; Ü.54b

61.

Fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn¹⁵¹⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Sāğar-ı şahbāya dutdı leblerin ol āftāb
Ya'ni kim yāķūtuna āteşle virdi āb ü tāb

62.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁵¹⁶

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Ağyār ile gülşende ider şohbet-i şahbā
Zerrīn ķadeķ almiş eline ol gül- ra'nā

63.

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün¹⁵¹⁷

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Ser virmege ol māh-ı gül-endāma baķarlar
ķurbān olur 'āşıkıları bayrāma baķarlar

¹⁵¹⁵ 61. A.68a; R.60b; H.61a; -L; -M; Ü.54b

¹⁵¹⁶ 62. A.68a; R.60b; H.61a; -L; -M; Ü.54b

¹⁵¹⁷ 63. A.68a; R.60b; H.61a; -L; -M; Ü.55a

SONUÇ

Bu tez çalışması, 17. Yüzyıl şairlerinden Kelîm-i Eyyûb'un hayatı, edebî kişiliği, eserleri, divanının incelenmesi ve tenkitli metinden oluşmaktadır.

Kelîm-i Eyyûb 17. yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nde Solaklar Zümresi olarak bilinen askeri teşkilata mensup olmuş ve buradan emekli olmuştur. Patburun-zâde olarak bilinen meşhur bir kardeşi vardır. Kardeşi dışında ailesi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kelîm-i Eyyûb'un eğitim durumu ile ilgili Safâyî Tezkiresinde "Evâil-i hâlinde tahsil-i ma'ârif idüp" ifadesinden anlaşılabacağı üzere Kelîm'in belirli bir eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Bu bilgi dışında Kelîm'in Eğitim durumu ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ölüm ile ilgili dönemin tezkirelerinde farklı tarihler mevcuttur. İsmail Belîğ H.1080/M.1663, Asım H.1089/ M.1672 ve Safâyî H.1098/ M.1667-68 tarihini vermiştir.

Kelîm'in şairliği, Güftî'nin Teşrifâtü's-Şu'arâ adlı tezkiresinde, mizahi bir dille eleştirilirken; Safâyî tezkiresinde övülmüştür. Safâyî, onun güzel ve temiz bir üslupla şiirler yazdığını belirtmiştir. 17. yüzyılda divan şiirinde hem şekil hem de konu olarak değişimler olmuştur. Klasik Üslup, Sebk-i Hindi ve Hikemi Üslup gibi akımlarla divan şiirinin konusu genişlemiştir. Kelîm, şiirde yaşanan bu değişimlere şiirlerinde yer vermiştir. Özellikle Nefî'nin kasidede fahriye bölümünü ön planda tutması ve kasideye fahriye bölümü ile başlaması dönemin diğer şairleri tarafından da benimsenmiştir. Kelîm de kasidedeki bu değişimi benimsemiş ve fahriye bölümü ile başlayan kaside yazmıştır. Nefî dışında Nâbî, Nâilî, Fehîm gibi dönemin önemli şairleri ile bir önceki asırda yaşamış Bakî ve Fuzûlî gibi üstad şairlerin şiirlerinden de etkilenmiştir.

Kelîm, yazdığı şiirlerde kendini dönemin şairleriyle kıyaslamış ve üstün tutmuş, özellikle yazdığı gazellerin makta beyitlerinde kendini rakipsiz olarak görmüştür. Ayrıca yaşadığı dönemde şiirlerin yeterince değer görmemesinden şikâyet etmiştir. Şiirlerinde beşeri aşkın ön planda olduğu, dini konulara fazla yer vermediği anlaşılmaktadır. Tevhid redifli bir gazelinden başka din konusu, ikinci planda tutulmuştur. Kelîm şiirlerinde temiz ve güzel bir üslup benimsemiş, Farsça kelimeleri fazla kullanmasına rağmen Türkçe kelimelerin sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır. Kelîm'in şiirlerini bir araya getirdiği mürettep divanından başka herhangi bir eserine rastlanmamıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kelīm'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri dönemin kaynaklarından ve yazdığı divanından yola çıkılarak oluşturulmuştur. İkinci bölüm, divanının şekil özellikleri ve incelenmesinden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde ise çalışmamızda kullanılan nüshaların karşılaştırılmasıyla oluşan tenkidli metnin sunuşu yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdülkadiroğlu, A. (hızl.). (1999). *İsmail Belig, Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*. AKM Yayınları, Ankara.
- Akbayır, N. (hızl.) (1996). *Mehmed Süreyya ve Sicill-i Osmanî*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, c.3, s.s.880
- Akkuş, M. (2018). *Nef'î Divanı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap.
- Akün, Ö. F. (1994). “Divan Edebiyatı”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, c.9, 389-427
- Akyüz, K., Beken, S., Yüksel, S., Cunbur, M. (hızl.). (1958). *Fuzulî Türkçe Divanı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara
- Altuner, N. (1989). *Safâî ve Tezkiresi (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Aydemir, Y. (2002). “Türk Edebiyatında Kaside”. Bilig, (22), 133-168.
- Bilkan, A.F. (1993) *Nâbî'nin Türkçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)*. Gaziantep Üniversitesi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Büyük Türk Klasikleri (1987). Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul c.5
- Coşkun, A. O. (hızl.) (2019). *Seyrekzâde Mehmet Âsım. Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara (e-kitap). (05.11.2020)
- Çapan, P. (2005). *Mustafa Safâyî Efendi. Tezkire-i Safâyî 'Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr'İnceleme-Metin-İndeks*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara
- Çelen, A. (1994). *Kelim, Hayatı, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ERTUĞ, Z.T. (2009). “SOLAK”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/solak> (15.01.2021). C.37, 368-369
- Gümüş, N. (2010). *Bir Tarih Kıtası örneğinde metnin ilk muhatabı olmak*. Turkish Studies(elektronik) Dergisi. s.1176-1184
- Horata, O. (2006). “Klasik estetikte hazan rüzgârları: Orta Klasik Dönem (1600-1700)” Türk Edebiyatı Tarihi, ed. Talat Sait Halman, vd., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, c. II, 241-435.
- İpekten, H. (1990). *Nâilî-i Kadîm Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara

- İpekten, H. (1999). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergâh Yayınları, İstanbul
- İz, F. (1995). *Eski Türk Edebiyatında Nazım*. c.1, Akçağ Yay. Ankara.
- Kurnaz, C. ve Çeltik, H. (2010). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*. H Yayınları, Ankara
- Küçük, S. (1994). *Baki Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Saraç, M. A. Y. (2003) *Klâsik Edebiyat Bilgisi (Biçim-Ölçü-Kafiye)*. Gökkubbe Yayınları, İstanbul
- Saraç, M.A.Y. (2006). *Osmanlı'nın Şiiri*. 3F Yayınevi. İstanbul
- Ünver, İ. (1993). “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. Ankara Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. TDE. Bölümü Türkoloji Dergisi 11 (1): 51-89.
- Yazıcı, N. (2003). *Atasözleri Ve Deyimler*, Rağbet Yayınları, İstanbul. s.28
- Yılmaz, K. (hızl.) (2019). *Güfti Teşrifâtü 'ş-Şu 'arâ*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara (e-kitap). (05.11.2020)
- Zavotçu, G (hızl.) (2009) *Zehr-iMâr-Zâde Seyyid Mehmed Rızâ Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği Ve Tezkiresi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara (e-kitap). (10.11.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Yunus Oğuz
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Güngören Anadolu Teknik, Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Antalya, 2016
Tez/ Dönem Projesi konusu	KELİM-İ EYYŪB (BATBURUNZÂDE)'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, DİVAN'I (TENKİTLİ METİN- İNCELEME)
Yabancı Dil	İngilizce